

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI

POLİTİKA OLUŞTURMA SÜRECİNDE BASIN:
Orman Arazilerinin Mülkiyet Devrine İlişkin Tartışmalar

Yüksek Lisans Tezi

Zübeyir Yücel

Ankara-2007

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI

POLİTİKA OLUŞTURMA SÜRECİNDE BASIN:
Orman Arazilerinin Mülkiyet Devrine İlişkin Tartışmalar

Yüksek Lisans Tezi

Zübeyir Yücel

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Oya Tokgöz

Ankara-2007

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI

POLİTİKA OLUŞTURMA SÜRECİNDE BASIN:
Orman Arazilerinin Mülkiyet Devrine İlişkin Tartışmalar

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Oya Tokgöz

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı İmzası

Prof. Dr. Oya Tokgöz.....

Yrd.Doç. Dr. Sevilay Çelenk Özen.....

Yrd. Doç. Dr. Bedriye Poyraz.....

.....

.....

.....

Tez Sınavı Tarihi : 20.06.2007

GİRİŞ	1
1-KONUNUN TANIMLANMASI.....	1
2-ÇALIŞMANIN AMACI, KAPSAMI VE TEKNİĞİ	10
3-ÇALIŞMANIN VARSAYIMI.....	11
4-ÇALIŞMANIN PLANI	13
BİRİNCİ BÖLÜM	15
KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI İLE DEMOKRASİ ARASINDAKİ İLİŞKİ	15
I. DEMOKRASİNİN GELİŞİM SÜRECİ	15
A. DOĞRUDAN DEMOKRASİDEN TEMSİLİ DEMOKRASİYE	15
B. DEMOKRATİK TOPLUMLARDA KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARININ ROLÜ VE ÖNEMİ	20
II. SİYASAL KATILMA, KAMUOYU VE KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI	29
A. SİYASAL KATILMA VE OY VERME.....	29
B. SİYASAL KATILMADA KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARININ ROLÜ.....	32
C. TEMSİLİ DEMOKRASİLERDE KAMUOYUNUN ROLÜ VE ÖNEMİ	35
D. MEDYA VE KAMUOYU.....	40
İKİNCİ BÖLÜM.....	49
1. MEDYA VE GÜNDEM BELİRLEME.....	49
A. GÜÇLÜ ETKİLER YÖNÜNDEN DEVREYE GİREN YENİ YAKLAŞIMLAR	49
1. Bilgi Gediği :.....	49
2. Kullanımlar Doyumlar	50
3.Suskunluk Sarmalı	52
4. Bağımlılık Modeli	54
5. Gündem Belirleme	55
.B. KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARININ GÜNDEM BELİRLEME ETKİSİ	59
.C. GÜNDEM BELİRLEME YAKLAŞIMININ TEMEL TEZİ.....	62
.D. GÜNDEM BELİRLEME SÜRECİNİN UNSURLARI.....	65
Şekil 1: Gündem Belirleme Sürecinin Başlıca Unsurları.....	65
2. MEDYA GÜNDEMİNİ BELİRLEYEN ETKENLER.....	69
2.A. MEDYA İŞLETMELERİNİN ÖZELLİKLERİ	72
2.B. HABER ÜRETİM SÜRECİNE ETKİ EDEN ETKENLER.....	73
2.b.1. Politika Gündemi	76
2.b.2. Konuların Politika Gündeminde Yükselmesi	79
2.C. KAMU GÜNDEMİ ARAŞTIRMALARI.....	80
2.c.1 Kamu ve Medya Gündemi İlişkisi.....	81
2.D. ÇERÇEVELEME VE ÖNE ÇIKARMA.....	83
2.d.1. Çerçeveleme.....	84
2.d.2. Öne Çıkarma	84

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	87
ORMAN ARAZİLERİ BAKIMINDAN BASINDA POLİTİKA OLUŞTURMA SÜRECİ: BİR AMPİRİK ÇALIŞMA.....	87
A. ÖZELLEŞTİRME POLİTİKALARI VE YENİ SAĞ İDEOLOJİ	87
1 – Özelleştirme	90
2- Türkiye’de Yeni Sağ ve Özelleştirme	92
B. ÇALIŞMADA KULLANILAN YÖNTEM VE TEKNİKLER	98
C. ÇALIŞMANIN ÖRNEKLEMİ.....	100
1. İncelenecek Gazetelerin Belirlenmesinde İzlenen Yöntem.....	102
Tablo 1: Araştırma kapsamında incelenen gazeteler	103
Tablo 2: Araştırma kapsamında incelenen gazetelerin incelenen dönem içerisinde aylara göre toplam ortalama aylık tiraj verileri	104
2. Çalışma Evreni	104
C. YAPILAN İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ.....	104
104	
D. BULGULAR	106
1. İlgili haber ve yazıların gazetelere göre dağılımı	106
Tablo 4 : İlgili haber ve yazıların gazetelere göre dağılımı	107
2. Haber ve yazıların gazetelerin siyasal eğilimlerine göre dağılımları	107
Tablo 5: Haberlerin yayımlandıkları gazetelerin siyasi görüşlerine göre dağılımları	109
3. Haberlerin Zamansal Yoğunlaşması	109
111	
Tablo 6: İncelenen gazetelerde “Orman Arazileri” ile ilgili haberlerin günlük dağılımı	112
4. Orman Arazileriyle İlgili Haberlerin Yer Aldığı Sayfalara Göre dağılımı.....	113
Tablo 7: Çözümlenen Yazının yer aldığı sayfa	114
Tablo 8: İncelenen haberlerin gazetelere ve yer aldıkları sayfalara göre dağılımları	134
5. Orman Arazilerinin Satışı İle İlgili Haberlerin Kapladığı Alan	134
5.a Çözümlenen Haber Metninin Genişliği.....	134
Tablo 9: Haber Metinlerinin genişlikleri	136
5.b. Çözümlenen Metnin Boyu	136
Tablo 10: Haber Metinlerinin boyları.....	138
5.c. Haber Metinlerinin Büyüklükleri	138
Tablo 11 Çözümlenen Metnin Boyu * Çözümlenen Metnin genişliği	139
6. Haberlerin İçeriğine İlişkin Bulgular	140
6.a. Haberlerin / yazıların türü	140
Tablo 12: Yayımlanan haberlerin türlerine göre dağılımı.....	140
Tablo 13 Çözümlenen yazının/haberin yayımlandığı gazetelere göre türü.....	152
7. Görsel Malzemenin Analizi	152
7.a. Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı.....	152
Tablo 14: Haberlerde Görsel Malzeme Kullanım Sayısı	154
7.b. Görsel Malzemelerin Niteliği.....	154
Tablo 15:Gazetelere Göre Kullanılan Ana Görsel Malzemenin Niteliği.....	155
7.c. Gazetelere Göre Haberlerde Kullanılan Görsel Malzemelerin Büyüklüğü	155

7.d. Görsel Malzemenin Kullanım Gerekçesi	156
Tablo 16: Görsel Malzemenin kullanım gerekçesi	157
7.e. Görsel Malzemenin Ana Objesi	157
Tablo 17 : Görsel Malzemenin Ana Objesi	159
7.g. Görsel Malzemede Yer Alan Diğer Objeler.....	160
Tablo 18 Görsel malzemede yer alan tali unsurlar	160
8. Haberin/Yazının İçeriğine İlişkin Bulgular	161
8.a. Habere Konu Olan Orman Arazileri İle İlgili Haber Konusu Olan Sektör	161
8.b. Haberin/Yazının Ana Konusu	162
Tablo 19 : Haberlerin ana alanlarına ilişkin belirmeler	164
8.c. Haberin Yazının İçeriğinde Değınilen Başka Konular	165
Tablo 20: İncelenen haberlerin Gazetelerde Olumlu/Olumsuz Verilmesi	165
8.d. Haberlerde en çok işlenen konular	166
8.e. Haberin ana konusuna yaklaşımın gazeteler açısından değeriendirilmesi	168
8.f. Haberlerde / yazılarda ana konuya yaklaşım biçimleri	169
8.f.1. Ormancılık Alanında Yeni Yasal Düzenlemelerin Gerekliği	169
Tablo 21: Ormancılık Alanında Yeni Yasal Düzenlemelerin Gerekliği	171
8.f.2. Orman Arazilerinin Satışının Ekonomik Kazanımları	171
Tablo 22: Haber ve yazılarda işlenen Orman Arazilerinin Satışının Ekonomik Kazanımları konusuna yaklaşımın gazetelere göre değeriendirilmesi	173
8.f.3. Yasanın Düzenleme Sürecine İlişkin Gelişmeler / Tartışmalar	173
Tablo 23. Haber ve yazılarda işlenen Yasanın Düzenleme Sürecine İlişkin gelişmeler/ tartışmalar konusuna yaklaşımın gazetelere göre değeriendirilmesi	175
8.f.4. Yasanın Düzenleme Sürecine İlişkin Gelişmeler/ Tartışmalar Sürecinde En Çok Değınilen Olumlu Yaklaşım Verileri	175
Tablo 24: İncelenen haberlerin ana konularına olumlu yaklaşım verileri.....	176
8.f.5. Yasanın Düzenleme Sürecine İlişkin Gelişmeler/ Tartışmalar Sürecinde En Çok Değınilen Olumsuz Yaklaşım Verileri	177
Tablo 25: İncelenen haberlerin ana konuları	178
8.f.6. Orman Arazilerinin Satışının Siyasi İstismarla İlişkisi ana konusuna yaklaşım verileri.....	178
Tablo 26: İncelenen haberlerin orman arazilerinin satışının siyasi istismarla ilişkisi ana konusuna yaklaşım verileri.....	180
8.f.7. Orman Arazilerinin satışının orman varlığına vereceği zararlar ana konusuna yaklaşım verileri..	180
Tablo 27: Orman arazilerinin satışının orman varlığına vereceği zararlar.....	181
8.f.8. Orman Arazilerinin Satışının Ekolojik Dengeye Vereceği Zararlar Ana Konusuna Yaklaşım Verileri	182
Tablo 28: İncelenen haberlerin orman arazilerinin satışının ekolojik dengeye vereceği zararlar ana konusuna yaklaşım verileri.....	183
8.f.9. Orman Arazileri İle İlgili Basında Çıkan Haberlerde Değınilen Diğer Konular.....	183
8.f.10. Orman Arazileri İle İlgili Basında Çıkan Haberlerde Değınilen Diğer Konular İçinde Olumlu Haberler.....	184
Tablo 29: Haberlerin ana konularının yanında değınilen yan konuların olumlu yaklaşım verileri....	185
8.f.11 Orman Arazileri İle İlgili Basında Çıkan Haberlerde Değınilen Diğer Konular İçinde Olumsuz Haberler.....	185
Tablo 30: İncelenen Haberlerin Yan konularına olumsuz yaklaşım verileri.....	186
9. Haberin/Yazının Kaynağı.....	186
Tablo 31: Haber ve yazılarda kaynak olarak kullanılan kişi ve kurumların dağılımı	187

Tablo 32: STÖ'ler tarafından yapılan açıklamaların gazetelerde kaynak olarak kullanımına ilişkin dağılım	189
9.a. Orman Arazileri ile İlgili Muhalefet Partileri Tarafından Yapılan Açıklamalar.....	189
Tablo 33: Muhalefet tarafından yapılan açıklamalar	190
10. Haberin İçeriğinde Ele Alınan Diğer Konular.....	190
Tablo 34: Haberin içeriğinde ele alınan diğer konular	192
11. Haberlerin Orman Arazilerinin Mülkiyetinin Değişikliğine Yönelik Yapılan Anayasa Değişikliği Tartışmaları Konusuna Ana Yaklaşımı	192
Tablo 35: Haberlerin/ yazıların manşetinde orman arazilerinin mülkiyetinin değişikliğine yönelik yapılan anayasa değişikliği tartışmaları konusuna ana yaklaşımı	194
12. Haberlerin Orman Arazilerinin Mülkiyetinin Değişikliğine Yönelik Yapılan Anayasa Değişikliği Tartışmaları Konusuna Genel Yaklaşımı	194
Tablo 36: Genel olarak haberlerin yazıların orman arazilerinin satışına ana yaklaşımı.....	195
13. Genel Olarak Orman Arazilerinin İşgaline Karşı Yaklaşım.....	195
Tablo 37: Genel olarak orman arazilerinin işgaline karşı yaklaşım.....	196
14. Orman Köylülerinin Kalkındırılmasına Karşı tutum.....	197
Tablo 38: Orman köylülerinin kalkındırılmasına karşı tutum.....	197
15. Orman Arazilerinin Orman Köylülerine Satışına Karşı Tutum.....	198
Tablo 39: Orman arazilerinin orman köylülerine satışına karşı tutum.....	198
16. Orman Arazilerinin İşgalcilere/Kullanıcılara Satışına Karşı Tutum	199
Tablo 40: Orman arazilerinin işgalcilere/kullanıcılara satışına karşı tutum.....	199
17. Mevcut Statünün Korunması Karşısında Tutum	199
Tablo 41: Mevcut statünün korunması karşısında tutum	200
18. Vatandaş Devlet Karşıtlığının Sona Erdirilmesine Karşı Tutum	201
Tablo 42: Vatandaş devlet karşıtlığının sona erdirilmesi karşı tutum.....	201
ARAŞTIRMANIN GENEL DEĞERLENDİRMESİ	202
SONUÇ	206
EKLER.....	214
Ek-1) Orman Vasfını Kaybetmiş Arazilerle İlgili Hukuki Düzenlemelerin Tarihçesi	214
Ek-2) (Ormanlar Ve Orman Köylüsüyle İlgili) Anayasa'nın 169. Ve 170. Maddeleri	216
A. Ormanların korunması ve geliştirilmesi.....	216
Madde 169	216
B. Orman köylüsünün korunması	216
Madde 170	216
Ek-3: 6831 Sayılı Orman Kanununun 2. Maddesinin B Bendi	217
Ek-4: Mecliste Görüşülüp Onay İçin Cumhurbaşkanına Gönderilen Kanun Metni (4841 Nolu Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun (Kabul Tarihi : 218	
Ek.5 Cumhurbaşkanınca Veto Edilen Anayasa Değişikliğinin Veto Gerekçesi.....	221
Ek-6 : Türkiye'de 2-B Kapsamında Yer Alan Orman Arazilerinin İllere Göre Dağılımı.....	228
Ek-7: Araştırma kapsamında incelenen gazetelerin incelenen dönem içerisinde ortalama aylık tiraj verileri.....	229

KAYNAKÇA.....	230
KİTAPLAR.....	230
MAKALELER.....	235
GAZETE VE DERGİLER'DE YAYINLANAN KÖŞE YAZILARI	237
İNCELENEN GAZETE KOLEKSİYONLARI	240

GİRİŞ

1-Konunun Tanımlanması

Bu çalışma, 18 Nisan 2003 tarihinde Cumhurbaşkanlığı makamınca veto edilerek tekrar görüşülmek ve gözden geçirilmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne iade edilen "orman arazilerinin mülkiyetinin devrine ilişkin olarak yapılan anayasa değişikliği teklifi" hakkındaki tartışmaların Türk yazılı basınındaki sunumu üzerine yapılmıştır. Orman arazileri ve bu kapsamda anayasa değişikliği tartışmaları ile ilgili ulusal yazılı basında yer alan yazılar, haberler, köşe yazıları ve kullanılan görsel malzemeler incelenerek, Türkiye'de kamuoyunun oluşturulması süreci incelenmiştir.

Türkiye'de son yıllarda yaşanan ekonomik krizlerden çıkış yolları aranırken, üzerinde en çok tartışılan, medyanın gündeminden düşmeyen konulardan biri de özelleştirme çabaları ile birlikte orman arazilerinin¹ ya da kamuoyunda bilinen adıyla 2-

---

¹Türkiye 779452 km² 'lik bir alana sahip olup, Avrupa ve Asya kıtaları arasında Anadolu yarımadası ile Trakya'nın bir kısım topraklarındadır. Orman köylüsü nüfusu 7.1 milyon olup, milli gelirden aldığı ortalama 300 dolarla ve 10 milyon kıl keçisi ile yaşamaktadır. Toprak-Su Genel Müdürlüğü'nün 1987 yılı verilerine göre Tarım alanları, 27.7 milyon ha. (% 35.6), mera ve otlak alanları 21.7 milyon ha (%28), orman alanları ise 21.1 milyon ha. (% 26) alan kaplamakta olup, geri kalan alanları yerleşim yerleri ve su yüzeyleri oluşturmaktadır. Çok sayıda gölleri ve toplam 14, 300 km uzunluğa sahip akarsulara sahip olmasına rağmen su kaynakları yönünden zengin değildir. Orman teşkilatınca gerçekleştirilen orman envanter ve amenajman planlarına göre, Türkiye'de ormanlar 21.0 milyon ha. alan kapsamaktadır. Ayrıca, orman amenajman planlarında 21 milyon ha. alan dışında 10. milyon ha'ın üzerinde bir alan orman toprağı (OT) olarak tanımlanmaktadır. Bu sahaların bir bölümü mera olup kalanı taşlık, kayalık ve açık alanlardır. Ancak bu sahaların yönetimine dönük bilimsel bir araştırma henüz yapılamamıştır. Ülke ormanlarının % 99'unun üzerinde bir bölümün mülkiyeti devlete ait olup, kamuya ait ormanlar yaklaşık 4154 ha. alan kaplamaktadır. Özel ormanlar (kavaklar ve diğer türlerle yapılan özel ağaçlandırmalar hariç) ise 10,269 ha.lık bir alana sahip bulunmaktadır. Mevcut ormanların yarısı iğne yapraklı, diğer yarısı geniş yapraklı türlerden oluşmaktadır. Yaklaşık 3.000'i endemik olmak üzere 9,000 dolayında bitki türüne ve zengin fauna kaynaklarına sahip Türkiye'de ılıman kuşak iklimi hakimdir. Türkiye'de kuzeyde ılıman kuşak karışık yağmur ormanları yer alırken, batı ve güney bölgelerinde Akdeniz orman ekosistemleri, Doğu-Güneydoğu Anadolu bölgelerinde meşe türlerinin ağırlıklı olduğu kurak-yarı kurak zonu orman sistemleri, kıyı ve iç bölgeler arasındaki yörelerde geçiş zonu orman ekosistemleri yayılış göstermektedir. Türkiye ormanları orman ağaçları dışında bitki türleri, odun dışı orman ürünleri, fauna kaynakları itibariyle zengin biyolojik çeşitliliğe sahip bulunmaktadır. Ülke ormanları, zengin biyolojik çeşitliliği ve büyük ölçüde

B arazilerinin satışını düzenleyen çalışmalar üzerine yapılmaktadır. Uzun yıllardır süregelen kronik enflasyonla birlikte, 1993'ten 2002 yılına kadar devam eden koalisyon hükümetlerini oluşturan partiler arasında yaşanan iktidar anlaşmazlıkları, Türkiye'yi büyük bir ekonomik sıkıntı içerisine sokmuştur. 1999 yılında DSP, MHP, ANAP koalisyonuyla kurulan 57. Hükümetin ekonomik sorunları çözme girişimleri, 21 Şubat 2001 tarihinde Cumhurbaşkanı Sezer ile Başbakan Ecevit arasında yaşanan gerilimle doruğa tırmanmış ve ekonomik sorunları çözme girişimi kesintiye uğramıştır. Orman arazilerinin satılmasıyla ilgili girişimler: DSP, MHP, ANAP koalisyonunun kurduğu 57. Hükümet programında var olmakla birlikte yaşanan kriz sonrası alınan erken seçim kararıyla bunun uygulama olanağı ortadan kalkmıştır.

3 Kasım 2002 tarihinde yapılan erken seçimleri Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) 1. parti olarak kazanarak tek başına iktidara gelmiştir. Ekonomik kriz içinde bulunan Türkiye'de iktidarı devralan AKP Hükümeti de kaynak arayışları içerisine girmiş ve daha önce Ecevit'in başbakanlığında kurulan üçlü koalisyon hükümetinde de “ekonomik kaynak paketi” olarak ele alınan ancak koalisyon ortaklarının uzlaşamaması sonucunda uygulanma olanağı bulamayan “orman arazilerinin satılabilmesi” yönünde yeniden çalışmalar başlatmıştır. 58. Hükümetin bu konudaki çalışmalarının başlangıcını hükümette Orman Bakanı² olarak görev alan Osman Pepe'nin, “Türkiye'de bugün

---

doğal veya yarı doğal orman durumunun muhafaza edilmesi nedeniyle küresel öneme sahiptir. Yılda ortalama 2000 civarında orman yangını meydana gelmekte ve 8.000 ha civarında orman alanında tahribata neden olmaktadır. Daha geniş bilgi için Bkz: **Türkiye Ulusal Ormancılık Programı**, T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı , Ankara, 2004. s. 6-26 - M. Sadık Aslankara, **Cumhuriyetin 75. Yılında Ormancılığımız**, Orman Bakanlığı Yayın No: 120, Ankara, 2000, s. 1-55

² Türkiye'de Orman ile ilgili ilk birim Osmanlı İmparatorluğu döneminde, 1839 Tanzimat Fermanı ile oluşturulmuştur. Ticaret nezaretine bağlı bir “Orman Müdürlüğü” kurulmuştur. Bu kuruluş bugünkü Orman Genel Müdürlüğü'nün çekirdeğini oluşturmaktadır. İlk defa bakanlık adı altında “Orman

orman vasfını yitirmiş araziler fabrikalar ve işyerleri tarafından işgal edilmiştir. Orman vasfını kaybetmiş bu arazileri bu kişilere satmak gerekir. Bu devlete büyük bir kaynak sağlayacaktır.... Fiili durumu hukukileştirmek gerekir.”³ şeklinde verdiği mülakatla ormanların satılabileceği yönündeki açıklaması oluşturmuştur. Bu konuda çıkarılan yasaların, Anayasa’ya aykırılığı gerekçesiyle iptal edildikleri⁴ de göz önüne alınarak, yapılacak en temel düzenlemenin Anayasa değişikliği olduğunun anlaşılması üzerine Anayasa’nın 169. ve 170. maddelerinin değişikliği gündeme gelmiştir. Yasama organı olan Meclis’te, bir yandan orman arazileri ile ilgili yasa ve anayasa değişikliği çalışmaları sürerken, yapılan bu çalışmalar medyanın bir kesimince desteklenerek, ekonomik krizden çıkış reçetesi olarak gösterilmekte iken, bir kesimince de bu konuda yapılacak düzenlemeler peşkeşe ve talana yol açacağı gerekçe gösterilerek şiddetle eleştirilmektedir.

Orman arazileri ile ilgili tartışmalar, söz konusu günlerde ABD’nin, İngiltere’yle birlikte Saddam Hüseyin yönetimindeki Irak devletine karşı başlattığı askeri operasyonla yoğunlaşan gündemin içinde Türkiye’yi de yakından ilgilendiren ve Türk askerinin de Irak’a karşı yapılan operasyona katılıp katılmayacağıyla ilgili “tezkere” tartışmalarının gölgesinde kalmıştır. Tezkere tartışmaları sırasında derin bir ekonomik kriz içerisinde bulunan Türkiye’nin, yapılan bu operasyona katılması durumunda Amerika’dan 1 milyar dolar hibe veya 8 milyar dolara kadar kredi kullanabilmesini öngören mali yardımlarla

---

Bakanlığı” olarak 07.08.1969 tarih ve 4951 sayılı kanun’un 1. maddesi ile kurulmuştur. Daha fazla bilgi için bakınız: **Osmanlı Ormanlığı İle İlgili Belgeler I**, Orman Bakanlığı Yayınları No: 94, Ankara, 1999

³ Yeni Şafak Gazetesi, 25 Kasım 2002, s. 9.

⁴Bkz: 15.09.2001 tarih ve 24524 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Anayasa Mahkemesinin 14.09.2001 tarih 2001/382E, 2001/8 sayılı kararı, (Ek.1. içinde s. 214 içinde) ve 04.10.2002 tarih ve 24896 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Anayasa Mahkemesinin 23.01.2002 tarih 2001/382E., 2002/21 sayılı kararı, (Ek.1. içinde s. 214 içinde)

ilgili tartışmalar basına da yansımış ve ülkede yoğun tartışmalar yaşanmıştır. Bu sıcak süreç içerisinde zaman zaman inen, zaman zaman da yükselen bir eğri izleyen 2-B orman arazilerinin satışı ile ilgili tartışmalar, Anayasa değişikliği teklifinin 2 Nisan 2003 tarihinde TBMM Genel Kuruluna getirilmesi ile gündemde yerini üst sıralara taşımıştır. “4841 Nolu Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun” adını taşıyan anayasa değişikliği teklifi 4 maddeden⁵ oluşuyordu; ancak kamuoyunda üzerinde tartışılan 2.madde ile ilgili olarak yapılan değişiklikti. Maddeye “**işlettirilir**” ifadesi eklenerek “2-B arazilerinin özel sektöre işlettirilmesi, devri ve satışının” önü açılmış oluyordu. Teklif, TBMM Genel Kurulunda 04 Nisan 2003 tarihinde ‘4841 sayılı kanun’⁶ olarak oylanarak 366 oyla⁷ kabul edildi. Yasama prosedürüne göre yasalaşan bu teklif 367 oyla kabul edilmesi halinde doğrudan kabul edilmiş olacaktı. Oysa şimdiki durumda söz konusu anayasa değişikliğinin referanduma götürülmesi gerekiyordu. Onaylanmak üzere Cumhurbaşkanlığı makamına gönderilen anayasa değişikliği, bu makam tarafından 18 Nisan 2003 tarihinde veto edilerek bir kez daha görüşülmek üzere Meclis’e iade edilmiştir.

Yasama süreci boyunca toplumun çeşitli kesimleri bu düzenlemenin doğuracağı avantaj ve dezavantajlara ilişkin görüşler ileri sürmüşlerdir. Konuya ilişkin tartışmalarda 2-B⁸ olarak anılan orman arazilerinin satışına karşı çıkan görüşlerde, orman arazilerinin

---

⁵ Bakınız Ek.4, s. 217

⁶ Bakınız Ek 5, s. 222

⁷ Bakınız Ek.4, s. 217

⁸ Orman Vasfını Yitirmiş Araziler Ya Da 2 – B Nedir? 2 - B 6831 Sayılı Orman Kanununun 2. Maddesi B Bendi için kullanılan bir kısaltmadır. Bu tabir “Orman vasfını yitirmiş araziler için kullanılmaktadır”. Daha açık bir ifadeyle ‘orman vasfını yitirmiş, kadastro marifeti ile orman alanları dışına çıkartılmış, bir daha geri kazanılamayan ve ıslah edilemeyen araziler 2-B olarak tanımlanmaktadır.’ (1) 31.12.1981 yılında tamamlanan kadastro çalışmaları ile orman vasfını yitirmiş bilim ve fen bakımından orman haline gelmesi tekrar mümkün olmayan araziler tespit edilerek orman alanı dışına çıkartılmıştı. İşte

satışının “yandaşlara, eşe dosta peşkeş çekilebileceğine, siyasi rant ve talana dönüşebileceğine”⁹ dikkat çekilmektedir. Satışa karşı olan çevrelerce dile getirilen bir başka görüşte ise; yapılacak olan böyle bir düzenlemenin sonucunda orman varlığının geri dönülemez biçimde tahrip edileceği, yeni orman alanlarının işgaline yol açacağı ve bunun sonucunda ülkenin ekolojik dengesinin bozulacağı hususudur. Bu sürecin sonucunda orman arazilerinin satışının çölleşme ve erozyona yol açacağı da belirtilerek, düzenlemeye karşı çıkmıştır.

Türkiye’de 2-B kapsamında bulunan arazilerinin 473 bin hektar¹⁰ (4.7 milyar m2) büyüklükte olduğu ve bu konuda mahkemelere intikal etmiş yaklaşık ikiyüz bin dava dosyası bulunduğu düşünülecek olursa, orman arazileri ile ilgili konunun ülke için ne kadar önemli bir sorun olduğu ortaya çıkmaktadır.

Sivil toplum örgütleri genel olarak orman arazilerinin satışına yol açabilecek düzenlemelere karşı çıkarken,¹¹ bir başka sivil toplum örgütü olan, Ticaret Odaları başkanları ise böyle bir çalışmayı desteklemektedir. Ankara Ticaret Odası (ATO) başkanı Sinan Aygün “Kamu arazilerinin işgali ile bazı kesimler inanılmaz rant geliri elde etmelerine karşılık, kamu bu rantlardan pay alamamaktadır. Bu haksız kazancın

---

6831 sayılı Orman Kanun’unda 2. madde B Bendinde tarif edilen bu yerler için kısaca 2-B alanları deyimi kullanılmakta ve bu ifade ile bu kanuna atıfta bulunmaktadır. (2)

⁹Yücel Çağlar, Kırçev Başkanı, **Zaman gazetesi**, 07.04.2003. s. 20. Yazıda yapılan işlemin orman talanını hızlandıracağı belirtilmektedir. Çağlar sorunun esas çıkış noktasının Orman Kadastrosunun bir türlü bitirilememiş olmasında yattığını belirtmektedir. Daha fazla bilgi için bkz: Cemil Candaş, **Orman Kadastrosu ve 2-B sorunu**, Sempozyum 17-18 Eylül 2004, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi, İstanbul, 2005. s. 29-42.

¹⁰ 2-B Gerçeği, Orman Vasfını Kaybetmiş Araziler, T.C. Orman Bakanlığı yayınları, Ankara, 2003, s. 5.

¹¹ Ümit Gürses Tema Vakfı Başkanı, Tema başkanlığında 27 sivil toplum örgütünün katıldığı platform düzenlemeyi protesto ederek ortak açıklama yapmışlar, ormanların yerli ve yabancı sermayeye verileceğini ve sıranın kıyılara, yer altı zenginliklerine geleceği uyarısını yapmışlardır. **Sabah gazetesi**, 13.04.2003. s. 20.

cazibesi yağmanın boyutlarını büyütmektedir.”¹² şeklindeki açıklamasıyla mevcut durumun haksız rant yarattığını ve devletin gelir kaybına uğradığını ifade ederken, Ankara Sanayi Odası Başkanı Zafer Çağlayan da¹³ kurtuluş reçetesini kamu arazilerinin satışı olarak göstermektedir.

Orman arazilerinin satışını savunan benzer görüşlerde bu arazilerin zaten fiilen orman niteliğini yitirdiği ve işgal edilerek; meskun mahallere, kasabalara, ilçelere dönüştüğü, üzerinde sanayi bölgeleri kurulduğu hatırlatılarak, yapılacak düzenlemenin fiili durumu tespit niteliği taşıdığı belirtilmektedir. Bu görüştekilere göre, yapılacak yasal düzenleme yoluyla bu arazilerin satılarak ekonomiye kazandırılması fikri savunulmaktadır. Bu görüşü savunanlarca orman arazilerinin satılması halinde, bu yolla devlet hazinesine büyük bir kaynak sağlanacağı belirtilmekte ve yapılacak düzenleme, ekonomik krizden çıkış reçetesi olarak sunulmaktadır.

Toplumun çeşitli kesimlerinde farklı yansımalar bulan orman arazileri ile ilgili alınan Anayasa değişikliği kararı ile birlikte, gerek yazılı basında, gerekse siyaset ve sivil toplum çevrelerinde büyük tartışmalar başlamıştır. Bu tartışmaların ve orman arazileri ile ilgili anayasa değişikliği sürecinin yazılı basındaki sunumunu incelemek, tez çalışmasının temel hedefidir. Yazılı basında yazıların, haberlerin, köşe yazılarının

---

¹² Sinan Aygün Ankara Ticaret Odası Başkanı, İmar Reformu Türkiye’yi kurtarır. “...Türkiye’nin borç sarmalından çıkışı ve taze kaynağın adresi İmar Reformudur, kapsamlı bir imar reformu ile 150 milyar dolarlık bir kaynak bulunabilir. Bu reform gerçekleşirse Türkiye IMF’den, ek vergilerden, borçlardan kurtulur. DİE verilerine göre, zaten İstanbul’da 3 milyon 393 bin 77, Ankara’da 1 milyon, 128 bin 625, İzmir’de 1 milyon 140 bin 731 adet olmak üzere sadece 3 ilimizde 5 milyon, 662 bin, 433 adet bağımsız bölüm bulunduğunu ve bunların % 67’si yapı kullanım izni bulunmayan kaçak yapılardan oluşmaktadır. Devlet arazileri işgal altında bulunmaktadır ve imar affı ile çeşitli kalemlerde toplam 150 milyar dolar kaynak elde edilebilecektir.”¹² **Akşam Gazetesi**, 17 Mart 2003, s. 9.

¹³ “Devlet ülkemizde en büyük toprak ağasıdır, ama devlet kendi kamu arazilerine sahip çıkamadığı ve etkin kullanıma açamadığı için ‘Züğürt Ağa’ misali varlık içinde yokluk çekmektedir...” **Türkiye Gazetesi**, 2 Nisan 2003, s. 5.

yer alış biçimini incelemeyi amaçlayan bu çalışma, temsili demokrasilerde karar alma süreçlerinde kamuoyu kavramını ve kamuoyunun gücünü temel alarak basın bu süreçte kamuoyunu bilgilendirme biçimini açığa çıkarmayı amaçlamaktadır. Çağdaş demokrasilerde geniş halk kitlelerinin ana bilgilendirme kaynağı olarak gördüğü medyanın, çeşitli tartışmalı durumlar karşısında aldığı pozisyonları ortaya koymayı da amaçlayan bu çalışma bu yönüyle “politika oluşturma sürecinde bilgi kaynağı olarak basının işlevini” sorgulamaktadır. Orman arazilerinin mülkiyet devrine ilişkin tartışmaları ve bu tartışmalar üzerinden kamuoyu gündeminin oluşturulmasını, gündemin belirlenmesinde yazılı basının rolünü öne çıkaran bu çalışmada, gündem belirleme kuramından yola çıkılmıştır.

İlk kez Cohen’in dile getirdiği “medya ne düşüneceğimizi söylemekte başarılı olamayabilir, ama ne hakkında düşüneceğimizi söylemekte fevkalade başarılıdır...”¹⁴ ifadesi, gündem belirleme yaklaşımının esasını açıklamaktadır. Bu yaklaşım, McCombs ve Shaw’ın tanımladığı gündem belirleme kavramı, çalışmanın ana eksenini oluşturmuştur. McCombs ve Shaw, medyanın gündem belirleme işlevini kişilerin düşüncelerini biçimlendirmek için kişisel algılama tarzını etkilemek olarak değerlendirmişlerdir. Dearing ve Rogers ise yaklaşımı, “medyanın bir süreç aracılığıyla farklı konuların görece önemliliğini bildirmesi ve kamuoyunu etkilemesi...”¹⁵ biçiminde açıklamıştır. Windahl ise, gündem belirleme demokrasilerde bazı konulardaki bilgilerin halka sunulurken, diğerlerinin sunulmamasını açıklamaktadır. Kamuoyunun nasıl

---

¹⁴ Bernard Cohen, *The Press and Foreign Policy*, Princeton University Press, Aktaran: Erkan Yüksel, **Medyanın Gündem Belirleme Gücü**, Çizgi Kitapevi Yayınları, Konya, 2001, s. 24.; İrfan Erdoğan, Korkmaz Alemdar, **a.g.e.** 2005, s.180-183, ; Dennis McQuail, Sven Windahl, **a.g.e.**, s.122-129.

¹⁵ İrfan Erdoğan, Korkmaz Alemdar, **a.g.e.** 2005, s.180-183.; Erkan Yüksel, **a.g.e.** s. 26.: Dennis McQuail, Sven Windahl, **a.g.e.**, s.122-129.

biçimlendirildiği ve bazı konular siyasi hareketler aracılığıyla vurgulanırken, diğerlerinin neden seslendirilmediğini anlamaya çalışır.

Kamuoyunda 2-B olarak bilinen orman arazilerinin satışının önemi, sadece ekonomik kaynak paketi olarak değerlendirilmesi değildir. Bütün bunlara kaynak paketi yaratma politikasının dışında, 20. yüzyıla damgasını vuran neo-liberal anlayışla ilişkilendirerek de bakmak gerekmektedir. Bu yönüyle orman arazilerinin satılması özelleştirme çabalarıyla uyumludur.

Türkiye’de Özal’la beraber ekonomik bir kavram olarak yerini alan özelleştirme süreci, 1983 seçimleri öncesinde televizyonlarda canlı olarak yayınlanan İstanbul Boğaziçi köprüsünün satılması düşüncesinin Anavatan Partisi Genel Başkanı olan Turgut Özal tarafından dile getirilmesi üzerine, Özal ile Halkçı Parti Genel Başkanı Necdet Calp arasında geçen tartışmayla zihinlere kazınmıştır. Özal tarafından Türkiye’de temsil edilen, yeni sağ ya da neo-liberalizm olarak adlandırılan görüşe göre “devletin sosyal devlet anlayışını terk ederek kamunun küçültülmesi yoluyla, devletin bu alanlardan çekilmesi ve denetleyici bir kurum olarak görevine devam etmesi öngörülmektedir. Bu anlayışa karşı çıkanlarca ise kamunun ortak mülkiyetinin satışı yoluyla devletin çökertilmesi ve öncelikle uluslar arası sermayeye açılması tartışılmaktadır.”¹⁶ Bu çerçevede, Türkiye’de Özal’ın temsil ettiği (Yeni Sağ) köprüyü satarım anlayışı ile Calp’ın temsil ettiği (Ulusalcı) köprüyü sattırmam anlayışının çatıştığı 1983 seçimleri Thatcherizm’in ilk defa kamuoyuna yansıtılmış halidir. Bu akım, Amerikan sisteminin dayandığı temel değerlerle örtüşmekte ve devlet düzenleyici bir güç olarak tanımlanmaktadır. Uluslar arası manada bunu tercih edebilecek ülkelere

---

¹⁶ Erol Mutlu, Globalleşme, Popüler Kültür ve Medya, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2005, s. 355-394

dayatılma gerekçesi kamunun korunması değil, uluslar arası sermaye karının yücettilmesidir.

Özelleştirilen kurumlarla ilgili savunulan temel tez, “zarardan kurtulma ve elde edilecek gelirlerle kamu maliyesinin açıklarını kapatma, kamu kaynaklarını satarak bir takım fonlar yaratma” yönünde olmaktadır. Buna başka bir perspektiften bakmak gerekirse, araştırma konumuz olan orman arazilerinin mülkiyetinin devrinin yolunu açan anayasa değişikliği teklifi de bu haliyle devlet ormanlarının bir kısmının özelleştirilmesi olarak değerlendirilmektedir. Hükümetin ekonomik kaynak paketi olarak gördüğü ve krizden çıkış reçetesi olarak sunduğu proje, bu çerçevede kamunun ortak mülkiyetine sahip olduğu değerlerden birisi olan orman arazilerinin satılarak kaynak yaratılması da bir özelleştirme politikalarının sonucudur.

Diğer yandan, orman arazilerinin özelleştirilmesi büyük sermaye çevrelerinin çıkarına olan bir süreçtir. Ayrıca hükümetin hedeflediği rakamın gerçekleşeceği de tartışmalıdır. Sürecin sonunda bu arazilerin hangi yöntemle ve hangi şartlarda satışa çıkarılacağı belli olmadığı gibi, bu arazileri kullananların satın alıp alamayacakları da tartışmalıdır; çünkü önemli meblağlar söz konusudur. Ancak yazılı basında bu konuda da bir birliktelik görülmemektedir.

2-Çalışmanın Amacı, Kapsamı ve Tekniği

Bu çalışmanın amacı yüksek tirajlı gazetelerin, orman arazileri ile ilgili haberlerde kullandıkları dille, siyasal olarak hükümete destek oldukları veya karşısında durarak muhalefet ettiklerini ve bu yolla kendi düşüncelerini kamuoyuna benimsetmeye, kamuoyunda bir tutum oluşturmaya çalıştıklarını ortaya koymaktır.

Araştırmaya başlarken yapılan ön okuma ve incelemelerde orman arazilerinin özelleştirilmesi tartışmalarının, medyanın bir bölümünce ağırlıklı olarak kurtuluş reçetesi olarak gösterilirken, bir bölümünce de yandaşlara peşkeş çekme ve yeni talanlara yol açma girişimi olarak değerlendirildiği gözlemlenmiştir. Bu açıdan bakılınca verilen haberler yoluyla iktidar ilişkilerinin yeniden üretilmesi çabaları gözlemlenmiştir. Çalışma için ülkenin tamamına seslenmesi bakımından ulusal ağda yayın yapan ve günlük belli bir tirajın (40.000) üstünde satış ortalaması olan 11 gazete incelemeye dahil edilmiştir. Bu gazeteler, Akşam, Anadolu'da Vakit, Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Radikal, Sabah, Star, Türkiye, Yeni Şafak ve Zaman gazeteleridir.

Çalışma için seçilen zaman dilimi, 25 Kasım 2002 ile 19 Nisan 2003 tarihleri arasındaki 146 günlük süreyi kapsamaktadır. Bu tarihlerin seçilme nedeni, Ak Parti hükümeti döneminde Orman Bakanı olarak kabinede yer alan Osman Pepe'nin 2-B kapsamında bulunan orman arazilerinin satılabileceği yönündeki ilk açıklamasının gazetelerde yer alması ile başlaması ve ilgili düzenlemenin Cumhurbaşkanınca veto edilmesinin gazetelerde yer aldığı tarih ile son bulmuş olmasıdır.

3-Çalışmanın Varsayımı

Kamuoyunda kararlar oluşturulmaya çalışılırken, kamuoyunun bilgiye/bilgilendirilmeye ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu ihtiyacın giderildiği yerler olarak ise günümüzde kitle iletişim araçları, bir başka ifadeyle medya işin içine girmektedir. Son yıllarda gelişen elektronik endüstrisi ile televizyonun yaygınlaşmasına ve neredeyse her eve iki televizyon girmesine rağmen basın etkinliğini sürdürmektedir. Bunda, televizyonun haberi daha hızlı sunmasına rağmen, gazetelerin habere daha fazla yer ayırması, daha fazla ayrıntı ve bilgi vermesi yanında, ulaştırdığı haber mesajlarının saklanabilir bir belge niteliği taşıması ve istenildiği zaman tekrar tekrar okunabilmesi, gözden geçirilebilmesi olanağına sahip olmasının payının olduğunu belirten Tokgöz, gazetelerin zamanı, radyo ve televizyonlara nazaran daha fazla kullandıklarını ve eğer olanakları yeterliyse, haber malzemesi fazlalığı halinde sayfalarını arttırma olanağına her zaman sahip olduğunun altını çizerken, radyo ve televizyonların basının bu özelliğinden yararlanamayacaklarını vurgulamaktadır.¹⁷ Bu durum kuşkusuz yazılı basın araçlarını habercilik yönünden hala önemli kılan bir unsurdur.

Gelişen teknoloji ile birlikte ofset baskı tekniğinin gazeteciliğe girmesi gazetecilikte renkli baskı dönemini başlatmış, bilgisayarların gündelik yaşamın içine girmesiyle de elektronik gazetecilik ortaya çıkmıştır. Kitle gazeteciliğinin aynı zamanda ulusal düzeyde dağıtım ağı gerektirmesi, büyük örgütlü, çok sayıda elemanlı yapılanmayı hatta bu alanda tekelleşmeyi de beraberinde getirmiştir. Tüm bu süreçler aynı zamanda yazılı basının büyük sermaye gerektirmesine neden olmuştur. Karar

---

¹⁷ Oya Tokgöz, **Temel Gazetecilik**, İmge Kitapevi 5. Baskı, Ankara, 2003, s. 6.

oluşturma süreçlerinde hangi partiye oy verileceği ya da bu araştırmanın konusu olarak ele alınıp incelenen “orman arazilerinin mülkiyetinin devrine olanak tanıyan anayasa değişikliği teklifi” ya da kamuoyunda bilinen adıyla 2-B arazileri konusunda nasıl bir kamuoyu oluşturulduğu bu araştırmanın temel sorunsalı olarak belirlenmiştir.

Kitle iletişim araçları, tartişmaları gündeme getirirken topluma neye karar vereceğini belki söylememektedir, ama toplumun karar vermesini etkileyen bilgiler, kanılar topluma medya aracılığıyla taşınmaktadır. Bu durumda karar verme süreçlerinde “enformasyon önemli mi”? sorusu gündeme gelmektedir. Eğer önemli ise, bu durumda medyanın / basının nerede durduğu sorusu belirleyici olmaktadır.

Medya/gazeteler orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik tartişmalarla ilgili haberlerinde bilgilendirici ve aydınlatıcı olmaktan çok yönlendirici olmaktadır. Gazetelerin siyasal görüşleri ile iktidarda bulunan hükümetin siyasal görüşü arasındaki benzerlik ya da karşıtlık, gazetelerin gündemi belirlemesi açısından siyasetle bir paralellik ya da bir karşıtlık oluşturmasına neden olmaktadır.

Gazeteler kendi durdukları yere göre enformasyonu değerlendirmekte, olaya konuya kendilerini siyasal olarak konumlandırıdıkları açıdan bakarak verileri oluşturmakta ve oluşturulan verileri kamuoyuna taşımaktadırlar. Bu sürecin irdelenmesinde gazetelerin kendilerini konumlandırırmaları ile mevcut siyasi iktidarı konumlandırırmaları arasında, destek olma veya karşıt olma durumunu belirleme bakımından bir paralellik ya da karşıtlığın etkin olduğu yapılan araştırmayla ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla gazetelerin hükümete karşıtlığı ya da desteklemesi bakımından ideolojik içerimlerin de etkili olduğu kabul edilmiştir. Bu kabule dayanarak,

2-B orman arazileri ile ilgili haberlerin taşıyıcılarından birisi olarak basın bu değişimi nasıl içselleştirdiği ve anayasa değişikliği teklifinin görüşülmesi sırasında 2-B orman arazileri konusuna hangi saiklerle ve nasıl bir taraf olduğunu anlayabilmek için, basın (seçilen 11 gazetenin) konumu nicel içerik çözümlemesiyle ortaya konulmaya çalışılmıştır. Böylece egemen sistemin yeniden üretilmesine taraf olan bir gücün (basın) kendini ortaya koyma biçimini ve gücünü üretmek için hangi ideolojik zırlara büründüğü,¹⁸ destekleme ya da karşı çıkma yönünde nasıl bir çaba sergiledikleri açıklanmaya çalışılmıştır.

4-Çalışmanın Planı

Bu alışma üç ana bölüm ile sonuçtan oluşmaktadır. Birinci bölümde kitle iletişim araçları ile demokrasi arasındaki ilişki tartişılmaktadır. Demokrasinin tanımı, tarih içinde ortaya çıkışı, gelişmesi ve demokrasi türlerinin tanımları üzerinde durulmaktadır. Doğrudan demokrasiden temsili demokrasiye geçişe kısa bir biçimde değinilmekte, demokratik toplumlarda kitle iletişim araçlarının rolü tartişılmakta ve siyasal davranış süreçleriyle ilişkileri irdelenmektedir. Bu bölümde siyasal katılma, kamuoyu ve kitle iletişim araçları arasındaki ilişki üzerinde de durulmaktadır. Siyasal katılma ve oy verme süreci, siyasal davranış ve bilgi ihtiyacı, temsili demokrasilerde kamuoyunun rolü, kamuoyunun oluşmasında kitle iletişim araçlarının rolü tartişılmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, medya ve gündem belirleme yaklaşımları incelenmektedir. Gazetelerin kamuoyunu etkileme gücünü belirlemek için McCombs'un gündem belirleme kavramından yararlanılmıştır. Devamında, gazetelerin toplumsal ve

---

¹⁸Ayrıntılı bilgi için bakınız: Louis Althusser., **İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları**, Yusuf Alp, Mahmut Özışık, (ev), İletişim Yayınları, İstanbul, 4. Baskı, 1994, s. 32-38

siyasal konumu, haber başlıklarında ve içeriğinde yer alan yazılarında ortaya çıkan siyasal iktidarla olan ilişkilerinin analizi yapılmakta ve basın (ya da medyanın) kamu gündemini belirlemede rol oynayan koşullar irdelenmektedir.

Çalışmanın Üçüncü bölümünde ise Türkiye'nin orman varlığına kısaca değinilmekte, "yeni sağ ve özelleştirme" kavramları tartışılmakta, orman arazilerinin satışı ile ilgili daha önceki hükümetler döneminde yapılan düzenlemeler ile ilgili temel bilgiler verilmekte ve konunun ne olduğu kısaca anlatılmaktadır. Üçüncü bölüm aynı zamanda çalışmanın ampirik yönünü ortaya koymaktadır. Burada çalışmaya başlarken ortaya koyulan varsayımlar ile ilgili gazetelerde 25 Kasım 2002 ile 19 Nisan 2003 tarihleri arasında yer alan haber, yazı ve köşe yazıları incelenmiş, alınan kesitle bir içerik çözümlemesi yapılmıştır. Çalışmanın kavramsal çerçevesinde yer alan gündem belirleme, kamuoyunun yönlendirilmesi gibi temalar analizlerde incelenen konular arasındadır. Yine bu bölümde orman arazilerinin satışı ile ilgili konunun iç siyasete nasıl yansdığı, yandaşlık ya da karşıtlık olarak nasıl ele alındığı da analiz edilmektedir.

Sonuç bölümünde ise araştırma bulgularından yola çıkılarak bir değerlendirme yapılmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI İLE DEMOKRASİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

I. DEMOKRASİNİN GELİŞİM SÜRECİ

A. Doğrudan Demokrasiden Temsili Demokrasiye

Günümüzde evrensel bir anlam kazanmış olan demokrasi kavramı etimolojik olarak Yunanca'dan gelmektedir. M.Ö. 5.yüzyılın ortalarında, Yunanlılar, oluşturdukları kent-devletlerinin siyasi sistemini tanımlamak üzere bu birleşik sözcüğü kullanmışlardır. Demokrasi bireylerin yönetime, karar alma sürecine olumlu veya olumsuz görüşle katıldığı, bireylerin ve onlar tarafından oluşturulan halkın, yönetimin kamu politikalarını belirlenmesinde söz sahibi olduğu idare biçimini ifade eden bir terimdir. Yaygın ifadeyle "halk yönetimi, halk iktidarı, halkın halk tarafından halk için yönetilmesidir."¹⁹ Demokrasi, bu yönüyle bir temsil mekanizması ve yönetim biçimi olarak tanımlanabilir. "Demokrasi bir yandan çıkarların temsili için bir araçtır, diğer yandan tartışmalı konuların yerleşik iktidar biçimlerinden çok diyalog aracılığıyla çözümlenebildiği ya da en azından ele alınabildiği kamusal bir alan ortaya koymanın yoludur."²⁰ Demokrasi ilk olarak Antik Yunan'da, Atina'da uygulanmıştır; ancak bu uygulama bugünkü anlam ve şekilde değildir. Oy kullanabilmek için, 20 yaşını geçmiş erkek olmak, Atinalı olmak ve özgür olmak gerekmektedir. Ancak bu halde yöneten meclise (Ekklesia) katılma hakkı elde edilebiliyordu. Kadınların, Atinalı sayılmayanların

---

¹⁹Oktay Uygun, **Türkiye'de Demokrasi ve İnsan Hakları**, TODAİE Elkitapları Dizisi 13, Ankara,1996. s. 1-2.

²⁰Anthony Giddens, **Sağ ve Solun Ötesinde Radikal Politikaların Geleceği**, Çev: Müge Sözen, Sabir Yücesoy, Metis Yayınları, İstanbul, 2002, s. 22.

ve tabii kölelerin yönetiminde hiçbir söz hakkı yoktu. Bu yönüyle Atina demokrasisi doğrudan katılımın uygulandığı “aracısız bir azınlık demokrasisi”²¹ olarak demokrasi tarihindeki yerini almıştır. Roma’da ise demokrasinin gündemden çıktığı görülür; çünkü Roma bir kent devleti değildir, güçlü haber ağları olan, ulaşım yolları olan bir imparatorluktur. Gerek cumhuriyet döneminde gerek onu izleyen imparatorluk çağında, Roma’nın siyasal sistemi eşitlik ve katılıma dayanmamış, sosyo–ekonomik eşitsizlik temeli üzerinde bir seçkinler yönetimi olmuştur.

Demokrasinin gelişim serüveninde sıçrama tahtası olarak kabul edilen İngiliz Anayasa ve demokrasi hukukunun ana dayanağı olan “Magna Carta Libertatum” (Büyük Özgürlük Fermanı) 1215 yılında İngiltere Kralına karşı bu ülkenin aydınlarınca hazırlanmıştır. En önemli özelliği kralın mutlak otoritesine karşı, ilk kez alt tabakanın da yönetime katılımını temsil etmesi aşamasında bir ilktir. Daha sonra 12 Haziran 1776 tarihinde yayınlanan (Amerikan) Virginia Haklar Bildirisi²² ise matbaanın da icadıyla gelişen ‘düşünceyi ifade özgürlüğünün ve demokrasinin gelişmesinde’ önemli bir yer tutar. Bu yönüyle ‘demokrasi tarihinde’ düşünce ve ifade özgürlüğünün kayıt altına alınması temelinde önemli bir gelişmedir. 1789 yılında gerçekleşen Fransız devriminden sonra yayınlanan “İnsan ve Vatandaş Hakları Bildirgesi”²³ insan hakları alanında, buna paralel olarak da demokrasi alanında yayınlanan yazılı belgelerin ilklerindedir. 1789 Fransız devriminin rüzgarıyla Avrupa’yı etkisi altına alan “Eşitlik ilkesi ve yurttaşlık

---

²¹A. Taner Kışlalı, **Siyaset Bilimi**, Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayınları no: 9 Ankara, 1987, s. 389.

²² 12. maddesinde “Basın özgürlüğünün diğer özgürlüklerin en büyük savunucularından biri olduğunu ve bu özgürlüğün ancak baskı yönetimcilerince kısıtlanabileceğini” belirtmiştir.

²³ Daha fazla bilgi için Bkz:Ahmet Danışman, **Basın Özgürlüğünün Sağlanması Önlemleri**, Ankara Üniversitesi B.Y.Y.O. Yayınları No:1, Ankara, 1982, s. 3.

kavramı”nın benimsenmesi, vatandaşlar tarafından seçilen meclis yoluyla yürütülen “Temsili Demokrasi’nin” gelişmesi açısından çok önemli bir adımdır. Fransız devriminin en önemli özelliği, düşünce ve ifade özgürlüğünü garanti altına almasıdır. Düşünce ve ifade özgürlüğü, basın özgürlüğünün olmazsa olmazlarından birisidir. Temsili demokrasinin gelişimiyle bu anlamda basın özgürlüğünün gelişmesi arasında paralellik olduğu düşünülmektedir.

İnsan haklarının düşünsel ve tarihsel gelişimi özellikle 17. ve 18. yüzyıllarda ortaya çıkan “tabii hukuk” akımı ve “bireycilik öğretisi,” ile bugün klasik olarak nitelediğimiz özgürlüklerin kuramsal verilerini sağlamıştır. “Kahvehanelerde teşekkül eden birleştirici hava ‘kamuoyu’ denilen yeni bir referans grubunun oluşmasına eşlik etmiştir.”²⁴ Feodalite-Burjuva çelişkisi sonucu kazanılan hak ve özgürlükler, büyük düşünce akımlarının da etkisiyle döneminin İngiliz-Amerikan ve Fransız Haklar Bildirgelerinde yer alarak hukuk düzeninin yapı taşı haline gelmişlerdir. Birinci kuşak haklar, Amerikan ve Fransız devrimlerinden doğmuştur. Siyasal partilerin doğuşunda ise gerek derneksel örgütlenme gerek 19. yüzyıldaki işçi sınıfının örgütlenmesi başlıca temeli oluşturmuştur.²⁵ Seçme hakkının demokratik bir hak haline gelmesi yirminci yüzyıla kadar süren uzun bir evrim geçirmiştir. Bu gelişmelerin ardından demokrasi, aydınlanma ile birlikte 19. yüzyılda Avrupa’da uygulanmaya başlanmıştır. Samuel Huntington’a göre ilk demokrasi dalgası, 1828-1926 arası yaşanmıştır. 1922 Mussolini iktidarıyla ters dalga olmuş; ikinci dalga 1943-1962 yıllarında, üçüncü dalga ise 1974

---

²⁴ Şerif Mardin, **İdeoloji**, İletişim Yayınları, İstanbul, 9. baskı, 2003, s. 155.

²⁵ İbrahim Ö. Kabaoğlu, , **Dayanışma Hakları**, 2 TODAİE İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi, TODAİE El kitapları Dizisi 2, Ankara, 1998, s. 7.

sonrası gelmiştir.²⁶ Uluslararası alanda geçerli ilk metin ise 10 Aralık 1948 tarihinde yayınlanan İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'dir. Dünyada ilk kez bütün insanları kapsayan, hiçbir ayırım gözetmeksizin herkese eşit haklar ve özgürlükler tanıyan bir metin olması ve üye devletlerin imza atarak ilkelere uyacaklarına dair söz vermiş olmaları bakımından önem taşımaktadır.²⁷ Bildirinin 18. maddesinde din ve vicdan özgürlüğü tanınmaktadır. 19. maddesi ise kişinin fikir ve ifade özgürlüğünü tanımakta, fikirlerinden dolayı kişilerin rahatsız edilmemek, haberleri ve fikirleri aramak, almak ve yaymak özgürlüğünü içermektedir. Bu ifadeler haber alma hakkının uluslararası alanda resmen tanınmış olması yönünden önemlidir. Bildirinin 21. maddesi ise 3 fıkradan oluşmaktadır ve demokrasinin uluslararası gelişimi konusunda çok önemli bir uluslararası belge niteliğindedir. Bu madde şöyle ifade edilmiştir:

1-“Herkes, doğrudan ya da özgürce seçilmiş temsilciler aracılığıyla yönetime katılma hakkına sahiptir.

2-Herkesin, ülkesindeki kamu hizmetlerine eşit erişim hakkı vardır.

3-Halk iradesi, iktidarın temelidir. Bu irade genel ve eşit, gizli ve özgür oya dayalı periyodik ve gerçek seçimlerle ifadesini bulur.²⁸”

İfade özgürlüğünün ve demokrasinin gelişim evresinde saymamız gereken bir diğer önemli gelişme de 4 Kasım 1950’ de Roma’da imzalanan ve 3 Kasım 1953 yılında yürürlüğe giren “İnsan Haklarını ve Temel Özgürlüklerini Korumaya Dair Sözleşme”dir.

---

²⁶ Yalçın Akdoğan, **Muhafazakar Demokrasi**, Yayınevi Yok, Ankara, 2003, s. 77.

²⁷ Cahit Talas, **Toplumsal Politikaya Giriş**, S Yayınları, Ankara, 1981, s. 152.

²⁸ Sandra Coliver, Patrick Merloe, **Guidelines for Election Broadcasting in Transitional Democracies**, Article 19 Yayını, London -1997 Çevirisi, **Geçiş Sürecindeki Demokrasilerde Seçim Dönemi Radyo-TV Yayıncılığı**, ÇGD, Yayınları, Ankara, 1999, s. 97.

Bu bildirimlerle birlikte basın özgürlüğünün artık bir iç hukuk sorunu olmaktan çıkarak uluslararası bir nitelik kazandığı açıkça görülmektedir.

Türkiye’de, insan hakları ve demokratikleşme bakımından önemli gelişmeler 19. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Basın özgürlüğü açısından ilk düzenleme 1864 tarihli “Matbuat Nizamnamesi” ile sağlanmıştır ve düzenlemenin getirdiği hükme göre basın idari izne tabi tutulmuştur. Osmanlı Devleti’nde 19. yüzyıla kadar padişahın mutlak egemenliğinde devam eden yönetim biçimi, 1876’da yayımlanan 1. Meşrutiyetle birlikte “İlk Yarı Temsili Demokrasi” tecrübesini yaşamıştır. Siyasal Parti olarak ortaya çıkmaları ise 1908 yılında İkinci Meşrutiyetle birlikte; 1909 yılında çıkarılan dernekler yasasına göre kurulmuş olan “İttihat ve Terakki Partisi” iledir.²⁹ Aynı yıl yürürlüğe giren 1909 tarihli Matbuat Kanunu ile izin zorunluluğu kaldırılmış, beyanname verme sistemi getirilmiştir.³⁰ 1923 yılında Cumhuriyetin ilan edilmesiyle beraber demokrasinin geliştirilmesine çalışılmış; kadınlara yönelik “seçme ve seçilme hakkı” Avrupa’nın bir çok ülkesinden daha önce kabul edilmiştir. 2. Dünya savaşından sonra batıda yaşanan gelişmelerin de etkisiyle çok partili demokrasiye geçilmesi ana noktalar olarak anılmıştır. Zaten Türkiye’de yazılı ve sözlü basının gelişimi ile temsili demokrasinin gelişimi arasında paralellikler olduğu düşünülmektedir.³¹ Bugünkü devlet düzeni 1982 Anayasası ile belirlenmiştir. Anayasa’da demokrasi ve insan hakları güvence altına

---

²⁹ Aysel Aziz, **Siyasal İletişim**, Nobel Yayınları, Ankara, 2003, s.50-51.

³⁰ Ahmet Danişman, **a.g.e.** s. 6-7.

³¹ Bu çalışmanın ana konusu “Türkiye’de demokrasi” olmadığı için ayrıntılı bir demokrasi tarihi bilgisi verilmemiştir. Ancak 1947 yılında bucak ve köylerle birlikte radyo alıcısı sayısı, 198.830 adetken, 1960’da 1.272.063’e ulaşmıştır. Söz konusu 13 yıllık dönemde % 600 lere varan bir artıştan söz etmek mümkün görünmektedir. Bunun temelinde yatan neden olarak Türkiye’nin dışa açılması, ithalata izin veren politikalar olmasına rağmen, demokrasinin gelişimiyle bir ilgisinin var olduğu düşünülmektedir. Daha fazla bilgi için bkz: Uygur Kocabaşoğlu “**Şirket Telsizinden, Devlet Radyosuna**”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayın No: 492, Ankara, 1980.

alınmıştır.³² Düşünce ve kanaat hürriyeti ise 25. maddede ifadesini bulmuştur.³³ 1945 yılına kadar tek partili bir dönem ile yönetilen Türkiye (daha önce de çok partiye geçilme denemesi yapılmış ancak başarılı olamamıştı) bu tarihte tek parti olan CHP'nin bölünmesi ile Demokrat Parti'nin doğmasını yaşamış ve 1950 seçimlerinde yeni partinin iktidarı ile tanışmıştır. 27 Mayıs 1960, 12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 de demokrasi'ye müdahaleler olmuş; ancak kısa süre sonra yeniden demokrasi zeminine dönmüştür.³⁴

Temsili demokrasilerde, sistemin devamı için gerekli olan süreklilik seçimlerle sağlanmaktadır. Seçimler karar verme ve siyasal davranış açısından önemlidir. Bu yönüyle yönetime aday olanlarla oy verecek olan geniş kitlelerin bir araya geldiği zemindir. Oy verme ediminde bulunacak olan vatandaşların arayışı içinde oldukları bilgi ihtiyacının giderilmesine, aynı zamanda beğenmediklerini değiştirmeye, kendisini yönetmesi için seçtikleri yöneticileri denetlemeye seçimler vesile olmaktadır. Türkiye'de seçim periyodu her 5 yılda bir yenilenmektedir.

B. Demokratik Topumlarda Kitle İletişim Araçlarının Rolü ve Önemi

Yazının bulunuşundan önce düşüncenin açığa vurulması yolu söz ile yazının bulunuşundan sonra el yazmaları, mektup, haber mektupları ile matbaanın bulunuşundan

---

³² “Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir.” (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m.2)

³³ “Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Kanunlar ve Kararlar Müdürlüğü, Ankara, Ocak 2003, s. 29.

³⁴ 1983 yılında kabul edilen 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası, 2 kez değişiklik geçirmiştir. Yasanın 3. maddesi şöyledir: Siyasi Partiler, Anayasa ve kanunlara uygun olarak; milletvekili ve mahalli idareler seçimleri yoluyla, tüzük ve programlarında belirlenen görüşleri doğrultusunda çalışmaları ve açık propagandaları ile milli iradenin oluşmasını sağlayarak demokratik bir devlet ve toplum düzeni içinde ülkenin çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması amacını güden ve ülke çapında faaliyet göstermek üzere teşkilatlanmış tüzel kişiliğe sahip kuruluşlar...”

7. maddesi de örgüt yapısını açıklamaktadır buna göre: “siyasi partilerin örgüt yapısı, merkez organları il, ilçe ve belde teşkilatlarından oluşmaktadır.”

sonra mevkutelerle³⁵ daha sonra ise kitle haberleşme araçları yoluyla olmuştur. Yazı insan bilincini en çok değiştiren tekil buluştur.³⁶ Yazının bulunması ile insanlar arası iletişim olgusu artmış ve zamana bağımlılıktan kurtularak başkalaşmıştır.

Günümüzde “İletişim (Communication), Kitle İletişimi (Mass Communication) ve Kitle İletişim Araçları (Mass Media)” kavramları yaygın bir şekilde kullanım alanı bulmaktadır. İnsanların gerek yakın gerekse uzak çevrelerinde olup bitenler hakkında bilgi almalarını, günümüzde özellikle bu amaçla geliştirilmiş ve uzmanlaşmış bazı araçlar sağlamaktadır. Bu araçlara genel bir terim olarak ‘kitle iletişim araçları’ diyoruz. Endüstri teknolojisinin gücünü taşıyan kitle iletişim araçları, kitleleri iletişim ağıyla birbirine bağlamaktadırlar.³⁷

Yumlu’ya göre “İletişim, kişiler veya toplumlar arasındaki haber, olgu, fikir veya kısa bir ifade ile ileti (mesaj) değişimi süreci olarak tanımlanabilir.”³⁸ İletişim olmaksızın insanın kendi ve toplumsal varlığını sürdürmesi olanaksızdır. İnsan kendini ve toplumu üretebilmek için giriştiği etkinliklerde hem doğal hem de kendi yarattığı teknolojik araçları kullanır. Bu kullanımın olması, örgütlenmesi, yürütülmesi, tutulması, geliştirilmesi ve gerektiğinde değiştirilmesi ancak iletişimle gerçekleşebilir. “Kitle iletişim araçları, örgütlü bir yapı içinde kitle iletişim olgusunu gerçekleştiren teknolojik araçlardır. Bu araçlar büyük sermaye gerektirir ve kullanılması uzmanlık ister. Kitle

---

³⁵ Mevkuteler, ilkin almanaklar şeklinde başlamış, 16. yüzyılda haftalık yayına dönüşmüş, ancak 18.yüzyılda günlük gazeteler halini alabilmiştir. Ahmet Danışman, **a.g.e.** s, 2.

³⁶ Walter J. Ong, **Sözlü ve Yazılı Kültür**, (Çev) Sema Postacıoğlu Banon, Metis Yayınları, Ankara, 1995, s, 98 -105, Yazı, İnsan bilincine yeni dünyaların kapısını açan okurun metinden istediği kelimeleri aynen çıkarabileceği, bilgisini aktarılabilceği ve iletişimin daha sağlıklı ve doğru bir şekilde yapılmasına katkıda bulunduğu, daha da önemlisi zamanı ötesine götüren, aynı anda, aynı yerde olma zorunluluğunu ortadan kaldıran bir buluş olması açısından önemlidir.

³⁷ Oya Tokgöz, **a.g.e.** s. 100.

³⁸ Konca Yumlu, **a.g.e.** s.7 -8.

iletişim araçları denince öncelikle basın, (gazete, dergi, magazin, kitap) radyo, televizyon ve sinema yoluyla iletişimin gerçekleştirildiği araçlar akla gelir.”³⁹

Kitle iletişiminin büyük sermaye⁴⁰ ve örgütlü bir yapı gerektirmesi,⁴¹ Kitle İletişim Örgütleri”nin oluşmasına ve ortaya çıkmasına zemin sağlamıştır. Tokgöz bunu şöyle açıklamıştır:

“Kitle iletişim örgütleri, kitle iletişim araçlarını kullanarak ulaşmak istediği hedef kitleye (okuyucu, izleyici, alıcı, seyirci ve tüketiciye) yönelik faaliyette bulunurlar. Ulaşılmak istenen hedef kitle birbirinden kopuk, örgütsüz, tek tek kim ve ne olduğu belli olmayan insanlar, esas olarak da iletişimin ulaştığı alıcıların tümüdür. Gazeteler, dergiler, radyo ve televizyonlar ister gazeteciliğin temel işlevi olan haber verme işlevini görsünler, isterse eğlendirsınler, isterse reklam yapsınlar, kitlelerin bir bakıma gözü kulağı olmak durumundadır.”⁴²

Günlük yaşantımızın ayrılmaz bir parçası olan gazetelerin, dergilerin büyük bir güç olarak belirlenmesi ile dünyada okuma ve yazma⁴³ oranlarının artması arasında paralellik olduğu düşünülmektedir.“ 15.yüzyıldan başlayarak gazete basım olanaklarının gelişmesi, okuma yazma oranlarının giderek yükselmesi sonucu gazete okur sayısının ve tirajının da artması ile yazılı basın, yani gazeteler önem kazanmaya başlamışlardır.”⁴⁴ Sanayileşme ile birlikte şehirleşmenin artması kitle iletişiminin önemini arttırmıştır. “Çünkü büyük metropollerin oluşması ile kırsal kesimlerden gelenler, yeni ve daha önce hiç tanımadıkları sorunlarla karşılaşmışlar, yeni durum bu insanların birbirleriyle

---

³⁹ İrfan Erdoğan, Korkmaz Alemdar, (2005), a.g.e. s. 15-18.

⁴⁰ Şevket Evliyagil, **Basım Sanayii'nin Temel Kavramları**, Ajanstürk Matbaası, Ankara,1985. s.178 ve devamı (...Bilgisayarlardan yararlanma ile gazetecilik endüstrisi çok pahalı bir endüstri şekline dönüşmüştür.) - İrfan Erdoğan, Korkmaz Alemdar, (2005), a.g.e. s. 15-18.

⁴¹ Oya Tokgöz,a.g.e.s. 100., İrfan Erdoğan, Korkmaz Alemdar, (2005), a.g.e. s. 15-18.

⁴² Oya Tokgöz, a.g.e, s. 101.

⁴³ Barry Sanders, **Öküzün A'sı**, Şehnaz Tahir, (Çev.) Ayrıntı Yayınları, Ankara, 1999, s. 27. “Okur, aynı cümlenin üzerinden tekrar tekrar geçebilir, anlamını tartabilir, yapısını analiz ederek her türlü anlam nüansını didik didik edebilir, en küçük ayrıntısına varılana kadar damıtabilir.”

⁴⁴Aysel Aziz, a.g.e., s. 42.

dayanışmasını ve örgütlenmesini gerektirirken...⁴⁵ diğer yandan da yeni durumları, gelişmeleri öğrenme ihtiyacıyla beraber, siyasal katılımı da arttırmıştır.

Aynı noktaya Lasswell de şöyle dikkat çekmiştir: “Okuryazarlık ve iletişimin fiziksel kanalları, yönetenle yönetilenler arasındaki bağı hızlandırdı. Kanaatlerin açık ve özgürce tartışılmasını ve oyların alınmasını kayıran saymacalar ortaya çıktı. Daha önceleri şiddet ve sindirmeyle yapılabilen şeylerin çoğu, bugün tartışma ve ikna etmeyle yapılmak zorundadır...”⁴⁶

Kitle iletişim araçlarının önemi özellikle demokrasilerde, demokratik ülkelerde ortaya çıkmaktadır. Haberlerin, fikirlerin özgürce yayılabildiği, tartışılabildiği bir ortam ancak ifade ve haberleşme özgürlükleri başta olmak üzere, tüm temel hak ve özgürlüklerin (basın, toplanma, gösteri yapma, örgütlenme, dernek kurma, sendikalaşma gibi) sağlandığı bir hukuk düzeninde gerçekleşebilir. Bu ortam ve düzenin sağlanması, kamuoyunun özgürce oluşması ve etkin olması ise demokratik bir rejimin varlığı ile gerçekleşebilir.⁴⁷ Kitle iletişim araçları, siyasal iktidara talip olanlar ve oy verme ediminde bulunacaklar için bir buluşmayı sağlayan, seçmenlere farklı seçenekler ile yaklaşarak onların siyasal tercihlerini, kanaatlerini etkilemeye çalışan, aracılığına ihtiyaç duyulan ve bilgilerin iletilmesi işlevini gerçekleştirmektedir. Bu anlamda bu araçlar duyulan gereksinimlerin giderildiği zemin görevini görmektedir. Bu süreç içerisinde öne çıkan önemli noktalardan birisi olarak düşünce özgürlüğünün olmazsa olmazı olan

---

⁴⁵ Ahmet N. Yücekök, **Siyasetin Toplumsal Tabanı (Siyasetin Sosyolojisi)** Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 565, Ankara, 1987, s. 24-25.

⁴⁶ George Gerbner, “Kitle İletişim Araçları ve İletişim Kuramı” Der., Erol Mutlu, **Kitle İletişim Kuramları**, Ütopya Yayınları, Ankara, 2005, s. 83.

⁴⁷ Arsev Bektaş, **a.g.e.**, s. 10-11.

düşünceyi ifade özgürlüğü, yani açıklama özgürlüğü üzerinde durulduğu görülmektedir.

Şaylan düşünce özgürlüğüne olan gereksinimin altını şöyle çizmiştir:

“Bir siyasal rejim olarak demokrasi, siyasal iktidarın seçme özgürlüğü ilkesine göre belirlenmesi anlamına gelmektedir. Seçme özgürlüğü birey tarafından uygulanacaktır. Bireyin seçme özgürlüğünün var olabilmesi için düşünce ve ifade özgürlüğü gerekmektedir. Esasen düşünce herkesin kendi kafasında olduğu için doğası gereği zaten engellenemez. Burada sözü edilen düşünceyi ifade özgürlüğüdür. Bunun için özgürce açıklanması ve geniş bir kitleye ulaşabilmesi için yayma özgürlüğü ile tamamlanması gerekmektedir.”⁴⁸

Toplum sözleşmesi teorisinin üreticisi Hobbes, dünyaya fikirlerin yön verdiğini söyleyerek⁴⁹ düşünceyi kutsarken, basın özgürlüğüne giden yolu açan Locke ve daha sonra da Bentham gibi faydacıların formülasyonları çoğulcu yapı içindeki medyanın rolünün belirlenmesinde etkili olmuşlardır. Dolayısıyla medyanın günümüz kapitalist demokrasilerindeki rolünün liberal demokratik görünümü faydacı ve liberal kuramcılarının bireycilikleri tarafından ortaya konulmuştur.⁵⁰ Bu sonucun doğmasının nedeni ise, liberal çoğulcu toplumlarda ifade özgürlüğünün, basın özgürlüğünün çerçevesini belirlemiş olmasıdır.

İfade özgürlüğü, Ortaçağ Hıristiyan felsefesinin yıkılması ve böylece bireyin ön plana çıkması ile birlikte gelişmiştir. Bu da, liberal siyasal düşünce ile su yüzüne çıkan özgürlüklerin içinde yer alması anlamına gelmektedir. İfade özgürlüğü, Locke tarafından siyasal düşünce içine yerleştirilmiştir. Ona göre hiç kimse, bir başkasının mülkiyetine, özgürlüğüne, sağlığına ve hayatına zarar verme hakkına sahip değildir.⁵¹ Basın

---

⁴⁸ Gencay Şaylan, **a.g.e.**, s.52-53.

⁴⁹ Arsev Bektaş, **a.g.e.**, s, 18.

⁵⁰ Ayşe İnal, **a.g.e.** s. 40-50.

⁵¹ Liberalizmin Başka alanlara yansımaları da olmuştur. Yaşanan gelişmelerin gereği olarak bu yansımaları ekonomi alanında da görebiliriz. Bu anlamda Adam Smith, piyasa mekanizmasını ilk defa

özgürlüğüne giden yolu açan Locke ‘Herkesin kendi zevkleri ve mutluluğu yönünde davranma hakkı vardır.’⁵² düşüncesini ifade ederek basın özgürlüğü kavramının yeni bir tanımının ortaya konmasını sağlamıştır.

Basın özgürlüğü düşüncesinin doğduğu İngiltere’de, kavramın gelişmesine yönelik dört ayrı sav görülmektedir. Teolojik yaklaşımda, dinsel gerekçelerle basın özgürlüğü savunulmaktadır. Yaklaşım devlet sansürünü, insanların sahip oldukları ve Tanrı tarafından onlara bahşedilen akıl dolayısıyla eleştirmektedir. Bu görüş, daha sonra Milton’un 1664’te tamamladığı Areopagitica’sında en üst seviyede savunusuna kavuşmuştur.⁵³ Basın özgürlüğünün doğal haklara dayanan kuramı dinsel gerekçeleri kabul etmeyen Matthew Tindal tarafından geliştirilmiştir. Tindal, doğal hak ilkesini ‘Herkesin dinsel konularda kendi adına karar verme hakkı vardır’ iddiasıyla dinsel alandan siyasal alana ilerletmiştir. Faydacılık kuramı ise, ‘kamuoyu üzerindeki devlet sansürünü istibdada verilmiş bir açık kart olarak görmektedir ve yönetilenlerin mutluluğunun en üst düzeye çıkarılması ilkesine aykırı bulmaktadır.’⁵⁴ Faydacılara göre, bireylerin mutluluğu cezaların düşürülmesi ve hazzın artırılmasıyla mümkün olabilir. Hükümetlerin amacı en fazla insana, en çok mutluluğu ulaştırmak olmalıdır. Daha da önemlisi her türlü sansür yönetilenlerin mutluluğunun en üst düzeye çıkarılmasını engelleyen bir devlet karışımıdır.

---

ortaya atıp tüm yurttaşlar için en iyi çözüm olacağını belirterek, ‘toplumun ekonomik sorunlarını çözenin en iyi yolu toplumun kendi haline bırakılmasıdır’ şeklindeki düşüncesini ortaya atmıştır.⁵¹ Metin Özer, **İktisada Giriş**, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, no: 435, Eskişehir, 1996, s. 15-16.

⁵² Ayşe İnal, **a.g.e.**, s. 13.

⁵³ John Keane, **Medya ve Demokrasi**, Çev. Haluk Şahin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 34-42.

⁵⁴ John Keane, **a.g.e.**, s.37-39.

Basın özgürlüğünü hakikat arayışına dayandıran en etkili ve laik görünüş ise John Stuart Mill'in 'Özgürlük Üstüne' (On Liberty) isimli yapıtında ortaya çıkmaktadır. Tocqueville'nin görüşlerinden⁵⁵ etkilenen Mill, faydacılığı işe yararlılıktan fazla söz edip, hakikate ulaşma konusuna değinmemekle eleştirmektedir. Ona göre, fayda kanıya dayandığından onun belirlenmesi için de disiplinli hakikat arama yöntemlerine gereksinim vardır. Mill, kanı ve düşüncelerin basın aracılığıyla aktarılmasının garanti altına alınması gerekliliğini üç nedene bağlamaktadır:⁵⁶ İlkine göre, 'hükümetler ya da sivil toplum tarafından yanlış olduğu iddiası ile susturulan herhangi bir düşünce yanlış değil doğru olabilir; zira doğru olabilecek düşünceleri sansür etmek isteyenler, bunların doğruluğunu yadsırlar. Buna karşılık, kendi öznel yargılarının mutlak doğruya eşit olduğunu varsayarlar. Oysa gerçek böyle değildir. İkinciye göre ise, bir düşünce yanlış olsa bile, içinde çok az da olsa hakikati barındırabilir. Dolayısıyla bu düşünceler yanlış diye susturulursa, içlerindeki az olan hakikat de yok olacaktır. Mill, sonuncusunda ise, bir görüşün hakikatin kendisi olduğunda bile, karşı fikirlerle zorlanmadığı takdirde hakikat bozularak önyargıya dönüşebilir, aynı görüşte olmayanlar suskunlaşır' der⁵⁷ ve devam eder: "Bütün insanlık bir araya gelse de bir tek aykırı düşünceyi susturma hakkını kazanamaz..."⁵⁸

Yukarıda sıralanan görüşlerle birlikte çoğulcu düşüncenin temelleri atılmıştır. 19. ve 20. yüzyıllarda seçme hakkı, gizli oy hakkı, seçim, liderler arası rekabet, gücün dağılımı ve liberal basın, demokrasi ve çoğulculuk adına insan hakları için temel

---

⁵⁵Daha ayrıntılı bilgi için, Alexis de Tocqueville, **Democracy in Amerika**, (Oxford:Oxford University Press, 1947) s.443.

⁵⁶ John Keane, **a.g.e.**, s.40.

⁵⁷ John Keane, **a.g.e.**, s.40-41.

⁵⁸ Arsev Bektaş, **a.g.e.** s. 24.

oluşturmuştur. Liberal ve faydacı düşünürler, düşünce ve ifade özgürlüğünü içeren klasik özgürlükler üzerinde yoğunlaşmışlardır. Mill tarafından belirtildiği gibi ‘Bir fikir doğru ya da yanlış açıklanmalıdır’ düşüncesiyle ifade özgürlüğünün liberal çoğulcu anlayışı olgunlaşmıştır. Basın özgürlüğü de çoğulculuğun ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir. Çoğulcular liberal demokratik süreçte medyanın çok önemli işlevi olduğunu ve süreç için hayati bir rolü yerine getirdiğini iddia etmektedirler. Bu anlamda medya 4. güç, medya profesyonelleri de toplumsal gerçekliği anlama kapasitesi olan ve bu gerçekliği objektif olarak yansıtırken ayna görevi yapan özerk ve mantıklı bireyler olarak görünmektedir.⁵⁹ Dolayısıyla medya 4. güç olarak, her türlü yargıdan özellikle de olayları kaydeden profesyonellerin önyargılarından uzak, olayları doğru ve nesnel olarak yansıtacaktır. Bu düşünceye göre, yorum serbest olurken, gerçekler olduğu gibi yansıtılmalıdır. Profesyonel gazetecilik normları da bu söz konusu kabul çerçevesinde şekillenmiştir. Bu normlar arasında oldukça öneme sahip nesnellik ilkesindeki en önemli ölçüt, olay taraflarının tümüne haberde yer verilmesidir. Bu sağlanmazsa haber yanlı olacaktır.⁶⁰

Kitle iletişim araçları, toplumsal iletişimin eşit ve dengeli dağılımını sağlayan ve bunun alt yapısının sağlanmasına hizmet eden araçlardır. “Bu araçları aynı zamanda siyasal iletişimin yaygınlaşmasında büyük rol oynamalarından ötürü, siyasal alt sistemler olarak nitelemek de mümkündür.”⁶¹

---

⁵⁹Ayşe İnal, **a.g.m.**, s. 16.

⁶⁰ Çiler Dursun, “**Haber ve Habercilik**”, **Gazetecilik ve Habercilik**, (Der.) Sevda Alankuş, IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003, s. 133-149.

⁶¹ Oya Tokgöz, **a.g.e.**, s. 102.

Demokrasinin siyasal rejim olarak kurumsal bir çerçevesi vardır. Siyasal partiler kurumsallaşmış yapılarıyla temsili demokrasilerde önemli bir etmen olarak işlev görürler. Belli bir siyasal amaç için bir araya gelmiş örgütler olan siyasal partiler, belirli siyasal görüşlerini, ideolojilerini, yöntemlerini seçimler yolu ile kazanarak gerçekleştirmek üzere bir araya gelen ve hiyerarşik bir yapı içerisinde örgütlenmiş yapılardır. Seçimler yolu ile iktidara gelemediği zaman ise muhalefette kalarak, iktidarın politika ve eylemlerine, uygulamalarına, kendi görüşleri doğrultusunda çoğunlukla eleştiride bulunmaktır. Siyasal partilerin, seçimler sonucu halkın temsilcileri olarak ortaya çıktıkları süreçte çalışacakları yer ülkelerin parlamentolarıdır. Bu bakımdan siyasal partilerin varlığı, o ülkenin parlamentosunun varlığı ile eş anlamlıdır.⁶² Seçim ve temsil ilkesinin işlerliği periyodik olarak yapılacak seçimler, siyasi partiler, propaganda ve yarışma ile seçmenlerin (Halkın/Demosun) oyunu alabilmek için kendilerini tanıtmaya, yönetime talip olan diğer partilerden, adaylardan farklarını söyleme, neden kendilerini seçmeleri gerektiğine ikna etme sürecindeki ihtiyaçları bu noktada ortaya çıkmaktadır. Günümüzde kitle iletişim araçları bu ihtiyacın giderildiği mekanizmalar olarak görev yapmaktadır.

James Curan, medyanın geleneksel olarak “kamu gözcüsü, halkın temsilcisi, bilgi vericisi gibi” var olan klasik görevlerinin yanında, “Medya temsil aktörü olarak hareket etmeli, toplumdaki çeşitli grupların farklı görüşler ortaya koyabilmelerine olanak

---

⁶² Aysel Aziz, **a.g.e.**, s. 49-50.

verecek biçimde düzenlemelidir,”⁶³ görüşünü öne sürmektedir. Kışlalı ise görüşlerini şöyle açıklamaktadır:

“Demokratik olsun olmasın, bir rejimde etkili olmak isteyen siyasal güçler açısından kitle iletişim araçları her zaman büyük önem taşır. Siyasal güçlerin kitlelere ulaşabilmek, kendilerine yandaş bulabilmek için kullanabilecekleri araç sayısı günümüzde üçtür. Yazılı, sözlü ve görüntülü basın yani gazeteler, radyo ve televizyon.”⁶⁴ Bugün bunlara, yeni iletişim teknolojisi olarak interneti eklemek gerekli olmaktadır.”

Demokrasilerde güçler ayrılığı ilkesinin, güçler çatışmasını değil, güçler dengesini ifade ettiği; bu dengenin oluşabilmesi için de her gücün öncelikle kendini, sonra diğerini kontrol etmesi gerektiği bilinmektedir. Enformasyonun böyle bir denge unsuru ve güç olarak varlığını olumlu yönde sürdürebilmesi, insanın dayanışmacı, katılımcı, özgürlükçü ve çoğulcu bir demokratik düzen içinde ekonomik, politik, psikolojik, fiziksel, sosyal ve kültürel yönden kendini sürekli aşması ve yücelmesine katkıda bulunabilecek bir nitelik taşımasını gerektirir.

II. SİYASAL KATILMA, KAMUOYU VE KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI

A. Siyasal Katılma ve Oy Verme

Antik Yunanda özgür vatandaşlar,⁶⁵ Agorada toplanarak ülkenin gündemi, genel görüntüsü üzerine doğrudan söz alarak fikirlerini söylüyorlar ve birlikte oluşturulan tartışma pratiği sonunda, bir kamuoyu oluşuyor ve kamuoyunun genel görüşü doğrultusunda hep birlikte bir karar alıyorlardı. Ülkenin (Kent-Site devletinin)

---

⁶³ James Curan, “**Medya ve Demokrasi, Yeniden Değer Biçme**” Çev. Süleyman İrvan, **Medya Kültür Siyaset**, Bilim Sanat Yayınları - Ark Kitapları, Ankara, 1997, s.137.

⁶⁴ A.Taner Kışlalı, **Siyaset Bilimi**, Ank.Ün.B.Y.Y.O. Yayınları No:9 Ankara, 1987, s. 300-301.

⁶⁵Sadece erkekler oy verme hakkına sahipti. Kadınlar ve köleler ise oy hakkına sahip değildi. Bu açıdan günümüz demokrasilerinden ayrılır.

yönetiminde bu toplantılar sonucunda alınan kararlar uygulanıyordu; ancak ‘ulus devletlerin’ ortaya çıkışı ile Antik Yunan kent demokrasilerinde olduğu gibi Agora ve benzeri küçük meydanlarda toplanarak karar alma, karara katılma ve bir tartışma pratiği oluşturma dönemi fiilen imkansız hale geldi.

İnsan haklarının gelişmesi ile belirginleşen yeni yönetim anlayışı sürecinde yurttaşlar için temsili demokrasilerde yeni bir rol ortaya çıktı. “Temsili demokrasi anlayışı ile birlikte vatandaşlar parlamentoda kendilerini temsil edecek olan parlamenterleri seçerek, yönetime dolaylı olarak katılmaya başladı.”⁶⁶ Bu yolla halktan seçilen parlamenterlere doğru bir yetki aktarımı söz konusu olduğu gibi, halk adına halkın verdiği yetkiyle karar alma gücüne sahip parlamenterlerin/siyasetçilerin belirlenmesi süreci temsili demokrasilerde son derece önem kazandı. Vatandaşlar açısından sorun seçimler sırasında kendilerini temsil etmek üzere kimi seçecekleriydi. Bu safhada ortaya çıkan bilgilendirme/bilgilendirme gereksinimi gidermek üzere kitle iletişim araçları devreye girmektedir. Siyasal davranışın ortaya çıkışı, oy verme işlevinin gerçekleştirilmesiyle belirginleşmekte ve insanların siyasal iktidara talip olanlar arasından kime hangi gerekçe ile oy verecekleri, daha önceden elde ettikleri ya da var olduğu varsayılan bilgilerinden süzülerek karar alma sürecinde ortaya çıkmaktadır. Kışlalı, “Demokrasilerde yurttaşların doğru seçim yapabilmelerinin doğru bilgi edinmelerine bağlı...”⁶⁷ olduğunu belirtirken, Şaylan ‘Siyasal iktidar talebi olan

---

⁶⁶ Gurhan Çelebican, Parlamento Dergisi, Sayı 239, Ankara, 2006, s. 40-41.

⁶⁷ A.Taner Kışlalı, a.g.e.s.303.

herkesin düşüncelerini ifade edebilmesi ve oy vereceklerin onların düşüncelerini öğrenmesi, buna göre bir tercih yapabilmesi gerekmektedir.’⁶⁸ demektir.

Medya, demokratik sürecin vazgeçilmez bir ögesidir; çünkü geniş kitleler birer vatandaş olarak haklarını kullanabilmeleri için gerekli olan enformasyonu medya aracılığıyla sağlayarak, olayların yorumlanmasına ve tartışmalara katılabilirler, toplumun gelişimini ve siyasal tercihleri etkileyen tutumlar edinebilirler ve eylemlerde bulunabilirler. Seçimlerin serbest ve adil yapılması önemli ölçüde haber medyasının görevini tarafsız ve profesyonel biçimde görmesine bağlıdır. 2. Dünya savaşından sonra yaşanan büyük değişiklikler sonrasında “evrensel ölçüde genel oy ilkesinin kabul edilmeye başlanması, seçmenleri seferber edilen kitle partilerinin, ilgi ve baskı gruplarıyla kitle iletişim araçlarının gelişmesi, siyaset bilimcilerin düşüncelerini iletişimin rolü, önemi ve etkileri üzerinde daha çok yoğunlaştırmalarını, çeşitli araştırmalar yapmalarını sağlamıştır. Özellikle siyasal iletişimin, siyasal sistemin işleyişi yönünden önemi üzerinde durulmaya başlanmıştır.”⁶⁹ Haberlerde ve bilgilendirme programlarında doğruluk, nesnellik ve dengeli habercilik önemlidir.⁷⁰

Halkın en geniş ölçüde seçimlere katılmasını öngören, dolayısıyla çoğunluk yönetimi, temsili meclisler ve yazılı anayasaları öngören, modern demokrasi sistemlerinin yirminci yüzyılda dünya tarihinin henüz erişemediği ölçülere ulaştığını belirten Abadan-Unat seçmen kitlesinin çap ve hacim bakımından artması ölçüsünde,

---

⁶⁸ Gencay Şaylan, **a.g.e.** s. 52-53.

⁶⁹ Metin İnceoğlu, **a.g.e.** s. 58-59.

⁷⁰ **Geçiş Sürecindeki Demokrasilerde Seçim Dönemi Radyo- TV Yayıncılığı**, ÇGD, Yayınları, Ankara, 1999, s. 34.

yıgınlara destek ve yardımını elde etmek uğruna verilen çabaların o nisbette çoğalacağını belirtmektedir.⁷¹

Lundby ve Ronning ise “medyanın toplumsal süreçlerden ve insanların ardyörelerinden kaynaklanan duygu yapıları arasında bağlantı kurabildiğini, dahası bu demokratik sürecin gerçekleşebilmesi için yurttaşların medyada karşılaştıkları metinlere ve imgelere ilişkin kendi özelemlerini ve deneyimlerin tanıyarak olmaları gerektiğini söylemektedir.”⁷² Bu anlamda kitle iletişimi, kurumsallaşmış kamusal kültürleşmenin, yüz yüze ve diğer kişisel olarak dolayımlanan etkileşimin sınırlarının ötesindeki genişlemesidir. Bunun ancak mesajların kitlesel üretimi ve dağıtımını için teknolojik araçlar mevcut olduğunda ve toplumsal örgütlenmeler ortaya çıktığında mümkün hale geldiği düşünülmektedir. Gerbner, ‘Kitlesel üretim ve kitlesel dağıtım sistemlerinin kısa zaman dilimi içinde aynı mesajlarla onlara ulaşabilme kapasitesine sahip olduğu ve böylelikle onlar arasında anlam ve perspektif topluluğunu yaratma ve sürdürme kabiliyetine sahip olduğu genişlikte, heterojenlikte ve dağınıklıkta gruplar olarak kitle kamuları kavramı ortaya çıktığına’⁷³ işaret etmektedir.

B. Siyasal Katılmada Kitle İletişim Araçlarının Rolü

Politik toplum içinde kanıların, çatışan görüşlerin, farklı değerlerin iktidara talip olanların, yönetilecek olanlara götürecekleri hizmetin görünür kılınmasına duyulan

---

⁷¹Abadan–Unat Seçim dönemlerinde siyasi partilerin milyonlarca dolarlık seçim bütçesi oluşturduğunu ve oy sağlamak üzere, tanıtım faaliyetlerinde seçim harcamalarında bulunduğunu söylemektedir. Daha fazla bilgi için bakınız : Nermin Abadan-Unat, **Kamuoyu Ders Notları**, Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu, Ankara, 1974, s.1-2.

⁷² Knutt Lundby ve Helge Ronning, “Medya Kültür İletişim”, (Der.) Süleyman İrvan, **Medya Kültür Siyaset**, Bilim Sanat Yayınları/Ark Kitapları, Ankara, 1997, s. 26.

⁷³ George Gerbner, “Kitle İletişim Araçları ve İletişim Kuramı”, Der, Çev, Erol Mutlu, **Kitle İletişim Kuramları**, Ütopya Yayınları, Ankara, 2005, s, 92-93.

gereksinim, hizmetin nasıl sunulacağı, herkesin beğeni ve arzularını nasıl karşılayacağı üzerinde yoğunlaşmaktadır.⁷⁴ Bir yandan düzenlenen seçim kampanyaları sürecinde yurttaşların arzularının irdelenmesi, diğer yandan yönetilenlerin aldıkları hizmetin kalitesinin ne kadar farkında oldukları, hükümetlerden ne bekledikleri, oy verme davranışında bulunacak insanların hangi gerekçe ile kime oy verecekleri sorunu, yani bilgilendirme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu noktada kitle iletişim araçları devreye girmektedir.

Kitle iletişim araçları/medya aracılığıyla yapılan siyasal iletişim, verdikleri haber başta olmak üzere yorum, görüşme, tartışma, inceleme–araştırma olarak yer almaktadır. Medyanın niteliğine bağlı olarak söylem biçimleri farklı olabilir. Örneğin, gazetelerde yer alan siyasal haberlerin en yoğun yer aldığı tür baş makale ve ünlü yazarların yorumlarını içeren makale ve köşe yazıları iken, radyo ve televizyonlarda siyasal söylem haber, tartışma, yuvarlak masa, panel türü programlardan oluşmaktadır. Kitle iletişim araçları, yönetenlerden yönetilenlere ve yönetilenlerden yönetenlere enformasyon akımı sağlar. Bu enformasyonun oluşturduğu geribeslemeleri (feedback) yerlerine ileterek sistemin dönüşümüne en önemli katkılardan birini sağlamaktadır. Burada iletişim iki yönlüdür yani siyasal aktörlerden gelen iletiler yalnızca izleyici/hedef kitleye ulaştırılmaz, aynı zamanda hedef kitlenin mesajları ya doğrudan ya da bunların nabzını tutan gazeteciler aracılığıyla gündeme getirilerek siyasal aktörlere aktarılır. Günümüzde, siyasal aktörler ile izleyici (hedef kitle) arasında aracı konumunda olan medyanın görevi

---

⁷⁴ Eser Köker, **Politikann İletişimi, İletişimin Politikası**, Vadi Yayınları, Ankara, 1998.s. 22.

iki taraflıdır.⁷⁵ Bunun anlamı, medya bugün yalnızca kanal olarak, ileten olarak görev almamakta, aynı zamanda siyasal iletişim konusu olan iletileri alarak, bunları olgunlaştırmakta, yeniden yorumlamakta ve kimi kez ağırlıklı olarak taraflara; siyasal aktörlere, izleyici/okuyucu hedef kitleye vermektedir.

Siyasal iletişimi, diğer iletişim türlerinden ayıran bir diğer farklılık, alıcı farklılığıdır. Her iletişim olgusunda olduğu gibi siyasal iletişimde de bir alıcı vardır. Bu alıcı aynı zamanda siyasal iletişimde bulunanların mesajlarını ulaştırmak istediği hedef kitledir. Kimi kez hedef kitle tek değil, alt gruplar halinde birden fazla olabilir ya da birbirinden ayrılmalarını sağlayan belirgin nitelikleri olabilir. Örneğin siyasal partilerin yürüttüğü siyasal iletişim sürecinde, özellikle seçim kampanyaları zamanı hedef kitle seçmenlerdir.⁷⁶

Kitle iletişim araçları diğer bir deyişle medyanın siyasal iletişim konusu olan olayların içeriğine bakarak kimi kez bu konuları gündeme alarak kamuoyunda tartışılmasını sağladığı kabul edilmektedir. Yirminci yüzyılın son çeyreğinden itibaren ise medya, bütün kapitalist demokrasilerde sadece yurttaşları bilgilendiren bir iletişim kanalı olma özelliğini tamamen yitirmiş ve siyasal karar üretiminin temel yapı taşlarından biri haline dönmüştür. Bunun sonucunda, yurttaşların oy verme etkinlikleri bir karar alma olarak nitelendirilmemekte ve medyanın seçim kampanyası sürecindeki artan ağırlığından söz edilmektedir.⁷⁷ Teknolojik gelişmelerin artmasına bağlı olarak, enformasyon teknolojisinin de büyümesi, yeni iletişim araçlarının çoğalması ve

---

⁷⁵ Aysel Aziz, **a.g.e.** s. 43.

⁷⁶ Aysel Aziz, **a.g.e.** s.6.

⁷⁷Eser Köker, Beybin Kejanlıoğlu, **2002 Seçim Kampanyalarında Ulusal Basın**, İletişim Araştırmaları Dergisi, Ankara, 2004, 2 (1) s. 45.

kapsayıcılıklarının artması, politik pratikler içinde teknik düşünme ihtiyacını gerektirmektedir.

Abadan-Unat, oy vermenin, tartışmalı bir konuda oluşturulan kanaatler sonucunda belirtilen fikir olduğunu söylerken, herkesçe benimsenen standartların olduğu yerde ‘oy’un olmayacağını belirtmektedir.⁷⁸ Hizmet alan vatandaşların genel olarak siyasetle ilişkisinin ihtiyaçlarını karşılamaya dönük genel bir talepkarlık olduğunu söyleyen Habermas, eleştirel bir yaklaşımla etkin bir temsil için vatandaşların bu taleplerini büyük örgütlere devretmesinin zorunluluğuna işaret ederek; partiler tarafından, bireylerin oyunun bir oylama olarak örgütlenen seçimlerin tekeline bırakıldığına işaret etmektedir.⁷⁹ Seçimler sürecinde siyasi partilerin/hükümetin seçmenin oyunu alabilmek için, seçmenleri manipüle edebileceğinin de altını çizen Habermas,⁸⁰ şeker, tütün gibi halka keyif veren maddelerin fiyatlarının ya da vergilerin indirileceğinin vaat edilerek seçmenin halkın oyunun kendilerine verilmesini sağlayabileceklerini de belirtmektedir.⁸¹

C. Temsili Demokrasilerde Kamuoyunun Rolü ve Önemi

17. yüzyıldan başlayarak gazete basım olanaklarının gelişmesi, okuma yazma oranlarının giderek yükselmesi sonucu gazete okur sayısının ve tirajının da artması ile yazılı basın, yani gazeteler önem kazanmaya başlamışlardır. Modern demokrasilerde politik görüş alış verişinin şekillenmesinde aracı ve politik sözün tartışılabilir bir biçime

---

⁷⁸ Nermin Abadan –Unat, **a.g.e.** s. 27-28.

⁷⁹ Jürgen Habermas, **a.g.e.** s. 340-352.

⁸⁰ Jürgen Habermas, **a.g.e.** s. 358-361.

⁸¹ Türkiye’de 1993 seçimlerini kazanan Demirel Hükümeti’nin kadınlara 38 yaşında, erkeklere 43 yaşında emeklilik yolunu açan popülist seçim vaadinin uygulanması nedeniyle sosyal güvenlik sisteminin çökmesi ve uygulamanın üzerinden henüz 10 yıl geçmeden, emeklilik yaşının kadınlarda 58, erkeklerde 60 yaşına çıkartılması bu uygulamaya iyi bir örnektir.

dökülmesine tercüman olma misyonunu yüklenen basın, kamuoyunun oluşmasında da misyon sahibidir.

Dominique Wolton'un "politikacıların, gazetecilerin ve nabız yoklamaları aracılığıyla kamu oyunun çelişkili söylemlerinin mübadele edildiği alan" olarak tarif ettiği politik iletişim sayesinde bilgiler açıklanarak değişebilmekte ve seçmen kitlesi bu belirlemelere göre tavır almaktadır.⁸² Siyasal iletişimin bir yönlendirme işlevi olduğunun altını çizen Meyer, farklı sav ve bilgi kaynakları arasında bir etkileşimi teşvik ederek, bir kamuoyu oluşturulduğunu, sürecin devamında da oluşan kamuoyunun bireylerin açık görüşlerine yön verdiğini belirtmektedir.⁸³ Kitle iletişim araçlarının demokratik siyasetin standartlarını karşılaması için, siyasal olayları bu olayların örgüsüne göre iletmesi, yani haberleştirdiği her bir olayın kendine özgü özelliklerini ortaya koyması gerektiğini söyleyen Meyer, bir demokraside kamusal iletişimin içeriği seçici sunarak ve kısaltarak kamuoyunun dikkatini çekmeye çalışan kendine özgü yöntemlere karşın daha geniş toplum bağlamında gerçekleşen siyasal sürecin farklı mantığına uygun olmasının gerektiğinin de altını çiziyordu. Meyer'e göre, medya siyasal süreci tüm farklı boyutları ve görünüşleriyle betimlerse, yurttaşlar kendilerini ilgilendiren politikalarla ilgili bilgiyi medyadan alabilirken; kitle iletişim araçları da kamusal alanın tamamını hiçbir zaman elde edemeseler de tanımlanmasına ve biçimlenmesine yardım edebilecektir.⁸⁴

Daniel Lerner, 1958 yılında yazdığı "The Passing of Traditional Society" isimli çalışmasında:

---

⁸² Eser Köker, **a.g.e.** s. 24.

⁸³ Thomas Meyer, Lev Hincman, **a.g.e.**, s. 27-28.

⁸⁴ Thomas Meyer, Lev Hincman, **a.g.e.** s. 41.

“Batı ülkelerinin geçirdiği bazı süreçler evrenseldir. Şehirleşmenin artması okuma yazma oranının artmasına yol açar; okuma yazma oranının artması iletişim araçlarına açılmayı arttırır. İletişim araçlarına açık kalmak daha geniş ekonomik katılma (kişi başına düşen gelir) ve siyasal katılmayı (oy verme) beraberinde getirir. Sürecin merkezinde fikir ve tutumların iletilme biçimindeki değişiklik gelir” demektedir.”⁸⁵

Lerner, yaptığı bu değerlendirmesinde kitle iletişim araçlarının bilgilendirme işlevi ile siyasal katılma ilişkisine dikkat çekmektedir. İnsanlığın değişiminin esas olarak okuma yazma ile başladığını, insanın okuryazarlığın biçimini sindirdiğini ve ondan sonra okuryazarlık tarafından biçimlendirildiğini belirten Barry Sanders ise okuryazarlık ve okuma yazma öğreniminin insanı nasıl değiştirdiğini ifade eder.⁸⁶ Bu yolla insanlığın devrim geçirdiğini ve gazetelerin yani medyanın ortaya çıkış sürecine geldiğini işaret etmektedir.

Toplumların bilgiye eriştiği oranda karar alma sürecinin değiştiğini ve kitle iletişimlerine açık hale geldiğini belirten Lerner ise iletişimi, toplumsallaşmanın temel aracı olarak görür. Ona göre “toplumsallaşma da değişimin temel aracı”dır. Lerner aynı zamanda, “Modern iletişim sistemlerinin aydınlanmış bir kamuoyu yarattığının” da altını çizmektedir.⁸⁷

Kamuoyu, belirli bir tartışmalı konuda toplumun bütününe ortak görüşü, ya da ortak düşüncesi olmadığı gibi, çoğunluğun bireysel kanılarının tümü de olmayabilir. Münci Kapani’ye göre “Kamuoyu, belli zamanda, belli tartışmalı sorun karşısında, bu sorunla ilgilenen kişiler grubuna veya gruplarına egemen olan kanaattir.”⁸⁸ Buna göre kamuoyu çoğunluğun kanısını yansıtabileceği gibi, azınlığın kararlı bir biçimde

⁸⁵ Aktaran, Haluk Geray. **a.g.e.** s.114.

⁸⁶ Barry Sanders, **Öküzün A’sı**, (Çev.) Şehnaz Tahir, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 175.

⁸⁷ Haluk Geray. **a.g.e.**, s. 115.

⁸⁸ Aktaran, A.Taner Kışlalı, **a.g.e.** s. 399.

benimsediği bir görüş de olabilir. Kışlalı'ya göre “kamuoyu siyasal yaşamda kendisini siyasal bir güç olarak duyurur. Gerek ulusal düzeyde gerekse uluslararası düzeyde olsun, demokratik bir rejimde olsun ya da baskıcı bir rejimde olsun hükümetleri etkiler, siyasal kararların yönlendirilmesinde rol oynar.”⁸⁹

E. Noelle Neumann, kamuoyu kavramının “sorunlu” yanını, “Suskunluk Sarmalı” modelinde açıklamaya çalışmıştır. “Suskunluk Sarmalı” kavramı, kamu önündeki davranışlara gönderme yapar; “kamunun gözü” önünde açıkça görülen davranışlar, tanıklık etme, kamu önünde konuşma gibi. “Suskunluk Sarmalı” sürecinde medya o kadar güçlü bir etkiye sahiptir ki bu etmen her çözülemeye mutlaka dahil edilmelidir. Kamuoyunun değişimi sürecindeki erken ve geç aşamalar, “yenilikçi” ve “kararlı” terimleriyle betimlenen özel koşullara bağlıdır. Neumann’a göre “bir görüş biçiminin çoğunlukta olduğu algısı sarmal süreci harekete geçirir; Bu süreçte aksi görüşe sahip halk sessiz durmaya başlar ve algılanmış çoğunluk görüşü egemen gerçek görüş olarak kurulur. Kişiler arası iletişim enformasyon sağlar, fakat kitle iletişim araçları asıl etken olmaya yönelir; medya suskunluğun sarmalıyla azınlığın sesini kesmesini hızlandırır.”⁹⁰

Neumann’daki denge arayışı kişinin ‘yaşadığı ortamdaki egemen fikirlere yönelmesi ve uyumsuzluk yaratan veya azınlıktaki fikirlerden kaçınması, eğer böyle fikir taşıyorsa, genel/popüler fikirler karşısında suskun kalmayı tercih etmesi’ biçiminde olmaktadır. Bu durumun sarmal olarak nitelendirilmesinin nedeni ise, bir görüş kamuoyunda daha güçlü görünüm sunduğu, daha çok konuşulduğu durumlarda, gerçekte

---

⁸⁹ A.Taner Kışlalı, **a.g.e.** s. 399.

⁹⁰E. Noelle Neumann, **Kamuoyu Suskunluk Sarmalının Keşfi**, (Çev.) Murat Özkök, Dost Kitapevi, Ankara. 1998. s, 202-203.

olduğundan daha güçlü görünmektedir. İnsanların çoğunluk tarafından hangi fikirlerin tutulduğunu ya da daha kuvvet kazandığını, hangi fikirlerin azınlıkta olduğunu ve gerilediğini görmek için çevreyi gözetlediğini ve egemen kamuoyu düşüncesini gözlemleyip, şayet kendi düşünceleri ile egemen kamuoyunun düşünceleri örtüşürse, bunu açıkça ifade edip ortaya koyduklarını söylerken, güçlü görünen gruplar, bu güçten etkilenerek yeni katılanlarla güçlenirken ve kamuoyu önünde görüşlerini rahatlıkla açıklarken, buna karşılık kamuoyu önünde susmayı tercih eden gruplar daha da suskunlaşmakta, zayıflamakta ve önemini yitirmektedir.

Neumann, Tocqueville'in "İnsanların suskun kalmalarının nedeni hata yapma korkusu değil, yalıtılma korkusudur" düşüncesine gönderme yaparak,⁹¹ insanların kendi düşünceleri ile etkin kamuoyunun düşünceleri arasında uyumsuzluk olduğunda, "tecrit olma, dışlanma, izolasyon"⁹² korkusunu hissettiklerini ve bu korkularının insanları, kendi düşüncelerinin azınlıkta olduğu durumlarda bunu söylemekten, açıklamaktan kaçındıklarını ortaya koymaktadır. Bu görüş aynı zamanda Tonnies'in (1922) "katı hal" karşıtı olarak tanımladığı kamuoyunun "akışkan durumu"na da işaret etmektedir.

Medya, günümüzde demokratik sürecin ayrılmaz bir parçası olarak yerini almıştır. Vatandaşlar, haklarını kullanabilmeleri için gerekli olan enformasyonu buradan sağlayabilir, medya aracılığıyla olayların yorumlanmasına ve tartışmalara katılabilirler. Toplumun gelişimini ve siyasal tercihleri etkileyen tutumlar edinebilirler. Bunun sağlanabilmesi için medyaya ve kamusal tartışmalara erişim gereklidir. Bunun da

---

⁹¹ Nuran Yıldız, **Türkiye'de Siyasetin Yeni Biçimi, Liderler, İmajlar ve Medya**, Phonix Yayınevi, Ankara, 2002, s. 56-57.

⁹² Dışlanma tehdidi yalnızca güçlü ahlaki öğelere sahip aşırı derecede tartışmalı konularda ortaya çıkar. Tonnies'e göre "Katı hal" kendiliklerinden bir ahlaki değere sahip olan ve dışlanma korkusu olmaksızın ihlal edilemeyecek olan yazılı olmayan yasalara (iyi adetler) eşdeğerdir.

ötesinde demokratik sürecin belirebilmesi ve gerçekleşebilmesi için yurttaşların medyada karşılaştıkları metinlere ve söylemlerde oluşan imgelere karşı gelen kendi özelemleri ve deneyimlerinin uyuşması, örtüşmesi gerekir. Kanaat iklimleri burada devreye girmektedir. Farklı toplumsal gruplar benzer konularda ya da değişik konularda birbirinden çok değişik görüşlere sahip oldukları halde temel konular da birbirine çok yakın ya da özdeş düşüncelere varabilmektedir. Bunu sağlayan ise, toplumdaki fikir ve kanaat iklimi ya da toplumbilimcilerin kullandığı terimle kültür ortamı olmaktadır.⁹³

D. Medya ve Kamuoyu

Belirli bir konuda kamuoyu oluşturmak, kamuoyunu etkilemek isteyenler çeşitli yollara başvururlar. Yüz yüze, kulaktan kulağa kişisel iletişimden, yazılı, sözlü ve görüntülü kitle iletişim araçlarına kadar çeşitli araçlar bu amaçla kullanılabilir.⁹⁴ Kitle iletişim araçlarının özellikle 1950'lerden sonra hızla yaygınlaştığı görülmektedir. 1950'lerden sonra televizyonun da geniş kitlelere yayılması, hem televizyon yayıncılığının ulusal boyutlara genişlemesi, hem de televizyon sahipliğinin geniş kitlelerce edinilmesi bu süreci hızlandırmıştır. Bu durum geniş kitlelerin daha fazla enformasyonla çevrenmesini de beraberinde getirmiştir. Televizyonlardan bir haberi duyan kitleler, konunun ayrıntılarını öğrenmek için gazetelere daha fazla yönelmiş, daha fazla gazete okuma ve ayrıntıları öğrenme isteğini biçimlendirmiştir. Gazete ve televizyon yayınlarının bir nevi birbirlerini destekleyici, bir o kadar da birbirlerinin haber verme yapılarını biçimlendirici, üst üste bindirici etkileşimleri ortaya çıkmıştır. Karl Bücher de medya toplum ilişkilerini şöyle bir ifade etmektedir.

---

⁹³ Ünsal Oskay, **İletişimin ABC'si**, Der Yayınları, İstanbul, 1997, s. 69-70.

⁹⁴ A.Taner Kışlalı, **a.g.e.** s. 340.

“Gazeteler salt haber yayımlayan müesseseler olmaktan çıkıp kamuoyunun taşıyıcıları ve yönlendiricileri, parti politikasının mücadele araçları oldular. Gazete işletmesinin iç örgütlenmesi bakımından bunun sonucu haber toplama ile haber yayımı arasına yeni bir eklemin girmesiydi: ‘Yazı İşleri’ (redaksiyon). Bu gelişmenin anlamı, gazete yayımcıları yeni haberler satan birisi iken, artık bir kamuoyu taciri olmasıydı.”⁹⁵

1950’lerden sonra kamuoyu araştırmaları hızla yaygınlaşarak, kamuoyu araştırma şirketleri ve araştırma enstitüleri, devletlerin merkezi idare örgütleri içinde çalışan araştırmacı topluluklar, akademisyenler, kalabalıkların politik ilgilerinin ölçülmesi gereğinde uzlaşan “bilimsel” politika anlayışının oluşturulmasına yardım ettiler.⁹⁶

“Siyasal iletişimde mesajı verenler genelde örgütlü yapılardır. Bu mesajlar çoğunlukla ya da doğrudan siyasi kimliği olan yerden verilir ya da toplum / belirli grup, topluluk adına hareket eden belirli bir kişi ya da gruplar tarafından verilir. Bunlardan bir kısmı, yaygın adı ile “kamuoyu” adına oluşturulur, gündeme getirilir ve ilgili hedef kitleye aktarılır. Habermas kamuoyunun kendiliğinden oluşmadığını, oluşturulduğundan bahsederken bu duruma işaret etmektedir. Habermas’a göre oluşturulan kamu görüşü değil, kamu olmayanın görüşüdür.”⁹⁷

Kitle iletişim araçlarının bir kampanya sırasında derin davranış değişikliği yaptığı konusunda kesin veriler bulunmamasına rağmen, seçmenlerin seçim dönemi içerisinde sağlanabilecek enformasyonun büyük bir bölümünü kitle iletişim araçlarından sağladıklarına dair kanıtlar da oldukça güçlüdür. İnsanların kitle iletişim araçları tarafından sağlanan enformasyona gösterdikleri ilgi oldukça farklılıklar göstermekle beraber, Berelson, insanların büyük bir çoğunluğunun adayların farklı sorunlar hakkında

---

⁹⁵ Karl Bücher’den aktaran-Jürgen Habermas, **Kamusalığın Yapısal Dönüşümü**, (Çev.)Tanıl Bora-Mithat Sancar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003, s. 310.

⁹⁶ Eser Köker, **Politikanın İletişimi, İletişimin Politikası**, Vadi Yayınları, Ankara, 1998. s. 22.

⁹⁷ Jürgen Habermas, a.g.e.s. 350-364.

ne düşündüklerini öğrenebilecekleri yerler olarak kitle iletişim araçlarının sunumuna dayandıklarını açıklamaktadır.⁹⁸

Çağdaş demokrasilerde artan karmaşıklık, gittikçe artan sayıda grup ve örgütün yurttaşlar ile siyasal sistem arasında artan sayıda aracı yapının ve daha fazla çatışmanın ortaya çıkmasına yol açmaktadır... Parçalı yapıya koşut olarak gelişen tek tek politik figürler etrafında toplanma eğilimi ya da siyasetin kişiselleştirilmesi de, siyasal liderler ile seçmenler arasında bağlantı kuran medya aracılığıyla gerçekleşir.⁹⁹ Daha önce de değinildiği gibi kitle iletişim araçlarının dikkatleri belli konuların üzerine yönelterek politik figürlerin kamusal imajlarını oluşturduğunu, kitle içindeki bireylere üzerinde düşünecekleri, hakkında bir şeyler bilecekleri ve bazı duygulara sahip olacakları objeler sunduğu söylenmekle beraber, bu konudaki en kısa ve geçerli tanım, “medyanın (gazetelerin) insanlara ne düşünceleri gerektiğini söylemek konusunda başarılı olamasa bile, ne hakkında düşünceleri gerektiğini söylemekte oldukça başarılı olduğunu söyleyen Cohen¹⁰⁰ tarafından “Basın ve Dış Politika” adlı eserinde yapılmıştır. Cohen’in bu formülasyonu, kitle iletişim araçlarının birey ve toplum üzerine etkilerini inceleyen araştırmacılar için yeni bir çığır açmıştır. Bu formülasyonla medyanın tutumların yoğunluğu veya yönelimi üzerinde etkisinin küçük kalmakla birlikte, politik kampanyalarda dikkatleri çekerek, etkide bulunduğu ve gündemi düzenlediği varsayılmaktadır.

---

⁹⁸Maxwell Mc Combs, Donald Shaw, Kitle İletişim Araçlarının Gündem Oluşturma İşlevi, (Çev.)Abdulrezak Altun, **Gazi Üniv. İletişim Fakültesi Dergisi, İletişim** 1994, /sayı 1-2, s. 259-270.

⁹⁹Eser Köker, Beybin Kejanlıoğlu, **2002 Seçim Kampanyalarında Ulusal Basın**, İletişim Araştırmaları Dergisi, Ankara, 2004, 2 (1) s. 43-44.

¹⁰⁰ Bernard C. Cohen, *The Press and Foreign Policy*, Princeton, Princeton University Press, 1963, s. 120’den aktaran M.M.Combs, Donald Show, **a.g.m.** (Çev: Abdulrezak Altun.), **Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, İletişim**, 1994./ 1-2 s. 259-270.

Graham Murdock ise medyanın bir demokrasi içinde işlevlerini tam olarak gerçekleştirebilmesi için dört temel önkoşul gerekli olduğunu belirtmektedir:

Birinci olarak iletişim sistemleri vatandaşların bağımsız, bireysel ve siyasal seçimlerini yapabilmeleri için gerekli bilgiyi sağlamalıdır. Kamusal ve bireysel kurumlara ilişkin sorunları yorum, tartışma ve değerlendirme için kullanılabilir hale getirmek özellikle önemlidir. İkinci olarak medya, güncel olaylara ilgi göstermeli ve dünyada olup bitene ilişkin dolu, çeşitli görüşleri içeren geniş bir bilgi sunmalı ve hem bireysel, hem de kolektif görüşleri göz önünde bulunduran bir bakış açısı yaratmalıdır. Üçüncü olarak fikirlerdeki, görüşlerdeki, yorumlardaki, bilgideki ve tartışmalardaki çoğulculuğun sağlanması önemlidir. Bu, olabildiğince çok ve geniş biçim ile görüşün iletişimsel sisteme erişim sağlamasını ima eder. Dördüncü olarak, biçimdeki, formatlardaki ve kültürel ifadelerdeki çoğulculuk cesaretlendirmelidir.¹⁰¹

Geniş halk kitlelerinin rolü oy verdikten sonra da bitmemektedir. Çeşitli tartışmalı durumlarda, karar alan parlamentoya çeşitli yöntemlerle etkide bulunmaktadır. Bu noktada halkın oyunu alarak halk adına karar verme yetkisi kendilerine devredilen parlamentoyu/milletvekillerini bir nevi denetime tabi tutarak kamuoyunu göz ardı etmemeleri gerektiği bir şekilde duyurulmaktadır. Kitleler, bir araya gelerek örgütlenmekte ve demokratik katılıma uygun güç odakları oluşturabilmektedirler. Oluşturdukları “Sivil Toplum Örgütleri” aracılığıyla baskı grubu oluşturarak parlamenterleri etkilemektedirler.

---

¹⁰¹Graham Murdock’ “Medier, Offenlighed og Marked” (“Citizens and Consumers: Communication and Empowerment in Capitallist Democracies” makalesi, Danimarka), Mediekultur, no: 13, Arhus, 1990. Aktaran .Knut Lundby ve Helge Ronning, “Medya Kültür İletişim”, (Derleyen ve Aktaran) Süleyman İrvan, **Medya Kültür Siyaset**, Bilim Sanat Yayınları/Ark Kitapları, Ankara, 1997, s. 26.

Günümüz demokrasilerinde parlamenterler, karar alma yetkilerini kullanırken, kamuoyunun eğilimini, ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmak zorundadır.¹⁰² Parlamenterler sonraki seçimde de tekrar halkın /seçmenlerin karşısına çıkacak ve yeniden seçilmek için oy isteyecektir. Yeniden seçilme kaygısı onları seçmenlerin/kamuoyunun eğilimini düşünmek ve kamuoyu görüşüne göre karar verme ihtiyacı hissettirmektedir. Kitle iletişim araçları bu aşamada, yönetilenlerin isteklerini yönetim mekanizmasına taşıyan bir kanal işlevine bürünmektedir.

Özellikle siyasal otoritelerin sistem ve çevreyle ilgili bilgilere sahip olmasında ve sistem üyelerinin sisteme karşı besledikleri duygular ve özel istemlerini yakından izlemelerinde ve daha önceki çıktılarının sistemde doğurduğu sonuçların da göz önünde bulundurulmasında yarar vardır. Böylelikle istenmeyen durumlara yol açabilecek koşullar önceden belirlenebilir. İstemler ve desteklere ilişkin bilgiler, otoritelerin, önceki kararlarını ayarlama, değişiklikler yapma veya düzeltme veya hiçbir karar almama yoluyla duruma tepki vermelerini sağlar.

Otorite için en yaşamsal davranış çevre ve kendi davranışlarının etkileri hakkında bilgi alabilmektir. Otoriteler gelen bilgilerden yararlanarak davranışlarını yargırlar ve gerekli çıktılarını üretirler, yine bu çıktılarının yarattığı etkiyi değerlendirerek yeni çıktılarını yeniden ayarlarlar.¹⁰³ Bunun sonucu olarak kendilerini yeniden konumlandırır. Yeni politikalar oluşturabilirler; ancak belirtilmesi gereken bir nokta

---

¹⁰² Maxwell McCombs, Shaw, Chappel Hill araştırmasında Siyasetçilerin Kamu gündemini göz önünde bulundurarak kampanyalarına yön verdiği belirtmektedir. Daha fazla bilgi için bkz: İrfan Erdoğan, Korkmaz Alemdar, **a.g.e 2005** ; Erkan Yüksel, **a.g.e.** 2001.

¹⁰³Metin İnceoğlu, **a.g.e.** , 60-61.

da kitle iletişim araçlarının, kendilerine sahip olanların, kullananların kendisine biçtiği role göre yönlendirici etkilerinin olduğudur.

McLuhan 1951 yılında yazdığı bir kitabında, “Kitle İletişiminin toplumdaki iktidar ilişkisinde egemen konumda olanların kültürünü kuvvetlendirici yönde çalıştığını, teknolojinin insanın maddi rahatını ve elde edebildiği karı hayattaki tek başarı olarak gösterecek yönde işlediğini söyler. Belli bir azınlık istediklerini elde etmelerine yardımcı olacak gerekli bilgi ve tekniklerle donanırken; kitle iletişimini geniş kitlelere avunacak popüler ürünler sunmuştur.”¹⁰⁴

Siyasal yaşam, bir “davranış sistemi” gibi düşünülür. Sistem içinde bulunduğu toplumsal çevreden ayrıdır ve onun etkilerine açıktır. Bir sistemin içindeki yapılarda ve süreçlerde gözlenen değişimler sistemin üyelerinin, çevreden olabileceği gibi sistem içinden de kaynaklanabilecek bir gerilimi düzene koymak ya da ona meydan okumak için gerçekleştirdikleri çabalar olarak yorumlanabilir. Sistemin gerilimi engelleme yetisi aktörlere ve karar vericilere geri besleme (feedback) yapan enformasyonun varlığına ve doğasına bağlıdır. Siyaset, çevresi ile etkileşimlerin biçimlediği ve bu çevreye az ya da çok iyi uyumlanarak yanıt veren bir girdiler ve çıktılar sistemi gibi tasarlanır. Sistemin yanıtları enformasyonun toplanmasının ve değerlendirilmesinin hızına bağlıdır.¹⁰⁵

Murdoch ve Golding iletişim işlevini şöyle tarif ederler: “İletişim sistemleri, insanların haklarını bilmelerini ve bu hakları etkili bir biçimde kullanmalarını olanaklı kılacak enformasyon, öğüt ve analize erişmesini sağlayacak, siyasal tercih gerektiren alanlarda olası en geniş enformasyon yorum ve tartışmayı sağlayacak ve insanların

---

¹⁰⁴Aktaran, Haluk Geray, **Yeni İletişim Teknolojileri**, Yayınevi Yok, Ankara, 1994, s. 77.

¹⁰⁵Armand ve Michele Mattelart, **a.g.e.** s. 50-51.

muhalefet etmeleri ile alternatifler önermelerini olanaklı kılacak biçimde görev yapmalıdır.”¹⁰⁶

Raymond Williams’a göre yeni bir teknoloji, bilgi, eğitim ve siyasal iradeyi gerektirir. “Yeni teknolojilerin en önemli yanlarından birisi, her tür gönüllü derneğin işleyebilirliğindeki önemli gelişmelerdir. Bunlar, sivil toplum örgütlerinin hayat can damarlarıdır. Yerleşik kurumların görmezden geldiği veya ihmal ettiği amaçları gerçekleştirmek için kendi örgütlerini oluşturmaktadırlar.”¹⁰⁷ Bu demokratik sürece özgü bir şeydir. Medya, demokratik sürecin vazgeçilmez bir ögesidir; çünkü halkın birer vatandaş olarak haklarını kullanabilmeleri için gerekli enformasyonu sağlamasından dolayı yurttaşlar, medya aracılığıyla olaylara ve tartışmalara katılabilirler, siyasal gelişimi ve toplumun tercihlerini etkileyen tutumlar edinebilirler ve bu amaçla eylemlerde bulunabilirler. Tüm bunlar medyaya ve kamusal tartışmalara erişimi gerektirmektedir. Dahası bireylerin bu demokratik sürecin gerçekleşebilmesi için, medyada karşılaştıkları metinlere ve imgelere ilişkin kendi özelemlerini ve deneyimlerini tanıyor olmaları gerekir. Bu noktada devreye giren medya toplumsal süreçlerden ve insanların kişiliklerinden kaynaklanan yapıları arasında bağlantı kurabilmelidir.

Siyasal liderliği tabana bağlayan iletişim hatlarında asgari bir simetri, bilgi ve sav akışı için yeterince gelişmiş bir alan olmadan, ya da toplumun iletişim atmosferi tartışma ve konsensüs’e ulaşma çabalarını teşvik etmedikçe, adına layık bir demokrasiye

---

¹⁰⁶Peter Golding- Graham Murdock , Culture, Communications, and Political Economy, der, J. Curan-M. Gurevitch, Mass Media and Society, Londra: Edward Arnold, 1991, s. 15-32 (Der.) Süleyman İrvan, **a.g.e.** (Kültür İletişim ve Ekonomi Politik) s. 60.

¹⁰⁷Raymond Williams, The Politics of Modernism, London, 1990, Aktaran, Knutt Lundby ve Helge Ronning, “Medya Kültür İletişim”, (Der.) Süleyman İrvan, **Medya Kültür Siyaset**, Bilim Sanat Yayınları/Ark Kitapları, Ankara, 1997, s. 25-26.

erişilemez.¹⁰⁸ Bu nedenle demokratik kuramın ve demokratik siyasetin yüce buyruklarından biri şudur: Yurttaşlar, istedikleri an siyasal sürece müdahale edebilmek için, siyasal iletişimdeki gelişmeleri dikkatle izlemelidir.¹⁰⁹ Modern toplum ekonomi, siyaset, üretim ve kültürün bütünleşme araçları tarafından tümüyle tahakküm altına alındığı yeni bir aşamaya girmektedir. Bu süreçte iletişim bir denetim ve aktarma alanı olarak işlev görmektedir.

Jürgen Habermas, bu süreci ‘sistem dünyasının yaşam dünyasını’ tahakkümü altına aldığı bir süreç olarak nitelendirmektedir.¹¹⁰ Medya tarafından yönlendirilen bir kültürel değişkenlikten de söz etmemiz gerekmektedir; bu kültürel değişkenlik “medya kültürü” olarak nitelendirilir. Medya, gerçek kültürü bir hammadde gibi kullanır. Medya kültürü, gerçek kültürün hem bir yansıması hem de yeniden şekillendirilmesi olarak görülmektedir. Medya kültürü, modern insanın dünyaya ilişkin imgelerini yaratmasına katkıda bulunur.

James Monaco, medyanın gerçeklik ve ‘gerçek kültür’ hakkında aldığımız enformasyonu, medyanın ayrılmaz bir parçası olan dolayımleme yoluyla değiştirdiğini öne sürer. Artık özel bir ‘medya mantığı’ gelişmiştir ve medya mantığı, iletişimin medyada düzenleniş biçimidir. Medya formatları içeriğin nasıl düzenleneceğini, üsluba uydurulacağını ve sunulacağını belirler.¹¹¹ Sonuçta, modern toplumdaki tüm toplumsal kurumlar medya kültürünün içine çekilirler. Tüm bunlar günümüzde medyanın

---

¹⁰⁸J. S. Fishkin, *Democracy and Deliberation, New Directions for Democratic Reform*, New Haven, Yale University Press, New York, 1991, Aktaran: Thomas Meyer. Lew Hincman, **Medya Demokrasisi** (Çev.) Ahmet Fethi, İş Kültür Yayınları, İstanbul, 2004. s. 14.

¹⁰⁹Thomas Meyer. Lew Hincman, **Medya Demokrasisi (Medya Siyaseti Nasıl Sömürgeleştirir.)** (Çev.) Ahmet Fethi, İş Kültür Yayınları, İstanbul, 2004. s. 14.

¹¹⁰Jürgen Habermas, *Theorie des Kommunikativen Handelns*, Frankfurt: Suhrkamp, 1981, Aktaran, Knut Lundby ve Helge Ronning, *Medya-Kültür-İletişim*, (Der.) Süleyman İrvan, **a.g.e.s.** 24-25.

¹¹¹Thomas Meyer. Lew Hincman, **a.g.e.** (Çev.) Ahmet Fethi, İş Kültür Yayınları, İstanbul, 2004. s. 62.

metalaşmasını anlatmaktadır. Bir meta, bir fiyat karşılığı değiştirilmek için üretilen maldır.¹¹² Ve artık giderek izleyicinin kendisi bir meta durumundadır.¹¹³

Meyer bu durumun “medyanın ne pahasına olursa olsun izleyicilerini azamileştirmeleri emreden yasaya uymalarını emredeceğini ve farklı medya tiplerinin bu amaca ulaşmak için tüm kaynak ve yeteneklerini kullanacaklarını belirtir.¹¹⁴

---

¹¹²Televizyon izlerken bir bedel ödemek durumunda olmayan (şifresiz kanallarda) izleyici, aslında reklam kuşağında reklam geliri karşılığı satılan metanın kendisidir. İzleyici bu sistem içinde farkında olmadan reklam geliri karşılığında pazarlanan, ticari yayıncılığın kendi çevresinde döndüğü bir meta olmuştur. Çeşitli reklam spotlarında reklam verenlerce ödenen fiyat, prime-time’da daha fazla izleyicinin seyrettiği programın (aslında o programın izleyicilerinin) bedeli karşılığıdır. Daha fazla bilgi için bakınız: Peter Golding, Graham Murdock, Kültür, İletişim ve Ekonomi Politik, (Der.) Süleyman İrvan, **a.g.e.** s. 49-76.

¹¹³ Bilal Arıoğlu; “2002 yılı itibariyle dünyada reklamcılığa 65 milyar Euro bütçe ayrıldığını, Türkiye bağlamında ise 2000 yılında 1.055 Milyar USD’lık bir bütçe ayrıldığını ifade ediyor. Daha fazla bilgi için bakınız: Fahri Sarrafoğlu, **Ekonomi Meclisi**, Marifet Yayınları, İstanbul, 2003, s. 95-104.

¹¹⁴Thomas Meyer, Lev Hincman, **a.g.e** (Çev.) Ahmet Fethi, İş Kültür Yayınları, 721 -66, İstanbul, 2004, s. 15.

İKİNCİ BÖLÜM

1. MEDYA VE GÜNDEM BELİRLEME

A. Güçlü Etkiler Yönünden Devreye Giren Yeni Yaklaşımlar

Kitle iletişim araçlarının izleyiciler, okuyucular üzerinde bazı etkilerde bulunduğu kabul edilmektedir. Bu etkiler: farkına varma, bilgi edinme, tutum belirleme ve davranış değiştirme¹¹⁵ olarak belirlenmektedir. İlk kitle iletişim araştırmalarında bilim insanları basının insanlar üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Önceleri, 1930'ların sonuna kadar güçlü etkilere sahip olduğu fikri genel kabul görmüştür. 1940'lar ile 1960 lara kadar ise sınırlı etkileri oldu kabulüne geçilmiş, 1960'lardan sonra yapılan araştırmalarda ise yeniden güçlü etkilere sahip olduğu düşünölmeye başlamıştır. Bu bağlamda kitle iletişim araçlarının etkilerini açıklamaya yönelik çeşitli kuramlar ileri sürölmüştür. Bu araştırmalar ve yaklaşımlar şöyle sıralanabilir.

1. Bilgi Gediği :

Bu alanda yapılan ilk araştırma, 1970 yılında Tichenor ve arkadaşlarının “Kitle İletişiminin Akışı ve Bilgide Farklı Büyüme” adlı makalede ele alınan “Bilgi Gediği” hipotezidir. Bu görüşe göre bir toplumsal düzende bilgi akışı artış gösterdiğinde; daha yüksek eğitimliler, daha aşağı konumdaki daha az eğitimlilere göre bilgileri daha iyi sindirmiş olacaklardır. Böylelikle artan bilgi, var olan bilgi boşluğunu gidermek yerine daha da fazlalaştırır. Aynı ifade McQuail'de de vardır. Rogers enformasyonun sadece

---

¹¹⁵ Donald. L. Shaw ve Maxwell E. McCombs. The Emergence of American Political Issues: The Agenda-Setting Function of the Pres. (St.Paul, MN: West Publishing Company, 1977), s. 65, aktaran Nejdet Atabek, **Gündem Belirleme Modeli ve Enflasyon, Trafik ve Sosyal Güvenlik Konularındaki Gerçeklerle Medya ve Kamu Gündemlerinin Karşılaştırılması** (Doktora Tezi) Eskişehir, 1997, s. 20.

bilgi gediğini arttırmakla kalmadığını, ayrıca davranış ve tutumlarda da açıkların oluşmasına neden olduğuna dikkat çekmiştir. Eğer bir toplumda farklı grupların iletişim potansiyelleri ve bilgiye ulaşma hızları farklı ise, söz konusu grupların değer yargılarına ulaşmada da farklılıklar oluşturacak bu durum bilim adamlarınca “bilgi gediği” olarak adlandırılmıştır.

Toplum içinde farklı konularda farklı şekilde bilgi gediklerinin bulunması doğaldır. Gruplar kendilerini doğrudan ilgilendiren konularda bilgiye daha çabuk ve daha kolay ulaşmak için çaba sarf etmektedir. Uzun vadede bu durumun gruplar arasındaki bilgi farklılığını azaltıcı yönde etki yapacağı varsayılmıştır. Modelde enformasyon gediklerinin gelişimi bir çok etmene bağlıdır.

Donohue ve arkadaşlarına göre, bir konu tüm toplumu eşit olarak ilgilendiriyorsa, o konu hakkında bilginin eşit olarak dağıtılması olasıdır. Toplumsal bir çatışma ortamında enformasyon veriliyorsa, eşitlenme daha da olasıdır. Bilginin eşitlenmesi küçük ve homojen bir toplumda gerçekleşmesi büyük toplumlara göre daha olanaklıdır; ancak Rogers’da bilgilenmenin sadece bilgi gediğini arttırmadığını, aynı zamanda tutum ve davranışlarda açıkların oluşmasına neden olduğuna dikkat çekmektedir.¹¹⁶

2. Kullanımlar Doyumlar

Kullanımlar ve doyumlar¹¹⁷ (*Uses and Gratifications*) kuramı uzun yıllar izleyiciyi pasif ve etkisiz kılan kuramların tersine, izleyiciye aktif bir rol vermektedir ve

---

¹¹⁶ Denis Mc Quail, Sven Windahl, **a.g.e.** s. 142., Erkan Yüksel, Medyanın Gündem Belirleme Gücü, Çizgi Kitapevi, Konya, 2001, s. 18.

¹¹⁷ İrfan Erdoğan, Korkmaz Alemdar, (2005), **a.g.e.** s. 161-166, Konca Yumlu, **a.g.e.** s. 105, Denis Mc Quail, Sven Windahl, **a.g.e.** s. 157-158.

iletişim sosyolojisindeki krize bir cevap olarak ortaya çıkmıştır. Bazı sosyologlarca, kuramı yeniden canlandırđıđı düşnlmektedir. Kullanımlar ve doyumlar kuramı ile kitle iletişim araçlarının bireyler üzerindeki etkisi değil, kitle iletişim araçlarının bu araçları kullananlara ne gibi işlevler sunduğu tartışılmaktadır. “McQuail, modeli tanımlarken: “Kitle iletişim araçlarının insanlara ne yaptığı değil; insanların bu araçlarla ne yaptığı önemlidir” demektedir. Aynı tarif Klapper’in açıklamalarında da vardır. Bireylerin kitle iletişim araçlarına duydukları ilgi, sahip oldukları toplumsal rol ve değer yargıları gibi unsurlar kitle iletişim araçlarının etkilerinin belirlenmesinde belirleyici olmaktadır.

Kitle iletişim araçlarının bireyler üzerindeki etkisi ele alınırken, ara değişkenlere verilen önemin yanı sıra, bireyin kitle iletişim araçlarından yararlanması ya da bu araçları kullanması üzerinde de önemle durulduğu belirtilmektedir. Modelde içerik, algılanan sorunların zmne yardım edecek şekilde seçilecek ve gereksinimleri tatmin edecek şekilde kullanılacak; tatminin yaşanması veya algılanması bizzat toplumsal ve bireysel farklılıklardan doğrudan etkilenecek veya biimlendirilecektir. İzleyiciler, gereksinimlerine göre iletişim araçlarını seçerler ve ihtiyaçlarını giderirler. Bu maksatlı etkinlikler sonucunda gereksinimler giderilir ve gerginlikler azaltılır. Kurama göre, insanlar basit bir şekilde davranma yerine, aktif birer ajan olarak görülmüştür. Kişiler etkinlikler arasından tercih yapma gücüne sahip bireylerdir. Burada enformasyon, kişinin zaman ve yer içinde hareket ederken yaşamdan çıkardığı anlam olarak nitelendirilmektedir. Kitle iletişim araçları, kişinin dünyayı seyrederken kullandığı

mercekler olarak nitelendirilir ve kişiler bu mercekleleri kullanarak kendilerine göre bir anlam oluşturmaktadır.

Erdoğan ve Alemdar, temelde Heideger'in denge (1946), Newcomb'in ABX (1953), Osgood ve Tannenbaum'un Uyum (1955) ve Festinger'in Bilişsel Çelişki (1957) "kuramlarına" dayanan "kullanımlar ve doyumlar" kuramının gerçekte birbirinden ayrılmadığını ve hepsinin fonksiyonalizmin "denge" görüşüne dayandığını belirtmektedir. Bu dönemde yapılan laboratuvar deneyleriyle izleyicilerin "aktif" olduklarını, kendi inanç ve tutumlarını desteklemek için ya da herhangi uyumsuzluğu (Festinger) ve bağdaşmazlığu (Osgood ve Tannenbaum) gidermek, dengeyi (Heider) ve simetriğu (Newcomb) devam ettirmek için enformasyon aradıklarını sürekli olarak ortaya konmuştur. Bu psikolojik ve sosyo psikolojik modellere göre kişiler enformasyonu aynı zamanda savunma içinde aramaktadır.

3.Suskunluk Sarmalı

E. Noelle Neumann kamuoyunun nasıl biçimlendiğini Suskunluk Sarmalı modelinde açıklamaya çalışmıştır. Suskunluk sarmalı sürecinde medya o kadar güçlü bir etkiye sahiptir ki, bu etmen her çözümlenmeye mutlaka dahil edilmelidir. Neumann'a göre, "bir görüş biçiminin çoğunlukta olduğu algısı sarmal süreci harekete geçirir; bu süreçte aksi görüşe sahip halk sessiz durmaya başlar ve algılanmış çoğunluk görüşü egemen gerçek görüş olarak kurulur. Kişiler arası iletişim enformasyon sağlar, fakat

kitle iletişim araçları asıl etken olmaya yönelir, medya suskunluğun sarmalıyla azınlığın sesini kesmesini hızlandırır.¹¹⁸

Neumann'daki denge arayışı, kişinin 'yaşadığı ortamdaki egemen fikirlere yönelmesi ve uyumsuzluk yaratan veya azınlıktaki fikirlerden kaçınması, eğer böyle fikir taşıyorsa, genel/popüler fikirler karşısında suskun kalmayı tercih etmesi' biçiminde olmaktadır. Bu durumun sarmal olarak nitelendirilmesinin nedeni ise, bir görüş kamuoyunda daha güçlü görünüm sunduğu, daha çok konuşulduğu durumlarda, gerçekte olduğundan daha güçlü görünmektedir. Neumann, Tocqueville'in "insanların suskun kalmalarının nedeni hata yapma korkusu değil, yalıtılma korkusudur" düşüncesine gönderme yaparak,¹¹⁹ insanların kendi düşünceleri ile etkin kamuoyunun düşünceleri arasında uyumsuzluk olduğunda, "tecrit olma, dışlanma, izolasyon"¹²⁰ korkusunu hissettiklerini ve bu korkularının insanları, kendi düşüncelerinin azınlıkta olduğu durumlarda bunu söylemekten, açıklamaktan kaçındıklarını ortaya koymaktadır. Bu yaklaşıma göre günün baskın görüşünün, bireylere yalnızca yakın çevresinden değil, çoğu zaman medyanın tanımlamalarıyla da oluştuğunu ileri sürmektedir.¹²¹

---

¹¹⁸E. Noelle Neumann, *Kamuoyu Suskunluk Sarmalının Keşfi*, (Çev.) Murat Özkök, Dost Kitapevi, Ankara. 1998. s. 202,203.

¹¹⁹ Nuran Yıldız, *Türkiye'de Siyasetin Yeni Biçimi, Liderler, İmajlar ve Medya*, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2002, s. 56-57.

¹²⁰ Dışlanma tehdidi yalnızca güçlü ahlaki öğelere sahip aşırı derecede tartışmalı konularda ortaya çıkar. Tonnie's'e göre "Katı hal" kendiliklerinden bir ahlaki değere sahip olan ve dışlanma korkusu olmaksızın ihlal edilemeyecek olan yazılı olmayan yasalara (iyi adetler) eşdeğerdir.

¹²¹ Erkan Yüksel, *a.g.e.* s. 18-19.

4. Bağımlılık Modeli

Bağımlılık Modeli¹²² yaklaşımı, ilk kez 1976 yılında yayınlanan “Kitle İletişimi Etkilerinin Bağımlılık Modeli” adlı makale ile DeFleur ve Ball-Rokeach tarafından duyurulmuştur. Modele göre, günümüz toplumlarındaki izleyiciler, haber kaynaklarından bilgilenmek, kendi toplumlarına uyabilmek ve neler olduğunu öğrenebilmek için kitle iletişim araçlarına bağımlılık duymaktadırlar. Kuram izleyicilerin bağımlılığının artmasını ya da azalmasını; izleyici, toplum ve kitle iletişim araçları arasındaki ilişkilerle açıklamaya çalışmıştır. Kitle iletişim araçları toplumun eğitim, haber alma ve eğlenme gereksinimlerini ne oranda karşılayabilirse, izleyicilerin kitle iletişim araçlarına bağımlılığı da o oranda artmaktadır. Bağımlılığın çeşitli türlerinden söz edilmektedir: Birincisi kişinin toplumsal dünyasını anlamasına yardım ederken, ikincisi dünyada etkili ve anlamlı bir şekilde davranma gereksinimlerini karşılar, üçüncüsü günlük sorunlar ve gerginliklerden kaçınma ile ilgilenmektedir. DeFleur ve Ball-Rokeach, kitle iletişim araçlarını algısal, duygusal ve davranışsal olarak üç evrede incelemiştir. Algısal etkinin tutum şekillenmesiyle ortaya çıktığına dikkat çekerken; duygusal süreçler, hoşlanma, korku, sevgi, nefret gibi duyguları simgelemektedir. Davranışsal etkiler, kişilerin çevrelerinde var olan olaylardan etkilenecek davranış değiştirebildiğini, kişileri harekete geçirdiğini söylemektedir.

---

¹²² Alemdar, Erdoğan, (2005), **a.g.e.**, s. 169, Mattelart **a.g.e.**, s. 52, Erkan Yüksel, **a.g.e.** s. 18-19.

5. Gündem Belirleme

Gündem belirleme¹²³ temel yönleriyle, medyanın kanaat oluşturma üzerindeki muhtemel etkilerini konu alan gündem belirleme yaklaşımında, medyanın insanlara ne düşüneceklerini değil, ama ne hakkında düşüneceklerini belirlediği ileri sürülmektedir.

“Bu yaklaşımlar arasında en fazla ön plana çıkan etki araştırmalarının gündem belirleme araştırmaları yönünde olduğunu belirtmek gereklidir. Yaklaşımın ortaya konulduğu 1970’lerden bu yana, 400 dolayında araştırma ile yaklaşımın değişik yönleri sınanmıştır.”¹²⁴ Bu bağlamda, kitle iletişim araçlarını izleyiciler üzerindeki etkilerini açıklayabilmenin en verimli yollarından birisi, gündem belirleme modelidir. Gündem belirleme, hiçbir modelin, bir sorunu tamamen açıklayamadığını da göz önüne alırsak, son yıllarda üzerinde en çok araştırma yapılan ve alana önemli katkılar sağlayan modellerden biridir. Gündem belirleme modeli, araştırma kapsamında çalışmamızın temel konusunu oluşturmaktadır.

Her ne kadar 1970’li yıllarla birlikte yayınlarda görülmeye başlansa da gündem belirleme modelinin fikir öncüsü 1922 yılında yayınladığı “kamuoyu” (Public Opinion) adlı eserinde kitle iletişim araçlarının izleyici ile dış dünya arasında köprü görevi üstlendiğini söyleyen W. Lippmann’dır. Lippmann’a göre, içinde yaşadığımız dünya ile ilgili olarak bildiklerimizin çoğu bize deneyimlerimiz yoluyla öğrendiklerimizle değil, kitle iletişim araçları yoluyla sağlanmaktadır. Lippmann izleyicilerin ise, bir görüntüden

---

¹²³ Gündem Belirleme, İngilizce’si “**Agenda Setting**” olan kavram, Türkçe’ye birbirine yakın anlamda ama farklı kavramlarla çevrilerek kullanılmaktadır. Değişik Makalelerde ve kitaplarda kullanılan “agenda setting” kavramına karşılık olarak “gündem koyma”, “gündem belirleme”, “gündem oluşturma”, “gündem koyma ve saptama” kavramı kullanılmaktadır. Bu çalışmada “**agenda setting**” kavramına karşılık olarak “**gündem belirleme**” kavramı kullanılmıştır.

¹²⁴ Erkan Yüksel, **a.g.e.** s. 19-20.

ibaret olan söz konusu yapay olarak oluşturulan çevreye sanki gerçek çevre gibi davrandıklarına işaret etmektedir.

Bugünkü anlamda gündem belirleme modelinin öncüleri olarak ise Norton Long, Kurt Lang ile Gladys E. Lang ve Bernard Cohen sayılabilir. Bu bilim adamları, izleyicilerin gündem sınırını oluşturmada kitle iletişim araçlarının oynadığı rolü belirterek, genel olarak onların hangi konulara dikkat edeceklerini, hangi konu hakkında düşüneceklerini ve ne hakkında konuşacaklarını belirlediğine dikkat çekmişlerdir.

Medya, gündelik yaşamımızın her anında, her yönünde bizim davranışlarımıza yön veren, bizi etkilemeye çalışan ve adeta fikirlerimizi oluşturmada önemli bir işleve sahip olan, kanılarımızı pekiştiren bir araçtır. Sadece bizim neleri tartışmamız gerektiğini değil, neleri nasıl tartışmamız, olaylara ve sorunlara hangi açıdan bakmamız gerektiğini de belirlemektedir. Marcuse, “Tek Boyutlu Adam” (One Dimensional Men), adlı kitabında Medyanın “dünyayı nasıl görebileceğimizi ve dünya olayları hakkında ne düşüneceğimizi bizim için tanımladığından bahseder.¹²⁵ Kitle iletişim araçlarının gündem belirleme işlevine ilişkin olarak düşüncelerin gelişiminde önemli bir yere sahip olan Bernard Cohen ise “Basın ve Dış Politika” adlı eserinde¹²⁶ sınırlı etkiler modeline de bir yanıt oluşturacak şekilde, “Medya ne düşüneceğimizi değil, ne hakkında düşüneceğimizi söylemede başarılıdır.” diyerek kitle iletişim araçlarının birey ve toplum üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmacılara yeni bir nefes getirmiştir.

---

¹²⁵Herbert Marcuse, One Dimensional Men (London:Sphere 1968, s.84. içinde Tony Bennett, “**Theories of Society**”;Editörler Gurevitch, Bennett, Curan ve Wollacott, 1988, s. 44

¹²⁶ Bernard C. Cohen, The Pres and Foreign Policy, (New Jersey: Princeton University Pres, 1963, s. 13. Aktaran Nejdet Atabek. **a.g.e.** s. 24-25.; Steven H.Chaffe, Charles R.Berger. “İletişim Bilimci Ne Yapar”, (Der ve Çev.) Erol Mutlu, **Kitle İletişim Kuramları**, Ütopya Yayınları, Ankara, 2005, s. 50.

İlk kez 1968 Amerikan başkanlık seçimlerinde McCombs ve Shaw tarafından deneklere sorulan görgül araştırmayla sınıanan “Gündem Belirleme” yaklaşımı ile medyanın gündemi ile seçmenlerin gündemi arasında benzerlikler olup olmadığı araştırılmıştır. “Araştırma sonucunda medya tarafından önemli görülen konularla, seçmenlerin bu konulara verdikleri önem arasında güçlü bir ilişki olduğu gösterilmiştir.”¹²⁷ Özellikle 1970’li yıllara birlikte yoğunluk kazanan çalışmalar bu alandaki iletişimcilerin ilgisini de yoğun olarak çekmektedir.

Frankfurt ekolü, kitle iletişim araçlarının mevcut sistemi haklılaştırarak yayma yönündeki işlevine dikkat çeker. Gramsci de mevcut durumun ‘medya hegemonyasını pekiştirdiğini ve bu kavramın her yerde var olan, içsel olarak tutarlı, açıkça ya da dolaylı olarak hakim sınıfın tarafını tutan bir kültür’ oluşturduğunu belirtmektedir. Kitle iletişim araçları yoluyla insanlara, topluma ulaşmak günümüzde daha kolay olmaktadır. Geniş kitlelerle, onlara ulaşmak isteyen politikacılar arasındaki en başat bağlantı noktası durumuna gelen kitle iletişim araçları seçimler sırasında oldukça etkin bir görev üstlenmektedir. Belirtmemiz gerekir ki bireyler kitle iletişim araçlarıncı sağlanan politik enformasyondan farklı seviyelerde etkilenmektedir. Berelson bunu şöyle ifade etmektedir: “Kamusal olaylara alaka; malumat ve bilgi sahipliği; istikrarlı siyasal ilkeler ve ahlaki ölçüler; tam ve doğru gözlemlerde bulunma yeteneği; iletişime ve tartışmalara

---

¹²⁷ Maxwell McCombs - Donald Shaw, “Kitle İletişim Araçlarının Gündem Oluşturma İşlevi,” (Çev) Abdülrezak Altun, **İletişim**, Sayı 1-2, 1994, s. 259-270.: Steven H.Chaffé, Charles R.Berger. **İletişim Bilimci Ne Yapar** (Der ve Çev.) Erol Mutlu, Kitle İletişim Kuramları, Ütopya Yayınları, Ankara, 2005, s.50.

katılım, rasyonel davranışlar, seçmenin kişilik yapısıyla ve içinde bulunduğu sosyal çevre ile ilişkilidir.”¹²⁸

Siyasal kanaat akışının daha çok yüksek statü gruplarından bir aşağıdaki gruba doğru ve dikey olduğunu belirten Habermas, kamusal vakalarda kanaat önderlerinin umumiyetle varlıklı ve tahsilli olduklarını işaret eden Katz’a katılırken, siyasetle ilgili, bilgili ve aktif olan bu kesimlerin görüşlerini tartışmaya açmaya en az eğilimli grup olduğunun altını çizmektedir.¹²⁹ Çoğu kampanyada, ister siyasal olsun ister bilgilendirmeye dönük, konu hakkında malumatı olanlar fikirlerini değiştirmeye en az yatkın olanlardır. Bunların çoğunluğu tavırların istikrarını temsil eder, bazıları ise katılımını.¹³⁰

Araştırmalarda elde edilen veriler şunu göstermektedir ki, çoğu kez bir kere benimsenen kanaat katılaşmaktadır. Burada ortaya kitle iletişim araçlarının hangi konulara ilgi duyarak ve hangilerini göz ardı ederek kamuoyu üzerinde etki yapacağı sorusu çıkmaktadır. Kitle iletişim araçları dikkatleri belli konuların üzerine yöneltir. Politik figürlerin kamusal imajlarını yaratır. Kitle içindeki bireye, üzerinde düşünecekleri, hakkında bir şeyler bilecekleri ve hakkında bazı duyulara sahip olacakları objeler sunarlar.¹³¹ Bu yönüyle Kitle iletişim araçları, ulusal politik enformasyonun en büyük birincil kaynağıdır; çoğunlukla kitle iletişim araçları, değişen her politik gerçekliğin kolayca tahmin edilebildiği en iyi yerdir; ancak belirtilmesi gereken bir nokta da kitle iletişim araçlarının, kendilerine sahip olanların, kullananların kendisine

¹²⁸ Bernard Berelson, Puplic Opinion Quarterly, Cilt 16. 1952, s. 329 Aktaran, J. Habermas, **a.g.e.** s. 351.

¹²⁹ Jürgen Habermas, **a.g.e.** s. 353.

¹³⁰ Bernard Berelson, Puplic Opinion Quarterly, a.g.e., Aktaran, Jürgen Habermas, **a.g.e.** s. 353.

¹³¹ Maxwell Mc Combs, Donald Shaw, Kitle İletişim Araçlarının Gündem Oluşturma İşlevi, (Çev.Abdülrezak Altun,) **a.g.m.** 1994, /sayı 1-2, s. 259-270.

biçtiği role göre yönlendirici etkilerinin olduğudur. Gündem belirleme, son otuz yıldır kitle iletişim araçları ile ilgili olarak tartışılan en önemli yaklaşımlardan biridir. Gündem belirleme yaklaşımı ile yeniden kitle iletişim araçlarının güçlü etkileri olduğu görüşü hakim olmaya başlamıştır.

B. Kitle İletişim Araçlarının Gündem Belirleme Etkisi

Günlük hayatın akışı içinde var olan, yaşanan olaylar herkes için farklı farklı anlamlar taşımaktadır. Birileri için önemli olarak değerlendirilen olaylar, bir başkaları için sıradan olaylar olarak görülebilmektedir. İnsanlar gibi gazetelerin, dergilerin, ya da radyo ve televizyonların da bir gündemi vardır. Gazete ve dergilerde gündemin ilk sırası manşete çıkan haberler oluştururken, radyo ve televizyonda ise gündem ilk sırada verilen haberler olarak değerlendirilmektedir. Bireyler kendileriyle ilgili konularda kendi gündemlerini belirleyebilirken, gazetelerde ya da televizyonda hangi haberin önceliği olduğunu, kim belirlemektedir? İşte yıllardan beri kitle iletişim araştırmacılarının yanıtını aradıkları ve peşinden koştukları soru budur.

Gündem belirleme kuramına göre kitle iletişim araçlarında yer alan haberler, çevredeki değişik ve karmaşık özelliklere sahip farklı olaylar arasından izleyiciler ya da okuyucular için seçilerek belirli gazetecilik kuralları çerçevesinde kodlanırlar. Bu kodlamalar esnasında haberin içerisinde yer alan unsurlardan bazıları ön plana çıkarılarak okuyucu ya da izleyicilere içerisinde yer aldıkları çevreleri veya dünya olayları hakkında farklı bilgiler sağlanır. Kuramın çıkış noktasını medyanın haberdar etme ve bilgilendirme etkisi oluşturmaktadır. İnsanlar, medyayı takip ederek neler olup bitişinin yanı sıra hangi konuların gündeme taşındığını, hangi konuların üst sırada

öncelik aldığını da yine medyadan öğrenmektedir. Gündem belirleme yaklaşımının ileri sürdüğü yaklaşımda işte tam da burasıdır.

Medya haberi sunuş şekli ve yoluyla halkın konuştuğu ve bu vesileyle üzerinde düşündüğü konuların belirleyicisi olmaktadır; çünkü hangi haberlerin sunulacağına, hangi haberlerin manşette verileceğine, hangi haberlerin ise verilmeyeceğine karar verenler gazete ve televizyon editörleridir. Bu nedenle günlük hayatta gerçekleşen haberlerin ancak bir kısmı, yer ve zaman kısıtlılığı da göz önüne alınarak verilebilmektedir. Bu nedenle haberler bir elemeye tabi tutulmaktadır. Eşik beklilerinden geçen haberler de haberi eleyenlerin yaklaşımına göre kısa ya da uzun olmakta, bazı haberler daha uzun veya daha geniş verilirken, bazıları daha kısa yer veya daha az zaman alabilmekte, kimisi ön sayfalarda yer alırken kimi haberler arka ya da iç sayfalara gönderilmektedir. Gazete okurları veya televizyon izleyicileri de verilen haberlerin yer, zaman önceliğine bakarak ilgili haberin ya da konunun ne kadar önemli olduğu yolunda çıkarımlarda bulunurlar. “Tüm bu süreçler okuyucu veya izleyicilerin dünyayı algılayış biçimleri üzerinde önemli etkiler yapar.”¹³²

Bu noktada artık medyayı bir yol gösterici, bir aracı, aydınlatıcı ya da ışık tutucu olarak değerlendirmek yeterli görünmemektedir. Bu durumu İrvan şöyle tespit etmektedir:

“Medya, ele geçirdiği güçle bize dilediklerini tartıştıyor, dilediklerini aşağılatıyor, dilediklerini yücelttiliyor, ama asla kendisini tartışmanın içine çekmiyor. Kendisini adeta kutsallaştırarak tabu haline getiriyor. Güven bunalımı yaşadığı günlerde de bir yolunu bulup, eski gücünü yeniden kazanıyor. Gerektiğinde onarım çalışması yapıyor ve “ya

---

¹³² Nejdet Atabek. a.g.e., s. 34.

medya olmasaydı” şeklinde başlıklar atıp medyanın kutsallığını, olmazsa olmazlığını, kendisi dışında yaşanacak bir hayatın sıradanlığını ve sıkıcılığını anlatmaya çalışıyor.”¹³³

Medya gerçekleri, olayları, durumları, yeniden yaratarak, değiştirerek ve şekillendirerek kullanır. Medya kullandığı formatlarıyla (medya formatı) içeriğin nasıl düzenleneceğini, üsluba uydurulacağını ve sunulacağını belirler. Bu haliyle medya bizim tercihlerimizi de düzenler. James Monaco, “Medya tüketicileri olarak modern toplumun üyeleri, yeni dolayımlanmış kültürlerin hammaddesini oluşturan imgeleri ve kavramları yorumladığını, enformasyonu dolayımrama aracılığıyla değiştirdiğini”¹³⁴ öne sürerken de aynı noktaya işaret etmektedir. Yine Edward S. Herman ve Noam Chomsky ‘Propaganda’ adını verdikleri bir model geliştirirler ve güçlülerin “söylemin öncüllerini saptama, halkın neyi göreceğine, duyacağına ve düşüneceğine karar verme ve düzenli propaganda kampanyalarıyla kamuoyunu ‘yönetme’ (manage) yetisine sahip olduklarını savunurlar.”¹³⁵ Bir noktaya kadar da bu eleştirilerinde haklıdırlar. McCombs ise basında vurgulanan konuların insanların önemli olduğunu düşündükleri konular olacağı öndeyişiyle vurgulamıştır.

Düşünürler, kitle iletişim araçlarına kimlerin sahip olduğuna ve bu sektördeki pazarın işleyişine dikkat çekerler. Bu yaklaşıma göre kitle iletişim araçları, ekonomik sistemin bir parçasıdır ve siyasal yapı ile yakın ilişkisi olduğu da düşünülmektedir. Kitle iletişim araçlarının sahibinin, mülkiyetini elinde tutanın sözcüsü olacağından çok endişe

---

¹³³ Süleyman İrvan, **Medya Kültür Siyaset**, Bilim Sanat Yayınları/Ark Kitapları, Ankara, 1997, s. 7.

¹³⁴ Knutt Lundby ve Helge Ronning, “Medya Kültür İletişim”, (Der.) Süleyman İrvan **Medya Kültür Siyaset** Bilim Sanat Yayınları/Ark Kitapları, Ankara, 1997, s. 18-19.

¹³⁵ Peter Golding, Graham Murdoch, a.g.e. (Der.) Süleyman İrvan **a.g.e.** s. 55. Daha fazla bilgi için bakınız: Edward S.Herman ve Noam Chomsky, Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media (Rızanın Üretimi: Kitle İletişim Araçlarının Ekonomi Politikası –1988)

edilmiştir. Demokrasi kuramcıları, medya sahiplerinin, demokrasinin yaşayabilmesi için gerekli olan enformasyon akışını ve açık tartışmayı kısıtlamalarından korktuklarını belirtmişlerdir. Bu korkular basın baronlarının yükselişiyle doruğa çıkmıştır.

Özetle gündem belirleme araştırmaları, daha çok kamuoyu araştırmaları arasında üzerinde durulan konu ya da konular hakkında olumlu ya da olumsuz görüşlerden farklı olarak, konu ya da konuların medyadan kamuoyuna hangi önemlilik derecesinde sunulduğu ile ilgilenmektedir. Bir başka deyişle ilgilenilen kamuoyunun, ne hakkında konuştuğudur. Bu çalışmada, bu konuyla ilgili olarak incelenen orman arazileri ile ilgili siyasi gündemde yer alan anayasa değişikliği teklifinin önce medya gündemine gelmesi ve bunun süreç olarak kamu gündemi haline getirilmesi, kamunun haberdar edilmesidir.

C. Gündem Belirleme Yaklaşımının Temel Tezi

Bir konu nasıl gündeme gelir? Bir konunun önemli olduğunu kim belirler? Bu sorular gündem belirleme yaklaşımının ana fikrine işaret etmektedir. Medya olaylardan bazı haber konularını seçer ve bu konulara yer verirken, (medya gündemi) izleyicilerin, okuyucuların bu konuları ne derece önemseyeceklerini de belirlemektedir (kamu gündemi). Diğer bir deyişle medya; yer verdiği olaylar, olgular, haberler yoluyla kitlelerin ne üzerinde düşünecekleri, konuşacakları, tartışacakları konuları da belirlemiş ve gündeme getirmiş olmaktadır. Kitle iletişim araçlarının gündemi aynı zamanda kamunun da gündemini oluşturmaktadır. Kitle iletişim araçlarının bir habere yaptığı vurgu ile izleyicinin, okuyucunun bu haberlere verdiği önemlilik arasında güçlü bir ilişki bulunduğu öne çıkmaktadır.

Gündem belirleme yaklaşımına göre, kitle iletişim araçlarının seçtiği haberler ile okuyucuların haberlere verdiği öncelik arasında nedensel bir ilişki olduğu ileri sürülmektedir.¹³⁶ Burada bir çok faktör söz konusudur. Örneğin bir konu kitle iletişim araçlarınca daha önce aktarılmışsa, bu durumda daha sonra verilen haberle konuya yeni bir yaklaşım getirilse bile, konu önceki haber çerçevesince yorumlanacak, etkisini sürdürecektir.

Mc Combs ve Weaver'ın araştırmalarında, gündem belirleme etkileri araştırılmıştır. Elde edilen araştırma sonuçlarına göre, “yönelim düzeyindeki yükselme, siyasal enformasyon elde etmek amacıyla kitle iletişim aracını kullanma alışkanlığındaki artışla ve nihayet daha güçlü gündem koyma ve saptama etkileri ile karşılıklı bir ilişki bağı içindedir.”¹³⁷ Gündem belirleme etkisini belki de en açık ortaya koyan görüş Weaver'ın şu saptamasıdır; Weaver, kitle iletişim araçlarının, gerçekliği yansıtmadığını, gerçekliği filtre ederek biçimlendirdiğini belirtmektedir. Diğer bir deyişle bazı konular veya bu konuların bazı yönleri üzerinde durarak, gerçekliğin bir bakıma süzgeçten geçirildiği saptamasında bulunmaktadır.¹³⁸

Gündem belirlemede, haber ve enformasyon izleyiciye, okuyucuya sunulmadan önce, çeşitli eşik bekçilerinden geçmektedir. Yerel gazetelerin, televizyonların önce muhabirleri haberi yaparken seçerler, sonra editörler, genel yayın yönetmenleri, (hatta kitle iletişim araçlarının genel yayın politikaları işin içine girer) hangi konuların öne çıkarılacağına, haberin neresinin öne çıkarılacağına, neresinin kesileceğine, hangi

¹³⁶ Nejdet Atabek. **a.g.e.**, s. 38, Erkan Yüksel, **a.g.e.**, s. 26., Süleyman İrvan, **a.g.e.**, Ömer Özen, **a.g.e.**

¹³⁷ Konca Yumlu, **a.g.e.**, s. 95-96.

¹³⁸ David H. Weaver., “Media Agenda Setting and Medi Manipulation” Mass Communications Review Yearbook, der. D.C. Whitney ve E. Wartella, Cilt. 3, London, Sage Publications, 1982, Aktaran, Konca Yumlu, **a.g.e.**, s. 98.

görüntünün habere eşlik edeceğine, hatta haberi verirken, (tv ve radyo için) hangi müziğin eşliğinde sunulacağına ya da (gazete ve dergi için) bir üstte, yan sütunda, ön sayfada verilen farklı bir habere nasıl bir gönderimde bulunarak verileceğine karar vermektedirler. Daha da ötesi, haberi medyaya geçen haber ajansları da birer, eşik bekçisi durumundadırlar.

“Eşik bekçisinin esas işlevi bireyin alacağı iletileri süzgeçlemek; belli mesajların geçmesine izin verirken, bazılarını da engellemektir.”¹³⁹ Böylece medya toplumun eşik bekçiliği görevini de üstlenmektedir. Görüldüğü gibi eşik bekçileri, seçme, şekillendirme, ortaya koyma, zamanlama, kısıtlama, vermeme ve tekrarlayıp, tekrarlamama ile ilgili kararları enformasyon denetiminin önemli bir parçası işlevini görmektedir. Donohew, eşik bekçilerin bu süreçte izleyicileri değil, basımcının ve yayımcının ne düşündüğünü dikkate aldığına altını çizmektedir.¹⁴⁰ Gündem belirleme araştırmaları için en popüler sahnenin seçim kampanyaları olduğunu belirten Erdoğan ve Korkmaz, incelemelerde çoğu kez kamuoyu anketlerinin kullanıldığını belirtmişlerdir.

Deutchman ve Ellison’un¹⁴¹ yaptıkları çalışma sonunda elde edilen sonuçlarda haber seçimlerinin siyasi gündemleri nasıl yeniden biçimlendirdiği ve sürdürdüğü gösterilmiştir.

---

¹³⁹ Erol Mutlu, İletişim Sözlüğü, Ark kitapları, Ankara, 1993, s. 64.

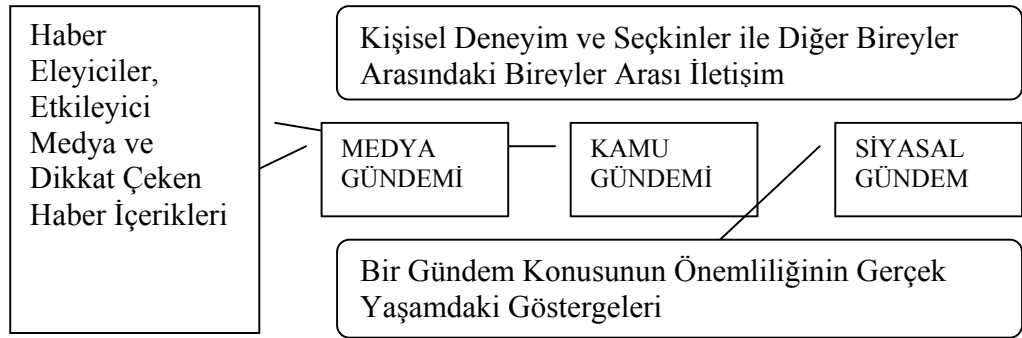
¹⁴⁰ L. Donohew, “Newspaper gatekeepers and forces in the news channel”, Public Opinion Quaterly 31: 231-239., Aktaran İrfan Erdoğan, Korkmaz Alemdar, (2005), a.g.e., s. 182.

¹⁴¹ İva. E. Deutchman, Anne Ellison, “A Star in Born: the roller coasterride of Pauline, Hanson in the news, Media, Culture&Society 21: s.33-50, Aktaran İrfan Erdoğan, Korkmaz Alemdar,(2005), a.g.e. s.183.

D. Gündem Belirleme Sürecinin Unsurları

Bugüne kadar yapılan araştırmalarda ortaya koyulan sonuçlar bir araya getirildiğinde, haber değerleriyle veya izleyici tercihleriyle fark edilen bir konunun “medya gündemi”ni biçimlendirdiği gözlemlenmektedir. Medya gündeminin etkilediği kamuoyundan bahsedildiği süreçte medya gündeminin etkilediği “kamu gündemi” öne çıkmaktadır. O halde kamuoyu ve medya iletileri birbirlerini etkilemektedir. Bu süreçte kamuoyunun doğal birer üyesi olan siyasiler ya da diğer çıkar gruplarının içinde bulundurduğu bir grup daha vardır. Bu grupların belirlediği “siyasal gündem” den de bahsetmek gerekmektedir. Siyasilerde birer kamuoyu üyesi olarak aynı zamanda kamuya hizmet için karar mekanizmalarında bulunmak zorunda oldukları için oy talebinde bulunacakları vatandaşların gündemini bilmeleri ve buna göre hareket etmeleri gerekmektedir. Rogers ve Dearing medya gündemi, kamu gündemi ve siyasal gündem arasında bulunan ilişkiyi bir Őema ile açıklar.

Şekil 1: Gündem Belirleme Sürecinin Başlıca Unsurları

Everett M. Rogers ve James W. Dearing, “Agenda-Setting Research: Where Has It Been, Where Is It Going”, Communication Yearbook 11, 1987, s. 557. Aktaran Necdet Atabek, a.g.e, s. Erkan Yüksel, a.g.e. s. 29.

Şekil 1’de de görüldüğü gibi medya gündemi, kamu gündemi ve siyasal gündeminin her ikisini de birden etkilemektedir. Süreç içerisinde haber değerleri ya da izleyicilerin, okuyucuların tercihleriyle fark edilen medya gündeminin, kamu gündemini ve onun da siyasal ya da baskı gruplarının belirlediği siyasal gündemi etkilediği ve aynı şekilde medya gündeminin siyasal gündemden, siyasal gündemin de medya gündeminden etkilendiği açıklanmaktadır. Bu çalışmalarla sağlanan en önemli katkılardan birisi de söz konusu gündemlerin ne tür etkilenimler altında oluştuğunu ortaya koymasının bakımından anlamlıdır.

Medya gündeminin belirlenmesine bir çok etmen katkıda bulunduğu belirtilmektedir. Bunlar üç grupta toplanabilir.

1- Medya gündemi; kitle iletişim aracı çalışanlarının, o gün ekranlarında ya da sayfalarında yer alacak haberlerin belirlenmesiyle ve diğer önde gelen kitle iletişim araçlarının etkisi altında oluşmaktadır. Medya gündeminde hangi haberlere hangi sıraya göre önem verileceği ve bunların hangi önem sırasına göre öncelik elde edeceğine basın kuruluşlarında bir çok kimse belirleyici olarak etki etmektedir. Bu kişiler, haberleri toplayan muhabirlerden başlayarak, gazetelerde manşete konacak veya televizyon ekranlarında ilk sırada yer verilecek habere karar veren yazı işleri müdürlerine kadar uzanmaktadır. Bunlara haber eleyiciler de denilmektedir.

II. Medya gündemini belirleyen önemli etmenlerden birisi de gerçek yaşam sürecinin içinde yer alan ve ani gelişen olaylardır. Bu olaylar medya gündeminin içinde yer alacak haberlerin belirlenmesinde etkide bulunurlar. Örneğin, ülke için önem taşıyan Tüpraş rafinerinde çıkan yangın, flaş haber olarak televizyonların normal yayın akışını

keserek gündemde yerini almış, neredeyse tüm gazetelerin ertesi günkü manşet haberi olmuştur. Gazetelerin, televizyonların benzer nitelikteki haberleri görmezden gelmesi düşünülemez. Gündemin bu gibi çeşitli farklı unsurlardan etkilendiği belirtilmektedir.

III. Kitle iletişim aracında görev yapan çalışanlarının kişisel deneyimleri ve yakın çevrelerinde yer alan seçkinlerle ve diğer bireylerle girdikleri ilişkiler de medya gündeminin belirlenmesinde üzerinde etkili olan etmenlerden birisi olarak kabul edilmektedir.

Kamu gündeminin belirlenmesi üzerinde etkili olan etmenlerde üç kategoride değerlendirilebilir. Bunlar sırasıyla;

I. Medya gündemi

II. Kamuyu oluşturan bireylerin kişisel birikimleri ve diğer kişilerle olan kişisel ilişkileri.

III. Doğrudan kişisel deneyimleriyle öğrendikleri, gerçek yaşamdan oluşan olaylar dizisidir.

Siyasal gündemin belirlenmesinde etkili olan etmenler de çok çeşitlidir. Bunları da şöyle sıralamak olasıdır.

I. Gerçek yaşamdaki gelişmeler sürecinde ortaya çıkan ve çözüm bekleyen sorunlar.

II. Kamunun genel olarak siyasetçilerden beklentileri ve istekleri.

III. Medyanın siyasetçilerin çalışmalarını yakından izleyerek, kamuoyuna aktarması ve bu süreçte siyasetçileri etkilemeye çalışması.

IV. Siyasetçilerin birer birey olarak kendi içinde buldukları kişisel ya da siyasal çevresiyle ilgili ortaya çıkan sorunları çözme doğrultusunda sahip oldukları kişisel düşünceler.

Kitle iletişim araçlarında medya gündemini, günlük hayatın içinde yer alan ve içinde bulunulan toplumun hayatına etki eden olaylar silsilesi içerisinde görebiliriz. Bunlar, hayat pahalılığı, çevre kirliliği, kuraklık, trafik kazaları, terör olayları ya da bu çalışmada olduğu gibi ülke ormanlarının özelleştirilmesi konusu gibi çeşitli konulardan oluşmaktadır. Bunlardan hangilerinin seçildiği, haber olarak nasıl üretildiği ve hangi yönlerinin öne çıkarıldığı, içeriğin nasıl vurgulandığı iletişim araştırmalarında cevabı aranan sorulardır. Başka bir deyişle, haberlerin seçiminden başlayarak kitle iletişim araçlarında yayınlanmasına kadar geçen haber üretim süreci ele alınarak incelenmektedir.

Medya gündeminin nasıl oluştuğunu kavrayabilmek için medyanın çalışma biçimlerini ve ilişkide olduğu sosyo-ekonomik çevreyi de ele almak gerekir. Medya sürekli olarak bu çevrelerle etkileşim halindedir. İşlevini sağlıklı bir şekilde yapabilmesi için kurum içi görev dağılımı ve bazı mesleki değerler belirlemiştir.¹⁴² Haber konularını oluşturan gerçek dünyada olan olaylar dışında medya gündeminin belirlenmesinde etkisi bulunan kurum dışı öğeleri, medya sosyolojisi; kurum içi öğeleri de haber sosyolojisi kavramlarıyla ele almak olasıdır.

---

¹⁴² Süleyman İrvan, Dış Politika ve Basın: Türk Basınındaki Dış Politika Haberlerinin Gündem Belirleme Yaklaşımı Açısından Çözümlemesi, Doktora Tezi, Ankara Üniv. SBE., Gazetecilik ABD., Ankara, 1997, s. 85-94.

Medya, dış dünyada meydana gelen olaylardan bazılarını ele alarak, seçip haber haline getirir ve bunları okuyucu/izleyici kitleye sunar. İşte bu noktada hangi haberin daha önemli görüldüğü başka bir ifadeyle “haberlin değeri” manşete konacak haberi belirlemektedir. Bu kavram doğal olarak görecelidir ve kişiden kişiye, muhabirden muhabire, hatta editörden editöre değişmektedir. Bu haliyle kişiden kişiye değişen bir yapısı vardır. Lazarsfeld ve Merton da bu noktaya dikkat çekmektedirler. “Kurum içerisinde esas belirleyici olan gazetecilerdir; ancak yöneticilerin de çeşitli ekonomik kaygılarla kitle iletişim aracında yayınlanacak haberler üzerinde zaman zaman etkide bulunabildiklerini göz ardı etmemek gerekir.”¹⁴³

2. MEDYA GÜNDEMİNİ BELİRLEYEN ETKENLER

İlk defa 1948 yılında Lazarsfeld ve Merton’un araştırmalarında “Medya gündemini kimin belirlediği ve topluma ne gibi etkilerde bulunduğu sorusu” dile getirilmiştir. Araştırmalarının sonucunda toplumsal kontrolün güç gruplarında ve özellikle de sermaye çevrelerinde olduğu sonucuna varmışlardır. “Büyük sermaye çevreleri, kitle iletişiminin üretimini ve dağıtımını finanse ederler. İzleyicileri yönlendirmeye niyet edip etmediklerini bir tarafa bıraksak bile, parayı veren düdüğü çalar.”¹⁴⁴

Qualter de kitle iletişimin sistemini işleten yönetici sınıfın bakış açısını, izleyicilere yumuşak bir şekilde kabul ettirdiğine, Breed ise gazete sahibinin ve onu

---

¹⁴³ Paul F. Lazarsfeld ve Robert K. Merton, “Mass Communication, Popular Taste and Organized Social Action,” içinde ‘The Process and Effects of Mass Communication,’ Editörler Wilbur Schramm ve Donald F. Roberts, Dördüncü Basım, Chicago: University of Illinois Press, 1977, s. 567, Aktaran, Nejdet Atabek, **a.g.e.** s. 46.

¹⁴⁴ Aktaran, Erkan Yüksel, **a.g.e.** s. 70-71.

temsil eden genel yayın yönetmeninin gazetesinin yayın politikasını belirlemedeki gücüne işaret etmektedir. Bu görüşlerin temelinde halkın görüşlerinin kitle iletişim araçlarıncı verilen bilgilerle anlamlı bir şekilde etkilendiği varsayımı bulunmaktadır. İzleyicilerce öğrenilen şeyler, kitle iletişim araçlarıncı konulara verilen önem ve önceliklerdir. Bu sürecin devamında kitle iletişim araçlarının öncelikleri halkın öncelikleri haline gelmektedir.¹⁴⁵

Medyanın gündemi, (tek tek her gazete ve televizyonun gündemi) her birinin izleyici/okuyucularına sunmak için seçtikleri enformasyondan oluşur. Her birinin konulara verdiği önem, kendi gündemlerini oluşturmaktadır (araç gündemi). En önemli konular manşetten başlayarak ilk sayfaları, başlıkları, yorumları tartışmaları, makaleleri ve mülakatları kaplar. Konular, araçlarca verilen öneme göre bir sıraya konulmaktadır. Yine konular önemine göre daha sonra tekrarlanır ya da tekrarlanmaz. Gazete ve televizyonlar gündem belirleme de farklı şekilde etkide bulunurlar ve birbirlerini destekleyebilirler, veya rekabet içinde olabilirler; çünkü kitle iletişim araçlarının yaptığı etki, haber öyküsünün belirli bir biçimde ve belirli kıstaslara göre veya değerlendirmelere (gazetecinin habere yaklaşımına) göre ele alınarak verilmesinden oluşmaktadır. Çünkü haberler, haberi seçenlerce belli bakış açılarına (haberlin medya gündemindeki konumuna) göre seçilmekte ve bu bakış açılarına göre belirli özellikleri ön plana çıkarılarak vurgulanmaktadır. Bu sayede gazetecilerce önemli görülen

---

¹⁴⁵ İrfan Erdoğan, Korkmaz Alemdar, **a.g.e.**, 2005, s.80-83.

haberler, kitle iletişim araçlarında yer bulabilmekte ve izleyicilerin dikkatini haberin belirli yönlerine çekerken, diğerlerinden uzaklaştırmaktadırlar.¹⁴⁶

Medya içeriklerinin nasıl belirlendiğine dair araştırmaları sistematik olarak değerlendiren Shomaker ve Reese'ye göre medya içerikleri başlıca beş düzeyde ele alınmaktadır:

1) Medya çalışanlarından kaynaklanan etkiler: Çalışanları, inançları, etnik kökenleri, mesleki birikimleri gibi kişisel özelliklerine dikkat çekilmektedir.

2) Çalışma düzeninden kaynaklanan etkiler: Medyanın rutinleri denilen, çalışma zamanı, yayın süresi, haber değeri, haber yazım kuralları, objektiflik, haber kaynağına olan bağlılık gibi medyanın yinelenen çalışma tekrarlarıdır.

3) Kurumsal amaçlardan kaynaklanan etkiler: Kitle iletişim araçlarının sahip oldukları amaçlara yönelik etkilerdir. Kurumsal etkiler ve ekonomi politik etkiler olarak iki ana eksenle ifade edilirler. Genel olarak bu çalışmalarda medyadaki yoğunlaşmalar ve tekelleşme eğilimleri üzerinde durulmakta ve medya sahiplerinin denetleyenlerinin sözcülüğü rolü sebebiyle güç aracı haline getirilmesine dikkat çekilmektedir.

4) Kurum dışından gelen etkiler : Haber kaynakları gibi belirli baskı unsurlarının belirlediği içeriğe uygun haber verilmesi yönünde yürüttükleri lobi faaliyetleri, hükümetlerin yasalarla uygulayabildikleri baskılar sayılabilir.

---

¹⁴⁶ İrfan Erdoğan, Korkmaz Alemdar, **a.g.e.**, 2005, s.80-83., Nejdet Atabek, **a.g.e.** s. 49-50., Erkan Yüksel, **a.g.e.** s. 70-75., Dennis McQuail, Sven Windahl, **a.g.e.** s. 122-123.

5) İdeolojik eğilimlerin etkileri: Herhangi bir ideolojiye olan yakınlığın getirebileceği etkiler medya haberlerinin yönünü önemli oranda etkilemektedir. Yani medya içerikleri üzerindeki temel belirleyici olarak en tepede ideoloji yer almaktadır.

Medyanın bazı sorunlarda neden muhafazakar, bazılarında ise neden liberal olduklarını anlamada ideoloji ve medyanın yanlılığı araştırılmıştır. Özellikle eleştirel yaklaşımlara göre medyanın politikası ideolojiktir ve medya içeriği bu ideolojiye göre ayarlanmaktadır.¹⁴⁷

2.a. Medya İşletmelerinin Özellikleri

Medya kuruluşları da diğer işletmeler gibi öncelikle zarar etmemek zorunluluğu duymaktadırlar. Bu anlamda özünde öncelikle birer ticari işletmelerdir ve bu işletmelerin ürünleri de verilen haber, basılan resim, yayınlanan programlardır. Bu yapısı ile binlerce çalışanı barındıran bir endüstri haline gelmişlerdir; ancak “Medya etiği” kavramı ticari amaçla meslek amaçlarının dengede tutulması gerektiğini zorunlu kılmaktadır.

Medya işletmelerinin bir diğer özelliği de hem haber ve bilgi sağlaması, hem de ilan ve reklamları da kamuoyuna servis etmesidir. Bu nedenle verdikleri haberler, bilgiler yanında reklam verenlere de yer, zaman ayırmak ve bunu dengelemek medya işletmelerinin bir zorunluluğudur. Reklam verenler hem girdi sağlayan, hem de finans kaynağı görevini gören ikili bir yapıdadır. Bu itibarla finans kaynakları , diğer bütün işletmelerde olduğu gibi medya işletmelerinin de dikkate alması gereken dış çevre elemanlarıdır ve bir baskı unsuru olarak yer almaktadır.

---

¹⁴⁷ Erkan Yüksel, **a.g.e.** s. 73-75.

Bir başka etken de medya işletmesinde yer alan çalışanların uyum içerisinde davranmalarınıdır. Foto muhabirinden, yazarına, editörden, matbaa işçisine, oradan gazete satan bayisine kadar uyumlu bir işbirliği, başarının en önemli şartlarından biridir.

Belirtilmesi gereken bir özellik de medya kuruluşlarının tekelleri bir eğilimdir. Üretim için çok büyük örgütlenme ve donanıma sahip olması gereken medya bu doğrultuda dikey olarak örgütlenen birer holding durumuna gelmektedir. Hatta çok uluslu, ülke sınırlarını aşan bir yapıya doğru gitmektedir. Bu itibarla daha çok kara, daha çok reklama, izleyicinin satın alma gücüne, kapitalist bir sisteme ve ideolojiye değer verme eğilimindedirler. Gazetelerin (ve dergilerin) gelirleri satıştan ve reklam gelirlerinden oluşmaktadır; ancak genellikle satış kalemi maliyeti bile çoğunlukla kurtaramazken, bu noktada reklam gelirinin önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, daha çok tiraj, aynı zamanda okur kitlesinin reklam verenlere pazarlanmasıdır. Bu çerçeveden bakıldığında sadece gazete ve televizyon ürünleri değil, aynı zamanda okurların da birer meta haline geldiği görülmektedir.

Shomaker ve Reese'nin, etki kaynağına yönelik sıralamaları arasında, kurumların kendi yapılarından kaynaklanan, kurum dışı faktörlerin ve ideolojik eğilimlerin medya işletmelerinde de etkili olabileceğine dikkat çeken açıklamaları da dikkate alınmalıdır.

2.b. Haber Üretim Sürecine Etki Eden Etmenler.

Üzerinde konuşulan, iletişim ve medya organları tarafından verilen bilgi haberi oluşturur. Toplumda çok sayıda kişiyi ilgilendiren, etkileyen anlaşılır bir dilde anlatılan, bir olay, düşünce ya da kanaatlerdir. Haber, son yayından bu yana dünyada olup

bitendir, insanları ilgilendiren, zamanlı bir olayın veya sorunun özetidir aynı zamanda.. Her bir haberin konusu, insanları ilgilendirecek bir sorunun özeti olması yanında meydana gelen her olay da bir haber malzemesi değildir. Esasen zaman ve yer bakımından her olayın duyurulması da zaten mümkün değildir. Medyada haberlerde bir öncelik sırası oluştururken, aynı zamanda daha önemsiz görülenler de elenecektir. Bu noktada medyanın kendisini zaman ve/veya yer bakımından sınırlayan bir zorunluluğu da bulunmaktadır.

Haber sürecine etki eden etmenleri şöyle sıralayabiliriz. 1- Zamanlama, 2- Yoğunluk, 3- Açıklık/Netlik 4- Kültürel uygunluk, 5-Uygunluk, 6-Ani gelişen olaylar, 7- Devamlılık, 8- Kompozisyon, 9-Sosyo Kültürel değerler.

Bunlarla birlikte aynı modele bağlı olarak Ekleme hipotezi, Tamamlayıcı hipotez ve Dışlama hipotezi de haber etkenleri üzerinde etkide bulunduğu belirtilmektedir.¹⁴⁸ Diğer yandan Rogers ve Dearing, çalışmalarında gündem belirlemenin tiraj ve reyting kaygılarına dayanan yönüne dikkat çekmektedir. Medya kuruluşlarında görev yapan çalışanların, kendi okuyucu/izleyici kitlelerinin ne tür haberlere ilgi duyduklarına dair daha önceden edinmiş oldukları izlenimleri doğrultusunda, medya gündemine girecek haberleri belirlemeleri şeklinde karşımıza çıkan “tiraj/rejting kaygısı” medya gündeminin belirlenmesinde önemli bir etken olarak yerini almaktadır.

Medya içeriğine etki eden unsurlardan biri de medyanın haberleri kurgulama ve sunma tekniğidir. Haber tekniklerini bir olayın gündemde yer bulabilmesi için başvurulan yöntemler, izlenen usuller olarak belirtilmektedir. Bu konuda Funkhoser

---

¹⁴⁸ Erkan Yüksel, **a.g.e.** s. 77-82.

1960'larda yaptığı bir çalışmada medya ilgisini miktarını etkileyen teknikleri beş başlık altında ele almıştır. Bunlar, 1.)Medyayı olayların akışına uydurmak, 2.) Haberi ilginç hale getirmek, 3.) Ayrıntıyı ele almak, 4.)Abartmak, 5.) Önemli göstermek, olarak belirtilmiştir.¹⁴⁹

Medyanın bir haberi, konuyu, olayı sunuş şekli, o haber, konu ve/veya olayın medya gündeminde tırmanmasını veya düşmesini belirleyen bir etken olarak Rogers ve Dearing tarafından belirtilmiştir. Medya belli bir konuyu ele alıp çerçevelemekte veya görmezden gelebilmektedir. McQuail'e göre medya organizasyonları, sınırlamalar ve engellemeler altında çatışan istek ve beklentileri karşılamaya çalışmakta ve değişkenlerin güç ya da etki alanları da değişebilmektedir. Bu manada medya gündeminin belirlenmesini etkileyen başka güç unsurları bulunduğu dikkat çekilmektedir. Bunlar, ülkenin devlet başkanının/cumhurbaşkanının ülkeyi ekonomik ya da siyasal açıdan etkileyebilecek açıklamaları olabileceği gibi, konu teklifçiliği, medya savunuculuğu, ateşleyici olaylar, halkla ilişkiler etkinlikleri ve kitle iletişim araçları arasındaki iletişimler, gerçek yaşam göstergeleri ve gündem yanlılığı olarak belirtilebilir.

Shomaker ve Reese, ideolojik eğilimlerden bahsederken, ilk sırayı gündem belirleme yanlılığı başlığına vermiştir. "Medya içeriklerini belirleyen diğer tüm etkenlerin üzerinde bir etkiye sahip olan ideolojik eğilimler, gündem yanlılığına yönelik eleştirilerde ifade bulmaktadır."¹⁵⁰ Bir başka deyişle medyanın seçtiği ya da seçmediği haberler, belirli bir ideolojinin lehinde veya aleyhinde olabilmektedir. Bu konuda

---

¹⁴⁹ Erkan Yüksel, **a.g.e.** s. 77-82.

¹⁵⁰ Erkan Yüksel, **a.g.e.** s. 91-94

Robinson ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada elde edilen bulgular da bu görüşü desteklemektedir. Robinson ve arkadaşları, yaptıkları çalışma ile birlikte Amerika’da, CBS ve NBS de liberal bir yapılanma bulunurken, ABC’de muhafazakar bir yapılanma olduğu ortaya çıkmıştır.

2.b.1. Politika Gündemi

Yasama ve yürütme gücünü ellerinde bulunduran siyasetçilerin de diğer normal vatandaşlar gibi psikolojik ve fiziksel özellikleri bulunmaktadır. Rogers ve Dearing politika gündeminin bireyler için önemli olduğu gibi politikacılar için de önemli olduğunu söylerken, hükümet/politikacılarla ilgili olarak ele alınan sorunlarla bu sorunların kitle iletişim araçları süreçleriyle bağlantılarını ele almaktadır. İlk defa Cohen “Basın ve Dış politika” adlı eserinde açıkça dile getirmiş ve bir disiplin alanı olarak üzerinde kapsamlı araştırmalar yapılmasının gerekliliğine işaret etmiştir. Kamu gündeminin belirlenmesi üzerine kapsamlı kitle iletişim araştırmalarından bağlantısız olarak, politika gündeminin belirlenmesi üzerine araştırma geleneği olarak siyaset bilimciler ve sosyologlar tarafından böylelikle başlatılmıştır. Araştırmalarda bilim adamlarınca cevabı aranan en önemli soru, “bir konunun politika gündemine nasıl girdiğidir.”¹⁵¹

Siyaset bilimi, bireyin, grupların ya da toplumsal sınıfların, ulusal veya uluslar arası güçlerin siyasal yaşam içerisinde yerini de incelemektedir. Siyaset bilimi içerisinde ele alınan din ve siyasal yaşam, çağdaş ideolojiler, siyasal değişme ve devrim, kamuoyu, propaganda, siyasal katılma ve seçimler, çoğulcu veya tekelci siyasal sistemler de ele

---

¹⁵¹ Everett M. Rogers, James W. Dearing ve Dorine Bregman,” The Anatomy of Agenda-Setting Research,” Journal of Communication 43(Spring 1993) s.68-84, Aktaran, Nejdet Atabek, **a.g.e.** s. 59-90

alınıp irdelenmektedir. Elbette ülkeyi yönetme iddiasında olan hükümetlerin gündeminde (politika gündemi) pek çok olay vardır. Bunlardan ancak bazıları politika gündemine yükselebilmektedir. Yaklaşım ile siyasal sorunların hükümetin ilgisini çektiği oranda öne çıktığı bir süreç işaret edilmektedir.

Medya gündeminde yer alan olaylar bir süreç içerisinde önce kamuyu sonraki aşamada da hükümet politikalarını etkileyebilecek hale gelirler. Bu süreçler ise şöyledir. 1) Haber (konu) kitle iletişim araçlarında yer alır. 2) Okuyucular bir şekilde medyayı takip etmekte ve medya içeriğinden etkilenmektedirler. Bu haberlerin, izleyici/okuyucular için önemliliği artar. 3) Okuyucular için önceliği artan konular, hükümetlerce de tercih edilmeye başlanır.

Bir sorunun politika gündeminin üst sıralarına nasıl yükseldiği, politik kararların hükümetlerce nasıl alındığı sorusu bu noktada önem kazanmaktadır. Demokrasilerde bu kararlar karşıt fikirler arasında tartışılarak alınırken, diktatörlüklerde, krallıklarda iktidarı elinde bulunduranlarca ve karşıt fikirler olmadan, tartışılmadan alınabilmekteydi. Demokratik rejimlerde basın, siyasal çevreyi izler, kamuoyunun oluşmasına katkıda bulunur ve böylece kamunun talepleri doğrultusunda farklı politikaların uygulanmasına yardımcı olarak, vatandaşların hükümeti denetlemesinin bir aracı olabilmektedir. Bu alanda yaptığı araştırmalarda kitle iletişim araçlarının hükümet politikaları üzerinde sanıldığından daha etkili olduğu sonucuna varan Linsky'e göre, "Kitle iletişim araçları bir konu hakkında olumlu/destekleyici yayın yapıyorsa o

konudaki siyasal karar alma süreci hızlanıyor, olumsuz/engelleyici yayın yapıyorsa karar alma süreci yavaşlıyordu.»¹⁵²

Yine çocuklarla ilgili bir araştırma yapan Nelson, çocuklara yardımcı olmak için kurulan sivil toplum örgütlerinin yaptığı etkinliklerle, basının ilgisini ve desteğini yanına alabildiği durumlarda hükümetin çocuklarla ilgili politikalarında olumlu yönde değişiklikler yaptırabildikleri sonucuna varmıştır.¹⁵³ Bir başka deyişle konuyla ilgilenen bireyler ve kurumlar kitle iletişim araçlarını kullanarak politika gündemini etkileyebilmişlerdir; ancak belirtilmesi gereken bir husus da şudur: Basın, kamuoyunun desteğini alarak siyasal karar alma mekanizmalarını etkileyebileceği gibi, kamuoyu basının desteğiyle benzer şekilde siyasal karar alma mekanizmalarını harekete geçirebilirken, hükümet de çeşitli yollarla basını kullanarak kamuoyunu yönlendirebilmektedir. Esas olarak karar verme durumunda olan devletin organlarıdır ve kamuoyu destekleyerek veya karşı çıkarak etkileşimde bulunmaya çalışmaktadır. Devletin karar alma organlarını, basın, güçlü çıkar grupları, sermaye grupları gibi güçlerin etkileyebileceği genel olarak kabul edilmektedir.

Sosyal yaşamda karşılaşılan sorunlarla ilgili olarak, hükümet tarafından bazı politikaların uygulanması ya da uygulanacağına dair kararlar alınması gerekir. Alınan kararlarla toplumun bir sorunu çözebileceği görüşü öne çıkıyorsa hükümetin kararı uygulama olasılığı artmaktadır. Burada belirleyici olan, sorunun kişisel değil, toplumsal bir sorun olarak görülüp görülmediğidir.

---

¹⁵² M. Linsky, Impact: How the Pres affects Federal Policymaking, Aktaran, Nejdet Atabek, **a.g.e.** s. 62.

¹⁵³ Barbara j. Nelson, Making an Issue of Child Abuse: Political Agenda Setting for Social Problems, s. 46, Aktaran Nejdet Atabek, **a.g.e.** s. 62-63

2.b.2. Konuların Politika Gündeminde Yükselmesi

Politika konuları üzerine yapılan bir çok çalışmada konuların önce uzmanlar tarafından ele alındığını, daha sonra ulusal politika gündeminde yer almaya başladığı kabul edilmektedir. Bir sorunun politika gündeminde yer alabilmesi için o sorunun artık kaçınılması zor olacak bir konuma gelmesi veya kitle iletişim araçlarınca kamuoyu desteği alınarak hükümetler/karar vericiler üzerinde baskı oluşturulması gerekmektedir. Ancak konunun politika gündemine gelmesi, genellikle konu içeriğinden bağımsız olarak görülmektedir.

Gündem belirlemeye göre bir konunun gündemin üst sıralarına yükselmesini sağlayan neden tek başına yeni fikirlerin yaygınlık kazanması değildir. Aynı zamanda çıkar gruplarınca da gündemin üst sıralarına getirilme çabalarının da önemli olduğu belirtilmektedir. Bilim adamlarınca araştırma konusu yapılan konulardan birisi de siyasal liderlerin konuşmalarının gündemi belirleyip belirlemediğidir.

McCombs ve arkadaşlarınca bu konuda ABD’ de başkanların konuşmaları üzerine bir araştırma yapılmış ve konuşmanın yapılmasından önceki 4 hafta ile konuşmanın yapılmasından sonraki 4 hafta incelenmiştir. Araştırma sonuçları kesin bir yargıya varmaktan uzak çıkmıştır. Bir konuşmada, başkanın konuşmasından önceki 4 haftada medyada yer alan haberlerin, başkanın konuşmasını etkilediği saptanırken, bir başka konuşmada ise, beklendiği gibi başkanın konuşmasının kamuoyunu etkilediği bulunmuştur. Bulunan en ilginç sonuç ise medyanın kendi gündemini belirlemesidir. Gündem belirleme araştırmaları ile ilgili olarak buradan çıkan sonuç, gündemin

belirlenmesi sürecinde günün koşulları, karşı karşıya kalınan sorunlar ve başkanın popülaritesi gibi etmenlerin de değişkenler olarak yer almasıdır.¹⁵⁴

2.c. Kamu Gündemi Araştırmaları

Kamu gündeminin belirlenmesi, zamanın belli bir anında kitle iletişim araçlarının belli haber konularının öncelik sırasına göre kamuoyunun gündemini belirlemesidir. Gündem belirleme yaklaşımına göre izleyiciler/okuyucular haberin konusunun ne olduğunu öğrenmekle kalmazlar, aynı zamanda konunun ne kadar önemli olduğunu da öğrenirler.

Gündem belirleme alanında düzenlenen anketlerle belirlenmeye çalışılmıştır. Anketlerde genel olarak tek bir anket sorusu yer almakta ve “Ülkenin bugün karşı karşıya kaldığı en önemli meselesi nedir?” sorusu yöneltilmektedir. Verilen yanıtların da kamu gündemini temsil ettiği varsayılır. Sorunun önemi, insanların belli bir konu önermemesi olarak belirtilmektedir. Diğer yandan yıllardır aynı soru kalıbının kullanılması daha önce yapılan araştırmalarla karşılaştırma olanağı vermesi nedeniyle de değerli kılınmaktadır.

Bu yöntem ilk defa Amerika’da 1953 yılında Gallup tarafından kullanılmıştır. 1968 yılında ABD Başkanlık seçimlerinde McCombs ve Shaw tarafından yapılan çalışmada da aynı soru sorulmuştur.¹⁵⁵

---

¹⁵⁴ Maxwell . McCombs, Sheldon Gilbert ve Chaim Eyal, “The State of the Union Address and the Press Agenda: A Replication,” ss.537- 552, Aktaran, Nejdet Atabek, **a.g.e.** s. 72-73

¹⁵⁵ Erkan Yüksel, **a.g.e.**, s. 96, 97. ; Nejdet Atabek, **a.g.e.**, s. 74-75

2.c.1 Kamu ve Medya Gündemi İlişkisi

1968 yılında Chapell Hill kentinde McCombs ve Shaw tarafından yapılan araştırma bu alanda yapılan çalışmaların ilki olarak kabul edilmektedir. Araştırmada kararsız seçmenler ile görüşülmüş ve kitle iletişim araçlarının gündemiyle deneklerin gündemini karşılaştırmışlardır. Önce deneklerin görüşleri üzerinden belirlenen sorunları tespit ederek işe başlayan McCombs ve Shaw, daha sonra kitle iletişim araçlarında yer alan haberler; veriliş sıraları, süreleri, gazete ve dergilerde yer aldıkları sayfa ve kapladıkları alan vb. bakımdan değerlendirerek önem sıralarına göre tasnif etmişlerdir. Araştırma sonucunda varılan sonuç şudur: “Kısaca veriler medya tarafından önem verilen konularla seçmenlerin bunlara verdikleri önem arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermektedir.”¹⁵⁶

Gündem belirleme konusundaki bu ilk çalışma, kamu gündeminin medya gündemi tarafından belirlenebileceği tezini güçlü bir şekilde ortaya koyması bakımından önemlidir. Araştırma sonucunda farklı bir konuyla ilgilenen kamunun, medya gündeminin değişmesi ile birlikte ilgilendiği konuların sıralamasında bir değişiklik olduğu dikkati çekmektedir. McCombs hipotezini şöyle ortaya koymuştur: “Medyada bir konuya ayrılan yer ve zamanın süresi, kamuoyunun günün en önemli konusunun ne olduğuna yönelik algısını etkilemektedir.”¹⁵⁷

Bilim adamları daha sonra Charlotte kentinde gerçekleştirilen bir araştırma ile de nedenselliğin yönünü belirlemek istemişlerdir. Çalışmada elde edilen veriler ile denek

---

¹⁵⁶ Maxwell McCombs ve Donald Shaw, “Kitle İletişim araçlarının Gündem Oluşturma İşlevi”, Çev., Abdülrezak Altun, **a.g.m.**, s. 259-270.

¹⁵⁷ Maxwell McCombs, Aktaran Erkan Yüksel, **a.g.e.**, s. 98.

anketlerinden elde edilen veriler karşılaştırılınca medya gündeminin kamu gündemini yakından etkilediğini tespit etmişlerdir.¹⁵⁸

Gündem belirlemenin yönünü belirlemek isteyen bilim insanları medya ve kamu gündemlerine ait aynı verilerle uzun zamanlı ve gündemler arası analiz uygulamışlardır. Brosius ve Kepplinger tarafından gerçekleştirilen ve medya gündeminin belli bir zaman aralığından sonra izleyicilerin gündeminden indiği varsayımıyla başlanan çalışma sonucunda gündemlerin (medya ve kamu) birbirlerini etkileme yönlerinin konuya ve incelenen zaman aralığına göre değiştiğini belirlemişlerdir. Vardıkları sonuç şudur: “Kitle iletişim araçları bazı konularda kamu gündemini belirlerken, bazı konularda da izleyiciler/okuyucular medya gündemini belirlemektedir. Diğer bir deyişle medya her konuda kamunun gündemini belirleme gücüne sahip değildir.”¹⁵⁹

Elde edilen sonuç şunu göstermiştir ki, “gündem belirleme, tek yönlü değil, karşılıklı ve dairesel bir süreçtir.”¹⁶⁰ Medyaya açık kalmada şu üç etken söz konusudur: 1.) Seçmenin ilgi düzeyi, 2.) Konuya ilişkin halihazırda seçmenlerin sahip olduğu bilgi düzeyi ki bilgi düzeyi azaldıkça bilgi edinme gereksinimi artacaktır. 3.) İhtiyaç duyulan bilgilere ulaşmada gösterilecek çabalardır. İlk iki etmene duyulan gereksinimin miktarı medyanın etkisini belirlemektedir. Çalışmada elde edilen veriler ise şöyledir. “Medyanın gündem belirleme etkisi, medyaya açık kalma, medya türü, ilgi düzeyi, sorunun niteliği,

---

¹⁵⁸ Aktaran Erkan Yüksel, **a.g.e.**, s. 98.

¹⁵⁹ Nejdet Atabek, **a.g.e.** s. 78.

¹⁶⁰ Nejdet Atabek, **a.g.e.** s.77-78.

yönlendirme gereksinimi ve kişiler arası iletişim gibi etmenler tarafından belirlenmektedir.”¹⁶¹

Medya ve kamu gündemlerinin hangisinin diğerini daha hızlı ve daha kolay etkilediğine yönelik araştırmalar Erbring, Golden ve Miller tarafından yapılmıştır. Çalışmalarının sonucunda vardıkları sonuç şudur. Medya gündeminin kamu tarafından etkilenmesi dolaylı ve uzun dönemde gerçekleşmekteyken, medya gündeminin kamu gündemini etkilemesi ise haberler yoluyla daha doğrudan ve daha hızlı olarak ortaya çıkmaktadır.¹⁶² Medya gündemi ile kamu gündemi arasında iki yönlü bir ilişki vardır ve birbirlerini karşılıklı olarak etkilemektedirler. Elde edilen bulgulara göre medya gündemi kamu gündemini daha ani ve daha doğrudan etkilemektedir; ancak haber elesticilerin izleyicilerin beklentilerini göz önüne almaları, başka bir ifadeyle, tiraj/reyting kaygıları gütmeleri nedeniyle kamu gündemi de medya gündemini etkileyebilmektedir.

2.d. Çerçeveleme ve Öne Çıkarma

Bireysel düzeyde gündem belirleme süreciyle alakalı olarak değinmemiz gereken bir nokta da çerçeveleme ve öne çıkarma kavramlarıdır. Bir konu ya da sorunun diğerleri arasından öne çıkarılarak gündemde öncelikli duruma getirilmesi durumuna öne çıkarma ya da öneleme denilmektedir. Siyasal yaşamın belli yönleri öne çıkarılmış, medyaca ağırlık kazandırılmış olmaktadır. Şunu da belirtmeliyiz ki bazı bilim adamları

---

¹⁶¹ Maxwell E. McCombs, Donald L. Shaw, The Emergence of American Political Issues: The Agenda Setting Function of the Press, Aktaran Süleyman İrvan, **a.g.e.**, s. 71.

¹⁶² Lutz Erbring, Edia N. Golden ve Arthur H. Miler, “Front-Page News and Real Word Cues: A New Look at Agenda-Setting by the Media,” American Journal of political Science 24. February 1980. s. 17-49, Aktaran Nejdet Atabek, **a.g.e.** s. 79.

çerçeveleme ve öne çıkarma kavramlarının bir çok kimse tarafından değerlendirildiği gibi gündem belirleme ile ilişkili olmadığını düşünmektedir. Kosicki'ye göre gündem belirleme sürecini gerektiği gibi kavrayabilmek için kitle iletişim araçlarının izleyiciler/okuyucular üzerindeki çerçeveleme ve öne çıkarma etkilerini incelemek yararlı olabilir.

2.d.1. Çerçeveleme

İnsanlar belli sorunlar hakkında karar alma sürecini yaşarken çevresel etkilere karşı oldukça duyarlı olmaktadır. Karşılaştıkları bir sorunla ilgilenirken, o sorunu çerçeveleyen usulleri de dikkate almak gerekmektedir. Her problemin farklı çerçeveleri bulunmaktadır ve sorunu belirleyen farklı olaylar ve etmenler vardır. Tüm bunlar belirli konularda insanların alacakları kararları önemli ölçüde etkilemektedir.

Çerçeveleme olayları sınıflamaya, yorumlandırmaya ve bu yolla kısa sürede algılayıp anlamamıza yardımcı olmaktadır. “Haberin kısaca ne olduğu belli bir bakış açısından tanımlanmakta, soruna ‘kimin/kimlerin sebep olduğu vurgulanmakta; etik yargılarda bulunulmakta ve sorunun hangi şekilde ve nasıl çözümlenmesi gerektiği gösterilmektedir.”¹⁶³ Özellikle sözcük dizimlerinin aynı konuya farklı yaklaşımlarla bakılmasını sağladığı ve karar/tutum değişikliklerine yol açtığı ileri sürülmektedir.

2.d.2. Öne Çıkarma

Çevremizde pek çok olay meydana gelmektedir. Bu olayların bir kısmı yakın çevremizde gerçekleşirken, doğal olarak pek çoğu da yakın çevre dışında meydana gelen

---

¹⁶³ Süleyman İrvan, ‘Gündem Belirleme Yaklaşımının Genel Bir değerlendirmesi’, İletişim 9, 2001, Aktaran, Erkan Yüksel, **a.g.e.**, s. 107-111

olaylardan oluşmaktadır. Bu nedenle günlük hayatın koşuşturması içinde pek çoğumuz olayların farkında bile olmayız. Bu nedenle çevremizde olan biten her şey hakkında bilgi sahibi olamayız. Öne çıkarma kuramında da bireylerin her şeyi bilemeyeceği yaklaşımından yola çıkılmaktadır. Yaklaşımına göre bireyler akıllarında kalan, hatırlayabildikleri bilgilerini değerlendirecek davranışlar gösterirler.

Kitle iletişim araçları, öne çıkarma ile meydana gelen olayların, belirli yanlarını ön plana çıkararak, belirli tercihlerde bulunurlar ve bize kitle iletişim araçlarıncı yapılmış tercihler neticesinde oluşturulmuş haberler servis yapılır. Bu durumda bazı haberler de görmezden gelinmektedir. Örneğin 1999 depreminde ABD Başkanı Clinton'un kucağına aldığı "Erkan Bebek" ile olan resminin servis edilmesi ve resimde Erkan bebeğin Clinton'un burnunu tutması olayında olduğu gibi. Dünya kamuoyuna Clinton'un hem depremde halkın yanında olduğu ve yaşanan büyük acıyı paylaştığı sunulurken, aynı zamanda Erkan bebekle çekilmiş resmiyle insanların en temel duygusu, annelik ve babalık duygusu öne çıkarılmaktadır.

Gündem belirlemeyle arasındaki farklara değinmek gerekirse, öne çıkarma, yalnızca mesaja değil, izleyiciye/okuyucuya da bağlıdır. "Etkili bir gündem belirleme için, haberlerin sadece izleyici/okuyucunun dikkatine hitap etmesi yeterli görülebilirken, öne çıkarma için ikinci bir aşamaya daha gereksinim duyar. İzleyici yalnızca belli bir soruna odaklanmamalıdır; üstelik, sorunun siyasal lideri değerlendirmek anlamında verdiği ipuçlarını da anlamalıdır."¹⁶⁴

---

¹⁶⁴ Necdet Atabek, a.g.e., s. 98

Kitle iletişim araçları izleyici/okuyucuların, ülke için hangi sorunun daha öncelikli olduğunu, bu sorunları çözebilme adına doğru siyasi tercihlerde bulunulup bulunulmadığını değerlendirirken, siyasi partileri, liderleri değerlendirmede kullanılacak başvuru kodlarını da belirlemekte ve bu ölçütlere göre izleyici/okuyucuların standartlarını belirlemektedir; ancak belirtmelidir ki kitle iletişim araçlarının standartları belirleme gücü sınırsız değildir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ORMAN ARAZİLERİ BAKIMINDAN BASINDA POLİTİKA OLUŞTURMA SÜRECİ: BİR AMPİRİK ÇALIŞMA

A. Özelleştirme Politikaları ve Yeni Sağ İdeoloji

19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren kapitalist sermayenin birikmesi ile liberal politikalar desteklenmeye başlamış ve serbest ticaret savunula gelmiştir. Bu dönemlerde ulus devlet sınırları içerisinde büyük alt yapı yatırımları tamamlanmış, işgücünün sürekliliğini sağlayacak yasalar çıkarılmış ve tıkanan pazarlar yerine yeni pazarlar bulunmuştur. Daha sonra 1915-1945 döneminde yaşanan ve 1929-1933'te doruk noktasına ulaşan ekonomik kriz dönemi yaşanmıştır. Bu krizden sonra Keynesçi politikalar izlenmeye başlanmış ve devletin sosyal yönü de öne çıkarılarak karma politikalar uygulanmaya başlanmıştır. Sistemin temelinde toplumsal adalet kavramı ön plana çıkartılmıştır. Toplumsal adalet kavramıyla gelir dağılımı piyasa güçlerinin insafına bırakılmıyordu. Gelir dağılımında adalet, tam istihdam ve sosyal güvenlik kurumlarını oluşturmak, sosyal refah devletinin ekonomideki ana kaygılarını oluşturmaktaydı. Uzun yıllar başarılı olan Keynesçi ekonomik politikaların temelinde, devletin ekonomik hayatın öngörülemeyen değişimleri karşısında kişileri ve kuruluşları korumadaki başarısı yatmaktaydı. Bu dönem içinde dünya ticareti, sanayi üretimi, emeğin üretkenliği gibi ekonomik hayatın temel göstergelerinde ve büyüme oranlarında önemli artışlar yaşanmıştır.

Kapitalizmle birlikte 1970'lerde üçüncü bir ekonomik kriz daha yaşanmıştır. 1975'lerdeki bunalımla birlikte fiyatlar hızla yukarı tırmanmış, bazı ürünlerde üretim artışı olmasına rağmen, satılan malların fiyatının da yükseldiği bir süreç yaşanmıştır. Gelişmiş ülkelerde başlayan durgunluk hemen her ülkede etkisini göstermiştir. Bu durum Stagflasyon ile enflasyonun birlikte yaşanmasına sebep olmuştur. Yaşanan ekonomik krizle birlikte, devletin kamusal hizmetlerden elini çektiği ve ekonomik alanın yanında, toplumsal alanın da piyasa güçlerinin belirleyiciliğine bırakıldığı bir düzene geçilmiştir. Artık devletin görevi yasa ve düzen işlevlerini sağlamak, güvenliği, istikrarı korumak, büyük alt yapı tesislerini oluşturmak, sosyal sigorta örgütlerini oluşturmak ve istihdam üzerinde gereksiz yük bırakmamak olarak tanımlanmaktaydı. 1970'lerden sonra devletin ekonomik alandan çekilmesi ve piyasa güçlerinin belirleyiciliği her alana hakim olmaya başlamıştır.

Dünyada “yeni sağ” kavramının kullanılmasından yaklaşık 8 yıl sonra, kamuya ait kurum ve işletmelerin elden çıkarılması anlamındaki özelleştirme uygulamaları 1979'da iktidara gelen İngiltere Başbakanı Margareth Thatcher tarafından başlatılmıştır. Thatcher'i, aynı dönemlerde Amerika Başkanı olan Ronald Reagan'ın uygulamaları izlemiştir. İzleyen yıllarda dünyada Thatcher ve Reagan ile simgeleşen yeni sağ ideoloji ve özelleştirme politikaları gündeme oturmuştur. Bu yeni durum, devletin piyasadan tamamen elini çekmesi ve sermayenin belirleyici olduğu liberal ekonomi felsefesinin savunulduğu bir sürece işaret etmektedir.

Özelleştirme, kimi kez “yeni sağ”, kimi kez “yeni liberalizm” olarak adlandırılan siyasi ve düşünsel akım tarafından geliştirilen bir politikadır. Özelleştirme politikalarının

çok uluslu sermayenin gelişimi ve sürekliliği ile yaşamsal bir bağı vardır. Bu bağ kapitalizmin özünü belirleyen, üretilen mal ve hizmetlerin daha büyük bir bölümünün giderek gelişen ve genişleyen pazara girerek değişime katılmasıdır. Bu değişime katılma küreselleşme denilen hareketin özünü oluşturmaktadır; çünkü sermaye kar hadlerini arttırmak için yeni alanlar, yeni pazarlar aramaktadır.

Dünyada küreselleşme süreci deyimleriyle de açıklanan uluslar arası sermayenin gelişmesi, kapitalizmin doğası gereği kar maksimizasyonu süreci ile birlikte özelleştirme politikalarını destekleyici politikaları zorunlu kılmıştır. Yaşanan küreselleşme süreci ile birlikte devletin sosyal yönü, dengeleyiciliği ve işsizliği önleyici politikalar bir kenara bırakılmıştır. “Küreselleşme olgusunun yayılması ile birlikte devletlerin uluslar arası sermaye karşısında zayıflatıldığını söyleyen Eroğul’a göre, AB, NAFTA vb kurumlar bunun bir yoludur. Dünya Bankası, IMF gibi kuruluşlar ise bu amaçla kurulmuş ulus üstü kuruluşlardır.”¹⁶⁵ Özelleştirme düşüncesine, ideolojisinde olduğu gibi bir tür ulusal çıkar gibi yaklaşmış ve bilimsel gereklilik olarak sunulmuştur. “Oysa özelleştirme ile dünyada hedeflenen asıl amaç, çok sayıda çevre ülkelerin pazarlarının açılması ve bu ülkelerde her türlü sermayenin girişini kolaylaştıracak düzenlemeler ve ekonomi politikaları geliştirilmesinin sağlanmasıdır.”¹⁶⁶

---

¹⁶⁵ Aktaran Çiler Dursun, **a.g.e.**, s. 99.

¹⁶⁶ Çiler Dursun, **a.g.e.**, s. 85-121.

1 – Özelleştirme

“Küresel konjonktür içinde özelleştirme, çeşitli açılardan savunulan veya reddedilen, yararları ve sakıncaları üzerinde uzun boylu durulan, anlamı tespit edilmeye çalışılan bir politika tercihi olarak tartışma konusu yapılıyor.”¹⁶⁷ Özelleştirme terimi, genel olarak kamuya ait şirket ve sanayilerin elden çıkarılması ve bu yolla özel sektöre devredilmesi politikalarının genel adı olarak bilinmektedir. Dar anlamıyla sadece kamu mülkiyetinde bulunan malların, özel mülkiyete geçirilmesidir. Geniş anlamda ise:

a) Mülkiyeti devletin kendisinde kalmak üzere mal ve hizmet üretimlerinin belli aşamalarının özel kuruluşlarca yerine getirilmesi yönünde yapılan düzenlemelerdir.

b) Bazı mal ve hizmet üretimlerinin satış bedellerinin devlet tarafından belirlenerek, farkı devlet tarafından ödenmek üzere destekleyici politikalar uygulanmasının (sübvansiyonun) kaldırılarak, gerçek bedelin alınması uygulamalarını içermektedir.

c) Kuralların kaldırılması (Deregülasyon) tipindeki uygulamalarda ise devlet:

- Ya bir mal veya hizmet üretiminin tekeli ortadan kaldırmakla,
- Ya da fiyat belirleme ve denetleme tekelinin ortadan kaldırılması ve piyasa koşullarına bırakılmasıdır.

“Özelleştirmenin ana felsefesi, devletin, asli görevleri olan adalet ve güvenliğin sağlanması yolundaki harcamalar ile özel sektör tarafından yüklenilemeyecek altyapı yatırımlarına yönelmesi, ekonominin ise pazar mekanizmaları tarafından

---

¹⁶⁷ Ergun Özbudun, Levent Köker, **Türkiye’de Özelleştirme**, Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, Ankara, 1994, s. 7.

yönlendirilmesidir.”¹⁶⁸ “Özelleştirme yeni liberal ekonomistlerce, rekabet ve piyasa sistemine işlerlik kazandırma yönündeki yapısal değişikliklerin bir aracı olarak düşünülen iktisadi politikalar olarak değerlendirilmektedir.”¹⁶⁹ Yapılan tanımlardan da anlaşılacağı üzere özelleştirme dar anlamıyla kamunun ekonomideki payının küçültülmesi olarak adlandırılrsa da liberalleşmeyi ve kuralların kaldırılmasını da içermektedir. Oysa “sadece kamunun denetimi ve yönetimi altındaki işletmelerin satışı ya da devri anlamında bir politika tercihi olmanın ötesinde siyasi rejim üzerinde de etkileri olan bir dünya görüşü olarak nitelendirilmektedir.”¹⁷⁰ Bu manada, özelleştirmenin genel anlamda kamulaştırma ve millileştirme kavramlarının karşılığını taşıdığı, bir başka ifadeyle karşı siyasal tercih olduğu da belirtilmelidir. Başka bir ifadeyle özelleştirmeyi mülkiyetin uluslar arası el değiştirmesi olarak ele almak da olanaklıdır.

Özelleştirmeyi savunan bir görüşe göre özelleştirmeye daha başka anlamlar da yükleyerek: “Özelleştirme ekonominin serbest piyasa ilkelerine göre yeniden yapılandırılmasını hedeflediği ölçüde, demokratik bir toplum ve siyaset düzeninin de ayrılmaz unsuru olarak”¹⁷¹ tarif ederek, serbest piyasa ekonomisini demokrasinin olmazsa olmazı olarak nitelendirilmektedir.

Kazgan’a göre özelleştirme ülkelere göre farklı şekilde uygulanmaktadır. Genel olarak özelleştirmeler, serbest piyasa ekonomisine geçilmesi, yerli sermayenin

---

¹⁶⁸ <http://www.oib.gov.tr/yayinlar/yayinlar.htm>, indirilme tarihi. 15.3.2007

¹⁶⁹ Işın Çelebi, Yeni Bir Düzen Anlayışı, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1995, Aktaran Çiler Dursun, **a.g.e.**, s. 103.

¹⁷⁰ Van Dijk, T., “Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları,” Aktaran, Çiler Dursun, **a.g.e.**, s. 104.

¹⁷¹ Ergun Özbudun, Levent Köker, **a.g.e.** s. 7.

karlılığının yükseltilmesi ve ekonominin dış rekabete açılmasını ve rekabet gücünün yükseltilmesini hedeflemekle birlikte, gelişmekte olan çevre ülkelerde ise dış borçlarını ödeyebilmek için kaynak yaratmak amacıyla satılması gereken varlıklar olarak görülmüş ve uygulama genel olarak bu yönde olmuştur. Böylece gelişmekte olan ülkelerin havayolları, bankaları, madenleri, telekomünikasyon, radyo-tv gibi kuruluşların uluslararası sermayeye satışının önü açılmıştır.¹⁷²

2- Türkiye’de Yeni Sağ ve Özelleştirme

Türkiye’de 1985’ten itibaren kamu gündemine gelen özelleştirme, ekonomi politikası olarak yerini almıştır. Yeni sağ ideoloji ve özelleştirme politikaları, uluslar arası ticaret sistemine uyumlu olunması ve gelişmek için liberal sistemle benzer politikalar güdülmesi gerektiği düşüncesini taşıyan Özal ile birlikte Türkiye’nin gündemine girmeye başlamıştır. Türkiye’de 1983 seçimleri ile gündeme taşınan özelleştirme düşüncesi “24 Ocak 1980 kararlarıyla başlayan piyasa ekonomisine geçiş sürecinin”¹⁷³ bir sonucudur. Seçim kampanyaları sırasında televizyondan canlı yayınlanan ANAP lideri Özal ile Halkçı Parti lideri Calp arasında yaşanan boğaz köprülerinin satışı konusundaki “satarım” - “sattırmam” polemigi yeni sağ politikaların ve özelleştirme konusunun görünür kılındığı ilk bağlantı noktasıydı. Özellikle Anavatan Partisi Genel Başkanı Turgut Özal’la bütünleşen özelleştirme olgusu, uzun bir müddet Anavatan partisinin ve sağ partilerin egemenliğindeki bir konu olarak kalmıştır. Ancak 1991 yılında Sosyal Demokrat Halkçı Partinin (SHP) de ortaklarından olduğu koalisyon

---

¹⁷² Gülten Kazgan, Yeni Ekonomik Düzendeki Türkiye’nin Yeri, Altın Kitaplar, İstanbul, 1994.

¹⁷³ Ergun Özbudun, Levent Köker, **Türkiye’de Özelleştirme**, Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, Ankara, 1994, s. 7.

hükümeti ile bu rolde sağ partilerin görece egemenliği bitmiştir. Ülkede özelleştirme, “ülke ekonomisinin yapısal uyum programının tamamıyla yerine getirilmesi ve serbest piyasa düzeninin gereksinimlerinin karşılanması çerçevesinde kuruluyordu.”¹⁷⁴

“Özelleştirme ile devletin ekonomideki sınai ve ticari aktivitesinin en aza indirilmesi hedeflenirken, rekabete dayalı piyasa ekonomisinin oluşturulması, devlet bütçesi üzerindeki KİT finansman yükünün azaltılması, sermaye piyasasının geliştirilmesi ve atıl tasarrufların ekonomiye kazandırılması, bu yolla elde edilecek kaynakların altyapı yatırımlarına kanalize edilebilmesi hedeflenmektedir.”¹⁷⁵

Özelleştirmenin temel amacı nihai olarak, devletin ekonomide işletmecilik alanından tümüyle çekilmesini sağlamaktadır. Özal ve hükümetlerince yapısal değişimin, sermaye hareketlerinin serbestisini sağlayacak yasal düzenlemeler kadar, devleti küçültecek ve serbest piyasanın etkinliğini arttıracak somut uygulamalara da geçmek gerekiyordu. Somut uygulamalarda özelleştirmeyi işaret ediyordu. Bu amaçla özelleştirme ile ilgilenecek ayrı bir tüzel kişiliği olan bir kurum oluşturuldu. Kuruluş amacı KİT’lerin tamamını veya bir bölümünü satmak, kiralamak ve işletme hakkı vermek olarak tanımlandı. Dünya Bankası’ndan alınan finansman desteği ile özelleştirme çalışmaları 1985 yılında uygulamaya koyuldu..¹⁷⁶

---

¹⁷⁴ Çiler Dursun, **a.g.e.**, s. 85-121.

¹⁷⁵ <http://www.oib.gov.tr/yayinlar/yayinlar.htm>, indirilme tarihi. 15.3.2007.

¹⁷⁶ “Ülkemizde özelleştirmeye ilişkin ilk yasal düzenleme, 29.2.1984 tarih ve 2983 sayılı Kanun ile yapılmıştır. 2983 sayılı Kanun ile gelir ortaklığı senedi, hisse senedi ve işletme hakkı devrinden oluşan özelleştirme yöntemleri tanımlanarak, Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı Kurulu, Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi ve Kamu Ortaklığı Fonu kurulmuştur. Daha sonra 2985 sayılı Kanun ile Toplu Konut Fonu kurularak, Fonun, Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı Kurulu ve Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi ile ilişkileri tanımlanmıştır. Özelleştirmeye ilişkin ikinci yasal düzenleme 8/6/1984 tarih ve 233 sayılı KHK'nin 38'inci maddesi ile yapılmıştır. Bu maddede daha önce Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı Kurulu'na verilen özelleştirme ile ilgili karar alma yetkisi Ekonomik İşler Yüksek Koordinasyon

Ülkenin öncelikle ekonomik bunalımdan kurtulmasının ve korunmasının yolu olarak özelleştirme tanımlanmaya başlandı. Çözüm yolu olarak da kamu iktisadi teşebbüsleri (KİT) satılarak özelleştirilmesi anlamında görüşler öne çıkarılarak kamunun elindeki kuruluşlar, özelleştirme yolu ile satışa çıkarılarak devletin yönetiminden alınmaya çalışıldı. “Özelleştirmenin ana felsefesi, devletin, asli görevleri olan adalet ve güvenliğin sağlanması yolundaki harcamalar ile özel sektör tarafından yüklenilemeyecek altyapı yatırımlarına yönelmesi, ekonominin ise pazar mekanizmaları tarafından yönlendirilmesidir.”¹⁷⁷

Bu amaçla 1985 yılından 1988 yılına kadar 11 tesisin özelleştirilmesi tamamlanmıştır.¹⁷⁸ Özelleştirmenin görünürdeki gerekçeleri olarak ise kamu kurumlarının zarar eder hale geldiği, teknolojisinin eskidiği, devlete yük getirdiği, bu kurumlara aktarılan kaynağın milletin ortak parası olduğu gibi söylemler medya aracılığıyla yaygınlaştırılmış, bu kurumların satılıp kurtulması fikri yine medya aracılığıyla sıklıkla dile getirilir olmuştur. “Sadece bütçe açıklarının değil, enflasyonun gerekçesi olarak da KİT’ler gösteriliyordu. Bu eleştirilerin yanı sıra, kadroların partizanca doldurulduğu, yolsuzlukların, adam kayırmaların da KİT’ler vasıtasıyla yapıldığı öne sürülerek, özelleştirmenin gerekçeleri güçlendiriliyordu.”¹⁷⁹

Özellikle IMF ile imzalanacak anlaşmalar öncesinde ya da ekonomideki bunalım dönemlerinde sık sık dile getirilen yolsuzluklar, ekonomideki kara deliklerin KİT’lerden

---

Kurulu'na verilmiş ve yürütme görevi Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi'nde bırakılmıştır.”
<http://www.oib.gov.tr/yayinlar/yayinlar.htm>, indirilme tarihi. 15.3.2007.

¹⁷⁷ <http://www.oib.gov.tr/yayinlar/yayinlar.htm>, indirilme tarihi. 15.3.2007

¹⁷⁸ İrmak, E., Dünden Bugüne Kapitalist Gelişme ve Türkiye Ekonomisi, Etki Yayınları, İstanbul, 1992, Aktaran, Çiler Dursun, **a.g.e.**, s. 119.

¹⁷⁹ Ergun Özbudun, Levent Köker, **a.g.e.**, s. 7-9.

kaynaklandığı iddiaları sıklıkla gündeme getiriliyordu. Daha da ileri gidilerek, “özelleştirme ile ... devletin ekonomideki ağırlığı asgariye indirilerek, rekabetçi siyaset ortamının (yani liberal demokrasinin) temelini oluşturarak, demokratik siyasetin istikrarlı bir biçimde yerleştirilmesinin kaçınılmaz şartı”¹⁸⁰ olduğu savunulmaktadır. Böylece özelleştirme, ideolojik değil, bilimsel bir gerçek olarak öne çıkarılıyordu. Dolayısıyla özelleştirme, Türkiye’de partizanlığı önlemenin, yolsuzlukları, adam kayırmacaları engellenmenin, en önemlisi de “ekonomik kaynak paketi olarak ele alınıp, enflasyonun, işsizliğin ve kamu açıklarının kapatılarak ekonominin istikrara kavuşmasının olmazsa olmaz şartı” olarak belirginleştiriliyordu.

3. Ak Parti döneminde Özelleştirme Politikasına Yaklaşım ve Orman Arazilerinin Satışı

Yeni sağ politikaların bir uzantısı olarak devletin küçültülmesi kaynak ihtiyacına çözüm üretilmesi ve bu benzeri amaçlarla ortaya çıkan özelleştirmelerin Anavatan Partisi’nin parlamentoda çoğunluğu elinde bulundurduğu dönemin ardından ortaya çıkan koalisyonlar döneminde yeterince etkin kılınmadığı açıktır. Bunda hükümet ortağı haline gelen Sosyal Demokrat Partilerin (SHP - CHP - DSP) rolü tartışmalıdır. Küreselleşen dünya ekonomisinin talepleri karşısında bu partilerin özelleştirme karşıtı söylem ve girişimlerinin etkisinden daha çok koalisyon hükümetlerinin bıçak sırtındaki dengesinin özelleştirmelerin önündeki en büyük engel olduğunu söylemek kanımca yanlış olmaz. Anavatan partisi iktidarından sonra yaşanan koalisyon dönemlerinde özelleştirme faaliyetlerinin bir süre kesintiye uğradığı görülmektedir. Ama bunun nedenleri arasında

---

¹⁸⁰ Ergun Özbudun, Levent Köker, **a.g.e.**, s. 9.

sosyal demokrat partilerin değil, görece hükümetlerin zayıflığı olduğu düşünülmektedir.. Özelleştirme gelirleri ile ilgili aşağıda verilen tablonun incelenmesinden de anlaşılacağı gibi 2000 yılına kadar ciddi bir özelleştirme geliri elde edilememiştir.¹⁸¹ 2000 yılında ülkede üçüncü cep telefonu lisansı için ihale yapılmıştır. İş Bankası, Telecom İtalia Mobile Ortaklığında kurulan İŞTİM' in açılan ihaleyi kazanarak ARİA adıyla 3. GSM operatörü olmasından elde edilen GSM Lisans satış geliriyle özelleştirme gelirlerinde 2.717 milyar dolarlık bir rakama ulaşıldığı görülmektedir.

Özelleştirme politikaları 2002 yılında AKP nin çoğunluğu sağlayarak tek başına İktidara gelmesiyle yeniden hız kazanmıştır. Ak Partinin kurduğu 58. ve 59. hükümetlerin programında da özelleştirmenin önemi vurgulanarak hükümet politikasının özelleştirme konusunda ne olabileceği ile ilgili çerçeve çizilmiştir. AK Parti hükümeti gerek parti programında, gerekse de hükümet programında KİT'lerin hızla özelleştirilmesini ve serbest piyasa ekonomisine entegrasyonu hedeflediğini açıklamıştır.¹⁸² “Programda özelleştirmenin temel amacı, ekonomide serbest piyasanın daha iyi işlemesi için gerekli koşulların oluşumunu sağlamak, etkinlik ve verimliliği artırmak, piyasa ekonomisinde kamunun iktisadi rolü, piyasa mekanizmasının iyi

---

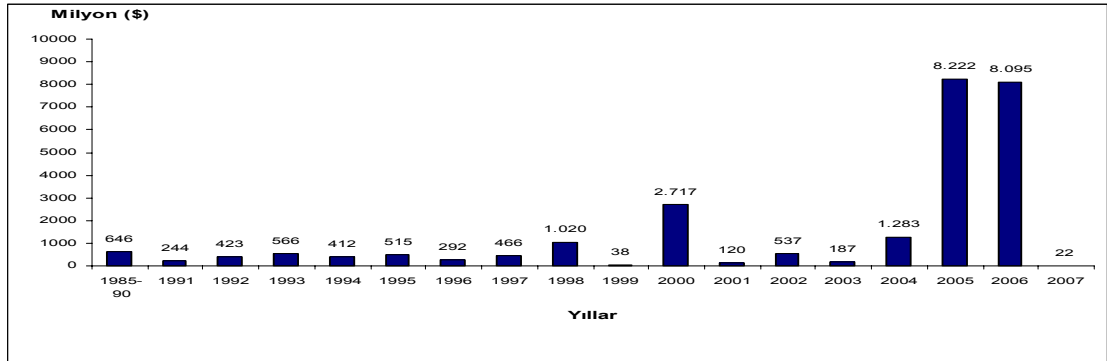
¹⁸¹ <http://www.oib.gov.tr/yayinlar/yayinlar.htm>, indirilme tarihi. 15.3.2007

¹⁸² KİT'lerin özelleştirilmesinde kararlı olan Hükümetimiz, özelleştirme süreç ve uygulamalarını hızlandırmaya yönelik politikalarını oluşturacak ve gerekli tedbirleri alacaktır. Özelleştirmeye gerekli önem verilecek ve özelleştirme hukukuna ve yönetimine evrensel standart getirilecektir. İletişim alanında serbestleştirme ve özelleştirme çalışmalarına ve sektörle ilgili mevzuat düzenlemelerine hız verilecektir. <http://www.akparti.org.tr/> indirilme tarihi. 15.3.2007

çalışması için gerekli düzenleyici ve denetleyici mekanizmaları oluşturmak olarak açıklanmaktadır.¹⁸³

Özelleştirme gelirlerinde asıl artış ise 2003 yılından itibaren, önce tek parti iktidarı ile siyasi istikrarın sağlanması, bunun gereği olarak ekonomide görece istikrarın sağlanması ve enflasyonun tek haneli rakamlara indirilmesiyle oluşan güven ile birlikte dünya pazarlarına entegrasyonun sağlanabilmesi yönünde gösterilen çabalar etkili olmuştur. İstikrarın yakalanması ve özelleştirme konusundaki siyasi kararlılık sonucu 2005¹⁸⁴ ve 2006¹⁸⁵ yıllarında peş peşe özelleştirme satışları yapılarak önemli gelirler elde edilmiştir. Özelleştirme gelirlerinin yıllara göre dağılımı aşağıda verilmiştir.

Şekil: 1985 -2006 yılları arası özelleştirme gelir tablosu¹⁸⁶

¹⁸³ <http://www.akparti.org.tr/> indirilme tarihi. 15.3.2007

¹⁸⁴ Bu dönemde Telekom için ihale süreci 1 Temmuz 2005 tarihinde sonuçlandırılmıştır. İhalede en yüksek teklifi 6.550.000.000 ABD Doları bedelle OGER Telecoms Ortak Girişim Grubu vermiştir. İhale sonuçları Rekabet Kurulu'nun iznini müteakiben 406 sayılı Kanun uyarınca Bakanlar Kurulu tarafından 25/07/2005 tarih ve 2005/9146 sayılı kararı ile onaylanmış ve 02/08/2005 tarih ve 25894 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. İhale sonucunun Resmi Gazete'de yayımlanmasıyla beraber ihalede kazanan Oger Telecoms Ortak Girişim Grubu ile 24.08.2005 tarihinde hisse satış sözleşmesi imzalanmıştır. Devir ise 14 Kasım 2005 tarihinde gerçekleştirilmiştir. <http://www.oib.gov.tr/yayinlar/yayinlar.htm>, indirilme tarihi. 15.3.2007

¹⁸⁵ <http://www.oib.gov.tr/yayinlar/yayinlar.htm>, indirilme tarihi. 15.3.2007

¹⁸⁶ <http://www.oib.gov.tr/yayinlar/yayinlar.htm>, indirilme tarihi. 15.3.2007

Tüpraş, Petrol Ofisi, Erdemir gibi ülkenin önde gelen KİT'leri Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından 2006 yılı içerisinde satılarak yönetimi özel sektöre devredilmiştir. 2007 yılında ise İstanbul'da bulunan Karayolları arsası ile İETT arsası¹⁸⁷ ihale yöntemiyle satılarak özelleştirilmiştir. Gerek parti ve hükümet programındaki açıklamaları gerekse yapılan özelleştirme uygulamaları ışığında Ak Parti'nin de özelleştirme politikalarına yandaş ve kaynak arayan bir politika güttüğü söylenebilir. Bu durum yukarıda verilen grafik yardımıyla da görülmektedir. Bu çalışmanın konusu olan 2-B orman arazilerinin satışı böylesi bir siyasal tercihin yansıması olarak görülmelidir.

B. Çalışmada Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Karar oluşturma süreçlerinde kamuoyunu oluşturan vatandaşların kararlarını oluştururken bilgiye/bilgilendirilmeye ihtiyaçları giderek artan bir önem kazanmaktadır. Bu ihtiyaçların giderildiği yerler olarak ise medya için içine girmektedir. Günümüzde vatandaşların bilgiye ulaşmaları kitle iletişim araçları bir başka ifadeyle medya aracılığıyla gerçekleşmeye başlamaktadır. “Son yıllarda gelişen kitle iletişim araçlarından elektronik endüstrisi ile televizyonun yaygınlaşmasına rağmen basın hala etkinliğini sürdürmektedir. Gazetelerin sayfa sayılarını artırabilme yeteneğinin bulunması, haber mesajlarının saklanabilmesi, tekrar tekrar okunabilmesi gibi özellikleri yazılı basını habercilik yönünden önemli kılmaktadır.”¹⁸⁸

---

¹⁸⁷ İstanbul Beşiktaş'ta bulunan Karayolları arazisi için açılan ihaleyi 7 Mart 2007 tarihinde Zorlu grubu 800 milyon ABD Doları bedelle, yine İstanbul Levent'te bulunan İETT arazisi için açılan ihaleyi ise 21 Mart 2007 tarihinde 705 milyon ABD Doları bedelle Sama Dubai grubu kazanmıştır. 2007 yılında sadece bu iki ihale ile 1.5 milyar doların üzerinde bir özelleştirme geliri elde edilmiştir.

¹⁸⁸ Oya Tokgöz, **a.g.e.**, s. 6.

Bu çerçevede, 25 Kasım 2002 tarihi ile 19 Nisan 2003 tarihleri arasındaki zaman dilimiyle sınırlanan ve bu araştırmanın konusu olarak ele alınıp incelenen ‘Orman arazilerinin mülkiyetinin devrine olanak tanıyan anayasa değişikliği teklifi’ ya da kamuoyunda bilinen adıyla 2-B arazileri konusunda basın yoluyla nasıl bir kamuoyu oluşturulduğu bu araştırmanın temel sorunsalı olarak belirlenmiştir. Kitle iletişim araçları, tartışmaları gündeme getirirken topluma neye karar vereceğini belki söylememektedir, ama toplumun karar vermesini etkileyen bilgiler, kanılar topluma medya aracılığıyla taşınmaktadır. Bu durumda medyanın/basının nerede durduğu sorusu belirleyici olmaktadır. Gündem belirlemenin bazı değişkenlere bağlı olduğu bilim adamlarınca yapılan çalışmalarda ortaya konulmuştur. McCombs basının yanında devreye toplumsal süreçlerin de girdiğini ve bazı konularda belirleyici olabildiğini belirtirken özellikle şu değişkenleri işaret etmektedir:

- Ele alınan zaman dilimi bakımından çeşitli farklılıklar ortaya çıkabilmektedir.
- Gündem maddeleri arasında var olan farklılıklar.
- Okuyucu/izleyiciler arasında yaşanan farklılıklar.
- Araştırma konusu olan kitle iletişim araçları arasında ortaya çıkan farklılıklar.

Bu çalışmada McCombs’un işaret ettiği gibi basının 2-B orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik anayasa değişikliği teklifinin görüşülmesi sırasında sadece bir bilgilendirme ve karar verme için bir kanal oluşturma etkinliklerinde bulunmadığı, kampanyanın bir tarafı olduklarını ve mevcut güçlerini okuyucuya/kamuoyuna hatırlatmak için dolaylı yollar kat ettikleri varsayılarak başlatılan çalışmada bu iddiayı

pekiştirmek ve söz konusu girişime eşlik eden anlayışların etkili kullanımlarını örneklemek için bazı varsayımlar oluşturulmuştur. Gazeteler temsil ettikleri söylemleri kurgularken, iktidarla yandaşlık ya da karşıtlık yönünde var olan ilişkilerine ve siyasi görüşlerine göre konuyu meşrulaştırmakta ya da karşı çıkıp etkisizleştirmektedir.

Bu araştırmada, gazetelerin kendilerini konumlandırımları ile mevcut siyasi iktidarı konumlandırımları arasında, destek olma veya karşıt olma durumunu belirleme bakımından bir paralellik ya da karşıtlığın etkin olduğu yapılan araştırmayla ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla gazetelerin hükümete karşıtlığı ya da desteklemesi bakımından ideolojik içerimlerin de etkili olduğu kabul edilmiştir. Bu kabule dayanarak, 2-B orman arazileri ile ilgili haberlerin taşıyıcılarından birisi olarak basın bu değişimi nasıl içselleştirdiği ve anayasa değişikliği teklifinin görüşülmesi sırasında 2-B orman arazileri konusuna hangi saiklerle ve nasıl bir taraf olduğunu anlayabilmek için, basının (seçilen 11 gazetenin) konumu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Böylece egemen sistemin yeniden üretilmesine taraf olan bir gücün (basının) kendini ortaya koyma biçimini ve gücünü üretmek için hangi ideolojik zırhlara büründüğü,¹⁸⁹ destekleme ya da karşı çıkma yönünde nasıl bir çaba sergiledikleri açıklanmaya çalışılmıştır.

C. ÇALIŞMANIN ÖRNEKLEMİ

Kitle iletişim araçlarının gündem belirleme etkisi her zaman, her koşulda, herkesi etkileyebilecek evrensel bir etki değildir. Basının gündem belirleme etkisi bazı konular için sınırlı olabilmekteyken, bazı konular için daha duyarlı olabildiği araştırmalarda

---

¹⁸⁹Ayrıntılı bilgi için bakınız: Louis Althusser., **İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları**, (Çev.) Yusuf Alp, Mahmut Özışık, İletişim Yayınları, İstanbul, 4. Baskı, 1994, s. 32-38.

ortaya konulmuştur; çünkü “kitle iletişim araçları tek başına okuyuculara/izleyicilere bilgi aktaran bir kaynak durumunda değildir.”¹⁹⁰ Bu bilinen gerçekten yola çıkılarak medya gündeminin tek başına kamu gündemini belirlemesi beklenmemektedir. Burada devreye toplumsal süreçler girmekte ve bazı konularda belirleyici olabilmektedir. Kitle iletişim araçlarının türü, haberin/konunun türü ve izleyici/okuyucunun özellikleri, kitle iletişim araçlarına açık kalma miktarı ve demografik özellikleri gibi unsurlar izleyiciye yönelik araştırmalarda ortaya çıkmaktadır. Gündem belirlemede ele alınan bir başka değişken de incelenen zaman aralığının ne kadar olduğu bakımından önemlidir. McCombs ve Gilbert “zaman çerçevesi” olarak adlandırılan gündem belirlemenin en önemli kavramlarından birisini şu unsurlarla belirtmektedir.¹⁹¹

- Toplam zaman çerçevesi: Araştırmada göz önünde bulundurulan toplam zamanı işaret etmektedir.
- Zaman aralığı: Bağımsız bir değişken olarak sorunun medya gündeminde yer almasıyla kamu gündeminde yer alması arasında geçen zamanı işaret eder.
- Medya gündeminin sürekliliği
- Kamu gündeminin ölçüm süresi
- Optimum etki aralığı: Bir meselenin hem kamu gündeminde hem de medya gündeminde en önemli sorun olarak vurgulanması için gereken süre.

---

¹⁹⁰ Maxwell E. McCombs, “The Agenda Setting Approach,” içinde Handbook of Political Communication, Beverly Hills CA.: Sage, 1981 s.121-140, Aktaran, Nejdet Atabek, **a.g.e.** s. 114.

¹⁹¹ Maxwell E. McCombs ve S. Gilbert, “News Influence on Our Pictures of the World,” içinde s. 198, Aktaran S. İrvan, **a.g.e.** s. 115-119

McCombs, gündem belirleme araştırmalarında zaman çerçevesinin üç yanına değinir. Medya gündeminin süresi, kamu gündeminin süresi ve zaman aralığı. Bu zaman çerçevelerinin büyük önem taşıdığını ve yapılacak bir takvim değişikliğinin elde edilecek bulgularda önemli farklılıklar yaratacağına dikkat çekmiştir.¹⁹²

1. İncelenecek Gazetelerin Belirlenmesinde İzlenen Yöntem

Orman arazilerinin satışı ile ilgili haberler konunun ekonomik, sosyal, ekolojik, siyasi ve anayasal boyutu olması dolayısıyla ülke gündemini aylarca belirlemiştir. Üstelik Türkiye’de milyonlarla ifade edilecek sayıda vatandaşı da doğrudan veya dolaylı olarak etkileyecek sonuçlara yol açabileceği de göz önünde bulundurulduğunda¹⁹³ araştırmanın önemi ortaya çıkmaktadır. Çalışmanın amacı çerçevesinde, seçilen örneklem doğrultusunda ulaşılabilme ve incelenbilme kolaylığı yönünden İstanbul kaynaklı basından örnekler değerlendirilmeye alınarak yüksek tirajlı gazetelerin bu süreçteki tutumu irdelenmiştir. Bu çalışmada, tamamı ülke düzeyinde dağıtımı yapılan yaygın (İstanbul kaynaklı) olmak üzere toplam 11 gazetede ki (Akşam, Anadolu’da Vakit, Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Radikal, Sabah, Star, Türkiye, Yeni Şafak ve Zaman gazeteleri) orman arazilerinin satışına yönelik anayasa değişikliği çalışmaları ile ilgili haberler, yazılar ve kullanılan görsel malzemeler incelenmiştir.

---

¹⁹² Aktaran, Nejdet Atabek, **a.g.e.**, s. 118.

¹⁹³ Türkiye’de yaklaşık 7.1 milyon orman köylüsü konunun direkt muhatabı durumundadır. Daha fazla bilgi için bkz: **Türkiye Ulusal Ormancılık Programı**, T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı , Ankara, 2004. s. 6-26 - M. Sadık Aslankara, **Cumhuriyetin 75. Yılında Ormancılığımız**, Orman Bakanlığı Yayın No: 120, Ankara, 2000, s. 1-55.

Araştırma kapsamında incelenecek gazetelerin belirlenmesinde tiraj rakamları, farklı siyasal eğilimleri temsil etmeleri yanında, farklı yayın grupları tarafından çıkarılma durumları da göz önünde bulundurulmuştur. Örneklem kapsamına ulusal düzeyde dağıtımı yapılan İstanbul kaynaklı günlük gazeteler arasından, günlük satışı ortalama 40.000 ve üzerinde olan gazeteler alınmıştır. Bu belirlemelerde Basın İlan Kurumu ile Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü'nün resmi kayıtlarından yararlanılmıştır. Günlük tirajı 40 binin üstünde olmakla birlikte Doğan yayın grubunun havuzu içinde yer alan 'Posta gazetesi' ile Merkez yayın grubunun havuzu içinde yer alan 'Takvim gazetesi' aynı yayın grubunun diğer gazeteleri incelendiği için bu araştırmanın kapsamı dışında tutulmuştur.

Dağıtım alanı	Araştırma kapsamında incelenen gazeteler
Yaygın (Ulusal)	Akşam, Anadolu'da Vakit, Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Radikal, Sabah, Star, Türkiye, Yeni Şafak, Zaman,

Tablo 1: Araştırma kapsamında incelenen gazeteler

Belirlenen dönem içerisinde incelenen gazetelerden Cumhuriyet gazetesi'nin 2003 yılı Şubat ayı tiraj ortalaması 39.624'tür. Bununla birlikte incelenen dönem olan Kasım 2002 ile Nisan 2003 ayları ortalamasının 40.000'in üzerinde olduğu görülmüştür. (Cumhuriyet gazetesinin söz konusu dönem içerisindeki altı aylık toplam tirajı 252,032 adet ve dönem ortalaması 42,005 adet olarak bulunmuştur.) Bu veriler de göz önünde bulundurularak bir aylık dönemde ortalama günlük 376 adet eksik satış rakamı önemli bir sapma olarak değerlendirilmemektedir. Belirlenen dönem içerisinde incelemeye alınan 11 gazetenin aylık ortalamalar esas alınmak kaydıyla günlük satış toplamı

ortalama iki milyon yüz bin ile iki milyon üç yüz elli bin adet arasındadır. İncelenen dönem içerisinde aylık ortalamalar itibarıyla en düşük günlük satış 2.095.563 adetle Aralık 2002’de bulunurken, en yüksek günlük satış 2.349.040 adet ortalama ile 2003 Mart ayında gerçekleşmiştir. İncelenen 11 gazetenin aylık ortalama toplam tiraj verileri tablo 2’de gösterilmiştir. Tablo Basın İlan Kurumunun verileri esas alınarak oluşturulmuştur.

Kasım 2002	Aralık 2002	Ocak 2003	Şubat 2003	Mart 2003	Nisan 2003
2.096.323	2.095.563	2.317.459	2.253.703	2.349.040	2.266.207

Tablo 2: Araştırma kapsamında incelenen gazetelerin incelenen dönem içerisinde aylara göre toplam ortalama aylık tiraj verileri

2. Çalışma Evreni

Bu çalışmada “orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik olarak yapılması düşünülen anayasa değişikliği teklifi” çalışmaları ile ilgili haberlerin belirlenen dönem içerisinde basında verilmesi ile ilgili olarak, incelenen 11 gazetenin 146 günlük koleksiyonu kapsamında, toplam 1606 birim gazete incelenmiştir.

C. YAPILAN İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ

Araştırmada içerik çözümlemesi yöntemi kullanılmıştır. İçerik çözümlemesi, toplumbilimsel araştırma teknikleri arasında “kitle iletişim araçlarındaki” içeriğe yönelik kullanılan bir yöntem olarak ortaya çıkmıştır. Max Weber’in 1910 yılında gazetelerde siyasal ve toplumsal olaylara ne kadar ağırlık verildiğini ortaya çıkarmak için bu

yöntemin uygulanmasını önermesiyle beliren çalışma, gazetelerin halkın gündemine neyi koydukları sorusuna yanıt bulabilmeyi içerdiği için “gündem belirleme” yaklaşımının da başlangıcı kabul edilmektedir. İletişim sürecinde Lasswell’in ünlü “kim kime, ne amaçla ve hangi araçla, hangi koşul ve ortamda ne söylüyor (veya söylemiyor)?” formülünde özellikle “ne söylüyor” sorusuyla ilgili inceleme, söyleneni anlamlandırmayı, dolayısıyla içeriğinin ne olduğunun incelenmesini gerektirir. İçerik çözümlemesini Geray “iletişim içeriğinin, genellikle önceden belirlenmiş sınıflamalar (kategoriler) çerçevesinde sistematik olarak gerçekleştirilmesini sağlayan bir araştırma tekniği”¹⁹⁴ olarak nitelendirir. İçerik gazete yazıları veya haberleri olabileceği gibi, televizyon haberleri, filmleri, radyo haberleri, sinema filmleri, kısacası her türlü içerik olabilir. Metinsel, görsel, işitsel her türlü içerik, her türlü belge içerik çözümlemesi tekniğiyle çözümlenebilir.

Bu çalışmada seçilen gazetelerin, haber, görsel malzeme ve konu ile ilgili diğer yazı içeriği çözümlenecek malzeme olarak sınıflanmış ve bu malzemedeki sunulan mesajların niteliği ve kavramların sıklığını belirlemek için niceliksel analiz yapılmıştır. Analiz için önce bir içerik çözümlemesi yönergesi oluşturulmuştur. Yönergede söz konusu içeriği tasnif etmeye dönük 7 grupta 67 analiz kategorisi yer almıştır. Analiz sonucu elde edilen veriler bulgular başlığı altında incelenmiş olup, gazetelerde yayınlanan haberler, yazılar, kapladıkları alanın büyüklüğüne, yayınlandıkları sayfaya, haberlerin yazıların türüne, görsel malzeme kullanımına, haberde ele alınan konuya,

---

¹⁹⁴Haluk Geray, Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş, İletişim Alanından Örneklerle, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2004, s. 133-135.

hangi ifadelerin ön plana çıkarıldığına, haberin kaynağına ve 2-B konusuna ana yaklaşımlarına göre analiz edilmiştir.

D. BULGULAR

1. İlgili haber ve yazıların gazetelere göre dağılımı

Araştırma kapsamında incelenen 146 günlük dönem içerisinde belirlenen gazetelerin tamamında orman arazilerinin satışı ile ilgili toplam 307 birim haber ya da yazı belirlenmiştir. Orman arazilerinin mülkiyetinin devrine ilişkin anayasa değişikliği ile ilgili haberlerin gazetelere göre dağılımı incelendiğinde konu ile ilgili olarak ele alınan toplam 307 adet haberin içerisinde Cumhuriyet gazetesi % 17,3 oran ve 53 adet haber sayısı ile 1. sırada yer alırken, konuya en duyarlı yaklaşan ve sayfalarında en fazla yer veren gazete olarak ön plana çıkmaktadır. Radikal gazetesi % 10,1 oran ve 31 adet haber ile en fazla habere ve yazıya yer veren ikinci gazete olarak öne çıkmaktadır. Anadolu'da Vakit, Türkiye, Zaman gazeteleri ise % 9,8 oran ve 30' ar haber ile yer alırken, Yeni Şafak gazetesi ise % 9,4 oran ve 29 adet haber ile yer almaktadır. Bu veriler düşük tirajlı gazetelerde orman arazileri ile ilgili daha çok habere yer verilirken, büyük tirajlı gazetelerde ortalama 24 ve altında yer verdiğini göstermektedir. Bu veriler düşük tirajlı gazetelerin orman arazilerinin mülkiyetinin değiştirilmesine yönelik haberlere verdikleri önemi göstermeleri bakımından anlamlı olduğu düşünülmektedir. İncelenen gazetelere göre haber sayıları ve yüzdelik dağılımları tablo 4'de verilmiştir.

Gazete Adı	Haber-Yazı Sayısı	Yüzde %
Akşam	19	6,2
Anadoluda Vakit	30	9,8
Cumhuriyet	53	17,3
Hürriyet	24	7,8
Milliyet	20	6,5
Radikal	31	10,1
Sabah	20	6,5
Star	21	6,8
Türkiye	30	9,8
Yeni Şafak	29	9,4
Zaman	30	9,8
TOPLAM	307	100,0

Tablo 4 : İlgili haber ve yazıların gazetelere göre dağılımı

2. Haber ve yazıların gazetelerin siyasal eğilimlerine göre dağılımları

Orman arazilerinin mülkiyetinin devrine ilişkin anayasa değişikliği ile ilgili haberlerin yer aldığı gazeteler incelenirken, gazetelerin temsil ettiği siyasi görüşler ya da mevcut yayın politikaları da dikkate alınmıştır. Tokgöz, gazetelerin temsil ettiği siyasi eğilimlerin, yayın politikalarını ve haber yapma biçimlerini etkilediğine işaret etmektedir:

“Haber, zamanlılık, yakınlık, önemlilik, sonuç ve insanın ilgisini çekme gibi temel haber değerlerine sahip olan olayların öyküleri, gerçeği yansıtan nesnel ve tarafsız profesyonellik pratikleri olarak kabul edilir. Haber kullanılan dil, evrenin cinsiyetçi, sınıfçı, ırkçı eşitsizlik ilişkilerini görünür kılan ve yeniden üreten bir metindir. Haberin kurgulanma süreci, 5 N 1 K yazma ve toplama tekniği, haber yapma biçimi, muhabirlerin yer aldıkları medya kuruluşunun yayın politikasının da etkisiyle belirginleşir.”¹⁹⁵

¹⁹⁵ Oya Tokgöz, **Temel Gazetecilik**, İmge Kitapevi 5. Baskı, Ankara, 2003.

Bu kapsamda, araştırma yapılırken incelenen gazetelerin siyasi eğilimleri de göz önünde bulundurulmuştur. Bu çalışmada temel araştırma birimi olan gazeteler; siyasi eğilimlerine, köşe yazarlarının yazılarında savundukları görüşe, gazetenin genel yayın politikasına ve kendilerini kodlandırmalarına göre sınıflandırılarak değerlendirilmiştir.

Orman arazilerinin mülkiyetinin satışına yönelik yapılması düşünülen anayasa değişikliği teklifi ile ilgili haberlere Türk basınında, siyasal yelpazede hükümete yakın olarak konumlandırılan (Anadolu'da Vakit, Türkiye, Yeni Şafak, Zaman) gazetelerde gazete başına ortalama 30 habere yer verilirken; siyasal yelpazede hükümete karşıt olarak konumlandırılan gazetelerde (Cumhuriyet, Radikal, Milliyet) ise gazete başına ortalama 35 haber düşmektedir. Hükümete orta mesafede duran gazetelerde (Hürriyet, Sabah, Star, Akşam) ise bu sayı ortalama 21 habere düşmektedir. Bu verilere göre siyasal yelpazede hükümete karşıt olarak konumlandırılan gazetelerde orman arazilerinin satışı ile ilgili yayınlanan haberlere (ortalama 35 haber) daha fazla yer verildiği belirlenmektedir.

Bu sonuçlardan, orman arazileri ile ilgili haberlerin, siyasal yelpazede hükümete karşıt olarak konumlandırılan gazetelerde, merkezde konumlandırılan gazetelere (ortalama 21 haber) ya da siyasal yelpazede hükümete yakın olarak konumlandırılan gazetelere (ortalama 30 haber) oranla daha önemli bulunduğu ve bu haberlere sayfalarında daha fazla yer verildiği sonucuna varılmaktadır. İnceleme kapsamında elde edilen verilere göre yayınlanan haberlerin/yazıların yayınlandıkları gazetelerin siyasi eğilimine göre dağılımları Tablo 5'de verilmiştir.

Gazeteler	Haber / Yazı Sayısı	Yüzde %	Gazete Başına Haber Ortalaması
Siyasal Yelpersede Hükümete Karşıt Olarak Konumlandırılan Gazeteler (Cumhuriyet - Milliyet- Radikal)	104	33,9	35
Merkez Gazeteleri (Akşam –Hürriyet - Sabah – Star)	84	27,3	21
Siyasal Yelpersede Hükümete Yakın Olarak Konumlandırılan Gazeteler (Anadolu’da Vakit -Türkiye- Yeni Şafak - Zaman)	119	38,8	30
TOPLAM	307	100,0	27,9

Tablo 5: Haberlerin yayımlandıkları gazetelerin siyasi görüşlerine göre dağılımları

3. Haberlerin Zamansal Yoğunlaşması

Araştırma kapsamında orman arazilerinin satışı ile ilgili haberlerin zamansal yoğunlaşması da incelenmiştir. Bu çerçevede, çalışma kapsamında ele alınan gazetelerin incelenen zaman aralığı olarak belirlenen 146 günlük inceleme süresi beşer günlük dilimlere bölünmüştür. Bu bölünme neticesinde 29 zaman dilimi belirlenmiştir. Bu zaman dilimleri incelenirken haberlerin yasanın TBMM’ de görüşülmesi sırasında ve sonrasında yoğunlaştığı belirlenmiştir. 25 Mart ile 14 Nisan 2003 tarihlerini kapsayan bölümde bütün gazetelerde orman arazilerinin satışı ile ilgili haberlere yer verildiği saptanmıştır.

Verilen haberlerin en yoğun olduğu günler ise 84 haber ile 4 Nisan – 8 Nisan 2003 tarihleri arasında yer almaktadır. Bu zaman dilimi orman arazileri ile ilgili ‘Anayasa

değişikliği teklifinin Mecliste görüşülerek oylandığı gün ile oylama sonuçların sonuçları hakkında bilgi ihtiyacının yoğun olduğu oylamayı izleyen günleri işaret etmektedir.

Cumhuriyet ve Radikal bu dönemde 11 adet haberle en çok habere yer veren gazeteler olarak belirginleşmektedir. İkinci sırada 10 haberle Hürriyet, üçüncü sırada 8 haberle Milliyet ve Star gazeteleri yer almaktadırlar. Bu zaman dilimi içerisinde orman arazileri ile ilgili haberlerin yoğunlaşmasının, hükümetin gündemi (siyasal gündem) ile gazetelerin gündemi (medya gündemi) arasındaki ilişkiyi saptamak açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Konunun anayasal boyutlu olması, anayasa değişikliğini gerektirmiş ve 2-B teklifinin mecliste görüşüldüğü günlerde basın ilgisinin yoğunlaşmasına yol açmıştır. Türk basını bu konuya genel olarak gündem ile ilişkisi çerçevesinde yaklaşmıştır. Türkiye için anayasa değişikliği gerektirecek kadar önemli görünen bir konuda gazetelerin süreli olarak günlük bir haber verme politikası izlemediği ve 2-B orman arazileri haberlerini konjoktüre bağlı olarak verdiği görülmektedir.

İncelemede gazetelerde yer aldığı belirlenen haber ve yazıların % 69'u (212 haber ve yazı) 25 Mart–19 Nisan 2003 tarihleri arasında kapsayan zaman diliminde yayınlanmıştır. Bu zaman aralığı, “Orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik Anayasa'nın 169. ve 170. maddelerinin değişikliği teklifi ile seçilme yeterliliğini belirleyen 76. madde'sinde 'Otuz' olarak belirlenen seçilme yaşının 'Yirmi beşe' düşürülmesi” konusunun 'Anayasa değişikliği paketi olarak Meclis'e sevk edildiği ve sürecin sonlandığı' tarihler olarak belirlenmektedir..

Bulgular bu haliyle incelendiğinde, süreci başlatan ilk haberlerin yayınlandığı gazetelerin konulara yaklaşımları açısından siyasal yelpazedeki konuları ile hükümetin siyasal konumu arasındaki ilişki dikkat çekicidir.

Gazetelerde 2-B orman arazileri ile ilgili olarak verilen haber ve yazıların dönem içindeki dağılımları Tablo 6'da verilmiştir.

İncelenen Zaman Aralığı / İncelenen Gazeteler	Akşam	A. Vakit	Cumhuriyet	Hürriyet	Milliyet	Radikal	Sabah	Star	Türkiye	Yeni Şafak	Zaman	Toplam
25 Kasım-29 Kasım 2002		1								1		2
30 Kasım-4 Aralık 2002		1	1		1	1						4
15 Aralık-19 Aralık 2002						1						1
20 Aralık-24 Aralık 2002		1									2	3
25 Aralık-29 Aralık 2002								1				1
4 Ocak-8 Ocak 2003							1					1
9 Ocak-13 Ocak 2003			1				1	1				3
14 Ocak-18 Ocak 2003	1	2			1	1			3		1	9
19 Ocak-23 Ocak 2003			1							1		2
24 Ocak-28 Ocak 2003		1	1	1			1			1		5
29 Ocak-02 Şubat 2003		2	5					3				10
8 Şubat-12 Şubat 2003			2									2
13 Şubat-17 Şubat 2003						1						1
18 Şubat-22 Şubat 2003		3	1	1	1	1				1	2	10
23 Şubat-27 Şubat 2003			2	1			1		1		1	6
28 Şubat-04 Mart 2003				1	1	1	1		2		1	7
5 Mart-9 Mart 2003		1	1		1					1	1	5
10 Mart-14 Mart 2003				1		1		2	1	2	1	8
15 Mart-19 Mart 2003	1											1
20 Mart-24 Mart 2003	1	1	2		1	1	1		5		2	14
25 Mart-29 Mart 2003	1	2	5		1	3	1	1	2	5	1	22
30 Mart-3 Nisan 2003	1	5	8	2	2	4	3		5	5	5	40
4 Nisan-8 Nisan 2003	7	5	11	10	8	11	5	8	6	6	7	84
9 Nisan-13 Nisan 2003	4	3	5	5	1	1	2	4	1	4	5	35
14 Nisan-19 Nisan 2003	3	2	7	2	2	4	3	1	4	2	1	31
Toplam	19	30	53	24	20	31	20	21	30	29	30	307

Tablo 6: İncelenen gazetelerde “Orman Arazileri” ile ilgili haberlerin günlük dağılımı

4. Orman Arazileriyle İlgili Haberlerin Yer Aldığı Sayfalara Göre dağılımı

Gazetecilikte yerleşik uygulamalara göre önemli haberler birinci sayfadan verilir. Yani haberin birinci sayfadan verilmesi onun önemini belirleyen unsurlardan biridir. Bu yargı çerçevesinde, araştırma kapsamında incelenen 11 gazetede belirlenen araştırma dönemi içerisinde orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik olarak elde edilen toplam 307 haber ve yazıdan sadece 2 tanesi (% 0.7'si) birinci sayfadan verilmektedir. Birinci sayfada başlayıp iç sayfalarda devam eden haber adedi ise 31'dir (% 10,1). Bu çerçevede, söz konusu haber ve yazıların ancak % 10.8'i birinci sayfalarda kendilerine yer bulabilmiştir¹⁹⁶. Haberlerin % 13'ü ise (40 Haber) ekonomi sayfalarından verilmektedir. 230 haber (% 74,9) ise iç sayfalarda yer almaktadır. 146 günlük zaman

---

¹⁹⁶Çalışmanın yapıldığı 146 günlük zaman dilimi içerisinde Türkiye ve dünya gündemini etkileyen olaylara bağlı olarak gazetelerin manşetlerine hangi olayları taşıdıklarını hatırlatmanın da yararı olabilir:

1. Sırada; Yeni kurulan Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) nin seçimlerden birinci çıkması, 57. hükümeti oluşturan üçlü koalisyon partilerinin hiçbirisinin seçim barajını aşamaması ve Meclise girememesi sonucu ortaya çıkan milli iradenin mecliste ne kadar temsil edildiği tartışmaları ile ortaya çıkan iki partili Meclisin oluşumuyla 58. hükümetin kurulma çalışmaları ve yeni kabine üyelerinin belirlenmesi ve tanıtımı,
2. Sırada; Cumhuriyetçi Bush yönetimindeki ABD'nin Saddam yönetimindeki Irak hükümetini tehdit olarak algılayıp savaşa tehdit etmesi gündemi belirlerken olası savaş haberleri ile Birleşmiş Milletlerin çatısı altında böyle bir harekate girişilmesi gerektiği yolundaki haberler ve gelişmeler,
3. Sırada; R.Tayip Erdoğan'a seçim yolunu ve başbakanlığı açan Siirt seçimlerinin Yüksek Seçim Kurulunca iptali ile Siirt seçimlerinin yenilenmesi süreci ve bu süreçte mecliste Erdoğan'a af çıkması için muhalefet ile Ak Parti hükümeti arasında mutabakat çalışmaları ve tartışmaları,
4. Sırada; Cumhuriyetçi Bush yönetimindeki ABD' nin Saddam yönetimindeki Irak hükümetine karşı yapacağı savaşta Türkiye'nin kara ve hava sahasını açmaya yönelik tezkerenin TBMM' de görüşülmesi süreciyle ilgili gerek mecliste gerekse kamuoyunda yapılan tartışmalar,
5. Sırada; Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne giriş çalışmaları ile ilgili görüşmeler ve devam eden tarama süreci ile ilgili tartışmalar,
6. Sırada ise; devam eden ekonomik kriz ile ilgili Ecevit başbakanlığında 3'lü koalisyonla kurulan (DSP, MHP, ANAP) 57. hükümet döneminde IMF ile yapılan mutabakat çerçevesinde başlayan ve halen devam eden "Ekonomik program" hakkında Abdullah GÜL'ün Başbakanlığında kurulan 58. Hükümet ile IMF arasında devam eden görüşmeler ve bunun iç siyasete yansımaları tartışmaları gündemin ana konularını oluşturmaktadır.

dilimi içerisinde Türkiye’de ve dünyada yaşanan gelişmeler sonucunda yaşanan güncel gelişmeler dikkate alındığında, tam da bu ortam içinde gazetelerde orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik olarak verilen “birinci sayfada yer alan ve birinci sayfada başlayıp iç sayfalarda devam eden” haberlerin %10.8 lik oranı ile yer almış olması azımsanmayacak bir oran olarak değerlendirilmelidir. Araştırma kapsamı içinde incelenen 11 gazetede orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik olarak verilen haberlerin yer aldığı sayfalar Tablo 7’ de gösterilmektedir.

	Haber Sayısı	Yüzde %
Birinci sayfa	2	0,7
Birde başlıyor - içte devam ediyor	31	10,1
Arka sayfa	4	1,3
Ekonomi sayfası	40	13,0
İç sayfalar	230	74,9
TOPLAM	307	100,0

Tablo 7: Çözömlenen Yazının yer aldığı sayfa

Türk basınında birinci sayfada “vitrin düzeni” egemendir. Bu tasarım anlayışında birinci sayfa gündeme bağılı olarak önemli haberlerin başlıklarının sergilendiğı vitrin sayfası olarak düşünölmektedir. Vitrin sayfası olan birinci sayfa iç sayfalardaki ayrıntılara gönderme yapan ögelerden oluşmaktadır. Star gazetesi ise bu geleneğın dışında haberi yer verdiğı sayfada başlatıp sonlandıran bir tasarım anlayışını uygulamaktadır. İncelediğimiz haberler arasında birinci sayfada başlayıp biten 2 haberin de sadece Star gazetesi’nde yayınlandığı belirlenmiştir. Star gazetesi’nde 1. sayfada

verilen haberlerin iç sayfada devamı söz konusu değildir. Burada Star gazetesi'nin tasarım anlayışının rolü olduğu düşünülmektedir.

Bunun dışında birinci sayfadan duyurularak, devamı içeride gösterilen haberlere baktığımızda 9 haber ile Cumhuriyet gazetesi'nin bu konudaki gelişmelere karşı daha çok önem verdiği ortaya çıkmaktadır. Cumhuriyet gazetesi'nde spotlar küçük puntolarla yazılmakta, ancak spotların sayısı ve içeriği geniş tutulmakta, haber metinlerinde ayrıntılı bilgilerde yer almaktadır. Tasarım anlayışı olarak Cumhuriyet gazetesi'nde daha çok habere yer verilmektedir.

Birinci sayfada duyurulup, devamı içeriye gönderilen 5 haber ile Anadolu'da Vakit gazetesi Cumhuriyeti izlemektedir. Radikal gazetesi 4 haberi birinci sayfadan duyurarak 3. sırada bulunurken, Hürriyet ve Yeni Şafak gazeteleri 3' er birinci sayfa haberi ile Radikal gazetesi'ni izlemektedir. Türkiye ve Akşam gazeteleri'nin birinci sayfalarında "orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik olarak yapılan anayasa değişikliği çalışmaları ile ilgili haberlere" hiç yer verilmediği görülürken, bu haberleri daha çok ekonomi sayfasında okuyucularına duyurduğu anlaşılmaktadır.

Akşam gazetesi'nde 2-B orman arazilerinin satışı ile ilgili haberler genellikle (6 haber) ekonomi sayfalarında verilmektedir. Bu haliyle Akşam gazetesi'nin orman arazilerinin satışının doğuracağı ekonomik sonuçlara dikkat çektiği, siyasi sonuçları ikincil plana ittiği düşünülebilir.¹⁹⁷ Akşam gazetesi ağırlıklı ekonomi sayfalarında yer verdiği haberlerde arazi satışından elde edilecek gelirlere vurgu yapmaktadır. Örneğin 14 Ocak 2003 tarihli gazetede "Ormandan arazi satışı" başlığıyla verilen haberde

---

¹⁹⁷ "11 milyar \$'lık paket,"AKP kaynak sorununu 15 Nisan'a kadar hazırlayacağı paketle çözmeye karar verdi. Yeni pakette, orman vasfını kaybetmiş arazilerin ve sosyal tesislerin satışı, enerji santrallerinin halka arzı gibi formüller yer alıyor. Akşam gazetesi, 2 Nisan 2003, s. 7.

Hükümetin üç milyon 733 bin dönüm araziyi satarak yaklaşık 10 Katrilyonluk bir kaynak yaratmayı hedeflediği belirtilmektedir. 17 Mart 2003 tarihli gazetede “ekonomi sayfasında” yer alan haber ise şöyledir:

“Yağmaya izin yok - İşgal altındaki orman arazilerinin satışı için Anayasa değişikliğine gidiliyor, 25 milyar dolar beklenen af niteliğindeki değişiklikten 1980 yılından sonra ve orman alanına yapılan yapılar yararlanamayacak, af niteliğindeki değişiklikten 25 milyar dolar gelir bekleniyor, İşgalin özendirilmesini önlemek için Anayasadaki mevcut düzenleme aynen korunuyor, buna göre işgal altındaki bir orman arazisinin satılabilmesi için 31.12.1981 tarihinden önce işgal edilmiş olması ve orman sınırları dışına çıkartılmış olması gerekiyor.”¹⁹⁸

Yazı içerisinde hükümetin yaklaşık 25 milyar dolarlık bir kaynak yaratmayı hedeflediği belirtilerek, elde edilecek gelirin büyüklüğüne vurgu yapılırken, İstanbul’da Sultanbeyli gibi 1980 öncesi yapılaşmaya başlayan ilçelerin bu düzenlemeden yararlanabileceği vurgulanıyor. Düzenleme ile birlikte bedava kullanılan işgal altındaki orman arazilerinden bedava yararlanma döneminin biteceği ve yağmanın önleneceğine vurgu yapılarak hükümetin söylemi ile paralellik oluşturulmakta ve hükümetin bu yönde yapacağı düzenlemelere destek verildiği görülmektedir. Yazı ile ilgili olarak yanında bir pencere açıldığı ve Ankara Ticaret Odası Başkanı Sinan Aygün’ün gülümseyen bir portre fotoğrafı ile birlikte açıklaması yazıya tanıklık etmektedir:

“İmar reformu Türkiye’yi kurtarır. Bu reformlar gerçekleştirilirse Türkiye IMF’den ek vergilerden, borçlardan kurtulur, Türkiye’nin borç sarmalından çıkışı taze kaynakla sağlanabilir ve bu yolla 150 milyar dolar üzerinde bir kaynak bulunabilir. Bazı kesimler kamu ve orman arazilerini işgal ederek inanılmaz bir rant geliri elde etmesine rağmen devlet bu kişi ve kuruluşların aldığı ranttan pay alamıyor, bu haksız kazançların cazibesi yağmanın boyutlarını büyütüyor...”¹⁹⁹

---

¹⁹⁸ Akşam gazetesi, 17 Mart, s. 9.

¹⁹⁹ Akşam gazetesi, 17 Mart, s. 9.

Akşam gazetesi yazarı Şakir Süter'in²⁰⁰ 26 Mart 2003 tarihli nüshada yayınlanan yazısında hükümet bir an önce 2-B orman arazilerinden yaratılacak kaynak için harekete geçmeliydi. Yazar, Erdoğan, Unakıtan ve Pepe'pe başlığı altında şöyle demektedir:

“Adalet Bakanı ve Hükümet Sözcüsü Cemil Çiçek önceki gün ilgi çekici bir açıklama yaptı. Bundan böyle sadece maaş, borç ve savunma harcamalarına para ayrılabilir. Uzun lafın kisası, bir tür “alarm” bu; yani “kaynak yok! Oysa var! Başbakan Erdoğan'ın “25 milyar dolarlık kaynak” olarak gösterdiği konuya yazdığımızı hatırlayacaksınız. Durumun nezaketi ve içinde bulunduğumuz zorunluluk nedeniyle “zamanıdır” diyerek tekrar satır başı açacağız. ...Orman vasfını yitirmiş 2/B arazilerinin Anayasa değişikliği yapılarak satılacağını söylemişlerdi...Hükümetin ciddi ve büyük bir kaynak olarak gördüğü 2/B arazileri, eğer sessiz kalırsanız, değil 25, yarın 2.5 milyar dolar bile etmez hale gelecek...”²⁰¹ diyerek konunun ekonomik anlamda önemine dikkat çekmektedir.

Akşam gazetesinin 02 Nisan 2003 tarihli nüshası “ekonomi sayfasında” yer alan yazıda: “11 milyar dolarlık paket” manşetiyle verilen haberde şöyle devam etmektedir:

“AKP kaynak sorununu 15 Nisan'a kadar hazırlayacağı paketle çözmeye karar verdi. Yeni pakette, orman vasfını kaybetmiş arazilerin ve sosyal tesislerin satışı, enerji santrallerinin halka arzı gibi formüller yer alıyor... Orman vasfını kaybetmiş ve vatandaşların üzerinde yapılaşmaya gittiği araziler (2B) yaklaşık 5 milyar metrekare ... düzenleme ile orman köylülerinin de hakları korunacak...”²⁰²

Yazıda hükümete tam bir destek verme ve hükümetin bu yöndeki çalışmalarının ne kadar doğru ve gerekli olduğu yolunda bir olumlama gözlemlenmektedir. Akşam gazetesinin 04 Nisan 2003 tarihli gazetede “ekonomi sayfasında” Devlet Bakanı Ali Babacan'ın gülümseyen bir portre fotoğrafı eşliğinde yer alan yazı manşetinde:

“Babacan: Yanlış ANLAŞILDIK” spotta ise, “Devlet Bakanı Ali Babacan kaynak çalışmasında piyasa mekanizmaları dışında hiçbir şeyin yapılmayacaktır... Ekonomi programımız güçlü ve sağlam unsurlardan oluşmaktadır ...Orman arazisi denilen yerler şehirleşmiş, devletin yol, elektrik, altyapı götürmüş olduğu ve sadece adı orman arazisi olarak kalmış yerler...”²⁰³

²⁰⁰ Şakir Süter Akşam gazetesi, “Galeri” Köşesi yazarı

²⁰¹ Şakir Süter, Galerisi: “Erdoğan, Unakıtan ve Pepe'ye”, Akşam gazetesi, 26 Mart 2003.s.13

²⁰² Akşam gazetesi ,2 Nisan 2003, s.7

²⁰³ Akşam gazetesi, 4 Nisan 2003, s. 5

Akşam gazetesinin 19 Nisan 2003 tarihli gazetede “ekonomi sayfasında” “Sezer veto etti, gözler 4 bağımsızda” başlığı altında yer alan haberde²⁰⁴ ise yorumsuz siyasi gelişmeler aktarılmaktadır.

Akşam gazetesi ekonomi sayfalarında yer alan yazılarında hükümetin orman arazilerinin satışını ön gören çalışmalarına tam bir destek verdiği görülmektedir. Bu açıdan hükümetin politikalarıyla Akşam gazetesinin ekonomi sayfalarında yer alan yazıları arasında bir uyum ve destek görülmektedir.

Akşam gazetesi gibi Hürriyet gazetesi de 6 ekonomi sayfası haberi ile konuyu ekonomik yönüyle ele almaktadır. Hürriyet gazetesi 10 Mart 2003 tarihli gazetede ekonomi sayfasında yer alan yazı başlığında orman arazilerinin satışından beklenen geliri duyuruyor:

“25 milyar dolarlık orman arazisi satılacak, Orman Bakanı Osman Pepe, orman vasfını yitirmiş orman arazilerini satarak 25 milyar dolarlık gelir hedeflediklerinin açıkladı...5 milyar metrekare orman arazisini metrekaresi 5 dolardan satmak istediklerini söyledi... bu arazilerin üzerinde halen, şehirler, kasabalar, yollar ve fabrikalar olduğunu söyleyen Pepe, bu arazilerin kullanımı yasal olmadığı için vergi de alınamıyor... buraları satarak 25 milyar dolar gelir beklediklerini açıkladı...”²⁰⁵

Yazının yorumsuz verilmekle birlikte yazı içinde yer alan açıklamada satılması düşünülen orman arazilerinin zaten orman niteliğini fiilen yitirdiğine ve üzerinde yollar şehirler fabrikalar bulunduğu görülmektedir.

Hürriyet gazetesi 02 Nisan 2003 tarihli gazetede ekonomi sayfasında yer alan yazı başlığı yanında Başbakan Erdoğan’ın ellerini “dur” der gibi açmış fotoğrafını kullanmaktadır. Gazetede yer alan yazıda, Erdoğan’ın özetle şu açıklaması yer almaktadır:

---

²⁰⁴ Akşam Gazetesi,19 Nisan 2003,s,9

²⁰⁵ 25 milyar dolarlık orman arazisi satışı, Hürriyet gazetesi, 10 Mart 200. s. 9

“Oksijen Çadırındayız ilk müdahale için serum lazım” sözü manşete taşınmaktadır. Yazı içeriğinde “Ülkenin ekonomik kriz içerisinde oksijen çadırındaki hasta durumunda gibi serum beklemektedir ki müdahale yapılabilsin, ülkede gecelik faizler yüzde 5000 – 7000 seviyelerini gördü... Tüm bunlar hesapsız yönetimlerin sonucudur... Bu yıl 65 katrilyon borç ödenecektir, Sıkıntıların sona ermesi için yoğun olarak çalışıyoruz, yeni kaynaklar yaratmaya çalışıyoruz... göreceksiniz sıkıntıları hep birlikte aşacağız...”²⁰⁶

Hürriyet gazetesi 04 Nisan 2003 tarihli gazetede ekonomi sayfasında yer alan yazı başlığında Bakan Babacan’ın gülümseyen portre fotoğrafını kullanmaktadır. Yazıda Babacan’ın özetle şu açıklaması yer almaktadır:

“Babacan: Planımızı kaynak gelmeyecekmiş gibi yaptık. Maliye politikalarını oluştururken dışarıdan (IMF ve Dünya Bankası) hiç bir ek kaynak gelmeyecekmiş gibi hareket ediyoruz... Hükümetin kaynak programında yer alan... orman arazisi denilen yerler şehirleşmiş, devlet yol, elektrik, altyapı götürmüş ve sadece adı orman arazisi olarak kalmış yerlerdir...”²⁰⁷

Yazının yorumsuz olarak Bakan Babacan’ın sözleriyle aktarılmakla yetinildiği görülmektedir.

Hürriyet gazetesi 09 Nisan 2003 tarihli gazetede ekonomi sayfasında yer alan ‘Oyunun kuralı köşesinde’ yazan Ekonomi yazarı Ege Cansen ise orman arazilerinin satışı ile ilgili olarak köşesinde yazdığı yazıda daha magazinelle ama bir o kadar da dikkat çekici bir başlık atmış yazısına: 2,5 Milyar dolar toplayın, Taksim’de kuş gibi öterim.

“2,5 milyar dolar toplayın, Taksim’de kuş gibi öterim... Kamu borçlarını azaltmaya çalışan hükümet...25 milyar dolar toplayacağını söylüyor. Ben de diyorum ki; eğer bu projeden değil bir yıl içinde, beş yıl içinde bırakın 25 milyar doları, 2,5 milyar dolar “nakit” kaynak yaratın ben de horoz gibi öteyim. Aslında 2,5 milyar da olacak para değil, 250 milyon dolar demem daha doğru olurdu. Ancak alıcılara önce devlet bankalarından kredi verip, sonra onlardan bedel tahsil etme gibi hülle yapılacağından çekindiğim için 2,5 milyar dolar için iddiaya giriyorum. Bedavaya yağmalanacak veya “yaz tahtaya al haftaya” yöntemiyle elde edilecek arazilere vatandaş para öder mi? Olsa olsa denize sıfır, veya büyük şehir civarında site yapmaya uygun, çok değerli araziler, piyasa fiyatının onda birine yandaş müteahhitlere satılır, o kadar...”²⁰⁸

²⁰⁶ Hürriyet gazetesi 2 Nisan 2003, s. 11.

²⁰⁷ Hürriyet gazetesi 4 Nisan 2003, s. 8.

²⁰⁸ Ege Cansen, Oyunun Kuralı, Hürriyet gazetesi, 9 Nisan 2003, s. 8.

Ege Cansen, yazısında hükümetin beklediğini açıkladığı 25 milyar dolarlık hedefe ulaşamayacağı gibi, yandaşlara peşkeş çekilebileceği tehlikesine vurgu yaparken, asıl kaygısının inşaat vahşetine yol açmak olduğunu ve bunun iktisaden borçlu olmaktan daha kötü olduğunu belirtmektedir.

Hürriyet gazetesi 09 Nisan 2003 tarihli gazetede ekonomi sayfasında yer alan ‘köşesinde’ genellikle siyasi yazılar yazan yazar Yalçın Doğan ise “Erdoğan ve Pepe farklı tellerde” başlıklı köşe yazısında şunları söylemektedir:

“...geçenlerde Orman Bakanı Osman Pepe ormancılara şunları söylüyor: Ormanları üzerinde oturanlara satarsak fazla para vermezler, oysa bizim paraya ihtiyacımız var ihaleye çıkartıp satacağız. Orman Bakanı, Başbakan Erdoğan’la çelişiyor!.. Çünkü konuyla ilgili açıklamasında Erdoğan tam tersini söylüyor. “Ormanları üzerine oturanlara satacağız diyor, kime nasıl satacaklar ayrı. Ama asıl önemlisi hangi ormanların satılacağı. Örneğin Fatih Sultan Mehmet Köprüsü çevresinde Çavuşbaşı, Beykoz ve Sultanbeyli. Ayrıca Türkiye çapında yoğun satışların yapılacağı yerler arasında Antalya, Kocaeli, Hatay, Bursa, Adana, Isparta, aydın, Mersin, İzmir, Manisa, Balıkesir, Diyarbakır, Eskişehir, Tokat, Yalova, Samsun, Tekirdağ var. Ok değerli araziler. ...683 köy, 48 belediye. Buralarda toplam 427 bin insan yaşıyor, Satışa çıkarılacak toplam orman arazisi 44 bin hektar. Bunun 6 bin 700’ü zaten satılmış ve 14.3 trilyon gelir elde edilmiş!.. Ormanlar fiili işgal altında!... Satış da o nedenle fiili!...”²⁰⁹

Hürriyet gazetesi 10 Nisan 2003 tarihli gazetede ekonomi sayfasında yer alan köşesinde Yalçın Doğan, yazdığı “Sezer’den AKP’ye orman yardımı” başlıklı yazısında Sezer’ in AKP’ye orman arazilerinin satışına onay vereceğine dair bir yazı yazıyor:

“Bu sütunda ormanlarla ilgili yazı nedeniyle Bakan Pepe dün beni aradı ve söyle dedi: Sayın Cumhurbaşkanı ile görüştüm, önerilerini aldım... metnin yazılmasında kendilerinin de önerileri oldu, ben de bunları dikkate aldım...Toplam 5-6 milyar metrekairelik bu arazilerde oturanlar orman köylüsü değil, esas işgal Antalya’da... Pepe satıştan elde edilecek gelirin bir kısmının ormanların ıslahında, bir kısmının da, orman köylüsünün refahının artışında kullanılacağını söylüyor. Gözler şimdi Çankaya’da Veto mu, referandum mu..?”²¹⁰

²⁰⁹ Yalçın Doğan, Hürriyet gazetesi, 9 Nisan 2003, s. 11.

²¹⁰ Yalçın Doğan, Hürriyet gazetesi, 10 Nisan 2003, s. 11.

Burada söylenmesi gereken bir nokta da şudur; Hürriyet gazetesi'nde ekonomi sayfasında verilen 6 haberin 3'ü haber yazısı, diğer 3' ü ise orman arazileri ile ilgili köşe yazısı olmasıdır.

Yeni Şafak gazetesi de konunun ekonomik yönünü ön plana çıkaranlardandır. Yeni Şafak'ta ekonomi sayfasından verdiği 5 haber ile 2. sırada yer almaktadır. Yeni Şafak gazetesi'nin ekonomi sayfası manşetlerinde 2-B orman arazilerinin satışından beklenen gelirin rakamsal büyüklüğünü gösterecek manşetler taşıdığı görülmektedir. Yeni Şafak gazetesi 08 Mart 2003 tarihli gazetede ekonomi sayfasında yer alan yazıda:

“Hükümet ormandan 20 milyar dolar bekliyor. Orman vasfını kaybetmiş ve işgal edilmiş durumda olan arazilerin satılması yöntemiyle 20 milyar dolar kaynak sağlayacak projeye Orman Bakanı Osman Pepe tarafından start verildi. 20 milyar dolar gelir getirecek proje için Anayasanın 170. maddesinde değişikliği yapılması gerekirken, Bakan Pepe milletvekillerine yolladığı yazıyla bilgi verirken, destek istedi... Bu sahalara önemli bir bölümünde şehir, kasaba ve köyler bulunmaktadır. Söz konusu yerlerin bazıları tarım alanı olarak kullanılırken, bazılarının üzerinde 8-10 katlı apartmanlar, fabrikalar, hatta organize sanayi bölgelerinin yer aldığı gerçektir. Şu bir gerçek ki bu sahalara yeniden orman vasfı kazandırılması fiilen imkansızdır...Bu alanların çoğunluğu İstanbul, İzmir, Antalya, Muğla gibi rayiç değeri yüksek yerlerdir ve yıllardır işgal altında olan bu yerlerin toplamı 376 bin hektardır. Buraları işgal edenler hiçbir vergi, kira vermeden kullanmaya devam etmişlerdir. Bu alanların satışından 20 -25 milyar dolarlık kaynak elde etmeyi bekliyoruz...”²¹¹

Yeni Şafak gazetesi 11 Mart 2003 tarihli sayısının ekonomi sayfasında yer alan yazıda:

“Orman Bakanı Osman Pepe, bakanlığına ait bütün sosyal tesislerin satışa çıkarılacağını söyledi. Mecliste konuşma yapan Pepe, ... yaklaşık 600 bin hektarlık arazi üzerinde yaşanan mülkiyet sorununu çözeceklerini söyledi....Bu kadar iç ve dış borç varken,sosyal tesis saltanatı olmaz, 2/B kapsamındaki araziler üzerinde yaşanan mülkiyet sorununu da çözeceğiz. Bunların üzerinde şehirler, kasabalar, fabrikalar bulunmaktadır, bu sosyal bir sorundur ve bunu mutlaka çözeceğiz... dedi.”

Yeni Şafak gazetesi 11 Mart 2003 tarihli gazetede ekonomi sayfasında yer alan yazıda Bakan Pepenin açıklamasını yayınlamaktadır:

---

²¹¹ Yeni Şafak gazetesi, 8 Mart 2003, s. 8.

“Orman dışı alanları satalım. Orman köylüsünün korunması amacıyla Anayasa’da ve Orman kanununda 2/B maddesinde yapılan düzenlemelerle orman sınırları dışına çıkartılan araziler üzerinde bugün fabrika, işyeri, konut, ilçe ve mahalleler bulunmaktadır... Bu alanların belediyelerde ve tapuda kaydının bulunmadığına işaret etti. Haksız tasarrufla bulunanların lehine olan bu olağanüstü avantajı gelin 70 milyonun lehine kullanalım” dedi.²¹²

Yeni Şafak gazetesi 26 Mart 2003 tarihli gazetede ekonomi sayfasında yer alan yazıda “Arazi satışından 20 milyar dolarlık kaynak, Ak Parti hükümeti, ekonomiyi güçlendirmek için kaynak arayışlarını sürdürüyor. Hükümet, orman vasfını kaybetmiş arazilerin satışından 20 milyar dolar kaynak elde etmeyi bekliyor.²¹³” Yeni Şafak gazetesi 28 Mart 2003 tarihli gazetede ekonomi sayfasında yer alan yazıda, “20 milyar dolar cepte.”²¹⁴ gibi tamamen satışı destekleyen manşetler kullanıldığı görülmektedir.

Yeni Şafak gazetesi 02 Nisan 2003 tarihli sayısında Ekonomi yazarı Şemsi Yücel ekonomi sayfasında yer alan köşesinde yazdığı yazıda:

“Devlet 40 milyar dolarlık hazine buldu”,²¹⁵ manşetinin altında yer alan metinde devletin orman arazilerinin satışından 20 milyar dolar, özelleştirmeden 8 milyar dolar, sosyal tesislerin satışından 10 milyar dolar ve lojmanların satışından 8 milyar dolar gelir elde edebileceği belirtilirken, yazıda şöyle devam edilmektedir:

“Bu yıl Türkiye ekonomisinin ayakta durması iki faktöre bağlı: Birincisi tasarruf. İkincisi ise gelir artışı. Irak savaşının gölgesinde bir de 92,5 milyar dolarlık iç ve dış borç ödeyeceğiz... ABD 8,5 milyar dolar kredi verecek diye seviniyoruz. Oysa 40 milyar dolarlık servet devletin elinin altında. Sat kazan...Tabii ne kadarını satabilirsən...Umarız devlet bu kez basiretli tüccar gibi davranır. Aksi takdirde bu hükümet de bu çarkı çeviremez. Devlete bugünkü haliyle “baba” sıfatından çok, “ağa” sıfatının daha bir yakıştığı...”²¹⁶

²¹² Yeni Şafak gazetesi, 14 Mart 2003, s. 7.

²¹³ Yeni Şafak gazetesi, 26 Mart 2003, s. 17.

²¹⁴ Yeni Şafak gazetesi, 28 Mart 2003, s. 11.

²¹⁵ Yeni Şafak gazetesi, 2 Nisan 2003, s. 10.

²¹⁶ Şemsi Yücel, Yeni Şafak gazetesi, 2 Nisan 2003, s. 10.

Milliyet gazetesi 4 ekonomi sayfası haberi verirken kullandığı manşetlerde daha “yansız” bir dil kullanmaktadır. Milliyet gazetesi’nin ekonomi sayfasında verilen haberlerde kullanılan başlıklar ise şöyledir; Milliyet gazetesi 14 Ocak 2003 tarihli sayısında yer alan yazıda:

“Anayasa değiştirilerek orman arazileri satılacak Orman özelliğini kaybetmiş arazilerin satışı için Anayasa’da değişikliğe gidiliyor, Hedef ise 10 katrilyon lira gelir sağlanması... Bu amaçla Anayasa’nın 170. maddesinin değiştirilmesine dönük seri toplantılar başladı...Bilindiği gibi orman arazileri, diğer kamu arazilerinden farklı olarak, Anayasa hükmü gereği satılamıyor....İstanbul ve diğer bazı illerde, orman arazisi olmaktan çıkmış bölgelerde orman köylüleri oturmuyor. AKP hükümeti, kendisine oy veren kesimlerin yoğun olarak oturduğu bu bölgelerde, 2_B lerin satılmasını mümkün kılacak yasal değişiklik yapmak istiyor... resmi verilere göre bu şekilde 3.7 milyon dönüm arazi var....bu arazilerin satışından 10 katrilyon lira gelir hedefleniyor. 2001’ de 2 katrilyon gelir elde edilmesi planlanmıştı.”

açıklamasının yanında bir de tablo verilerek “Orman vasfını kaybetmiş araziler” başlığı altında illere göre satılacak arazilerin dönüm cinsinden miktarları (3.7 milyon dönüm) veriliyor.²¹⁷

Milliyet gazetesi 22 Şubat 2003 tarihli sayısında ekonomi sayfasında yer alan yazıda Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın fotoğrafı ile birlikte:

“Erdoğan: Orman arazilerinin satışından 25 milyar dolar gelir” manşetini kullanan gazete, spotta ise: AKP lideri Erdoğan, işgal altındaki arazilerin satışından sağlanacak gelirle bütçe açığının kapatılabileceğini söyledi²¹⁸... İşgal altında 5 milyon metrekare orman alanı olduğunu ifade eden Erdoğan, buralardaki kişilerin rüşvet vermekten bıktığını onların da bu konunun çözüme kavuşmasını istediğini belirtti. Erdoğan bu arazilerin 24 ay taksitle metrekaresi 5 dolardan satılması halinde 25 milyar dolar elde edileceğini söyledi... Buralardan gelecek kaynaklarla bütçe açığının kapatılabileceğini belirtti...” sözlerine yer vermektedir.

Milliyet gazetesi 28 Şubat 2003 tarihli sayısında ekonomi sayfasında yer alan yazıda, manşet ve altında verilen spot ise şöyledir:

“Hazine arazisi satışından 11 katrilyon bekleniyor, Eski orman alanları ve Hazine arazilerinin satışından 11 katrilyonluk gelir hedefleniyor... yabancılara alım

²¹⁷ Milliyet gazetesi, 14 Ocak 2003, s. 9.

²¹⁸ Milliyet gazetesi, 22 Şubat 2003. s. 7.

hakkı...Hazine arazisi satışında iki yıl olan taksit süresi dört yıla çıkarılıyor... Yetkililer gerek 2_B ler ve gerek diğer satışlarla, 11 katrilyon liralık bir kaynak oluşturulabileceğini belirtiyorlar...”²¹⁹

Milliyet gazetesi 24 Mart 2003 tarihli sayısında ekonomi sayfasında yer alan yazı başlığı: “Orman Arası Villakondu, Spotta ve yazı içeriğinde ise:

“Orman vasfını kaybetmiş arazilerin satılacağı duyulur duyulmaz; Beykoz ve çevresinde orman içinde pıtrak gibi binalar türemeye başladı. Hükümetin orman vasfını kaybetmiş hazine arazilerinin satışı için yaptığı hazırlık, kaçak yapılaşmayı hızlandırdı. Orman arazisi üzerine kurulu 9 bin kaçak yapının bulunduğu Beykoz’a bağlı Çavuşbaşı beldesinde kaçak yapılara her gün bir yenisi ekleniyor. Belediye başkanı Osman Şimşek ise aksini öne sürerek, beldesinde son bir yıldır tek bir inşaata çivi çakılmadığını söylüyor... Orman Bakanı Pepe, orman arazisinin işgal edene değil, açık arttırma ile kim fazla para verirse ona satılacağını belirtiyor. İşgal edene arazi yok, amacımız işgalcileri mülk sahibi yapmak değil, devlete gelir sağlamak diyen Pepe, orman vasfını yitirmiş 500 bin hektar arazi bulunduğunu anımsatıyor. Pepe bu yoldan 25 milyar dolar gelir beklendiğini kaydediyor.”

Milliyet gazetesi’nin orman arazileri ile ilgili ekonomi sayfası haberlerinde önceleri tarafsız ancak hükümet ağzından bildirilen ekonomik beklentilerin dile getirildiği ve illere göre orman vasfını yitirmiş arazilerin rakamsal büyüklüklerinin liste olarak verildiği görülmektedir. İkinci haberde ise Başbakan Erdoğan’ın açıklamaları, hedeflediği gelir rakamı manşette yorumsuz verilirken, haberle birlikte yarım boy fotoğrafı kullanılmaktadır. Bir haber resimsiz verilirken beklenen gelirin büyüklüğü manşete taşınmaktadır. Son haberde ise Milliyetin sadece haberi aktaran tarafsız duruşunun değiştiği ve karşı duruş sergileyen bir yazı içeriği ile birlikte bir tanesi haberin üstünde ve “Yasanın işgali hızlandırdığına delil olan büyük bir orman içi yapılaşma fotoğrafı kullanıldığı” görülmektedir. Aynı haber içinde altta verilen ikinci fotoğrafta ise tam bir orman içi beton yapılaşma fotoğrafı verilirken, yazı içeriği ile fotoğrafın işgal görüntülerinin uyumlu olduğu görülmektedir.

---

²¹⁹ Milliyet gazetesi, 28 Şubat 2003. s. 3.

Radikal gazetesi'nin ekonomi sayfalarında da 4 habere yer verilmektedir. Radikal gazetesi'nde ekonomi sayfasında verilen haberlerde kullanılan başlıklar ise şöyledir: Radikal gazetesi 14 Ocak 2003 tarihli sayısında “Orman vasfı kalmayan arazi için satış hazırlığı” başlığı ile verilen haber hükümetin açıklamalarını yansıtan ve beklenen gelirin yazı içerisinde yer aldığı yorumsuz bir haber olarak görülmektedir. Yazı ile ilgili bir görsel kullanılmamıştır.²²⁰ Radikal gazetesi 28 Şubat 2003 tarihli sayısında “Ormanlardan 11 katrilyon lira” başlığı ile verilen haberde görsel malzeme kullanılmazken, hükümetin açıklaması yorumsuz verilmiştir. Hükümetin gerekçelerinin haberi olumlu kıldığı görülmektedir.²²¹ Radikal gazetesi 02 Nisan 2003 tarihli sayısında “Hükümet serum takacak” başlığı ile manşetten verilmektedir. Yazı içerisinde başbakanın şu açıklaması aktarılmaktadır:

“Orman arazileri ile ilgili düzenleme bazı çevreler tarafından ‘birilerine peşkeş çekilmesi’ olarak değerlendiriliyor, oysa düzenlemenin geciktirilmesi ‘peşkeş’ anlamına gelir. Bu Anayasa değişikliği yapılmadığı sürece ‘peşkeş’ devam eder. Bu yapılarak peşkeş önlenmektedir. Bu sonraki süreci de kontrole almaktır. Anayasa değişikliği yapılmadığı sürece peşkeş devam ettiği gibi şakulleri de her gün rüşvet ödemekle karşı karşıyadır. Ancak orman köylülerinin hakkı korunacak...”²²²

Radikal gazetesi 19 Nisan 2003 tarihli sayısında manşetine Başbakan Erdoğan'ın “Kaynak bulmak zorundayız” açıklamasını taşımıştır. Orman arazilerinin satışından gelecek paranın kaynak olacağını vurgulayan Başbakan Erdoğan açıklaması şöyle verilmiştir:

“Satıştan 25 milyar dolar bekliyoruz. Kamunun yüksek borç stokunu azaltabilmek için yeni kaynaklara ihtiyacı olduğunu belirterek yükselen maliyetin 65 katrilyon liralık iç borç ödemelerini 75-80 katrilyon liraya çıkaracağına dikkat çekmekte... Orman dışına çıkmış araziler ve bunların üzerindeki 400 bine yakın konut veya fabrikadan 25 milyar

---

²²⁰ Radikal gazetesi, 14 Ocak 2003, s. 16.

²²¹ Radikal gazetesi, 28 Şubat 2003, s. 12.

²²² Radikal gazetesi, 02 Nisan 2003, s. 13.

dolar gelir elde etmeye hedeflemiştir... Kaynak bulamazsak faiz ödemesi 75-80 katrilyona çıkar” dedi.²²³

Radikal gazetesi’nde orman arazileri ile ilgili verilen haberlerde manşetlerin daha “mesafeli” ifadelerle verildiği gözlenmektedir. Haberler, haber olarak yorumsuz aktarılırken, ileride de değinileceği gibi gazetenin kimliğini oluşturan köşe yazılarında ise düzenlemeye karşı çıkan ve yağma (ekonomik ve ekolojik anlamıyla) vurgusunu işleyen yazıların ağırlıkta olduğu, hükümete tam bir karşı çıkış ve muhalefet edildiği görülen yazılar yer almaktadır.

Cumhuriyet, Star ve Zaman gazeteleri 3’er ekonomi sayfası haberi ile arkadan gelmektedir. Cumhuriyet gazetesi’nin 2-B orman arazileri ile ilgili olarak ekonomi sayfasında kullandığı başlıklar ise şöyle belirlenmiştir: Cumhuriyet gazetesi 10 Ocak 2003 tarihli sayısının ekonomi sayfasında “AKP hükümeti her şeyi satacak” spotta ise “Gecekondularla orman sınırı dışına çıkan alanın taksitle satışı için kollar sıvandı.” Yazı içerisinde böyle bir uygulamanın sakıncalarına değinilirken, bir sivil toplum örgütü olan Orman Mühendisleri Odası’nın görüşlerini de destek olarak kullandığı görülmektedir:

“Nema ödemeleri ve emekli maaşlarına zam nedeniyle kaynak sıkıntısı çeken ve piyasalara güven vermeyen hükümet, orta ve uzun vadeli kaynak umudunu da gecekondularla ve orman affına bağladı...TMMOB, böyle bir affın kaçak yapılaşmayı teşvik edeceğini belirtiyor... Hükümetin 2_B kapsamına alınmış yaklaşık 500 bin hektar alanın satışını öngören çalışması ile 10 milyar dolarlık gelir elde edilmesi planlanıyor... Orman Mühendisleri Odası 2-B’lerin satışıyla ilgili bu projeye karşı çıkarken bunun Türkiye’nin orman varlığına büyük darbe vuracağını belirtiyor.”²²⁴

Cumhuriyet gazetesi 24 Ocak 2003 tarihli sayısının ekonomi sayfasında “Orman yağmasına onay verilecek”²²⁵ manşetiyle birlikte orman arazisinde kaçak yapılmış konutların ve inşaat halinde kaçak konutların bulunduğu bir fotoğrafını da birlikte

²²³ Radikal gazetesi, 19 Nisan 2003, s. 13.

²²⁴ Cumhuriyet gazetesi, 10 Ocak 2003, s. 13

²²⁵ Cumhuriyet gazetesi, 24 Ocak 2003, s. 12

kullanarak başlıkta yer alan ana fikir olan “talan, işgal mesajını görsel olarak da okuyucunun zihnine yerleştirmektedir.” Cumhuriyet gazetesi, 02 Nisan 2003 tarihli sayısının ekonomi sayfasında yer alan bir başka haberde ise “Oksijen Çadırındayız” başlığını kullanan Cumhuriyet gazetesi, başlığın yanında açıklamayı yapan Başbakan Erdoğan’ın bir fotoğrafını da kullanarak, şöyle devam etmektedir: ‘Erdoğan’dan seferberlik değerlendirmesi: Seruma İhtiyacımız var.’ Erdoğan, ek kaynak arayışı kapsamında orman özelliğini yitiren alanlarla ilgili anayasa değişikliğini de savunarak ‘kimse bunları birilerine peşkeş çekilmesi olarak değerlendirmesin’ dedi.”²²⁶ Gazetenin haberi Başbakan Erdoğan’ın ifadeleriyle yorumsuz olarak verdiği görülmektedir. Cumhuriyet gazetesi’nde orman arazilerinin satışı ile ilgili sürecin devam ettiği günlerde ekonomi sayfasında yer alan üç haberden ilk ikisinin ‘yağma, talan, peşkeş, piyasalara güven vermeyen hükümet’ ifadeleri ile aktarıldığı, birinde ise bir STÖ’nün düzenleme karşıtı açıklamaları yer almaktadır. Cumhuriyet gazetesi’nin ekonomi sayfalarında düzenleme ile ilgili olarak elde edilmesi hedeflenen gelir rakamı ile ilgili olabilirlik yönünde bir sorgulama yapılmadığı; ancak ideolojik olarak karşı çıktığı görülmektedir. Buna destek olarak başka bir haberde, “Ormanı korudu, sürüldü” başlığı yanında verilen spotta ise:

“Orman Mühendisleri Odası Başkanı ‘satma planına’ karşı çıktığı için Ankara’dan uzaklaştırıldı, Orman Bakanlığı’nda müşavir olan, orman mühendisleri odası genel başkanı Salih Sönmezşık’la geçenlerde konuşmuş ve ormanların satışını eleştiren görüşlerine de Cumhuriyet’te yer vermiştik...Bunu adeta “suç” sayan Orman Bakanlığı yönetimi, Ankara’dan en uzak yer olan Sarıkamış’a gönderdi...”²²⁷ haberini 7 sütundan veriyor.

---

²²⁶ Cumhuriyet gazetesi, 2 Nisan 2003, s,12

²²⁷ Cumhuriyet gazetesi, 31 Ocak 2003, s. 4

Cumhuriyet gazetesi'nde 2-B haberleri genel olarak, "yağma, talan, oy verenlere, yandaşlara peşkeş çekilme, karşı sesleri susturan ve sürgüne yollayan bir düşünce yapısı içinde olan bir hükümet portresi ile verilerek zihinlerde tam bir karışıklık oluşturacak mesajlarla verilmediği görülmektedir.

Star gazetesi Ekonomi sayfalarında orman arazilerinin satışıyla ilgili 3 haber kullanmıştır. Star gazetesi'nin 11 Mart 2003 tarihli sayısında:

'Bir metrekare orman arazisi 5 \$'A satılacak' başlığı altında ...Pepe, 5 milyar metrekare alan satılacak. Metrekaresi için 5 dolar düşünülüyor, 25 milyar dolar gelir bekliyoruz... Pepe orman vasfını yitirmiş olan arazilerin hala orman olarak gösterilmesinin yanlış olduğuna dikkat çekerek...değişiklikle kangren haline gelmiş sorunun çözümleneceğini, halkın ve köylünün mülkiyete kavuşturularak devletle barıştırılacağını kaydetti.'

açıklaması yer almaktadır. Gazetenin 12 Mart 2003 tarihli sayısı ekonomi sayfasında ise "Devletten Satılık Kelepirler" manşetiyle verilen haberde iki adet haber büyüklüğünde talan edilen orman alanı içerisinde kaçak yapılaşmanın ormana verdiği tahribatı gözler önüne seren iki fotoğraf kullanılmaktadır. Ayrıca açıklamayı yapan Devlet Bakanı M. Ali Şahin'in de yarım boy fotoğrafı haberle birlikte kullanılmıştır. Fotoğraf altlarında ise şu açıklamalar kullanılmaktadır: "Hükümetler, ormanlık arazilerin talanına göz yumdu ve yukarıdaki manzaralar ortaya çıktı. Her hükümet, işbaşına geldiğinde de yeni kaynak yaratmak için gözünü, talan olmuş arazilere dikti."

Star gazetesi 6 Nisan 2003 tarihli sayısında ise 6 sütun genişliğinde bir yer ayırarak, haberle birlikte üç fotoğraf, 1 tane tablo olmak üzere haberle ilgili 4 adet görsel malzeme kullanmaktadır:

"İşte o araziler", Referanduma kadar uzanabilecek tartışmalara neden olan satılacak orman arazilerinin dökümü yapıldı. Toplam 465 bin hektar alan, orman arazisi dışına çıkacak. 45 bin dekarla en büyük alan Antalya'da. İstanbul'da 18 bin dekar orman arazisi satılacak... Ama zaten çoğu gecekondular... Muğla'daki deniz kenarındaki bu ormanlık araziler (fotoğraf altı) bile satılabilir.

Haber içerisinde Türkiye’de 20293 orman köyü olduğu, buralarda yaklaşık 7,5 milyon orman köylüsü yaşadığı ve yıllık 250-300 dolar gelirle geçindiklerine değinilirken, 2-B anlamında ilk yasal düzenlemenin 1961 yılında yapıldığı da belirtilerek süreçle ilgili yaşanan gelişmelerin de kısaca özetlendiği görülmektedir. Haberin yanında 2-b kapsamındaki orman arazilerinin illere göre miktarı ile ilgili bir liste sunulurken rakamsal bilgi verilmektedir. Star gazetesi 11 Nisan 2003 tarihli sayısında ekonomi sayfasında ise Türkiye’nin tanınmış işadamlarından birine ait olan 2-B kapsamındaki bir arazi hakkında Hazine’nin açtığı davayla ilgili bilgi verirken, ormanlık alanda yapılmış binaların fotoğrafının haberin ortasına yerleştirilmiş olduğu görülmektedir. Star gazetesi ekonomi sayfasında verdiği haberlerde genel olarak tasarı karşıtı, ifadelerle verirken, özellikle kullandıkları görsel malzemelerle ormanların yağmalandığı düşüncesini hafızalara yerleştirmekte ve karşı tavrını görsel malzemeler ve görsel malzemelerin altında yer alan yazılarla belirginleştirmektedir.

Türkiye gazetesi 4 Mart 2003 tarihli sayısının ekonomi sayfasında Maliye Bakanı Unakıtan’ın konuşma yaparken çekilmiş bir fotoğrafı ile birlikte manşette şu ifadeyi kullanmaktadır. ‘Bütçenin çoğu yine faize gitti’ Toplam 146,9 katrilyon lira olarak açıklanan 2003 konsolide bütçesinde, sadece borç faizi ödemelerine 65,5 katrilyon lira ayrıldı... Bakan Unakıtan’ın, hazine arazilerinin satışını öngören yasa değişikliği hakkında bilgi verirken, elde edilecek gelirlerle, bütçe hedefinin dengeye getirilebileceğini, aksi halde zor günler geçireceği açıklaması yer almaktadır. Türkiye gazetesi 21 Mart 2003 tarihli sayısında ise Maliye Bakanı Unakıtan’ın 2 sütun genişliğinde bir fotoğrafı ile birlikte manşette “Piyasaları sadece söylenti bozuyor”

açıklamasını vererek devam ediyor. ‘ABD’den yardım gelmedi diye her şeyin bittiğini düşünmemek gerekir. Bu ortamı olumsuzluğa çevirip istifade edilmemesi gereklidir... Yeni bir kaynak paketi gündeme gelebilir... Bununla ilgili son aşamaya gelen çalışmalarımız var. Orman arazileri de onlardan biri...” açıklaması yer almaktadır. Haber yorumuz gibi gözükse de gizli bir olumlama satır aralarındaki ifadelerde hissedilmektedir. Gazete 2 Nisan 2003 tarihli sayısının ekonomi sayfasında ise Başbakan Erdoğan’ın büyük bir resmi ile birlikte şu sözünü manşete taşımaktadır:

‘Milletimize yaslandık’ Erdoğan İç ve dış borçlardan kurtulmak için halkın verdiği destek konusunda Bakan Ali Babacan gerekli çalışmaları yapacak... Erdoğan, halkın ekonomik krizi aşmak için hükümete destek anlamında hibe yapmak istediğini söyledi. Türkiye içinde bulunduğu sıkıntıları aşacaktır...Orman arazilerinin özelleştirilmesini içeren Anayasal paketin, birilerine peşkeş çekilecek sözlerine dikkat çeken Başbakan, asıl bu pakette değişiklik yapılmaması birilerine peşkeş çekilmesidir...” diye konuştu.

Gazete’nin 6 Nisan 2003 tarihli sayısının ekonomi sayfasında ise orman arazileri ile ilgili Meclisteki oylama sonucu ortaya çıkan referandum ihtimaline atıfta bulunarak “Astarı yüzünden pahalı” manşetini attığı görülmektedir. Yazının içeriğinde ise:

“Milletvekili seçilme yaşının yirmi beşe indirilmesi ve orman arazilerinin satışını düzenleyen Anayasa değişikliği için yapılacak referandumun maliyeti 50 trilyonu buluyor... CHP’nin destek vermemesi nedeniyle, Türkiye hem 25 milyar dolardan oldu, hem de ekonomik sıkıntıya rağmen yeni ekonomik yüklerle karşı karşıya kaldı. YSK yetkilileri referandumun ekonomiye maliyetinin 50 trilyon liranın üzerine çıkabileceğini söyledi... Sezer’in Türkiye’nin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntıyı dikkate alarak, Anayasa değişikliği teklifinin referanduma gitmemesi için veto edip TBMM ‘ye iade edebileceği belirtiliyor.” Açıklaması bulunmaktadır.

Türkiye gazetesi 19 Nisan 2003 tarihli sayısının ekonomi sayfasında ise:

“Başbakan’dan Ergezen’in tartışma konusu olan sözlerine son nokta, Irak’ın imarında kesinlikle varız... Erdoğan orman vasfını tamamen yitirmiş ve üzerinde yaklaşık 400 000’e yakın konut veya fabrika olan, 5 milyar metrekaresi bulan bir arazi bulunmaktadır, bu arazileri satarak hazineye gelir sağlayacağız. Bu yolla 25 milyar dolar hazineye gelir elde edilecek...” Açıklaması yer almaktadır.

Yazının yanında ayrı bir haberde ise Ankara Sanayi Odası Başkanı Zafer Çağlayan'ın açıklaması yer almaktadır. "... Devlet ülkemizde en büyük toprak ağasıdır. Ama kendi kamu arazilerini etkin kullanamadığı için züğürt ağa misali varlık içinde yokluk çekmektedir."

Türkiye gazetesi'nin hükümetin açıklamaları paralelinde tamamen destek veren bir politika izlediği görülmektedir. Orman arazilerinin satışını düzenleyen anayasa değişikliği teklifinin referandum eşiğinde kalması hakkında CHP' yi suçlayan ve destek vermediği için eleştiren bir yapıları var. Gazete genel olarak ekonomik sıkıntıya değinmekte ve orman arazilerinin satışının kabulü halinde elde edilecek gelirin büyüklüğüne vurgu yapmaktadır.

Zaman gazetesi 8 Mart 2003 tarihli sayısında, Orman Bakanı Pepe'nin açıklamasını yarım boy fotoğrafı ile birlikte manşetine taşımaktadır:

"Bakan Pepe: Arazi satışından 25 milyar dolar bekliyoruz. Orman Bakanı tek başına Türkiye'nin Uluslar arası Para Fonu IMF'ye olan borçlarını ödemeye talip olduğunu açıkladı... Ak Parti hükümeti vatandaşa külfet getirmeyecek kaynak paketine yöneliyor. İşgal altındaki araziler rayiç bedelle satışa çıkarılıyor... Öncelikle üzerindeki kullanıcılarına satılacak... 2-B olarak bilinen arazilerin satışından 25 milyara yakın para beklediğini açıkladı... Pepe, İstanbul'da 269 bin, Antalya'da 64 bin, İzmir'de 53 bin ve Muğla'da 15 bin kişinin 2-B olarak bilinen sahalar üzerinde yaşadıklarını söyledi... Pepe satıştan elde edilecek gelirin iki yıl içinde tahsilini beklediğini açıkladı..."

Gazetenin, 10 Mart 2003 tarihli ekonomi sayfası haberinde Bakan Pepe'nin şu açıklaması yer almaktadır: "Sosyal tesislerin satışına başladık... Bu kadar iç ve dış borç altındaki bir ekonominin, bu saltanatı kaldırması mümkün değil..." Gazete'nin 21 Mart 2001 tarihli nüshasında ise Maliye Bakanı Unakıtan'ın fotoğrafı ile birlikte açıklaması yer almaktadır: 'ABD'den para gelmedi diye her şey bitmedi... ABD'den para gelmese de yeni kaynak paketi hazır. Orman arazileri de bunlardan biri...'

Zaman gazetesinin, hükümetin kaynak paketi olarak orman arazilerinin satılması düşüncesine destek veren bir habercilik anlayışı üzerinden gittiği görülmektedir. Gazetenin ekonomi sayfası haberlerinde ede edilmesi düşünülen gelire vurgu yapıldığı görülürken, ormana ve ekolojik çevreye vereceği zararlar dikkate alınmamaktadır.

Sabah gazetesi ekonomi sayfasında konuyla ilgili 2 haber kullanırken, 25 Şubat 2003 tarihli sayısının ekonomi sayfasında, orman arazileri ile ilgili haberi Başbakan Erdoğan'ın fotoğrafı ile birlikte "25 milyar dolarlık anayasa paketi hazır" manşetiyle aktarıp, yazı içerisinde:

'AKP Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 25 milyar dolar gelir sağlanacağını söylediği 2-B olarak adlandırılan işgal altındaki orman alanlarının satışına imkan sağlayan Anayasa değişikliği hazırlandı. Orman Bakanı Osman Pepe Anayasa'nın 160 (169 olacak) ve 170. maddelerini içeren değişiklik teklifini hazırladıklarını ve önümüzdeki günlerde Meclis'e sevk edileceğini bildirdi...²²⁸ Açıklamasına yer vermektedir.

Yazının, genel olarak yorumsuz verildiği gözlemlenirken, haber başlığında gizli bir olumlama hissedilmektedir. 28 Şubat 2003 tarihli sayısının ekonomi sayfasında, haber başlığı, Maliye Bakanı'nın fotoğrafı ile birlikte "SİT alanına sınırlı inşaat izni geliyor" spotta ise "SİT alanına inşaat, Sultanbeyli satılıyor, orman arazisi dışına çıkarılan hazine arazilerinin satışı için anayasa değişikliği yapılacak. Böylece Sultanbeyli, Beykoz, Ümraniye gibi yerleşim merkezlerindeki araziler, o bölgede oturanlara satılacak."²²⁹ Açıklaması yer almaktadır. Sabah gazetesi ekonomi sayfasında yer alan haberlerin 'yorumsuz haber' olarak verildiği görülmektedir. Sabah gazetesi ekonomi sayfalarında olumlu ya da olumsuz bir mesaj vermemekte, haberi aktaran bir konumda durmaktadır; ancak haberin anlatımında tarafsız görünmekle birlikte,

---

²²⁸ Sabah gazetesi, 25 Şubat 2003, s,7

²²⁹ Sabah gazetesi, 28 Şubat 2003, s,10

hükümetin anlatımını destekleyen ifadeler kullandığı ve gizli olumlama içerisinde olduğu düşünülmektedir.

Anadolu’da Vakit gazetesi yalnızca bir haber ile ekonomi sayfalarında konu ile ilgili gelişmelere yer vermiştir. “Hazine arazilerinin belediyelere devrini defterdarlıklar yapacak” başlığı ve yanında hazine arazisinde kaçak yapılaşma fotoğrafı birlikte verilirken, 2981 sayılı İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 sayılı İmar Kanunu’nun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun’un uygulanması hakkında²³⁰ verilmiş bir haber olduğu görülmektedir.

Orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik olarak yapılması düşünülen anayasa değişikliği teklifi konusu ile ilgili olarak bu araştırma kapsamında ele alınan ve incelenen gazetelerde orman arazilerinin satışı ile ilgili olduğu belirlenen yazıların/haberlerin ağırlıklı olarak iç sayfalarda verildiği, haberlerin en çok yer aldığı sayfaların iç sayfalar olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, incelenen toplam 307 haber içinde 230 haber (% 74.9) gibi büyük bir çoğunluğun iç sayfalarda verildiği belirlenmiştir. İç sayfalar genel olarak haberin, haber değerinin çok yüksek olmadığı şeklinde değerlendirilebilir. Bu nedenle manşet haber niteliğinde kabul görmediği ve iç sayfalarda değerlendirildiği anlaşılmaktadır.²³¹ İç sayfalarda en çok haberi yine Cumhuriyet gazetesi 40 haber ile okuyucularına iletirken, Türkiye gazetesi 27 haber, Zaman gazetesi 25 haber, Vakit gazetesi 24 haber, Radikal gazetesi 23 haber, Yeni Şafak gazetesi 21 haber ile sıralamayı oluşturmaktadır. Hürriyet gazetesi 15 iç sayfa

²³⁰ Anadolu’da Vakit gazetesi,2003,s.

²³¹ 1985 yılında Roy Behr ve Iyengar tarafından yapılan çalışmada, ilk sırada verilen haberlerin daha çok akılda kaldığı ve etki yaptığı tespit edilmiştir. Benzer biçimde 1986 yılında Wanta tarafından yapılan çalışmada da fotoğraf ile birlikte verilen haberlerin, görüntü içermeyen haberlere göre daha etkili olduğu kanıtlanmıştır. Shanto Iyengar, Siyasette Erişim Yanlılığı: Televizyon Haberleri ve Kamuoyu, **Medya Kültür, Siyaset**, Der. Süleyman İrvan, Ankara, 1997. s.233-252

haberi ile konuyu okuyucularına iç sayfalardan duyururken, Milliyet gazetesi, Sabah gazetesi ve Star gazeteleri iç sayfalarda 14'er habere yer vermiştir. Akşam gazetesi 13 haber ile son sırada yer almaktadır. Tablo 8' de incelenen haberlerin gazetelere ve yer aldıkları sayfalara göre dağılımı gösterilmektedir.

Çözümlenen Haberin/Yazının Yer Aldığı Sayfa						
Yayımlandığı Gazete	Birinci sayfa	Birde başlayıp içte devam ed.	Arka sayfa	Ekonomi sayfası	İç sayfalar	TOPLAM
Akşam				6	13	19
Anadolu'da Vakit		5		1	24	30
Cumhuriyet		9	1	3	40	53
Hürriyet		3		6	15	24
Milliyet		2		4	14	20
Radikal		4		4	23	31
Sabah		2	2	2	14	20
Star	2	2		3	14	21
Türkiye				3	27	30
Yeni Şafak		3		5	21	29
Zaman		1	1	3	25	30
TOPLAM	2	31	4	40	230	307

Tablo 8: İncelenen haberlerin gazetelere ve yer aldıkları sayfalara göre dağılımları

5. Orman Arazilerinin Satışı İle İlgili Haberlerin Kapladığı Alan

5.a Çözümlenen Haber Metninin Genişliği

Gazetecilik uygulamaları açısından haberin/yazının önem derecesini belirleyen dışsal göstergelerden biri de haber metninin kapladığı alanın genişliğidir. Haber metni geniş bir alanda veriliyorsa, yani haber çok sayıda sütunu kapsıyorsa, haber o denli önemli kabul edilir. Gazete yüzeyinde herhangi bir içeriğin kapladığı alan, sütun-santim

denilen bir ölçü birimi ile ifade edilir. Başlığın kapsadığı sütun sayısı ile haber metninin uzunluğunun santim cinsinden karşılığının çarpımı ile elde edilen değer, haberin gazete sayfası üstünde kapladığı alanı ifade eder. Metrik karşılığı çeşitli dönemlerde ve yayın organlarında değişken olmakla birlikte bu araştırmada bir sütun = 3.6 cm (Yaklaşık 4 cm) olarak alınmıştır. Bu değer, Türkiye'nin en çok satan günlük gazetelerinden Hürriyet'in halen kullandığı değerdir. Bu çerçevede, bir haber metninin genişliği ölçülürken, (metrik değer / 4.0 = sütun sayısı) formülü kullanılmıştır.

Aşağıda verilen tablonun incelenmesinden de görüleceği üzere sütun genişliği bakımından en büyük haber metinleri Cumhuriyet (15 haber) gazetesi ve Radikal (14 haber) gazetesindedir. Bu gazeteler, Ak Parti'ye karşıt ve daha çevreci bir karşı duruş sergilemektedir. Bu duruşları orman arazileri ile ilgili haber metinlerine sayfalarında ayırdıkları sütun büyüklüğünden de görülmektedir.

Cumhuriyet gazetesinde 4 sütun, 5 sütun ve 5 sütundan büyük olarak verilen toplam 28 haber metni yer almaktadır. Bu sayı, Cumhuriyetin vermiş olduğu haber metinleri içinde % 53 lük bir oranı göstermektedir. Sadece bu büyüklükte verilen haber metni sayısının bile diğer gazetelerin verdikleri haber metni sayısı toplamından çok ya da eşit olduğu görülmektedir. Radikal gazetesinde, orman arazileri ile ilgili 5 sütundan büyük olarak 14 habere yer verildiği görülmüştür. Bu haliyle Radikal gazetesi, Cumhuriyet gazetesi'nden sonra haber metnine en çok sütun ayıran gazete konumundadır. Aynı zamanda bu iki gazetenin orman arazileri ile ilgili düzenlemeye sayfalarında olumsuz içerikli haberlerle yer verdikleri görülmektedir. Bu sonuç Cumhuriyet ve Radikal gazeteleri'nin orman arazileri ile ilgili düzenlemeye karşıt tutumlarını aynı zamanda daha büyük hacimli haberlerle okuyucularına yansıttıkları

biçiminde yorumlanabilir. Orman arazileri ile ilgili düzenlemeye destek veren Yeni Şafak gazetesi 12 haberi en büyük kategoride yer verirken, Türkiye ve Sabah gazetesi en büyük haber metni kategorisinde 11'er haberle yer almaktadır. Zaman gazetesi'nde ise 10 haber bu kategoride verilmiştir. Bütün bu açıklamalar ışığında, incelenen haber metnlerinin dizildiği sütun genişliğine göre dağılımları Tablo 9'da gösterilmiştir.

Yayımlandığı Gazete	Çözümlenen Metnin genişliği						TOPLAM
	Bir sütun	İki sütun	Üç sütun	Dört sütun	Beş sütun	Beş sütundan fazla	
Akşam		6	2	3	4	4	19
Anadoluda Vakit	2	15		1	8	4	30
Cumhuriyet	2	15	8	4	9	15	53
Hürriyet	1	14	3	3		3	24
Milliyet		8	4		5	3	20
Radikal		6	10		1	14	31
Sabah	1	4	2	1	1	11	20
Star		11	1		1	8	21
Türkiye	1	5	4	5	4	11	30
Yeni şafak		10	4	2	1	12	29
Zaman		12	2	1	5	10	30
TOPLAM	7	106	40	20	39	95	307

Tablo 9: Haber Metinlerinin genişlikleri

5.b. Çözümlenen Metnin Boyu

Orman arazileri ile ilgili olarak verilen haberlerde yer alan metinler, boyları bakımından da incelenmiştir. Metinleri, boyları bakımından incelediğimizde en büyük uzunluk değeri olarak belirlenen 30 cm' den büyük haber metni kategorisinde vermiş bulunduğu 11 haberle Cumhuriyet gazetesi'nin orman arazileri ile ilgili yapılan düzenlemeyle ilgili haberlere sayfalarında en çok yer ayıran gazete olma özelliğini

koruduğu görülmektedir. Cumhuriyet gazetesi 26 cm – 30 cm arasında yer verilen haber metni kategorisinde ise 8 haberle ikinci sırada yer almaktadır. 21- 25 cm arasında yer verilen haber metni kategorisinde ise toplam 7 haberle yine bu kategoride ilk sırada yer almaktadır. Cumhuriyet gazetesi'nin bu üç kategoride toplam 26 adet habere yer vermiş olduğu görülmektedir.

30 cm'den büyük verilen haber metni kategorisinde Hürriyet gazetesi 10 haberle Cumhuriyet gazetesi'ni takip etmektedir. Star ve Yeni şafak gazeteleri ise 7 şer haber metni ile bu iki gazetemizi takip etmektedir. Daha sonra ise Anadolu'da Vakit gazetesi'nin bulunduğu tablo 10'un incelenmesinden de anlaşılmaktadır.

Radikal gazetesi'nin ise 5 haberle orta sıralarda yer aldığı görülmektedir. Zaman gazetesi bu kategoride 4 haberle yer alırken, Türkiye gazetesi 3, Sabah gazetesi ise 2 haberle yer almış, Akşam gazetesi'nin 30 cm'den büyük haber kategorisinde verilen hiçbir haber metninin olmadığının tespit edilmesi, elde edilen dikkat çekici sonuçlardan birisi olarak belirlenmiştir.

26 -30 cm arasındaki haber metinlerinde, Anadolu'da Vakit gazetesi bu kategoride 10 haberle ilk sırada yer alırken, Cumhuriyet gazetesi 8 haberle ikinci sırada, Milliyet gazetesi 5 haberle üçüncü sırada yer almaktadır. Türkiye ve Akşam gazeteleri bu kategoride 4'er habere yer verirken, Star gazetesinde 3 haber yer almaktadır. Yeni şafak ve Hürriyet'te 2'şer haber yer alırken, Sabah, Radikal ve Zaman gazeteleri yalnızca bir habere sayfalarında yer vermişlerdir.

Çözömlenen Metnin Boyu								
Yayımlandığı Gazete	5 cm den küçük	6 cm - 10 cm arası	11 cm - 15 cm	16cm - 20 cm	21 cm - 25 cm	26 cm- 30 cm	30 cm den büyük	TOPLAM
Akşam	1	4	1	3	6	4		19
A.Vakit		5	6	3	2	10	4	30
Cumhuriyet		3	17	7	7	8	11	53
Hürriyet			9		3	2	10	24
Milliyet			5	3	4	5	3	20
Radikal		5	5	11	4	1	5	31
Sabah	1	3	5	3	5	1	2	20
Star		5	2	1	3	3	7	21
Türkiye	1	5	7	7	3	4	3	30
Yeni şafak	1	4	5	5	5	2	7	29
Zaman		4	8	7	6	1	4	30
TOPLAM	4	38	70	50	48	41	56	307

Tablo 10: Haber Metinlerinin boyları

5.c. Haber Metinlerinin Büyöklükleri

Gazetelerde habere verilen değerin/önemin belirlenmesinde kullanılan önemli göstergelerden birisi de haber olarak verilen metine gazetelerde ayrılan alanın büyüklüğüdür. Bu büyüklüğün belirlenmesinde kullanılan yöntem ise haberlerin [sütun x santim] cinsinden ölçömlenerek belirlenmesidir. Gazetelerde, “sütun x santim” değeri habere ya da yazıya ayrılan alanın büyüklüğünü gösterir. Büyük boy günlük gazetelerin bir sayfası gazetecilik terimleriyle 9 sütun x 52 cm’dir. Bu da bir sayfanın 468 sütun/santim alana sahip olduğu anlamına gelir. Orman arazileri ve anayasa değışikliği paketi ile ilgili söz konusu 146 günlük dönemde, 11 gazetede yayınlanan haber ve yazıların toplam alanının karşılığı ise 23.275 sütun/santim olarak hesaplanmıştır.²³² Bu

²³² İncelememizde ele aldığımız 146 günlük zaman dilimi içerisinde bu kapsamda belirlenen 11 gazetede orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik olarak gazetelerde yayımlanan haberlerin gazetelerde

büyüklik ise sayfa sayısı olarak 49,73 sayfalık bir hacmi ifade etmektedir. Bir başka ifadeyle 30 sayfalık bir gazetenin 2 günlük nüshasının 60 sayfa olduğu göz önüne alındığında bize daha somut bir karşılaştırma olanağı verir.

146 günlük dönemde yayınlanan haber metinlerinin [sütun x santim] cinsinden büyüklükleri açısından dağılım ise “Tablo 9” da verilmiştir. Bu tablonun incelenmesinden de anlaşılacağı gibi, 5 sütundan fazla 30 santimden uzun 23 haber yer almaktadır. 2 sütun ve 2 sütundan küçük verilen haberlerin sayısı 113, beş sütun ve beş sütundan büyük haberlerin sayısı ise 144 olarak belirlenmiştir. Bu durum bize incelememiz kapsamında araştırdığımız orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik anayasa değişikliği teklifine gazetelerde verilen önemin büyüklüğünü göstermesi bakımından anlamlıdır. Çözümlenen “metnin boyu - çözümlenen metnin genişliği” ile ilgili veriler, “ tablo 11”de gösterilmiştir

Çözümlenen Metnin Boyu	Çözümlenen Metnin Genişliği						TOPLAM
	bir sütun	iki sütun	üç sütun	dört sütun	beş sütun	beş sütundan fazla	
5 cm den küçük		4					4
6 cm - 10 cm arası	1	11	10	3	7	6	38
11 cm - 15 cm	3	29	7	9	5	17	70
16 cm - 20 cm	2	14	9	2	8	15	50
21 cm - 25 cm	1	14	4	3	9	17	48
26 cm - 30 cm		13	3	2	6	17	41
30 cm den büyük		21	7	1	4	23	56
TOPLAM	7	106	40	20	39	95	307

Tablo 11 Çözümlenen Metnin Boyu * Çözümlenen Metnin genişliği

kapsadığı alan bakımından büyüklüğü dışında bir de aynı haberlerle birlikte verilen görsel malzemenin kapladığı alanın rakamsal değeri olduğu düşünülebilir. Ancak görsel malzemelerin alanı haberin alanı içerisinde değerlendirildiği için ayrıca hesaplanmaya gerek görülmemiştir.

6. Haberlerin İçeriğine İlişkin Bulgular

6.a. Haberlerin / yazıların türü

Orman arazileri ile ilgili olarak verilen haberler, türleri bakımından da incelenmiştir. Araştırma sonucu orman arazilerinin satışı ile ilgili olduğu düşünülen haberlerin/yazıların % 76,9'u haber formatında (236 haber) verilmektedir. Yorum – köşe yazısı formatında ise % 14,6'sının (45 haber) hazırlandığı belirlenmiştir. Görüş - inceleme - analiz formatında % 3,9 (12 haber) verildiği belirlenmiştir. Veriler tablo 12'de gösterilmiştir.

Yayınlanan haberlerin türlerine göre dağılımı			
Tür	Haber Sayısı	Yüzde %	Toplam Yüzdeler
Haber	236	76,9	76,9
Yorum - köşe yazısı	45	14,6	91,5
Görüş - inceleme - analiz	12	3,9	95,4
Söyleşi – Ropörtaj	6	2,0	97,4
Başka (Okur görüşü – Tekzip)	8	2,6	100,0
TOPLAM	307	100,0	

Tablo 12: Yayınlanan haberlerin türlerine göre dağılımı

Köşe yazıları, gündemi belirleyen ya da gündemi belirleme özelliğine sahip önemli konularda ayrıntılı ele alma, inceleme ve değerlendirme yazıları olarak basında önemli bir yere sahiptir. Köşe yazarları, gazetecilikte genellikle belli bir birikimi olan, topluma söyleyeceği sözler olan deneyimli ve muteber kişiler olarak görülmektedir. Bu yönleriyle gazetelerin yayın politikalarını, görüşlerini de etkileyen birer yan unsur olarak görülmeleri bakımından anlamlıdır. Aynı zamanda yaptıkları işin niteliği gereği

“gündemi oluşturan, imajların kamuoyuna ulaşmasına ve sürecine etki eden ‘eşik bekçileri’ durumundadırlar. Yıldız da köşe yazarlarının bu işlevine işaret etmektedir: “Kamuoyu önderi’ olmaları ve bu nitelikleriyle kamuoyunu etkileme gizilgücüne sahip olmalarıydı. Bu nitelikleri nedeniyle hem kendileri toplum önderleriydiler, hem de kamuoyu önderleri olarak tanımlanan toplum kesimlerine kaynaklık etmektedirler...”²³³ Bu yönüyle köşe yazılarının toplum içindeki etkisinin ağırlığı oldukça önemli olarak değerlendirilmelidir.

Araştırma kapsamında incelenen gazetelerde yazılan köşe yazılarında ağırlıkla, “2-B orman arazilerinin satışından doğabilecek sorunlar, üzerinde durulduğu görülmektedir.

Yazı türlerinin gazetelere göre dağılımına bakıldığında ise, en fazla köşe yazısı (11 adet) ve görüş inceleme analiz yazısının (8 adet) düzenlemeye muhalif olan Cumhuriyet gazetesi’nde yer aldığı görülmektedir. Araştırma kapsamında incelenen gazetelerde belirlenen yorum - köşe yazısı ile görüş - inceleme - analiz yazılarının, % 33.3’ünün (19 adet) tek başına Cumhuriyet gazetesi’nde yer aldığı belirlenmiştir.

Cumhuriyet gazetesi’nde yayınlanan köşe yazılarında yapılacak düzenlemenin getireceği “ekonomik kazanımlara” değinilmemekte ağırlıklı olarak “peşkeş vurgusu yanında ekolojik sistemde yaratacağı olumsuz etkiler üstünde durulmaktadır. Orhan Erinç, Geçmişten Geleceğe adlı köşesinde “Kızıllağaçlara Kıymayın,”²³⁴ Oktay Ekinci,

---

²³³ Nuran Yıldız, Türkiye’de Siyasetin Yeni Biçimi, “Liderler İmajlar Medya, Phoenix Yayınları, Ankara, 2002, s. 6-7.

²³⁴ Cumhuriyet gazetesi, 10.02.2003. s. 7.

ÇED Köşesi: Fırtına Vadisine Dikkat,²³⁵ Işık Kansu, Ankara Kulisi Köşesi: Baltalar

Elimizde, manşetinin altında yazı içeriğinde şöyle yazmaktadır:

“A.K.P. nin vatan kurtaracak sürprizi belli oldu, Anayasa’yı değiştirip orman arazilerini satmak... m2 si 5 dolardan öncelikle ‘orman köylülerine’ satılacaktı...Bu durumda iktidarın Türkiye’nin hane başına gelirden en fakir kısmı olan orman köylülerinin satın almak için ödemeleri gereken parayı nereden bulacaklarına da açıklık getirmesi gerekmektedir. Değiş yerindeyse kamuoyunda arazi mafyası olarak anılan çevrelerin işgal eylemlerini yasallaştırılması amaçlanmaktadır.”²³⁶

Işık Kansu, “31 Mart 2003 tarihli Ankara Kulisi köşesinde: “ Ormanlar gitti gider başlığı altında ...hazine arazisinde her türlü işgal yasallaştırılıyor. Bu uygulama orman işgal etme eylemlerini özendirerek, yaygınlaştıracak. Orman köylülerinin üzerinde yaşadıkları yerler de satılabilecek, kısaca ormanlarımızın kanıyla beslenmeye çalışılıyor”²³⁷ Mustafa Balbay, gazetenin 01 Nisan 2003 tarihli Gündem köşesinde: “Ormanlara Pepe Yaklaşımı, yazar yazı içerisinde orman vasfını yitirmiş alan ifadesine karşı çıkarken, buraların tekrar ağaçlandırılabilceği düşüncesini öne sürmektedir. “Bu mantık Küre dağlarının ¾ ünü satar, Kaz dağlarını Kaz gibi yolup, nesi varsa paylaşır, Torosların nereye toslayacağı belli olmaz... Erciyes için yas tutmaktan başka seçenek bırakmaz...”²³⁸ demektedir. Yazı içerisinde ses benzeşmelerinden ve anlam kalıplarından yararlanılmaktadır. Oktay Ekinci, 2 Nisan 2003 tarihli ÇED köşesinde: “Mezopotamya’ya bomba, Anadolu’ya dinamit” başlığı altında, ABD’nin Irak devletini savaşta bombalamasına göndermede bulunarak, ‘orman alanlarının satışının Anadolu’yu

²³⁵ Cumhuriyet gazetesi, 23.02.2003. s. 17.

²³⁶ Cumhuriyet gazetesi, 22.03.2003. s. 17

²³⁷ Cumhuriyet gazetesi, 31.03.2003. s. 17

²³⁸ Cumhuriyet gazetesi, 01.04.2003. s. 1 - devamı s.8

dinamitlemek olduğunu, bunun rant düşkünlüğü ile bile açıklanamayacak bir acımasızlık olduğunu belirtmektedir.²³⁹

Orhan Erinç, 3 Nisan 2003 tarihli Geçmişten Geleceğe köşesinde: Orman yasası! Başlığı altında “Orman sorununda amaç, rant, yağma, ormanların varlığı tehdit altına girecektir... 1940’larda olduğu gibi acımasızca kesimler yaşanacaktır... 7 milyondan fazla orman köylüsünün ekmeği elinden alınacaktır. Ama yakın çevremizdeki AKP’li belediyelerden Ümraniye ve Sultanbeyli’yi anımsayınca amaç daha açık seçik belli oluyor.”²⁴⁰ Diyerek konuyu rejim karşıtlığı çizgisine taşımaktadır.

“Oktay Ekinci, ÇED Köşesi: Çevreye Orman Tuzağı yazısında AKP hükümetinin orman alanlarını imara açarken, ‘satılık orman alanları ya da arazi gaspçılarına armağan edecek doğa koruma bölgeleri mi ayıracak’²⁴¹, Mustafa Balbay, Gündem: AKP’nin Dağıttıkları²⁴², Cüneyt Arcayürek, Günel: İktidar Şans mı Şansızlık mı?²⁴³, Işık Kansu, Ankara Kulisi: Kargalı Köyü’nden orman mektubu²⁴⁴...

Cumhuriyet gazetesinde, manşetleri yukarıda verilen 11 köşe yazısının tamamında hükümetin, orman arazileri ile ilgili yapmayı düşündüğü yasal düzenlemelerle ilgili olarak ormana ve çevreye verilecek zararlar nedeniyle eleştirilmektedir. Cumhuriyet gazetesi’nde Işık Kansu’nun “Ankara Kulisi” köşesinde yer alan şu ifade Cumhuriyet gazetesi’nin ve köşe yazarlarının duruşunu göstermesi bakımından anlamlıdır: “Son ağaç

---

²³⁹ Cumhuriyet gazetesi, 02.04.2003. s. 17

²⁴⁰ Cumhuriyet gazetesi, 03.04.2003. s. 7

²⁴¹ Cumhuriyet gazetesi, 06.04.2003. s. 17

²⁴² Cumhuriyet gazetesi, 07.04.2003. s. 1 - devamı s.8

²⁴³ Cumhuriyet gazetesi, 10.04.2003. s. 1 - devamı s.8

²⁴⁴ Cumhuriyet gazetesi, 14.04.2003. s. 17

kesildiğinde ve son balık öldüğünde, paranın yenmediğini göreceksiniz.”²⁴⁵ Bu nedenle Cumhuriyet gazetesi'nin orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik olarak ülke gündemine gelen ve orman varlığımızın geleceğini etkileyebilecek olan böyle bir konuda köşe yazıları ve görüş–inceleme-analiz (ileride değinilecektir) yazılarına bir hayli önem verdiği görülmektedir. Yapılması planlanan düzenlemeye muhalif olan gazeteler; karşıt görüşlerini; çeşitli bilim adamları ve sivil toplum örgütü yöneticilerince yazılan yazılara sütunlarını açarak, köşelerinde yer vererek destekleyen bir görüntü sergilemektedir.

Konuya, köşe yazısı temelinde önem verme açısından öne çıkan bir diğer gazete de Hürriyet'tir. Bu gazete' de 11 köşe yazısı yayınlanmıştır. Onu, 7 köşe yazısı ile Radikal ve 6 köşe yazısı ile Milliyet izlemektedir. Hürriyet gazetesi'nde yayınlanan köşe yazılarının manşetlerinde şu başlıkların kullanıldığı görülmektedir:

Bekir Coşkun, Onuncu Köy: Ağaçların dili yok,²⁴⁶ Bekir Coşkun, Onuncu Köy: Eskiden ormandı²⁴⁷, Bekir Coşkun, Onuncu Köy: Ağaçların sessizliği²⁴⁸, Yalçın Doğan, Gençlerin Ormanla Garip Buluşması²⁴⁹, Oktay Ekşi, Günün Yazısı: Doğrusunu konuşalım²⁵⁰, Oktay Ekşi, Günün Yazısı: Milletvekili olma yaşı²⁵¹, Bekir Coşkun, Onuncu Köy: Orta Asya'yı kim kuruttu²⁵², Ege Cansen, Oyunun Kuralı: 2,5 milyar

---

²⁴⁵ Kızılderili Atasözü

²⁴⁶ Hürriyet gazetesi, 26.01.2003. s. 3

²⁴⁷ Hürriyet gazetesi, 23.02.2003. s. 3

²⁴⁸ Hürriyet gazetesi, 02.03.2003. s. 3

²⁴⁹ Hürriyet gazetesi, 03.04.2003. s. 11

²⁵⁰ Hürriyet gazetesi, 05.04.2003. s. 1, devamı 23

²⁵¹ Hürriyet gazetesi, 06.04.2003. s. 1, devamı 23

²⁵² Hürriyet gazetesi, 06.04.2003. s. 3

doları toplayın, ‘Taksim’de horoz gibi öterim²⁵³, Yalçın Doğan, Erdoğan ve Pepe farklı tellerde²⁵⁴, Yalçın Doğan, Sezer’den AKP’ye orman yardımı²⁵⁵, Yalçın Bayer, Unakıtan’a Teklif²⁵⁶

Hürriyet gazetesinde, Cumhuriyet gazetesinde olduğu gibi manşetleri yukarıda verilen 11 köşe yazısının tamamında hükümet, orman arazileri ile ilgili yapmayı düşündüğü yasal düzenlemelerle ilgili olarak ormana ve çevreye verilecek zararlar nedeniyle eleştirilmektedir. Ancak konuya sadece ormana veya çevreye verilecek zararlar çerçevesinde bakılmadığı ve ormanlarla ilgili bir düzenleme ihtiyacı varsa bunun usul ve yöntemlerinin önceden belirlenmesi gerektiği belirtilerek, şu andaki görüntünün aceleyle getirilmiş bir durum olduğu (özellikle başyazarı Oktay Ekşi tarafından) ileri sürülmektedir.

Radikal gazetesi’nde yayınlanan köşe yazılarının manşetlerinde şu başlıkların kullanıldığı görülmektedir: Hakkı Devrim, Cihannüma: Dikkat! “Orman ağacı” apoleti sökülme istenen ağaçlar var²⁵⁷, Hakkı Devrim, Cihannüma: Kızılağaca Bakan güvencesi²⁵⁸, Hakkı Devrim, Cihannüma: Erdoğan’a el uzatanlar²⁵⁹, Hakkı Devrim, Cihannüma: Ormanlar babanızın malı mı?²⁶⁰, Hakkı Devrim, Cihannüma: Bunca iş

---

²⁵³ Hürriyet gazetesi, 09.04.2003. s. 8

²⁵⁴ Hürriyet gazetesi, 09.04.2003. s. 11

²⁵⁵ Hürriyet gazetesi, 10.04.2003. s. 11

²⁵⁶ Hürriyet gazetesi, 17.04.2003. s. 19

²⁵⁷ Radikal gazetesi, 13.02.2003. s. 7

²⁵⁸ Radikal gazetesi, 12.03.2003. s. 7

²⁵⁹ Radikal gazetesi, 02.04.2003. s. 7

²⁶⁰ Radikal gazetesi, 04.04.2003. s. 7

arasında, AKP'nin seçilme yaşını 25'e indirmekten amacı neydi?²⁶¹, İsmet Berkan, Bu AKP ile çok işimiz var²⁶², Nuray Mert, Kimin Malını kime satıyorsunuz...²⁶³

Radikal gazetesinde de Cumhuriyet gazetesi'nde olduğu gibi manşetleri yukarıda verilen 7 köşe yazısının tamamında hükümet, orman arazileri ile ilgili yapmayı düşündüğü yasal düzenlemelerle ilgili olarak ormana ve çevreye verilecek zararlar nedeniyle eleştirilmektedir.

Milliyet gazetesinde yayınlanan köşe yazılarının manşetlerinde şu başlıkların kullanıldığı görülmektedir: Melih Aşık, Açık Pencere: Ormanlar Satışta...²⁶⁴, Melih Aşık, Açık Pencere: Orman vurgunu...²⁶⁵, Güneri Cıvaoglu, Bugün: Anayasa'ya gerdirme²⁶⁶, Abbas Güçlü, Diyalog: 25 yaşında milletvekili olur mu?²⁶⁷, Derya Sazak, Siyaset günlüğü: İşkence ve 25 yaş²⁶⁸, Can Dündar, Ada: İliştirilmiş ülke²⁶⁹

Milliyet gazetesi'nde yayınlanan 6 köşe yazısının üçü orman arazileri ile ilgili olarak hükümeti eleştiren tarzda yazılırken, diğer üç yazıda ise 25 yaş ile ilgili olarak çıkan yazılar olduğu görülmektedir. Bu durum bize şunu göstermektedir; basınımızda hükümet karşıtı eğilimi temsil eden gazeteler olarak değerlendirilen gazetelerin, genel olarak düzenlemeye karşı bir duruş sergilediklerini, bu duruşlarını da köşelerinde konu ile ilgili köşe yazarlarınca yazılan görüş yazıları vasıtasıyla sergilediklerini gösterir. Bu durum aynı zamanda kendilerini hükümet karşıtı görüşü yansıtan gazeteler olarak

---

²⁶¹ Radikal gazetesi, 06.04.2003. s. 7

²⁶² Radikal gazetesi, 07.04.2003. s. 3

²⁶³ Radikal gazetesi, 08.04.2003. s. 6

²⁶⁴ Milliyet gazetesi, 02.04.2003. s. 15

²⁶⁵ Milliyet gazetesi, 04.04.2003. s. 15

²⁶⁶ Milliyet gazetesi, 05.04.2003. s. 17

²⁶⁷ Milliyet gazetesi, 06.04.2003. s. 21

²⁶⁸ Milliyet gazetesi, 06.04.2003. s. 23

²⁶⁹ Milliyet gazetesi, 17.04.2003. s. 15

kodlandıran bu gazetelerimizin çevreye ve çevreyi etkilemesi muhtemel olan gelişmelere karşı daha duyarlı oldukları sonucunu da vermektedir.

Yeni Şafak gazetesinde ise 2 köşe yazısı olduğu görülmektedir. Şemsi Yücel, “Devlet 40 milyar dolarlık hazine buldu,”²⁷⁰ Mustafa Karaalioğlu, Kaynak peşinde...²⁷¹ Yeni Şafak gazetesi’nde yazılan köşe yazılarında ormanlar ciddi bir kaynak olarak görülerek hükümete tam bir destek olduğu görülmektedir. 11 gazete içerisinde en büyük desteğin hatta haber yazılarıyla birlikte % 100 desteğin verildiği görülmektedir. AK parti ile Yeni Şafak gazetesi arasında siyasi görüş olarak bir paralellik olması bu desteği açıklamak bakımından anlamlı olarak değerlendirilmektedir.

Anadolu’da Vakit gazetesi’nde “AKP’nin Hacil Eylem Planı²⁷²” başlığı ile verilen köşe yazısının 2-B anayasa değişiklik paketi içinde yer alan ‘Seçilme Yaşının 25’e düşürülmesi konusunu eleştirirken, ayı zamanda orman arazilerinin satışını da eleştiren bir yazı olduğu görülmektedir.²⁷³

Sabah gazetesinde, iki köşe yazısı yer almaktadır. Muharrem Sarıkaya, “AKP’ye göre; Sezer referanduma götürmez,”²⁷⁴ M. Tezkan, “Aslında ne oldu: İnsin indirmem, satarım, sattırmam.”²⁷⁵ Muharrem Sarıkaya’nın yazısında hiçbir yorum bulunmazken, Tezkan’ın yazısında fiili durumun var olduğunu ve hiç olmazsa işgalcilerden zaten kullandıkları arazilerin bedelinin alınması gerektiği görüşünü belirten bir yazı olduğu

---

²⁷⁰ Yeni Şafak, 02.04.2003. s. 10

²⁷¹ Yeni Şafak, 08.04.2003. s. 14

²⁷² Hacil : Utanç Verici, Anadolu’da Vakit gazetesi, 7 Nisan 2003, s. 3

²⁷³ Abdurrahim Karakoç, Anadolu’da Vakit gazetesi, 7 Nisan 2003, s. 3

²⁷⁴ M.Sarıkaya, Sabah gazetesi, 06.04.2003 s. 5

²⁷⁵ M.Tezkan, Sabah gazetesi 06.04.2003 s. 22,

görülmektedir. Sabah gazetesi diğer gazetelere göre orman arazilerinin satışına pek yer vermemekte ve genel olarak ortada duran bir politika izlemektedir.

Star gazetesi'nde üç köşe yazısı olduğunu görülmektedir. Taşkın Şenol, Ormanların yakıldığı Türkiye'de Orman Haftasındaymıyız!²⁷⁶ Taşkın Şenol, Çizilen karizma ve unutulmayacakların listesi,²⁷⁷ Rauf Tamer, 25 Yaş.²⁷⁸ Star gazetesi'nde ki üç köşe yazısında da ormanların satışı ile ilgili yorum bulunmazken, iki yorumda 25 yaş hususuna değinilmekte, birinde de “Orman Haftası” nedeniyle, genel olarak orman politikası eleştirilmektedir. Star gazetesinin köşe yazılarında olmasa da haber yazılarında genelde bu yasanın orman varlığını tehlikeye düşüreceğine vurgu yapan haber ve görsel malzeme kullanımına gittiği belirlenmektedir.

Ele aldığımız dönemde inceleme kapsamımızdaki gazetelerde elde ettiğimiz köşe yazılarının toplamının 45 adet olduğu göz önüne alındığında sözü geçen hükümete muhalif eğilimli üç gazetenin (Cumhuriyet, Milliyet, Radikal) toplam 24 köşe yazısıyla tüm köşe yazıları içerisinde % 55 lik bir oranı tek başına temsil ettiğini görüyoruz. Bu değerlendirmeye Hürriyet gazetesini de eklediğimizde ise dört gazete sayfalarında yer alan 35 adet köşe yazısı ile tüm köşe yazılarının % 78' ine yer verdiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Görüş - inceleme - analiz yazısı kategorisinde elde edilen veriler ise daha fazla dikkat çekmektedir. Yazılarında genel olarak orman arazileri ile ilgili düzenlemeye muhalif olan Cumhuriyet gazetesi'nde “görüş-inceleme-analiz” yazılarının dikkat çekici

---

²⁷⁶ Taşkın Şenol, Star gazetesi, 28 Mart 2003, s. 6

²⁷⁷ Taşkın Şenol, Star gazetesi, 06 Nisan 2003, s. 5

²⁷⁸ Rauf Tamer, Star gazetesi, 08 Nisan 2003, s. 3

oranda yüksek olarak yer aldığı görülmektedir. Cumhuriyet gazetesi'nde 2-B arazileri üzerine yapılan tartışmalarda uzmanların görüşlerine yer verme yöneliminin arttığı ve uzmanlık söyleminin de önemli yer tuttuğu görülmektedir. Köker, bu yaklaşımlara şöyle değinmektedir: “Mevcut siyasi ilişkiler içinde siyaseti birbirleriyle yarışan elitler korporasyonunun inşası için oylamaya katılmak türünden bir etkinlikle eşleştirerek kabul eden anlayışların bir uzantısı olarak, güç ittifakında taraf olan medyanın birbiriyle yarışan elitler içine teknik uzmanları da dahil ettiği bilinmektedir.”²⁷⁹

“Görüş-inceleme-analiz yazılarına genel olarak Cumhuriyet gazetesinde rastlamaktayız. Cumhuriyet gazetesi'nin uzman görüşü olarak verdiği haberlerde ise ağırlıklı olarak çevre ve orman katliamından bahsedilmektedir. Ekolojik dengenin bozulacağı, bunun çölleşmeye yol açacağı vurgulanmaktadır.

Bu çalışma kapsamında elde edilen veriler sonucunda uzmanların görüşlerine²⁸⁰ muhalif olan Cumhuriyet gazetesinin yer verdiği tespit edilmiştir. en fazla sayıda yer veren gazete olarak Araştırma kapsamında incelenen gazetelerde belirlenen köşe yazısı, görüş ve incelemelerin, % 67'si , bir başka ifadeyle toplam 12 haberin 8'inin tek başına Cumhuriyet gazetesi'nde yer aldığı belirlenmiştir

Zaman gazetesi'nde orman arazileri ile ilgili olarak köşe yazısı yazılmadığı gibi görüş inceleme –analiz yazılarına da yer verilmediği belirlenmiştir. Zaman gazetesi'nde orman arazileri ile ilgili haberlerin haber formatında verildiği gözlenmekle beraber, haber kaynağı olarak genellikle hükümet açıklamalarına yer verdiği belirlenmiştir;

---

²⁷⁹ Eser Köker, Politikanın İletişimi, İletişimin Politikası, Vadi Yayınları, Ankara, 1998.s, 24

²⁸⁰ Gazete'de devamlı yazı yazan köşe yazarları dışında konu'nun alanına göre uzman kişilerin yazdığı yazılar (görüş-inceleme-analiz başlığı altında değerlendirilmiştir.) bu kapsamda değerlendirilmiştir.

ancak haber içeriğinde genel olarak karşı çıkmayan bir yaklaşım sezilmekle beraber, açıkça da destek vermediği anlaşılmaktadır.

“Görüş-inceleme-analiz” başlığı altında verilen haberlerde hükümetin anayasa değişikliği paketi halinde Meclis’ten geçirmeye çalıştığı düzenlemeye karşı çıkan ve düzenlemenin ekolojiye, orman varlığına vereceği zararın boyutunu gösteren görüşler içerdiği görülmektedir. Genel olarak konu ile ilgili bilim adamları ve konunun uzmanlarınca dile getirilen “görüş-inceleme-analiz” yazılarıyla kamuoyunun, yapılması düşünülen düzenlemeye muhalif olarak etkilenerak karşı yönde ikna edilmeye çalışıldığı görülmektedir.

Cumhuriyet gazetesinde “görüş-inceleme-analiz” başlığında yayınlanan yazılarda kullanılan başlıklara göz attığımızda “Yine Ormana Göz Dikiliyor...” başlığının yanında spotta “...Ülkemizde birçok kez bu doğrultuda çeşitli hukuksal düzenlemeler yapılmıştır. Ne var ki bu düzenlemeler yalnızca ‘devlet ormanı’ sayılan arazilerin daraltılmasına yol açmıştır,”²⁸¹ “Yeşil alanlarımız kırmızı alarm veriyor...”²⁸² Bir başka başlık ve yazı içeriği ise şöyledir:

“Ormanların Gerçek Sahiplerine Duyuru, Kamu yararı toplumun tüm kesimlerinin ortak yararı demektir. Ancak toplumun bir kesimi mevcut yasalara karşı davranmış, ortak servetimizi tahrip etmiş, ayrıca artık bu alanların artık orman olmadığını iddia ederek ve buna yasal kılıf hazırlayarak sahiplenmeye çalışmaktadır,”²⁸³

“Ormanlar laiklik kadar önemli”²⁸⁴ yazısında Sezer’dan anayasa değişikliğini halkoyuna götürmesini isteyen Kumaş, AKP iktidarını Meclis’teki çoğunluğuna

²⁸¹ Doç.Dr.Yücel Çağlar, (Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği Yönetim Kurulu Başkanı) Cumhuriyet gazetesi, Olaylar ve Görüşler 26 Şubat 2003, s. 2.

²⁸² Latif Mutlu , (Bilgi Üniversitesi ve Vakıf Başkanı) Cumhuriyet gazetesi 29 Mart 2003, s. 6.

²⁸³ Prof.Dr.İlçin Aslanboğa (Yük.Orm.Müh.Ege Ün.v.Ziraat Fak) Cumhuriyet 7 Nisan 2003, s. 4.

²⁸⁴ Rahmi Kumaş (Birleşmiş Milletler Türk Derneği Başkanı ve eski Mv) Cumhuriyet, 7 Nisan 2003, s. 4.

güvenerek anayasayı delmek istemekle suçladı. Kumaş, “Amaç “orman köylüsünü destekleme” örtüsü altında, ormanları yağmalamaktır” dedi. Bir başka yazı ise “Doğal Ormanlarımıza kıymayalım”²⁸⁵ başlığı ile verilmektedir. Akşam gazetesi’nde “Ormanların Korunması”²⁸⁶ başlığı ile verilen yazıda genel olarak ormanların faydalarına değinilmekte, ormanlara en fazla zararın insanlar tarafından verildiği söylenerek korunması gerektiği dile getirilmektedir.

Sabah gazetesi’nde yayınlanan “Ormanlar Peşkeş Çekiliyor”²⁸⁷ başlığı ile verilen haberin ormanların korunmasına yönelik olarak yazılan bir yazı/açıklama olduğu görülmektedir. Türkiye gazetesi’nde “Dünya ormanları mahvoluyor”²⁸⁸ başlığı ile verilen haberde ise temel olarak dünya orman varlığı ve sorunları hakkında ansiklopedik bilgiler verildiği belirlenmektedir.

Kendilerini sol eğilimli görüşü yansıtan gazeteler olarak kodlandırılan Cumhuriyet, Milliyet, Radikal gazeteleri ile merkezde konumlandırılan Hürriyet gazetesi’nin çevreyi etkilemesi muhtemel olan gelişmelere karşı daha duyarlı davrandıkları, bu konuya sayfalarında ayırdıkları yer ve yazdıkları yazıları ile bu duyarlılıklarını ortaya koydukları görülmektedir.

Bu durum tablo 13’ün incelenmesinden de açık bir biçimde anlaşılmaktadır.

---

²⁸⁵ Prof.Dr.Ahmet Hızal (İ.Ü.Orman Fakültesi Öğretim Üyesi), Cumhuriyet 17 Nisan 2003, s,2

²⁸⁶ Yrd. Doç.Dr. Ali Küçükosmanoğlu (İ.Ü.Orman Fakültesi Öğretim Üyesi) 7 Nisan 2003, s. 11

²⁸⁷ Yücel Çağlar, Sabah gazetesi, 21 Mart 2003, s. 12

²⁸⁸ Yılmaz Altuğ, Türkiye gazetesi, 22 Mart 2003, s. 11

Çözömlenen Haber Metninin Türü						
Haberin/Yazının Yayımlandığı Gazete	Haber	Yorum-Köşe Yazısı	Görüş-İnceleme-Analiz	Söyleşi-Ropörtaj	Başka (Okur görüşü-Tekzip)	TOPLAM
Akşam	14	2	1	1	1	19
A. Vakit	28	1	1			30
Cumhuriyet	31	11	8		3	53
Hürriyet	11	11			2	24
Milliyet	14	6				20
Radikal	24	7				31
Sabah	17	2	1			20
Star	18	3				21
Türkiye	25		1	2	2	30
Yeni Şafak	26	2		1		29
Zaman	28			2		30
TOPLAM	236	45	12	6	8	307

Tablo 13 Çözömlenen yazının/haberin yayımlandığı gazetelere göre türü

7. Görsel Malzemenin Analizi

7.a. Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı

İnsanlığın gelişimine baktığımızda, kültürün gelişimi, insanlar arasındaki iletişimin başlamasıyla oluşmuştur. Edinilen bilgilerin gelecek kuşaklara aktarılması insanlığın gelişiminde en önemli basamaklardan birisidir. İnsanlığın en eski iletişim aracının resim olduğu, günümüze dek kalan ve incelenebilen mağara resimlerinden bilinmektedir. İnsanoğlu, gerçekliği önce resimde aramıştır. “Resmin insanlık tarihinin ilk görsel dili olmasına rağmen”²⁸⁹ günümüzde yeniden iletişimin en önemli araçlarından birisi durumuna geldiği görölmektedir. Haberi, görsel malzemeyle daha anlaşılır hale getirmek bir haberci için büyük avantajdır; çünkü bazı olayların fotoğrafla

²⁸⁹ Özer Kanburoğlu, a.g.e. s.33

desteklenmesi, yazının içeriğine uygun fotoğrafın kullanılması anlatılmak istenen konunun değerini bir kat daha arttırmakta ve beyinlerde daha uzun süre kalmasını sağlamaktadır. Wanta, 1986 yılında Gazetecilik ve Kitle İletişim derneğinin yıllık toplantısında sunduğu bildiride yaptığı araştırmanın sonuçlarını açıklarken şöyle demiştir: “Fotoğraflı gazete haberlerinin görüntü içermeyen haberlere göre daha etkili olduğu kanıtlanmıştır.”²⁹⁰

Kanburoğlu da fotoğraf kullanımının etkilerini şöyle belirtmiştir: “Hele bu iş yüzbinlere ulaşan gazeteler çerçevesinde söz konusu olursa fotoğrafın önemi iyice belirginleşmektedir. Fotoğrafın kitle iletişimindeki diğer önemi de, nesnelere aslına uygun kalarak anlatan bir araç olmasıdır; çünkü fotoğraf bir tanıktır, olayı birebir gören onun en gerçek tanığıdır.”²⁹¹

Bu bilgilerden yola çıkarak orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik yasa çalışmaları ile ilgili olarak tespit edilen 11 gazetede, bu çalışma kapsamında belirlenen tarih aralığında çıkan haberlerde görsel malzeme kullanımı da araştırma kapsamında incelenmiştir. İnceleme neticesinde elde edilen veriler belirli kıstaslara göre tasnif edilmiştir. Araştırma kapsamında belirlenen 11 gazetede incelenen 307 haberin % 49.2’sinde (151 haber) en az bir görsel malzeme kullanıldığı belirlenmiştir. Görsel malzeme kullanıldığı belirlenen 151 haberde 218’den fazla görsel malzemenin yazılara tanıklık etmesi, anlamı pekiştirmesi, daha gerçekçi ve somut bir etki yaratması için kullanıldığı tespit edilmiştir.

---

²⁹⁰ Wanta Wayne, “The agenda -setting effects of dominant photographs, Aktaran :Shanto Iyengar, Siyasette Erişim Yanlılığı, Der. Süleyman İrvan, Medya Kültür Siyaset, Bilim sanat Yayınları, Ark Kitapları, Ankara, 1997, s, 233-252

²⁹¹ Özer Kanburoğlu **a.g.e.**, s.2-3

151 haberin 108 tanesinde bir görsel malzeme kullanılmıştır. 24 haberde iki görsel malzeme kullanıldığı (toplam 48) belirlenirken, 14 haberde üç görsel malzeme (toplam 42) bir arada verilmiştir. 5 haberde ise üçten fazla (en az 20) görsel malzeme kullanıldığı belirlenmiştir. Görsel ana malzeme kullanımına ait veriler tablo 14’de verilmiştir.

Görsel Malzeme Sayısı	Sayı
Bir	108
İki	24
Üç	14
Üçten fazla	5
TOPLAM	151

Tablo 14: Haberlerde Görsel Malzeme Kullanım Sayısı

7.b. Görsel Malzemelerin Niteliği

Orman arazilerinin mülkiyetinin devrine ilişkin olarak gazetelerde çıkan haberlerde kullanılan görsel malzemelerin niteliğinin ağırlıklı fotoğraf olduğu görülmektedir. Görsel malzeme kullanıldığı görülen 151 haberin 140 tanesinin ana malzemesi fotoğraftır. 5 haberde illüstrasyon, 4 haberde grafik, 2 haberde ise amblem logo kullanılmıştır. Bu sonuç, bizi gazetelerde verilen haberlerin özellikle fotoğraf ile desteklendiği ve direkt olarak okuyucunun belleğine göndermede bulunduğu sonucuna götürmektedir. Bugün görsel alanda iletişimin büyük bir bölümünü fotoğraf üstlenmiştir.

“Fotoğraf bir iletişim aracı olarak kullanıldığı zaman, rengi, içeriği ve kadrajı ile bir iletide en önemli unsur olmaktadır. Bir fotoğraf bazen bir slogandan, bir romandan ya da resimden daha fazla anlatım gücüne sahip olabilir. Kitle iletişimindeki en etkili araçlardan biri olan yazılı basında çıkan hemen hemen tüm haberlerde fotoğraf kullanılmaktadır.”²⁹²

²⁹² Özer Kanburoğlu, a.g.e. s.3

Kullanılan görsel malzemenin nitelikleri açısından dağılımları ile gazete değişkenine göre veriler Tablo 15’ de verilmiştir.

Çözümlenen Yazının Yayımlandığı Gazete	Fotoğraf	İllüstrasyon	Grafik	Amblem Logo	TOPLAM
Akşam	12				12
Anadoluda Vakit	23				23
Cumhuriyet	10	1		1	12
Hürriyet	5				5
Milliyet	12	1	1		14
Radikal	11				11
Sabah	13		1		14
Star	10	1		1	12
Türkiye	19	1			20
Yeni şafak	12		1	1	14
Zaman	13		1		14
Toplam	140	4	4	3	151

Tablo 15:Gazetelere Göre Kullanılan Ana Görsel Malzemenin Niteliği

7.c. Gazetelere Göre Haberlerde Kullanılan Görsel Malzemelerin Büyüklüğü

Gazetecilikte haber ve yazılarda kullanılan görsel malzemenin sayısı ve büyüklüğü de bir başka önemli değerlendirme alanıdır.

“Haber fotoğraflarının seçimi ve kullanılması rastlantısal değildir. Burada, gazetenin ideolojisi, anlatılmak istenen olay, kısaca gazetenin editörünün niyeti ön plana çıkar. Haber fotoğrafı bir anı saptar ve okuyucuya fotoğraf izleyicisine aktarır. Bunu yaparken de okuyucu veya fotoğraf izleyicisininin duygu ve düşüncelerine seslenmeyi amaçlar ve bir bilgiyi aktarır.”²⁹³

Verilen haberlerde kullanılan görsel malzeme, haberin yaratacağı etkiyi direkt olarak belirlemektedir. “Politikacılar ne derlerse desinler, kendilerine ait bazı özellikleri, onların istekleri dışında görüntülerle aktarılır. Vatandaşlar da bu görüntüleri algılayarak

²⁹³ Özer Kanburoğlu, a.g.e, s.36

kafalarında kendi fikirlerini oluşturur.”²⁹⁴ Yine haberlerin sütun büyüklüğü gibi verilen haberlerle birlikte kullanılan görsel malzeme büyüklüğü de habere verilen önemin bir başka göstergesidir. Haberlerde kullanılan görsel malzemelerin büyüklüğüne ilişkin veriler Tablo 15’ te verilmiştir.

Görsel malzeme kullanımı açısından Anadolu’da Vakit gazetesi 23, Türkiye gazetesi 20, Milliyet, Sabah, Yeni Şafak ve Zaman gazetelerinde ise 14’ er ana görsel malzeme kullanımı söz konusudur. Akşam, Cumhuriyet ve Star gazetelerinde 12’şer görsel malzeme kullanıldığı tespit edilmiştir. Radikal gazetesi 11 görsel malzeme kullanırken, Hürriyet gazetesinin 5 görsel malzeme kullandığı görülmektedir.

7.d. Görsel Malzemenin Kullanım Gerekçesi

Haberler verilirken doğrudan mesaj verebilen, tirajı yükseltebilen, daha da önemlisi haberi doğrulayıcı en büyük kanıt kullanılan görsel malzemelerdir. Bazen de yazı işlerinin sayfada boş kalan yerleri dolduracak bir dolgu malzemesidir.²⁹⁵ Kullanılan resimler yazının etkisini daha da arttırmaktadır; çünkü okuyucu, okuduğu haberin görsel şeklini görerek mesajı direkt alabilmekte, verilecek mesaj da direkt alıcıya – okuyucuya verebilmektedir. Basında ilk fotoğrafın, 4 Mart 1880’de, New York Daily Graphic gazetesinde kullanılmaya başlamasından sonra,²⁹⁶ işlevselliklerinin ötesinde, sanayi sonrası toplumdaki görüntü ve simge bolluğunun temel taşıyıcısı haline gelen gazetelerde görsel malzeme kullanımı oldukça yoğundur.²⁹⁷ Büyük bir güç haline gelen

---

²⁹⁴ Veli Polat, “Medyatik Lider ve Medyatik Seçim Kampanyaları”, Yeni Türkiye Dergisi, 1996, s. 861, Aktaran Nuran Yıldız, **Liderler, İmajlar, Medya**, Phoenix Yayınları, Ankara, 2002, s. 25

²⁹⁵ Özer Kanburoğlu, **a.g.e.** s.1

²⁹⁶ Özer Kanburoğlu, **a.g.e.** s.48

²⁹⁷ Belsey.A.-Chadwick R.Medya ve Gazetecilikte Etik Sorunlar, Ayrıntı Yayınları,İstanbul,1999. s.31

medya,²⁹⁸ görsel malzeme kullanımı ile bu gücünü daha da arttırmıştır. Bu bağlamda, inceleme kapsamında belirlenen ana görsel malzemelerin ağırlıklı bölümünün (% 93.4), eşlik ettikleri haber ile ilgili olay ve olguları görselleştirmek için kullanılan “haber fotoğrafları” olduğu belirlenmiştir. Haber yazılara eşlik eden görsel malzemelerin kullanım gerekçelerine ilişkin veriler Tablo 16’ da gösterilmiştir.

Görsel malzeme kullanım gerekçesi	Görsel Malzeme Sayısı	% Yüzde
Yazıya konu olan olay ya da olguyu göstermek için / Haber fotoğrafı	140	92,9
Anlatımı güçlendirmek için / Temsili	4	2,6
Açıklamayı güçlendirmek için/ Grafik-Logo	3	1,9
Tasarım alanını bezemek için / İllüstrasyon	4	2,6

Tablo 16: Görsel Malzemenin kullanım gerekçesi

7.e. Görsel Malzemenin Ana Objesi

Araştırma kapsamında ele alıp belirlediğimiz 11 gazetede orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik olarak anayasa değişikliği teklifi hakkında çıkan yazılarla incelenen bir konuda görsel malzemenin ana objesinin ne olduğudur. Kullanılan görsel malzeme bir nokta da yazıda anlatılmak istenen mesajın ana vurgusunu bize göstermektedir. Bize sunulan fotoğraf aslında, okuyucuya verilen malzemenin ana vurgu noktasıdır. Basında verilen haberle/yazıyla birlikte kullanılan görsel malzemede kodlanılan gösterge nedir? Temel sorumuz şudur; “Basın insanlara neyi gösteriyor?” “Görsel bir öge olarak eylemin, oluşun iletişim araçlarınca da beslenmesiyle sözün

²⁹⁸ John Keane , **Medya ve Demokrasi**, Ayrıntı Yayınları, 3.basım, İstanbul, 1999.s.15

önüne geçmesi söz konusudur”²⁹⁹ ifadesi de görsel malzemenin etkinliğine vurgu yapmaktadır.

Çözümleme sonunda, görsel malzemelerin ana objesinin Orman Bakanı Osman Pepe olduğu ortaya çıkmıştır. Hem konunun niteliği, hem de günlük siyasetle ilgisi bakımından değerlendirildiğinde bu doğal bir sonuç olarak görülebilir. “Portre fotoğraf kullanımında birincil amaç ya fotoğrafı yayınlanan kişi hakkında sempati toplamak ya da kin duygularına hitap etmektir. Bu haber dilinde okuyucuların hislerine seslenmek olarak nitelendirilmektedir.”³⁰⁰

Görsel malzeme kullanıldığı belirlenen 151 haberin 26’sının ana objesi Orman Bakanı’dır. Orman Bakanını 19 defa kullanılan fotoğrafıyla Başbakan izlemektedir. Bir yasa düzenleme çalışması olması nedeniyle 2-B kapsamındaki orman arazilerine ilişkin çalışmaları yürüten meclisin görsel malzemeler içindeki ağırlığının önemli olması beklenebilir. Bu bağlamdaki çözümleme, Meclis çalışmaları ile ilgili toplam 18 görüntünün ana görsel malzeme olarak kullanıldığını göstermiştir; ancak bu malzemenin 9’u yasama faaliyeti sırasında gerginleşen hava çerçevesinde “Mecliste kavga eden milletvekillerinin” görüntülerinden oluşmaktadır. Diğer 9 fotoğraf ise, Meclis çalışmalarından alınmıştır. Orman/hazine arazisinde kaçak yapılaşma/işgal görüntülerine ise 17 haberde yer verildiği belirlenmiştir. 12 ana görsel malzemedeki AK Parti hükümetinin diğer bakanlarının görüntüleri/fotoğrafları kullanılmıştır. “Başka başlığı” altında 11 görsel ana malzeme kullanımı varken, Muhalefet yetkilileri 9 defa görsel

---

²⁹⁹ Dominique Wolton, “Siyasal İletişim, Bir Model Yaratmak, (Çev. Hülya Tufan-Ömer Laçiner) Birikim Yayınları, 1991, s. 51, Aktaran Nuran Yıldız, **a.g.e.**, s. 27

³⁰⁰ Özer Kanburoğlu, **a.g.e.** s.44

malzemenin ana objesi konumundadırlar. 9 görsel obje ile doğal orman arazileri kullanılmıştır.

Sivil Toplum Örgütleri 6 defa görsel malzemenin ana objesi olarak sayfalarda yer bulabilmiştir. 6 görsel malzeme ile ağaç dikme çalışmaları yer alırken, Cumhurbaşkanlığı makamı ise 5 defa görsel malzeme ürünü olarak kullanılmıştır. Başbakan, Orman Bakanı ve AK Parti hükümetinin diğer bakanları olmak üzere kullanılan görsel malzemenin 57 adedi hükümeti temsil etmektedir. Kullanılan görsel malzeme içinde oransal olarak % 37,7 lik bir değeri ifade eden bu büyüklük ise hükümetin kamuoyuna simgesel bir sunumu olarak görülmektedir.

Görsel Malzemenin Ana Objesi	Görsel Malzeme Sayısı	Yüzdesi %
Orman Bakanı	26	17,2
Başbakan	19	12,6
Orman / Hazine Arazisinde Kaçak Yapılaşma/İşgal	17	11,9
Başka Bakanlar	12	7,9
Başka	11	7,3
Kavga eden Milletvekili görüntüleri	9	6,0
Meclis Çalışmaları	9	6,0
Muhalefet Başkanları/Parti Yöneticileri	9	6,0
Doğal Orman Arazileri	9	5,3
Sivil Toplum Örgütü Yöneticileri	6	4,0
Ağaç Dikme Çalışmaları	6	4,0
Cumhurbaşkanı / Cumhurbaşkanlığı	5	3,3
Sayısal - Simgesel Veri	4	2,6
Orman Varlıkları / Orman Canlıları	3	2,0
İşgalciler/Kullanıcılar (Orman Köylüsü,Gecekonducu)	2	1,3
Kutlama - Açılış –Tören	2	1,3
Orman Yangını /Söndürme Çalışmaları	1	,7
Orta Üst Düzey Yöneticiler	1	,7
TOPLAM	151	100,0

Tablo 17 : Görsel Malzemenin Ana Objesi

Kavga eden milletvekili görüntüleri ise orman vasfını yitirmiş orman arazilerinin mülkiyetinin devrine ilişkin 2-B haberlerinde açık bir “olumsuzluk” simgesi olarak sunulmaktadır. Başka bir olumsuzluk simgesi de kullanılan görsel malzeme objesi olarak 17 adet orman/hazine arazisinde kaçak yapılaşma/işgal görüntüleri bulunmaktadır. Görsel malzemenin ana objesi Tablo 17’ de gösterilmiştir.

7.g. Görsel Malzemede Yer Alan Diğer Objeler

Görsel ana malzeme kullanımı yanında görsel malzemede yer alan diğer objeler de araştırma kapsamında incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre siyasi yöneticiler, 38 kez görüntüde kullanılarak ana obje dışında en çok yer verilen 2. obje durumundadır. Doğal orman arazileri 22 görüntü kullanımı ile 2. sırada yer alırken, Kaçak yapılaşma ve işgal görüntüleri ise 21 kez kullanılarak 3. görsel malzeme durumundadır. Sivil Toplum Örgütleri, 18 görüntü kullanımı ile 4. görsel malzeme durumundadır. Muhalefeti temsil eden yöneticiler ise 2. obje durumunda 15 kez kullanılmıştır. Görsel malzemede yer alan diğer objelere (tali unsurlar) ait veriler Tablo 18’ de gösterilmektedir.

Tali Görsel obje kullanılması	Var	Yok	Kodlanamıyor
Siyasi Yöneticiler	38	113	0
Sivil Toplum Örgütü Yöneticileri	18	130	0
Doğal Orman arazileri	22	131	0
Orman Hazine arazisinde kaçak yapılaşma – İşgal görüntüleri	21	132	0
Muhalefet Partisi Başkanları	15	136	0
Sayısal/Simgesel Veri	11	140	0
Orta-Üst düzey Yöneticiler	11	144	0
Mecliste Kavga Görüntüleri	8	143	0
Kutlama /Açılış/ Tören	8	143	0
Ağaç Dikme Çalışmaları	7	144	0
Orman Varlıkları / Orman Canlıları	5	146	0
Orman Yangını / Söndürme Çalışmaları	4	146	0

Tablo 18 Görsel malzemede yer alan tali unsurlar

8. Haberin/Yazının İçeriğine İlişkin Bulgular

Orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik olarak anayasa değişikliği çalışmaları üzerinden basına yansıyan tartışmalar, gelişmeler ile ilgili olarak yapılan bu araştırma kapsamında basında yer alan haberlerin /yazıların içeriğine ilişkin olarak da bir değerlendirme yapılmıştır. 2-B arazilerinin inceleme kapsamında ele alınan 11 gazetede yer alan haberlerin /yazıların ana konusu belirlenmeye çalışılmıştır. Basın 2-B orman arazileri ile ilgili gelişmelere hangi ana başlık altında kodlayarak alıcıları durumunda bulunan okuyucularına ne tür bir ileti vermiştir? Okuyucular verilen iletilerdeki şifrelenmiş olan kodlamaları okuyarak tartışılan ve gündemde olan konular hakkında bir bilgi sahibi olabilmektedir; ancak sahip oldukları bu bilgi kendilerine aktarılan görüşlerden de etkilenecek ulaşılan bir yargı olduğu için, bir kamuoyu oluşturma durumu işte tam da bu noktada gerçekleştirilmektedir.³⁰¹

8.a. Habere Konu Olan Orman Arazileri İle İlgili Haber Konusu Olan Sektör

Gazetelerde incelenen haberlere konu olan orman arazileri ile ilgili temel sektör ağırlıklı olarak “kamu”dur. Bu kuşkusuz, Türkiye’de orman arazilerinin devlet malı niteliğinde ve önemli bir kamu hizmeti olmasından kaynaklanan bir durum olmasındandır. Özel sektör tarafından işletilen ormanlar Türkiye için yeni bir olgudur. Bu nedenle özel sektöre ait orman arazileri ile ilgili herhangi bir habere ulaşma olasılığı ülkemiz için en azından günümüz koşullarında zor görünmektedir.

---

³⁰¹ Daha fazla bilgi için bakınız: Nuran Yıldız, a.g.e. s. 6

8.b. Haberin/Yazının Ana Konusu

Orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik olarak anayasa değişikliği çalışmaları üzerinden basına yansıyan tartışmalar, gelişmeler ile ilgili olarak yapılan bu araştırma kapsamında ele aldığımız 11 gazetede yer alan haberlerin /yazıların ana konusunda değinilen başlıkların ne olduğu; Türk basınının yaklaşımının ne olduğunu göstermesi bakımından önemli bir unsur olarak düşünülmektedir. Bu nedenle araştırma kapsamında yazıların ana konusu da değerlendirilmiştir.

Orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik yasa teklifi kapsamında yapılacak olan düzenlemelerden “Milletvekilleri ve Bakanların da faydalanacağı ve bu kapsam içinde yer alan arazilerinin olması” ile ilgili haberler de medyada izlenmektedir. Orman arazilerinin satışı ile ilgili olan haber-yazıların oranını bu denli yükselten dönemsel bir gelişmeye burada dikkat çekilmelidir. Kamuoyunda “orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik yasa teklifi” ya da kısaca 2-B arazileri olarak bilinen ve orman arazisi niteliğinde olup da orman vasfını yitirmiş ve yerleşim yeri olmuş yerler hakkında anayasa değişikliği olanağı tanıyan yasaya ilişkin tartışmaların Meclis gündeminde olduğu, komisyonlarda görüşüldüğü günler ve özellikle Anayasa değişiklik önergesinin mecliste oylandığı günlerde yoğunlaşma çok fazladır.

Bu kapsamda 1. sırada “Yasanın düzenleme sürecine ilişkin gelişmeler / tartışmalar” başlığı ile ilgili haberlerin (91 haber % 29,6) basında ağırlıklı olarak yer verilen “ana konu” olduğu belirlenmiştir. 2. sırada orman arazilerinin satışından elde edilecek ekonomik kazanımlar (43 haber % 14,0) başlığı adı altında verilen haberler yer almaktadır. 3. sırada “Rant / Talan” (33 haber % 10,7) başlığı altında yer alan haberlerin

izlediği görülmektedir. 4. sırada ise (32 haber % 10,4) Orman Koruma - Geliştirme hizmetleri ile ilgili haberler yer almaktadır.

Gazetelerdeki haber ve yazıların ana alanına ilişkin çözümleme sırasında oluşturulan “Başka” kategorisine giren yazıların oranı ise % 8.5’tir. Bu kategoriye, tek bir konuya eğilmeyen ya da orman talanı kavramını genel bir olgu olarak alıp değerlendiren köşe (yorum), görüş ve inceleme yazıları ile sadece orman arazilerinin satışı ile ilgili olmayıp, aynı paket içinde yer alan seçilme yaşının 25’e indirilmesi ile ilgili bütün yönlerini kapsamlı bir biçimde değerlendiren haberler alınmıştır. Bir başka yüksek oran ise “ormancılık alanında yeni yasal düzenlemelerin gerekliliği” başlığı altında toplanan haberlerin sayısıdır. Bu başlık altında (21 adet haber % 6.9) incelenen dönem içerisinde ele alınan gazetelerde kendisine yer bulmuştur. 21 adetlik haber sayısı inceleme kapsamında değerlendirilen gazetelerin genel olarak “ormancılık alanında yeni yasal düzenlemeler yapılmasına destek vermesi” şeklinde değerlendirilmektedir.

Anayasa değişikliği paketi içinde seçilme yaşının indirilmesi ile ilgili verilen haberler 7. sırada yer almaktadır. Aynı anayasa değişiklik paketi içerisinde düzenlenen ve “seçilme yaşının 25’e düşürülmesine olanak tanıyan düzenleme” de gazetelerin sayfalarında kendilerine önemli oranda yer bulabilmiştir. Toplam 18 adet haber “anayasa değişikliği paketi içinde seçilme yaşının indirilmesi” başlığı altında değerlendirilmiştir. Bu, oran olarak % 5,9’luk bir büyüklüğe isabet etmektedir. İncelememizin 12 ana başlık altında değerlendirildiği dikkate alınırca bulunan oranların hiç de az olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Orman arazilerinin satışının orman köylülerine etkisi başlığı altında yalnızca bir haberin verilmiş olması, basınımızın yapılması düşünülen düzenlemeden belki de en fazla etkilenmesi gereken sosyal kesim olan orman köylülerinin durumuna verilen önemi, aslında verilmeyen önemi göstermesi bakımından oldukça anlamlıdır. Hükümetin görünüşte yapılacak düzenlemeden en fazla yararlanacağını açıkladığı bu kesimin basın tarafından göz ardı edildiği görülmektedir.

Gazete haberlerinin ve yazılarının ana alanlarına ilişkin belirlemeler Tablo 19’da verilmiştir.

Haberin Yazının Ana Konusu	Sıklık	Yüzde %
Yasanın düzenleme sürecine ilişkin gelişmeler / tartışmalar	91	29,6
Orman Arazilerinin satışının Ekonomik Kazanımları	43	14,0
Orman Arazilerinin satışının Siyasi İstismarla İlişkisi/Rant/ Talan	33	10,7
Orman Koruma - Geliştirme hizmetleri	32	10,4
Başka	26	8,5
Ormancılık Alanında Yeni Yasal Düzenlemelerin Gerekliliği	21	6,9
Anayasa değişikliği paketi içinde seçilme yaşının indirilmesi	18	5,9
Orman Arazilerinin satışının orman varlığına vereceği zarar	13	4,2
Orman Arazilerinin satışının gerekliliği	12	3,9
Orman Arazilerinin Satışının Sosyal Kazanımları / Kayıpları	10	3,3
Orman Arazilerinin satışının ekolojik dengeye vereceği zarar	7	2,3
Orman Arazilerinin satışının orman köylülerine etkisi	1	0,3
Toplam	307	100

Tablo 19 : Haberlerin ana alanlarına ilişkin belirlemeler

8.c. Haberin Yazının İçeriğinde Değınilen Başka Konular

Araştırmaya konu olan dönemde orman arazilerinin satışı ile ilgili haberlerin ana konularının dışında ilgili haber içerisinde değınilen diğır konularda belirlenerek değırlendirilmiştir. Bu değırlendirmeyi sağlıklı olarak yapabilmek için ana haber yanında verilen haberle ilgili ayrıntıların neler olduğunu bilmenin önemli olduğu düşünölmektedir. Bunlar göz önünde bulundurularak basınımızda yer alan 11 gazetenin verdiği haberleri değırlendirebilmek için araştırma konumuz ile ilgili 11 kategori belirlenmiştir. Haberlerin konularına göre dağılımları Tablo 20’de gösterilmiştir.

İncelenen Haberlerin Ana Konuları	Var - Olumlu	Var – Olumsuz	Yok	Kodlanamıyor	Toplam
Ormancılık Alanında Yeni Yasal Düzenlemelerin Gerekliği	129	62	52	64	307
Yasanın Düzenleme Sürecine İlişkin gelişmeler/ tartışmalar	116	95	66	30	307
Orman Arazilerinin satışının Ekonomik Kazanımları	103	57	88	59	307
Orman Arazilerinin satışının sosyal sonuçları	88	91	84	44	307
Orman Arazilerinin satışının gerekliği	83	90	64	70	307
Anayasa Değişikliği paketi içinde seçilme yaşının indirilmesi	70	30	192	15	307
Orman Koruma / Geliştirme hizmetleri	70	29	203	5	307
Orman Arazilerinin satışının Siyasi İstismarla İlişkisi	46	99	111	51	307
Orman arazilerinin satışının orman köylülerine etkisi	46	47	191	23	307
Orman Arazilerinin satışının Ekolojik dengeye vereceği zararlar	11	97	179	20	307
Orman arazilerinin satışının orman varlığına vereceği zararlar	9	101	174	23	307

Tablo 20: İncelenen haberlerin Gazetelerde Olumlu/Olumsuz Verilmesi

8.d. Haberlerde en çok işlenen konular

Bu çalışma kapsamında orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik anayasa değişikliği teklifi ile ilgili olarak incelediğimiz 11 gazetede bulunan 307 haber içerisinde en fazla “**Ormancılık Alanında Yeni Yasal Düzenlemelerin Gerekliliği**” başlığı altında yapılan tartışmalara değinilmiştir. Bu başlık altında toplam olarak 255 haber verilmiştir. 255 haberin 129 tanesinde “ormancılık alanında yeni yasal düzenlemelerin gerekliliği”ne olumlu bakıldığı görülürken, 62 haberde olumsuz değerlendirilerek bu alanda yeni yasal düzenlemeye gerek olmadığı yönünde görüş belirten yazılar yayınlanmıştır. 64 haber ise kodlanamamıştır. 2. Sırada toplam 243 haberle orman arazilerinin satışının gerekli olup olmadığı tartışılmıştır. 83 haberde orman arazilerinin satılmasına olumlu yaklaşmışken, 90 haberde olumsuz yaklaşmış ve satılmaması gerektiği yönünde görüş belirtilmiştir. 70 haber ise kodlanamamıştır. Üçüncü sırada 241 haberle “yasanın düzenleme sürecine ilişkin gelişmeler/tartışmalar” başlığı altında yer alan yazılar yayınlanmıştır. 116 haberde yasaya olumlu yaklaşmışken 95 haberde olumsuz yaklaşıldığı belirlenmiştir. 30 haber ise kodlanamamıştır. Dördüncü sırada orman arazilerinin satışının sosyal sonuçları başlığı altında 223 haber yer almış, bu haberlerin 88 ‘inde düzenlemeye destek verilirken, 91 haberde olumsuz görüş bildirilmiş, 44 haber ise kodlanamamıştır. Beşinci sırada “orman arazilerin satışının ekonomik kazanımları” başlığı altında yer alan değerlendirmelere 219 defa değinilirken, 103 haberde ekonomik kazanımları olacağı belirtilerek destek verilmiştir. 57 haberde ekonomik kazanımlara olumsuz olarak değinilmiştir. 59 haber ise kodlanamamıştır. Orman arazilerinin satışının siyasi istismarla ilişkisi ile ilgili değerlendirmeler altıncı

sırada yer almıştır. Yapılan değerlendirmelerde 46 haberde olumlu destek verilirken, 99 haberde siyasi istismar olduğu / olabileceği yönünde yapılan açıklamalar ağırlıklı olarak yer almaktadır. 51 haber ise kodlanamamıştır. Yedinci sırada 133 haberde orman arazilerinin satışının orman varlığına vereceği zararlarla ilgili değerlendirmeler yapılırken, 9 haberde olumlu yaklaşımışken, 101 haberde orman varlığının bu düzenlemelerden zarar göreceği yönünde haberler yer almıştır. 23 haber ise bu bağlamda kodlanamamıştır. Sekizinci sırada 128 haberde orman arazilerinin satışının ekolojik dengeye vereceği zararlarla ilgili değerlendirmeler yapılırken, 11 haberde olumlu yaklaşımış, 97 haberde ekolojik dengenin bu düzenlemelerden zarar göreceği yönünde haberler yer almıştır. 20 haber ise bu bağlamda kodlanamamıştır. 9. sırada 116 haberde orman arazilerinin satışının orman köylüsüne etkisi değerlendirilmiş; 46 haberde olumlu yaklaşılırken, 47 haberde olumsuz yönde görüş belirtilmiştir. 23 haber ise kodlanamamıştır. 10. sırada Anayasa değişikliği paketi içerisinde orman arazileriyle birlikte ele alınan seçilme yaşının 25'e düşürülmesi ile ilgili olarak 115 haberde değerlendirmeler yapılırken, 70 haberde seçilme yaşının düşürülmesine olumlu yaklaşımış, 30 haberde olumsuz yönde haberler yer almış ve düzenlemeye destek verilmemiştir. 15 haber ise bu bağlamda kodlanamamıştır. 11. ve son sırada ise orman koruma geliştirme hizmetleri ile ilgili değerlendirmeler yapılırken, 70 haberde olumlu yaklaşımışken, 29 haberde olumsuz yönünde haberler yer almıştır. 5 haber ise kodlanamamıştır.

8.e. Haberin ana konusuna yaklaşımın gazeteler açısından değerlendirilmesi

Medyanın bilgilendirme rolü, saf anlamıyla bilgisel değildir, aynı zamanda rakip çıkar gruplarının iddiaları arasında karar verme anlamına da gelmektedir. Bu da farklı toplumsal gruplar arasında kaynakların ve fırsatların nasıl olacağı konusunda dolaylı bir etki yaratmaktadır. Haberin ana konusuna yaklaşımın gazetelere göre yapılan değerlendirilmesinde ortaya çıkan en belirgin sonuç, gazetelerin siyasal açıdan hükümetle kurdukları karşıtlık ve yandaşlık ilişkisi ile haberlerinde sergiledikleri yaklaşımın paralellik gösterdiğidir. Her muhabir habere belli düzeyde yanlılıkla yaklaşır, burada sorun şudur: Bu muhabirler yanlılıklarının üstüne çıkarak adil bir haber yazacak yetenekte midir?³⁰² Aşağıdaki bir dizi tabloda da gösterildiği gibi hükümetle siyasal açıdan yakınlık kuran Anadolu'da Vakit, Yeni Şafak, Türkiye ve Zaman gibi gazetelerde konular, daha çok olumlu yönleri ile vurgulanırken, Cumhuriyet ve Radikal gibi gazetelerde olumsuz yaklaşım daha ön plandadır. Bu verilerden elde edilen sonuç, medya açıkça taraf tutmaktadır. Görülmektedir ki medya nesnel değildir, tarafsızlığı yoktur. Bu sonuç her iki siyasal görüşü savunan medya için de geçerlidir. Bu durumu Rothbart, şöyle sorgulamaktadır: “Özellikle kendi tezini destekleyen kaynakları arama pratiğini ve haber kaynaklarına karşı önyargılı sempatiler ya da düşmanlıklar beslemesini sorgulamalı.”³⁰³

Burada şu sorunun sorulması gerekmektedir. “Medyanın bilgilendirme rolü nedir? Tanıma göre bu rol:” ...kendini ifadeyi kolaylaştırma, kamusal aklı ileriye

---

³⁰² Süleyman İrvan ,Medya Kültür Siyaset, Ark, Ankara 1997, aktarımı (John Lawrence, Los Angeles Times Editörü)s.129

³⁰³ Süleyman İrvan ,a.g.e., aktarımı (Rothbart, - 1989) ,s,126

götürme ve toplumun kendi geleceğini ortaklaşa belirlemeye olanak verme³⁰⁴ olarak tanımlansa da bu ne kadar sağlanabiliyor, ya da sağlanabiliyor mu? Burası tartışılması gereken en önemli nokta olarak değerlendirilmektedir.

8.f. Haberlerde / yazılarda ana konuya yaklaşım biçimleri

İnceleme kapsamında yapılan değerlendirmeler sonucunda bulunan değerler bize gazetelere göre konuya nasıl yaklaşıldığını göstermesi bakımından önemli görülmektedir. Bu bağlamda incelenen haberlerde en çok değinilen 3 ana başlık belirlenmiştir. Bu 3 ana başlık ve değinilme sayıları ise şunlardır:

- 1- Ormancılık Alanında Yeni Yasal Düzenlemelerin Gerekliliği, (255 kez)
- 2- Orman Arazilerinin Satışının Ekonomik Kazanımları, (243 kez)
- 3- Yasanın Düzenleme Sürecine İlişkin gelişmeler/ tartışmalar, (241 kez)

8.f.1. Ormancılık Alanında Yeni Yasal Düzenlemelerin Gerekliliği

Araştırma kapsamında; ormancılık alanında yeni yasal düzenlemelerin gerekliiği konusu da araştırılmıştır. 255 kez değinilerek en çok işlenen konu olan “ormancılık alanında yeni yasal düzenlemelerin gerekliiği” konusunda elde edilen değerler incelenmiştir. Gazete bazında bulunan değerler ise şöyledir:

Türkiye gazetesi; “ormancılık alanında yeni yasal düzenlemelerin gerekliiği” konusuna 21 haberde olumlu destek vermektedir. Anadolu’da Vakit gazetesi de yine 21 haberle olumlu destek verirken, aynı konuya Yeni Şafak gazetesi sayfalarında yer verdiği 16 haberle olumlu destek vermektedir. Burada dikkat çekici bir durum söz

---

³⁰⁴ Süleyman İrvan a.g.e. s.166

konusudur. Hükümetle siyasal açıdan yakınlık kuran Anadolu'da Vakit, Yeni Şafak, ve Türkiye gibi gazetelerde konuların, daha çok olumlu yönleri ile vurgulandığı görülmektedir. Bu durum oldukça anlamlı bulunmaktadır.

Buna karşılık hükümete siyasal açıdan mesafeli duran Cumhuriyet, 22 haberde “ormancılık alanında yeni yasal düzenlemelerin gerekliliği” konusuna olumsuz yaklaşırken, Radikal 9 haberde, Milliyet ve Akşam gazeteleri 5'er haberde “ormancılık alanında yeni yasal düzenlemelerin gerekliliği” konusuna olumsuz yaklaşan yazılara/haberlere sayfalarında yer vermektedir.

Cumhuriyet ve Radikal gazetelerinin ise hükümete 2-B orman arazileri konusunda muhalefet ettiği görülmektedir. MacDougall'ın “Fikirlerinin benim tezimi destekleyeceğini bildiğim uzmanları aradım, yetkililerden ise popülerleştirmeye çalıştığım, onay verecek ve saygı gösterecek kişileri seçmeye çalıştım.”³⁰⁵ Sözleri basının yaklaşımını göstermesi bakımından anlamlıdır.

Bu sonuç hükümetle yakınlık kuran medyadaki gazetelerin hükümetle paralel bir duruş sergilediği ve hükümetin politikalarına daha duyarlı ve destek veren yorumlarla haberleri okurlarına aktardığını gösterirken, siyasal olarak kendilerini solda konumlandıran Cumhuriyet ve Radikal gazetelerinin ise düzenlemeye karşı çıktıkları görülmektedir. Bu durum ise oldukça anlamlıdır. Medya değişik toplumsal grupların ve örgütlerin kendi görüş açılarını ifade edebilmelerine olanak sağlayacak biçimde

---

³⁰⁵ A. Kent MacDougall “Boring from within the bourgeois press,” 2. bölüm, Montly Review 40 (8) 1988 b. S. 10-24, Aktaran Süleyman İrvan, a.g.e. s.124

düzenlenmelidir.³⁰⁶ Bu görüş medyanın temsil rolünün önemine dikkat çekmektedir. Bu bize siyasi olarak yandaş olmak ya da karşı olma durumlarına göre gazetelerinde aynı olaya farklı yaklaştıklarını ve siyasi bir tavır sergileyebildiklerini göstermesi bakımından önemli bir gösterge niteliğindedir. Ormancılık alanında yeni yasal düzenlemelerin gerekliliği konusuna sergilenen yaklaşımların gazetelere göre değerlendirilmesi Tablo 21’de gösterilmiştir.

Ormancılık Alanında Yeni Yasal Düzenlemelerin Gerekliliği					
Çözümlenen Yazının yayımlandığı gazete	Var - Olumlu	Var - Olumsuz	Yok	Kodlanamıyor	Toplam
Akşam	9	5	3	2	19
Anadoluda Vakit	21	2	4	3	30
Cumhuriyet	9	22	14	8	53
Hürriyet	6	4	5	9	24
Milliyet	8	5	2	5	20
Radikal	9	9	5	8	31
Sabah	12	4	1	3	20
Star	7	3	6	5	21
Türkiye	21	1	2	6	30
Yeni Şafak	16	3	3	7	29
Zaman	11	4	7	8	30
Toplam	129	62	52	64	307

Tablo 21: Ormancılık Alanında Yeni Yasal Düzenlemelerin Gerekliliği

8.f.2. Orman Arazilerinin Satışının Ekonomik Kazanımları

Araştırma kapsamında “orman arazilerinin satışının ekonomik kazanımları” konusu da ayrı bir başlık olarak incelenmiştir. 2-B orman arazileri konusunun en çok ele alındığı 2. ana başlık 243 kez değinilen “orman arazilerinin satışının ekonomik

³⁰⁶James Curran, Medya ve Demokrasi, Yeniden Değer Bıçme, Der. James Curan, Michael Grevitch, Mass Media and Society, Londra, Edward Arnold Pres, 1992, s. 82-117, Der. Süleyman İrvan, a.g.e., s, 177

kazanımları” konusuna gazetelerin yaklaşımında da aynı gazeteleri görüyoruz. 2-B orman arazilerinin satışına Türkiye gazetesi 16 haberde³⁰⁷, Yeni Şafak gazetesi 15 haberde,³⁰⁸ Anadolu’da Vakit gazetesi ise 14 haberde³⁰⁹ olumlu olarak değinerek, bu konuda yapılacak düzenlemeye destek vermektedirler. Bu açıdan Ak Parti tarafından kurulan 59. Hükümete tam destek verdikleri belirlenmektedir.

Cumhuriyet gazetesi 15, Hürriyet gazetesi 11, Radikal gazetesi ise 8 haberde “Orman arazilerinin satışından” önemli bir ekonomik kazanım elde edilemeyeceği görüşüne sayfalarında yer vererek, söz konusu düzenlemenin karşısında tavır almakta oldukları görülmektedir. Burada belirtilmesi gereken bir nokta da Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan haberlerde “orman arazilerinin satışının ekonomik kazanımları” başlığında 12 haberde olumlu yaklaşıldığı sonucu elde edilse de belirtilmesi gereken husus şudur: “Evet, belki kısa vadede bir ekonomik kazanım var gibi gözükse de kaybedilen orman varlığı, ekolojik zararlar göz önüne alındığında karşılanacak maliyetin daha çok olacağı, bu nedenle kısa vadeli bir kazanım için gelecek nesilleri tehlikeye atmamalıyız” ana fikrinin hakim olduğu görülmektedir.³¹⁰ “Orman arazilerinin satışının

---

³⁰⁷Türkiye gazetesinde çıkan manşetler şöyledir:”Araziler de satışta”,”Ormanlar satılıyor””50 senede çözülemeyen düğüm” “Bütçenin çoğu yine faize gitti”.”reformların efendisi imar reformudur.””seçilme yaşı 25’e iniyor””ormanlardan 25 milyar dolar gelir hedefleniyor”, Yeni kaynak müjdesi”,”Pepe:arazi satışına bir ay içinde başlanacak”, “milletimize yaslandık”, “meclis genç vekil’e geçit vermedi.” “kaynak arayışında kurallara uyulacak” , “meclis 25 yaş mesaisi yapacak” vb.

³⁰⁸ Yeni Şafak gazetesinde çıkan manşetler şöyledir: Özel ormancılığı teşvik edeceğiz”, Bakan Pepe kırmızı ışıkta” “Pepe Ormanı yağmalatmayız,””Hükümet ormandan 20 milyar dolar bekliyor”, “Orman dışı alanları satalım”,Bugünkü değeri 25 milyar dolar””arazi satışından 20 milyar dolarlık kaynak””20 milyar dolar cepte”, “Devlet 40 milyar dolarlık hazine buldu.”IMF’den kurtulmalıyız.””IMF’ye köle olmayalım.vb. dir

³⁰⁹ Anadolu’da Vakit gazetesinde çıkan manşetler şöyledir: “500 bin hektar araziye tapu” “devletin taş binaları içinde ormancılık olmaz”, “Orman arazilerinden 25 milyar dolar” “Orman arazilerinden 4 milyar dolar, “Hazine arazilerinin belediyelere devrini defterdarlıklar yapacak”, “Orman arazilerinin satışıyla ciddi bir kaynak meydana çıkacak” “İşgal edilen araziler satılacak”vb. dir.

³¹⁰Cumhuriyet gazetesi, 10.01.2003. s. 13, AKP hükümeti her şeyi satacak, 22.01.2003. s. 6, Vergi barışının ardından şimdi de “talan barışı”nın taslakları hazırlanıyor: Ormanlara Akfırat Yasası (İşgal

ekonomik kazanımları” konusuna yaklaşımların gazetelere göre değerlendirilmesi Tablo 23’ de gösterilmiştir.

Orman Arazilerinin Satışının Ekonomik Kazanımları					
Çözömlenen Yazının yayımlandığı Gazete	Var - Olumlu	Var - Olumsuz	Yok	Kodlanamıyor	Toplam
Akşam	7	4	8		19
Anadoluda Vakit	14	5	7	4	30
Cumhuriyet	12	15	13	13	53
Hürriyet	4	11	5	4	24
Milliyet	6	3	7	4	20
Radikal	8	8	7	8	31
Sabah	8	3	7	2	20
Star	3	3	11	4	21
Türkiye	16	1	6	7	30
Yeni Şafak	15		9	5	29
Zaman	10	4	8	8	30
Toplam	103	57	88	59	307

Tablo 22: Haber ve yazılarda işlenen Orman Arazilerinin Satışının Ekonomik Kazanımları konusuna yaklaşımların gazetelere göre değerlendirilmesi

8.f.3. Yasanın Düzenleme Sürecine İlişkin Gelişmeler / Tartışmalar

Araştırmanın kapsamı içerisinde yasanın gelişme süresine ilişkin gelişmeler ve kamuoyunda yaşanan tartışmaların önemli bir yer tuttuğu belirlenmiştir. Gerek kamuoyunda gerekse Meclis çatısı altında oldukça hararetli gelişmelerin yaşandığı

---

edilmiş orman arazisi görüntüsü ile), 24.01.2003. Orman yağmasına onay verilecek, 29.01.2003. s. 5, AKP'denpeşkeş hazırlığı, 08.02.2003. s.8 AKP ormanlara göz dikti., 25.03.2003. s. 5, Yasamada savaş fırsatçılığı, 28.03.2003. s. 6, Orman Bakanı'ndan rant itirafı, 29.03, 2003, Orman talanına kılıf yasaı, 01.04.2003. s. 5, AKP'nin yeşil talan yasaı, 01.04.2003. s. 5, Hükümetin hedefi 25 milyar dolar, 04.04.2003. s.4 Orman kıyımı yaşanacak, Arazi mafyası sevinecek, 14.04.2003. s. 5 Orman yağmacılara peşkeş çekilecek.19.04.04, s. 8, Sezer talana geçit vermedi.

Orman arazilerinin mülkiyetinin değişikliğine izin veren anayasa değişikliği çalışmalarını günlerce gündemde kalmıştır. Çalışma kapsamında bu süreçte incelenmiştir.

2-B orman arazileri konusunun en çok ele alındığı 3. ana başlık 241 kez değinilen “**Yasanın Düzenleme Sürecine İlişkin gelişmeler/ tartışmalar**” konusuna gazetelerin yaklaşımını incelediğimizde de yine aynı gazeteleri görüyoruz. 2-B Orman Arazileri ile ilgili Yasanın Düzenleme Sürecine İlişkin gelişmeler/ tartışmalar başlığında Türkiye gazetesi 18, Anadolu’da Vakit gazetesi 15, Yeni Şafak gazetesi ise 13 haberde olumlu olarak değinerek, bu konuda yapılacak düzenlemeye destek vermektedirler. Bu açıdan Ak Parti tarafından kurulan 59. Cumhuriyet Hükümeti’ne tam destek verdikleri belirlenmektedir. Buna karşılık, Cumhuriyet gazetesi 32, Radikal gazetesi 12 ve Hürriyet gazetesi ise 11 haberde “Yasanın Düzenleme Sürecine İlişkin gelişmeler/ tartışmalar” başlığında olumsuzluklar içeren görüşlere sayfalarında yer vererek, söz konusu düzenlemenin karşısında tavır almakta oldukları görülmektedir.

Bu veriler bize adeta basında ikili bir kamplaşma olduğunu ve bir kısım gazetenin neredeyse yasaya ve dolayısı ile hükümete tam destek verdiğini gösterirken, siyasi olarak karşı tarafta bulunan basın ise yasaya ve hükümete karşı bir düşünce bloğu oluşturduklarının gözlenmesi oldukça anlamlıdır. Bu durumun aynı zamanda hükümeti oluşturan AK partinin kamuoyundaki imajının bir sonucu olduğu düşünülmektedir.

Yasanın Düzenleme Sürecine İlişkin gelişmeler/ tartışmalar					
Çözümlenen Yazının yayımlandığı Gazete	Var - Olumlu	Var - Olumsuz	Yok	Kodlanamıyor	Toplam
Akşam	6	5	7	1	19
Anadoluda Vakit	15	7	5	3	30
Cumhuriyet	6	32	12	3	53
Hürriyet	5	11	8		24
Milliyet	9	7	1	3	20
Radikal	11	12	3	5	31
Sabah	12	2	5	1	20
Star	9	6	6		21
Türkiye	18	2	6	4	30
Yeni Şafak	13	3	7	6	29
Zaman	12	8	6	4	30
Toplam	116	95	66	30	307

Tablo 23. Haber ve yazılarda işlenen Yasanın Düzenleme Sürecine İlişkin gelişmeler/ tartışmalar konusuna yaklaşımların gazetelere göre değerlendirilmesi

8.f.4. Yasanın Düzenleme Sürecine İlişkin Gelişmeler/ Tartışmalar Sürecinde En Çok Değinilen Olumlu Yaklaşım Verileri

Çalışma kapsamında veriler elde edildikçe bulunan sonuçların analiz edilmesi neticesinde en çok değinilen konu, bazen en çok destek verilen başlık olarak ortaya çıkmıyordu. Bu nedenle kamuoyunda en çok hangi başlıklara olumlu yönde destek verilmektedir, hangi konular olumsuz yaklaşıp desteklenmemektedir. Bu başlıkların da ayrı olarak verilmesinin anlamlı olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle olumlu yaklaşım verileri ve olumsuz yaklaşım verileri de tablolaştırılarak incelenmiştir.

Düzenlemeye verilen destek bazında ya da karşı çıkış bazında bir tablo yapacak olursak yukarıdaki sıralama anlamlı bir biçimde değişmektedir. Destek verilen başlıklar Tablo 24; karşı çıkılan başlıklar ise Tablo 25’de gösterilmiştir

İncelenen Haberlerin Ana Konuları	Olumlu Yaklaşım
Ormancılık alanında yeni yasal düzenlemelerin gerekliliği	129
Yasanın düzenleme sürecine ilişkin gelişmeler/ tartışmalar	116
Orman arazilerinin satışının ekonomik kazanımları	103
Orman arazilerinin satışının sosyal sonuçları	88
Orman arazilerinin satışının gerekliliği	83
Anayasa değişikliği paketi içinde seçilme yaşının indirilmesi	70
Orman koruma / geliştirme hizmetleri	70
Orman arazilerinin satışının orman köylülerine etkisi	46
Orman arazilerinin satışının siyasi istismarla ilişkisi	46
Orman arazilerinin satışının ekolojik dengeye vereceği zararlar	11
Orman arazilerinin orman varlığına vereceği zararlar	9

Tablo 24: İncelenen haberlerin ana konularına olumlu yaklaşım verileri

Tablo 25’ten görüleceği gibi en fazla destek 129 olumlu haberle “ormancılık alanında yeni yasal düzenlemelerin gerekliliği” başlığına verilirken, yine “yasanın düzenleme sürecine ilişkin gelişmeler, tartışmalar” 116 haberle 2. sırada yer almaktadır. Orman arazilerinin satışının ekonomik kazanımları başlığındaki haberler de 103 olumlu görüş ile 3. sırada gelmektedir. Orman arazilerinin satışının sosyal sonuçları başlığı 88 haberle 4. sırada yer almaktadır. 5.sırada ise 83 haberle orman arazilerinin satışının gerekliliği başlığı yer almaktadır.

Tablonun incelenmesinden elde edilen verilerde de görüldüğü gibi “ormancılık alanında yeni yasal düzenlemelerin gerekliliği” başlığı ve yine benzer bir başlık olan

“yasanın düzenleme sürecine ilişkin gelişmeler, tartışmalar” başlığı “orman arazilerinin ekonomik kazanımları” 129 ve 116 haberle bu konuda kamuoyunda ciddi tartışmaların oluştuğunu, kamuoyunda ses getirdiğini ve orman arazileri ile ilgili olarak ciddi manada yeni yasal düzenlemelere ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır. Yine ekonomik kazanımlar başlığı da 103 haberle kamuoyunda ses getirmekte ve bu konuda bir ihtiyaç olduğunu hissettirmektedir.

8.f.5. Yasanın Düzenleme Sürecine İlişkin Gelişmeler/ Tartışmalar Sürecinde En Çok Değinilen Olumsuz Yaklaşım Verileri

Orman arazilerinin mülkiyetinin devrine ilişkin anayasa değişikliği çalışmalarına verilen desteği belirttikten sonra, kamuoyunda karşı çıkan sesleri ve konuları da Tablo 26’den görebilmekteyiz. Tablonun incelenmesinden de görüleceği gibi, 1. sırada 101 haberle olası bir orman arazisi satışının “orman varlığına vereceği zarar” yer almaktadır. İkinci sırada ise 99 haberle “orman arazilerinin satışının siyasi istismarla ilişkisi yer almaktadır.

Bu veriler hükümetin bu konuda ciddi bir güven sorunu yaşadığını da göstermesi bakımından dikkat çekicidir. 3. sırada 97 haberle orman arazilerinin satışının ekolojik dengeye vereceği zararlara dikkat çekilmektedir. Yasanın düzenleme sürecine ilişkin gelişmeler / tartışmalar 95 haberle yer alırken, bir başka dikkat çekici veri ise orman arazilerinin satışının sosyal sonuçlarına dikkat çekildiği görülmektedir. 90 haberle “orman arazilerinin satışının gerekliliği” ana başlığına yapılan olumsuz görüşler dikkat çekmektedir. Veriler Tablo 25’de verilmektedir.

İncelenen Haberlerin Ana Konuları	Olumsuz Yaklaşım
Orman Arazilerinin Orman Varlığına Vereceği Zararlar	101
Orman Arazilerinin Satışının Siyasi İstismarla İlişkisi	99
Orman Arazilerinin Satışının Ekolojik Dengeye Vereceği Zararlar	97
Yasanın Düzenleme Sürecine İlişkin Gelişmeler/ Tartışmalar	95
Orman Arazilerinin Satışının Sosyal Sonuçları	91
Orman Arazilerinin Satışının Gerekliliği	90
Ormancılık Alanında Yeni Yasal Düzenlemelerin Gerekliliği	62
Orman Arazilerinin Satışının Ekonomik Kazanımları	57
Orman Arazilerinin Satışının Orman Köylülerine Etkisi	47
Anayasa Değişikliği Paketi İçinde Seçilme Yaşının İndirilmesi	30
Orman Koruma / Geliştirme Hizmetleri	29

Tablo 25: İncelenen haberlerin ana konuları

8.f.6. Orman Arazilerinin Satışının Siyasi İstismarla İlişkisi ana konusuna yaklaşım verileri

Araştırma kapsamında orman arazilerinin satışının siyasi istismarla ilişkisi başlığı altında gazetelerde verilen haberler de değerlendirilmiştir. İnceleme kapsamında araştırılan gazetelerde toplam 206 haberde siyasi istismar konusuna değinilmiştir. 99 haberde siyasi istismar olabileceği belirtilirken, 46 haberde siyasi istismarın söz konusu olmadığı belirlenmiştir. 51 haber ise kodlanamamıştır. Cumhuriyet gazetesi, orman arazilerinin satışı ile ilgili düzenlemenin siyasi istismarla ilişkisi olduğu konusuna 33 haberde değinirken, Hürriyet 13 haberde düzenlemenin siyasi istismarla ilişkisi olduğunu belirten yazılara yer vermektedir. Radikal ise 11 haberde siyasi istismarla ilişkisi olduğunu belirten yazılara yer vermektedir.

Bu sonuçlar Cumhuriyet gazetesi'nin yapılan anayasa değişikliği çalışmalarına karşı olduğunu ve kamuoyuna mesaj verirken ağırlıklı olarak 58. ve devamında kurulan 59. Hükümete ve onun politikalarına karşı bir tutum aldığını göstermesi bakımından anlamlı olduğu düşünülmektedir. Hürriyet gazetesi'nde çıkan 24 haberin 13'ünde, aynı yayın grubunun havuzu içerisinde yer alan Radikal gazetesi'nde çıkan 20 haberin 11'inde yasanın siyasi istismar için çıkarılacağı fikri kamuoyuna yansıtılmıştır.

Her iki gazetede çıkan, hatta Cumhuriyet gazetesi ile birlikte her üç gazetede çıkan haberler içinde % 50'sinden fazla haberin "siyasi istismar" başlığı ile olumsuz anlamla kodlanarak kamuoyuna duyurulduğu görülmektedir. Dolayısı ile bu gazetelerin okurlarının zihinlerinde yaratılan olumsuz görüntüler, kamuoyunun nasıl biçimlendirildiğinin açık bir göstergesi olması bakımından anlam taşımaktadır. Bu arada değinilmesi gereken bir önemli nokta da Anadolu'da Vakit gazetesi'nin genel olarak düzenlemeye destek veren haberlere sayfalarında yer vermesine rağmen, "orman arazilerinin satışının siyasi istismarla ilişkisi" konusunda kaygı duyduğu ve verdiği 30 haber içerisinde 10 haber ile siyasi istismar yapılması olasılığını gündeme getirdiği görülmektedir.

Kamuoyunda genel olarak destek veren bir gazetede de siyasi istismar olabileceği kaygısının taşınması anlamlı bulunmaktadır. İncelenen haberlerin orman arazilerinin satışının siyasi istismarla ilişkisi ana konusuna yaklaşım verileri Tablo 26'da verilmiştir.

Orman Arazilerinin Satışının Siyasi İstismarla İlişkisi					
Çözümlenen Yazının yayımlandığı Gazete	Var - Olumlu	Var - Olumsuz	Yok	Kodlanamıyor	Toplam
Akşam	5	5	7	2	19
Anadoluda Vakit	9	10	7	4	30
Cumhuriyet	8	33	8	4	53
Hürriyet	4	13	3	4	24
Milliyet	2	7	6	5	20
Radikal	1	11	10	9	31
Sabah	4	4	10	2	20
Star		7	12	2	21
Türkiye	4	3	15	8	30
Yeni Şafak	5	2	16	6	29
Zaman	4	4	17	5	30
Toplam	46	99	111	51	307

Tablo 26: İncelenen haberlerin orman arazilerinin satışının siyasi istismarla ilişkisi ana konusuna yaklaşım verileri

8.f.7. Orman Arazilerinin satışının orman varlığına vereceği zararlar ana konusuna yaklaşım verileri

İnceleme kapsamında araştırılan gazetelerde toplam 133 haberde orman arazilerinin satışının orman varlığına vereceği zararlar konusuna değinilmiştir. 101 haberde orman varlığına zarar verileceği belirtilirken, 9 haberde orman varlığının zarar görmeyeceğinin söylendiği belirlenmiştir. 23 haber ise kodlanamamıştır.

Cumhuriyet gazetesi, orman arazilerinin satışı ile ilgili düzenlemenin orman varlığına vereceği zararlara 36 haberle değinirken, Anadolu'da Vakit 13 haberde düzenlemenin orman varlığına vereceği zararları belirten yazılara yer vermektedir. Hürriyet ve Radikal gazeteleri ise 9 haberde orman arazilerinin satışının orman varlığına vereceği zararları belirten yazılara yer vermektedir. Yalnızca toplam 9 haberde, yazıda orman arazilerinin satışının orman varlığına olumlu etkisi olabileceğini belirten görüşün

olması ki bu % 3,0 luk bir oranı bile göstermemesi bakımından dikkat çekici bir sonuç olarak değerlendirilmelidir. Genel olarak tüm gazetelerde yapılacak düzenlemenin orman varlığına vereceği zararlar konusunda genel bir konsensüsün hakim olduğu görülmektedir. Bütün gazeteler sonuçta yapılan düzenlemenin orman varlığına zarar vereceğini kabullenmektedir. Bu başlık altında çıkan yazılarda, gazetelerde genel bir fikri birliktelik söz konusudur. Gazete haberciliğinin niteliğinden kaynaklanan nedenlerle zaman zaman, haber ve yazılarda işlenen ana konuların saptanmasında belirgin bir güçlük yaşanmıştır.

Orman arazilerinin mülkiyetinin devrine ilişkin anayasa değişikliği ile ilgili tartışmalar genel başlığı altında belirlenen ana kategorilerin neden sonuç ilişkisi içinde aynı yazı içinde eşit ağırlıklarda ele alınıyor oluşu nedeniyle belirli bir görüşü destekliyor sayılamamış ve bu gibi haberler/yazılar, “kodlanamıyor” seçeneği ile kodlanmıştır. Veriler Tablo 27’de verilmiştir.

Orman arazilerinin orman varlığına vereceği zararlar					
Çözümlenen Yazının yayımlandığı Gazete	Var - Olumlu	Var - Olumsuz	Yok	Kodlanamıyor	Toplam
Akşam	2	6	11		19
Anadoluda Vakit	1	13	16		30
Cumhuriyet	1	36	12	4	53
Hürriyet	2	9	10	3	24
Milliyet		7	10	3	20
Radikal		9	17	5	31
Sabah	2	5	13		20
Star		6	12	3	21
Türkiye		3	26	1	30
Yeni Şafak		2	24	3	29
Zaman	1	5	23	1	30
Toplam	9	101	174	23	307

Tablo 27: Orman arazilerinin satışının orman varlığına vereceği zararlar

8.f.8. Orman Arazilerinin Satışının Ekolojik Dengeye Vereceği Zararlar Ana Konusuna Yaklaşım Verileri

İnceleme kapsamında araştırılan gazetelerde toplam 128 haberde orman arazilerinin satışının ekolojik dengeye vereceği zararlar konusuna değinilmiştir. 97 haberde orman varlığına zarar verileceği belirtilirken, 11 haberde ekolojik dengenin zarar görmeyeceğinin söylendiği belirlenmiştir. 20 haber ise kodlanamamıştır.

Orman arazilerinin satışı ile ilgili düzenlemenin ekolojik dengeye vereceği zararlarla ilgili en fazla yayını 34 haberle Cumhuriyet gazetesi yapmıştır. Anadolu'da Vakit 12 haberde düzenlemenin ekolojik dengeye vereceği zararları belirten yazılara yer vermektedir. Hürriyet 10 ve Radikal gazetesi ise 9 haberde orman arazilerinin satışının ekolojik dengeye vereceği zararları belirten yazılara yer vermektedir. Milliyet gazetesi de 7 haberle orman arazilerinin satışının ekolojik dengeye vereceği zararları belirten yazılara yer vermektedir.

Bu konuda en az yayını 2 haberle Yeni Şafak gazetesi verirken, Zaman gazetesi de yalnızca 3 haberle yer almıştır. Orman arazilerinin satışının ekolojik dengeye olumlu yararı olduğunu belirten sadece 11 haberin, görüşün olması ki bu % 1,5 luk bir oranı bile göstermemesi bakımından dikkat çekici bir sonuç olarak değerlendirilmelidir.

Genel olarak tüm gazetelerde yapılacak düzenlemenin orman varlığına vereceği zararlar yanında ekolojik dengeye de büyük zararlar vereceği konusunda genel bir konsensüsün hakim olduğu görülmektedir. Bütün gazeteler sonuçta yapılan düzenlemenin orman varlığının azalmasına ve ekolojik dengenin bir kez daha insan eliyle bozulmasına yol açacağı konusunda ortak endişeler taşımaktadır.

Anadolu'da Vakit gazetesi Cumhuriyet gazetesinden sonra yine 12 olumsuz haberle 2. sırada yer almaktadır. Bu sonuçlar Anadolu'da Vakit gazetesinin diğer gazetelere göre daha çevreci bir duruş gösterdiğini ortaya çıkarması bakımından anlamlı olarak değerlendirilmektedir.

İncelenen haberlerin orman arazilerinin satışının ekolojik dengeye vereceği zararlar ana konusuna yaklaşım verileri Tablo 28'de verilmiştir.

Orman Arazilerinin Satışının Ekolojik Dengeye Vereceği Zararlar					
Çözümlenen Yazının Yayımlandığı Gazete	Var - Olumlu	Var - Olumsuz	Yok	Kodlanamıyor	Toplam
Akşam		6	13		19
Anadoluda Vakit	3	12	15		30
Cumhuriyet	1	34	15	3	53
Hürriyet	2	10	10	2	24
Milliyet		7	10	3	20
Radikal		9	17	5	31
Sabah	1	4	15		20
Star		6	12	3	21
Türkiye	2	4	24		30
Yeni Şafak	1	2	23	3	29
Zaman	1	3	25	1	30
Toplam	11	97	179	20	307

Tablo 28: İncelenen haberlerin orman arazilerinin satışının ekolojik dengeye vereceği zararlar ana konusuna yaklaşım verileri

8.f.9. Orman Arazileri İle İlgili Basında Çıkan Haberlerde Değinen Diğer Konular

Haber ve yazıların asgari % 95,5'i bir başlık altında, çözümleme kapsamında oluşturulan kategorilerden birden fazlasına değinmektedir. Oluşturulan kategorilerden sadece birine değinen, dolayısıyla da bir ana konu etrafında kurulan haber ve yazıların

oranı ise sadece % 4.5'tir. Bu nedenle haber içinde değinilen diğer konuların incelenmesinin gerekli olduğu düşünülmüştür. Bu gerekliliği giderebilmek ve ana konu etrafında değinilen yan konuları da belirleyebilmek için ayrı bir çalışma yapılmış ve ana konu içinde değinilen yan konularda belirlenmiştir. Basında orman arazileri üzerinde yapılan tartışmalarda kamuoyuna bildirilen ve bu konunun bir de şu yönü vardır diyen yaklaşımların ne olduğunu öğrenmek açısından yan konulara da değinmek anlamlı bulunmaktadır.

8.f.10. Orman Arazileri İle İlgili Basında Çıkan Haberlerde Değinilen Diğer Konular İçinde Olumlu Haberler

Değinilen yan konular da olumlu ve olumsuz yaklaşımlar açısından kategorize edilmiştir. Buna göre, yan konular içinde olumlu yaklaşılacak hususların içinde, orman arazilerinin satışının yaratacağı sosyal sonuçlar gelmektedir. Buna karşılık, orman arazilerinin satışının ekolojik dengeye vereceği zararlar, yan konular içinde olumsuz yaklaşım sergilenen ana kategoriye oluşturmaktadır.

Genel olarak orman arazilerinin devletle vatandaş arasında uzun yıllardır süregelen bir sıkıntı konusu olduğu hemen herkesin ve tabii basının da üzerinde anlaştığı bir sorundur. Bu nedenle genel olarak orman arazilerinin mülkiyet/kullanma sorununun çözülmesi halinde toplumsal bir ihtiyacın giderileceği ön kabul görmektedir. Böyle bir düzenlemenin olumlu sosyal sonuçlar vereceği düşünülmektedir. Mahkemelerde artan davaların biteceği ve vatandaş-devlet karşıtlığının giderileceği daha önceki hükümetler dönemlerinde de üzerinde kabul görmüş bir düşüncedir. Esas sorun bunun nasıl, ne şekilde olacağı ve kimleri kapsayacağıdır. Yine konu ile ilişkilendirilerek anayasa

değişikliği paketi içine eklenen seçilme yaşının 25'e düşürülmesine, genel olarak olumlu yaklaşım ile birlikte, bunun orman arazileri ile ilişkilendirilmesi sebebiyle ve orman arazilerinin satışına karşı çıkanlarca desteklense bile bu haliyle reddedildiği belirlenmektedir.

İncelenen Haberlerin Yan Konuları	Olumlu Yaklaşım
Orman Arazilerinin satışının sosyal sonuçları	88
Anayasa Değişikliği paketi içinde seçilme yaşının indirilmesi	70
Orman Koruma / Geliştirme hizmetleri	70
Orman arazilerinin satışının orman köylülerine etkisi	46
Orman Arazilerinin satışının ekolojik dengeye vereceği zararlar	11
Toplam	285

Tablo 29: Haberlerin ana konularının yanında değinilen yan konuların olumlu yaklaşım verileri

8.f.11 Orman Arazileri İle İlgili Basında Çıkan Haberlerde Değinilen Diğer Konular İçinde Olumsuz Haberler

En çok üzerinde durulan konulardan birisi bu konuda yandaşlara peşkeş çekilmesi olasılığı ile bunun uzun vadeli orman tahribine yol açacağı korkusunun duyulduğu görülmektedir. Bununla ilişkili olarak da ekolojik dengenin zarar göreceği, doğal hayatın ve onun bir parçası olan insanın da bundan en fazla etkileneceği düşüncesi üzerinde ağırlıklı olarak durulduğu belirlenmektedir. Yine orman arazilerinin satışının sosyal sonuçlarının olumsuz olacağına ve bunun haksız olarak orman arazilerini kullananların adeta ödüllendirilmesi, ve kanunlara saygılı insanların cezalandırılması olacağı da dile getirilmektedir. Bir başka kaygı noktası, orman arazilerinin satışından en çok yararlanması ve esas olarak böyle bir düzenlenmenin ana noktası olarak gösterilen

orman köylülerinin ekonomik imkansızlıklar nedeniyle bu düzenlemeden en az yararlanabilecek kesim olacağı tartışmaları da önemli itiraz noktalarından biri olarak belirlenmektedir.

İncelenen Haberlerin Yan Konuları	Olumsuz Yaklaşım
Orman Arazilerinin satışının ekolojik dengeye vereceği zararlar	97
Orman Arazilerinin satışının sosyal sonuçları	91
Orman arazilerinin satışının orman köylülerine etkisi	47
Anayasa Değişikliği paketi içinde seçilme yaşının indirilmesi	30
Orman Koruma / Geliştirme hizmetleri	29
Toplam	294

Tablo 30: İncelenen Haberlerin Yan konularına olumsuz yaklaşım verileri

9. Haberin/Yazının Kaynağı

Haberlerin oluşturulmasında şüphesiz ki kaynağın büyük bir önemi vardır. Bir çok haberde kaynağı açıkça gösterebilirken; bazı haberlerde ise “muhabirler aldıkları bilgiyi yazdıkları haberlerde kullanamazlar (of the record); bilgiyi veren kaynağı belirtmeden, onun yerine bilgiyi verenin konumu ve statüsüne yakın genel tanımlar (on background)- Beyazsaray’dan bir kaynak v.b.) ya da hiçbir tanımlama yapılmıyor (deep background) olabilir.³¹¹ Tabii bu bizim habere ulaşmamızı ya da ulaştığımız haberin ancak izin verilen miktarını izin verilen ölçüde yayımlayabileceğimizi göstermektedir. Bu nedenlerle kaynağın bize gösterilen ya da gösterilmesine izin verilen kadarını açıklanabildiği görülmektedir.

³¹¹ John Keane, Medya ve Demokrasi, (Çev.) Haluk Şahin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999, 3.basım, s. 105.

İncelemeye konu oluşturan haberlerde sıklıkla kullanılan kaynak, Orman Bakan'dır. Konu açısından bakıldığında bu oldukça doğaldır; ancak ikinci sırada yer alan “sivil toplum örgütleri”nin varlığı dikkat çekicidir. Bu veri, Türkiye’de özellikle çevre sorunları açısından oluşmuş sivil ilginin bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Haberin/Yazının Kaynağı	Var	Yok	Kodlanamıyor
Orman bakanı tarafından yapılan açıklamalar	124	178	5
Sivil toplum örgütleri tarafından yapılan açıklamalar	96	210	1
Muhalefet yetkilileri tarafından yapılan açıklamalar	82	220	5
İdari yetkililer tarafından yapılan açıklamalar	78	228	1
Başbakan tarafından yapılan açıklamalar	72	229	5
Başka bakanların açıklamaları	59	244	4
Başka yazılı kaynaklar (Araştırma–Rapor–Bülten v.b)	34	267	6
Orman Bak. yetkilileri tarafından yapılan açıklamalar	24	282	1
Basın bültenleri	15	289	3
TBMM faaliyetleri	12	293	2
Cumhurbaşkanı/Cumhurbaşkanlığı açıklamaları	12	294	1

Tablo 31: Haber ve yazılarda kaynak olarak kullanılan kişi ve kurumların dağılımı

Sivil toplum örgütlerinin incelenen toplam haberlerin % 31.3’üne denk gelen bölümünde kaynak olarak kullanılması, bu örgütlerin orman arazilerinin mülkiyetinin devrine ilişkin tartışmalarda kamuoyunu etkilemek adına üzerine düşen görevi yaptığını göstermesi açısından ilginç olabilir. Bununla birlikte incelenen gazeteler bakımından sivil toplum örgütlerine sayfalarında yer verilmesi açısından yapılan değerlendirmede ise çok değişik sonuçlar elde edilmektedir.

Cumhuriyet gazetesi’nde orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik olarak verilen toplam 53 haberin 27’sinin (% 53) kaynağını sivil toplum örgütleri tarafından

yapılan açıklamalar oluşturmaktadır. Bu oran, Cumhuriyet gazetesi'nin orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik tartışmalarda hükümetin karşıtı tarafta yer alırken kendisine referans olarak sivil toplum örgütlerini aldığını ve kendi görüşlerini bu yolla desteklediğinin kanıtı olarak değerlendirilebilir. Aynı biçimde, hükümetle karşıt tutum içindeki Radikal gazetesi'nde de verilen 31 haberin 15'inin kaynağı sivil toplum örgütleridir. Onu, konuyla ilgili verdiği 24 haberin 11'inde sivil toplum örgütlerinin görüşlerini yansıtan Hürriyet gazetesi izlemektedir.

Buna karşılık, haberlerinde ağırlıklı hükümet yanlısı bir tutum sergileyen Anadolu'da Vakit gazetesi kullanmış olduğu 30 haberinde, Yeni Şafak gazetesi ise 29 haberinde sivil toplum örgütlerinin açıklamalarına hiç yer verilmemiştir. Bu durum, söz konusu süreçte hükümete tam destek verdiği görülen ve siyasi olarak da AK Parti hükümetiyle aynı görüşü paylaşan bu iki gazetenin, hükümetin 2-B arazileri ile ilgili düşüncelerini paylaşmayan ve muhalif açıklamalarda bulunan sivil toplum örgütlerinin açıklamalarına sayfalarında hiç yer vermediklerini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Buradan kendilerini sağ eğilimli olarak nitelendiren ve siyasal yaklaşım olarak hükümete yakın görünen iki gazetenin (Anadolu'da Vakit ve Yeni Şafak) sivil toplum örgütlerinin açıklamalarına mesafeli bir tutum sergiledikleri sonucuna ulaşmak da mümkündür.

Sivil Toplum Örgütleri Tarafından Yapılan Açıklamalar				
Çözümlenen Yazının yayımlandığı Gazete	Var	Yok	Kodlanamıyor	TOPLAM
Akşam	9	10		19
Anadoluda vakit		30		30
Cumhuriyet	27	26		53
Hürriyet	11	13		24
Milliyet	6	14		20
Radikal	15	16		31
Sabah	8	12		20
Star	5	15	1	21
Türkiye	8	22		30
Yeni Şafak		29		29
Zaman	7	23		31
TOPLAM	96	210	1	307

Tablo 32: STÖ'ler tarafından yapılan açıklamaların gazetelerde kaynak olarak kullanımına ilişkin dağılım

9.a. Orman Arazileri ile İlgili Muhalefet Partileri Tarafından Yapılan Açıklamalar

Orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik olarak hazırlanan Anayasa değişikliği teklifinin görüşüldüğü günlerde 2-B orman arazileri ile ilgili olarak araştırma kapsamında incelenen 11 gazetenin 146 günlük zaman dilimi içerisinde yayınlanan sayılarında kullanılan 83 haberde muhalefet partilerinin başkanları ve yöneticileri tarafından yapılan açıklamaların yer aldığı tespit edilmiştir. Bu sayı sivil toplum örgütlerinin kaynak olarak kullanıldığı haberlerin sayısının altındadır. Bu durum iki açıdan yorumlanabilir: birincisi, yapılmak istenen düzenlemede hükümetin karşısında muhalefet görevini STÖ'lerin üstlendiği ve bu konuda daha aktif olduklarıdır. İkincisi ise gazetelerin haber yapma pratikleri bağlamında yaptıkları tercihin STÖ'lerden yana olmasıdır.

Muhalefet partilerinin görüşlerine sayısal ve oransal açıdan en çok yer veren gazete Milliyet'tir. Aşağıdaki tablodan da izlenebileceği gibi Milliyet'te yayınlanan haber ve yazıların % 55'inde muhalefet partilerinin yöneticilerinin görüşlerine yer vermiştir.

Çözümlenen Yazının Yayımlandığı Gazete	Muhalefet Tarafından Yapılan Açıklamalar		
	Var	Yok	Kodlanamıyor
Akşam	5	14	
Anadoluda vakit	7	22	1
Cumhuriyet	8	44	1
Hürriyet	5	19	
Milliyet	11	9	
Radikal	13	18	
Sabah	6	14	
Star	2	17	2
Türkiye	12	18	
Yeni şafak	6	23	
Zaman	8	22	
Toplam	83	220	

Tablo 33: Muhalefet tarafından yapılan açıklamalar

10. Haberin İçeriğinde Ele Alınan Diğer Konular

Orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik olarak hazırlanan anayasa değişikliği teklifinin hakkında basınımızda değinilen diğer konular da araştırma kapsamında değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler çerçevesinde TBMM anayasa değişikliği sürecinde çalışmaları 154 haberle yer almaktadır. Meclis çalışmalarına basın tarafından büyük ilgi gösterildiği görülmektedir. Aynı zamanda Meclis'in de basına açık olduğu ve yeterli enformasyonu sağladığı düşünülebilir. Demokrasi sürecinde

halkın yetkisini alarak yasama organı olarak görev yapan parlamenterlerin çalışma yeri olan parlamentoda basınla diyalog içinde olduğu sonucu elde edilmektedir.

Rant talan iddialarının 105 haberle ikinci sırada yer alması hükümetin inandırıcılık yönünden büyük bir sıkıntı içinde olduğunu düşündürmektedir. Orman arazilerinin mevcut durumu 104 haberle yer almaktadır. Orman arazilerinin satışından elde edilmesi beklenen gelirin 91 haberde yer alması gazetelerde ve kamuoyunda bu konuda bir hayli üzerinde durulduğunu göstermektedir. Orman arazilerinin satışını destekleyen gazetelerde genel olarak satıştan elde edilmesi beklenen gelirin yüksekliği ve ülkenin içinde bulunduğu sıkıntının giderileceği üzerinde durulduğu belirlenirken, karşıt görüşü savunan gazetelerde genel olarak öyle açıklandığı gibi 20-25 milyar dolar gelir elde edilemeyeceği ve yaşanacak orman kaybının elde edilecek gelire feda edilmemesi gerektiği üzerinde görüş belirtilmektedir.

Dikkat çeken bir diğer veri ise “satışa konu olan orman arazilerinin satış şartları 20 haberle yer alabilirken, satışa konu olan orman arazilerinin ödeme koşulları ancak 11 haberle son sırada yer almaktadır. Bu veriler gazetelerin ve kamuoyunun orman arazilerinin satış konusunu tartışmaya bile açmadığını, açmak istemediğini göstermesi bakımından anlamlıdır. Veriler Tablo 35’ te verilmiştir.

Haberin İçeriğinde Ele Alınan Diğer Konular			
	Var	Yok	Kodlanamıyor
TBMM Anayasa değişikliği sürecinde çalışmaları	154	134	19
Rant talan iddiaları	105	130	72
Orman arazilerinin mevcut durumu	104	157	46
Orman arazilerinin satışından elde edilmesi beklenen gelir	91	146	70
Yasa çalışmalarına STÖ'lerinin katkıları	89	198	20
Orman köylülerinin ekonomik sosyal düzeyleri	60	212	35
Söz konusu kanun kapsamına girecek yerler	58	181	68
Orman sevgisi koruma çalışmaları	54	235	18
Yeni ağaçlandırma çalışmaları	29	255	23
Satış konu olan orman arazilerinin satış şartları	20	250	37
Satış konu olan orman arazilerinin ödeme koşulları	11	264	32

Tablo 34: Haberin içeriğinde ele alınan diğer konular

11. Haberlerin Orman Arazilerinin Mülkiyetinin Değişikliğine Yönelik Yapılan Anayasa Değişikliği Tartışmaları Konusuna Ana Yaklaşımı

İncelenen süre içinde örneklem dahilindeki gazetelerde yayınlanan metinlerin konuya yaklaşımlarını belirlemek amacıyla yapılan kategorileştirme aşağıdaki tabloda sunulmuştur. Buna göre haberlerde 69 haberle 1. sırada orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik olarak yapılan anayasa değişikliği tartışmalarına “nötr” yaklaşılırken, 83 haber ile % 9.4’ü olumlu bir şekilde orman arazilerinin satışının gerekliliğini ortaya koyan bir yaklaşım sergilemiştir. Buna karşılık 90 haberde orman arazilerinin satışının gerekliliği olumsuz bir şekilde değerlendirilirken, tüm haberlere oranı %12.0 olarak saptanmıştır. İncelenen bir alan da “haberlerin yazıların manşetinde orman arazilerinin mülkiyetinin değişikliğine yönelik yapılan anayasa değişikliği tartışmaları konusuna ana

yaklaşımın nasıl verildiğidir. Konu hakkında okuyucuya verilen ilk etkileşimler haberin yazının manşetini okurken sağlanmaktadır. Haberin/yazının manşeti yazıyı yazanın kodladığı bilgileri, vermek istediği mesajı hedef kitleye aktarmada ele alınan en önemli haber unsurudur. Bu nedenle aktarılacak yazının ana fikri hedef kitleye başlık/manşet vasıtası ile kodlanarak gönderilmektedir. Bu nedenle yazının haberin manşetini incelemek anlamlı olacaktır.

Tablonun incelenmesinden de görüleceği gibi en çok öne çıkan yaklaşımın 69 birim değer ile tarafsız olarak yaklaşıldığıdır. Bu değer incelediğimiz 307 haber içerisinde % 22,5' lik bir orana işaret etmektedir. Bu değer bize orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik olarak yapılması düşünülen anayasa değişikliğinin yeteri kadar kamuoyuna anlatılmadığını ve kamuoyu tarafından da konunun çok iyi bir şekilde anlaşılmadığını ortaya koymasından anlamlıdır. 68 birim haberle karşımıza çıkan bir diğer sonuç ise konunun kamuoyunda olumsuz olarak değerlendirildiği ve desteklenmediğidir. % 22,1' lik bir değere işaret etmektedir. Yine orman arazilerinin satılmasına olanak tanıyan değişikliği genel olarak olumsuz olarak değerlendiren ancak olumlu yanları da olduğunu düşünenlerin sayısı 11 birim haber olup, % 3,6 lık bir değeri temsil etmektedir.

Orman arazilerinin satılmasına yönelik çalışmaları genel olarak olumlu bulup, olumsuz yanları da olduğunu düşünenlerin sayısı ise 17 birim olup, oran olarak % 5,5' lik bir değer ifade etmektedir. Orman arazilerinin satılmasına olanak tanıyan anayasa değişikliği teklifini destekleyen manşet sayısı ise sadece 44 birim haber olup, oran olarak % 14,3' lük bir desteği ifade etmektedir ki bu sonuç bize kamuoyunun genel

olarak olumsuz mesajlarla karşı karşıya kaldığını göstermektedir. Sonuçta Cumhurbaşkanınca veto edilen anayasa değişikliği teklifinin veto edilmesinin hiç de sürpriz olmadığını ortaya koymaktadır. Haberlerin yazıların manşetinde orman arazilerinin mülkiyetinin değişikliğine yönelik yapılan anayasa değişikliği tartışmaları konusuna ana yaklaşımına ait veriler Tablo 35’de verilmektedir.

Haberin/Yazının Manşetinde Orman Arz.Satışına Ana Yaklaşımı	Haber sayısı	Yüzde %
Olumlu Yaklaşım Var - Destekliyor	44	14,3
Olumsuz Yaklaşım Var - Desteklemiyor	68	22,1
Olumlu Yaklaşım Ağır Basıyor ama Olumsuzlar da var	17	5,5
Olumsuz Yaklaşım Ağır Basıyor ama Olumlular da var	11	3,6
Tatafsız / Nötr	69	22,5
Kodlanamıyor	42	13,7
Yok	56	18,2
TOPLAM	307	100,0

Tablo 35: Haberlerin/ yazıların manşetinde orman arazilerinin mülkiyetinin değişikliğine yönelik yapılan anayasa değişikliği tartışmaları konusuna ana yaklaşımı

12. Haberlerin Orman Arazilerinin Mülkiyetinin Değişikliğine Yönelik Yapılan Anayasa Değişikliği Tartışmaları Konusuna Genel Yaklaşımı

Araştırma kapsamında orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik olarak yapılan anayasa değişikliği teklifi üzerinde yapılan tartışmalarda basının genel olarak haberlerin yazıların orman arazilerinin satışına ana yaklaşımı konusu da incelenerek değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde 89 haberle olumsuz yaklaşım var desteklemiyor başlığı altında verilen haberler 1. sırada yer almaktadır. Gazetelerin genel olarak orman arazilerinin satışı konusuna karşı çıktıkları ve hükümetin politikasına

karşı hareket ettikleri sonucu elde edilmektedir. Bu durum kamuoyunun oluşturulması aşamasında basının 4. kuvvet olarak gücünü göstermesi yanında kamuoyu gücünün de genel olarak belki halkın çoğunluğunu temsil etmediği ileri sürülse de (ki bu çalışmada bu konuda ülke genelini yansıtacak sağlıklı bir veri, istatistiki bir bilgi yoktur.) kararlı bir baskı grubunun kamuoyunu Habermas'ın ileri sürdüğü gibi istediği yönde etkileyebileceğini göstermektedir. Bu bakımdan kamuoyu desteğinin önemi 21. yüzyılı yaşadığımız çağda özellikle siyasal politikada hükümetlerin en çok ihtiyacını duydukları destek olması bakımından önemlidir. Veriler Tablo 36' da verilmiştir.

Genel Olarak Haberlerin Yazıların Orman Arazilerinin Satışına Ana Yaklaşımı	Haber sayısı	Yüzde %
Olumlu yaklaşım var - destekliyor	63	20,5
Olumsuz yaklaşım var - desteklemiyor	89	29,0
Olumlu yaklaşım ağır basıyor ama Olumsuzlar da var	19	6,2
Olumsuz yaklaşım ağır basıyor ama olumlular da var	12	3,9
Tatafsız / nötr	71	23,1
Kodlanamıyor	20	6,5
Yok	33	10,7
Toplam	307	100,0

Tablo 36: Genel olarak haberlerin yazıların orman arazilerinin satışına ana yaklaşımı

13. Genel Olarak Orman Arazilerinin İşgaline Karşı Yaklaşım

Araştırma kapsamında orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik olarak yapılan anayasa değişikliği teklifi üzerinde yapılan tartışmalarda basın genel olarak

haberlerin yazılarının orman arazilerinin satışına ana yaklaşımı konusu da incelenerek değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde gazetelerde orman arazilerinin işgaline karşı kuvvetli bir karşı çıkış belirlenmektedir. 132 haberde bu konuda tam bir karşı çıkış belirlenmektedir. 104 haberde bu konuda herhangi bir görüş belirtilmediği (missing) ele alınarak bir değerlendirme yapılırsa % 68 oranında bir karşı duruş ortaya çıkmaktadır. Bu durum anayasa değişikliğinin Cumhurbaşkanı'nca neden "veto edildiğini" göstermesi bakımından anlamlı olarak değerlendirilmektedir. Kabul edilmelidir ki Cumhurbaşkanlığı makamı da karar alırken kanunlara uygunluk ölçütünü aramasının yanında kamuoyunun genel etkisinin dışında olan bir kurum olarak görülmemelidir. Belirtilmesi gereken bir nokta da yok kabul edilecek kadar az sayıda (2) haberde ormanların işgalinin desteklendiğinin elde edilmesidir. Genel kamuoyunun eğilimini yansıtması bakımından bu durum bize orman alanlarının işgaline karşı kamuoyunda çok büyük bir direncin olduğu sonucunu göstermektedir. Veriler Tablo 37'de verilmektedir.

Genel Olarak Orman Arz.İşgaline Karşı Yaklaşım	Haber sayısı	% Yüzde
Olumlu Yaklaşım Var - Destekliyor	2	0,7
Olumsuz Yaklaşım Var - Desteklemiyor	132	43,0
Olumlu Yaklaşım Ağır Basıyor ama Olumsuzlar da var	2	0,7
Olumsuz Yaklaşım Ağır Basıyor Ama Olumlular da var	6	2
Tatafsız / Nötr	23	7,5
Kodlanamıyor	138	12,4
Yok	104	33,9
TOPLAM	307	100,0

Tablo 37: Genel olarak orman arazilerinin işgaline karşı yaklaşım

14. Orman Köylülerinin Kalkındırılmasına Karşı tutum

Araştırma kapsamında orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik olarak yapılan anayasa değişikliği teklifi üzerinde yapılan tartışmalarda basın genel olarak haberlerin yazıların “orman köylülerinin kalkındırılmasına karşı tutum” konusu da incelenerek değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde 51 haberde orman köylülerinin kalkındırılması desteklenirken, 8 haberde olumsuz yaklaşım gösterilmektedir. Ancak değinilmesi gereken bir noktada 307 haberde toplam olarak 51 olumlu görüşün olması da bu konuda yeterince bir destek olmadığı şeklinde düşünülmektedir. Belirtilmesi gereken bir noktada esas tartışmanın rant-peşkeş –talan ve ormanların zarar görmesi başlığı altında yapıldığı görülmektedir. Bu nedenle bu tartışmaların içerisinde orman köylülerinin durumu çok fazla gündeme gelmediği sonucu elde edilmiştir. Veriler Tablo 38’de verilmiştir.

Orman Köylülerinin Kalkındırılmasına Karşı tutum	Haber sayısı	Yüzde %
Olumlu Yaklaşım Var - Destekliyor	51	16,6
Olumsuz Yaklaşım Var - Desteklemiyor	8	2,6
Olumlu Yaklaşım Ağır Basıyor ama Olumsuzlar da var	23	7,5
Olumsuz Yaklaşım Ağır Basıyor ama Olumlular da var	0	0
Tatafsız / Nötr	18	5,9
Kodlanamıyor	36	11,7
Yok	171	55,7
TOPLAM	307	100,0

Tablo 38: Orman köylülerinin kalkındırılmasına karşı tutum

15. Orman Arazilerinin Orman Köylülerine Satışına Karşı Tutum

Araştırma kapsamında orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik olarak yapılan anayasa değişikliği teklifi üzerinde yapılan tartışmalarda basın genel olarak haberlerin/yazıların “orman köylülerinin satışına karşı tutum” konusu da incelenerek değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde 33 haberde “orman arazilerinin orman köylülerine satışı” desteklenirken, 9 haberde olumsuz yaklaşım gösterilmektedir. Ancak değinilmesi gereken bir noktada 307 haberde toplam olarak 33 olumlu görüşün olması da bu konuda yeterince bir destek olmadığı şeklinde düşünülmektedir. Yukarıda da değinildiği gibi gazetelerde ve kamuoyunda esas tartışmaların rant-peşkeş –talan ve ormanların zarar görmesi başlığı altında yapıldığı görülmektedir

Orman Arazilerinin Orman Köylülerine Satışına Karşı Tutum	Haber sayısı	% Yüzde
Olumlu Yaklaşım Var - Destekliyor	33	10,7
Olumsuz Yaklaşım Var - Desteklemiyor	9	2,9
Olumlu Yaklaşım Ağır Basıyor ama Olumsuzlar da var	30	9,8
Olumsuz Yaklaşım Ağır Basıyor ama Olumlular da var	3	1,0
Tatafsız / Nötr	23	7,5
Kodlanamıyor	73	23,8
Yok	136	44,3
TOPLAM	307	100,0

Tablo 39: Orman arazilerinin orman köylülerine satışına karşı tutum

16. Orman Arazilerinin İşgalcilere/Kullanıcılara Satışına Karşı Tutum

Araştırma kapsamında orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik olarak yapılan anayasa değişikliği teklifi üzerinde yapılan tartışmalarda basının genel olarak haberlerin yazıların “orman arazilerinin işgalcilere/kullanıcılara satışına karşı tutum” konusu da incelenerek değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde 28 haberde orman arazilerinin işgalcilere kullanıcılara satışı desteklenirken, 89 haberde olumsuz yaklaşım gösterilmektedir. Ancak değinilmesi gereken bir noktada 307 haberde toplam olarak 28 olumlu görüşün olması da bu konuda bir destek olmadığı hatta bir karşı çıkış olduğu şeklinde düşünülmektedir.

Orman Arazilerinin İşgalcilere/Kullanıcılara Satışına Karşı Tutum	Haber sayısı	Yüzde %
Olumlu Yaklaşım Var - Destekliyor	28	9,1
Olumsuz Yaklaşım Var - Desteklemiyor	89	24
Olumlu Yaklaşım Ağır Basıyor ama Olumsuzlar da var	23	7,5
Olumsuz Yaklaşım Ağır Basıyor ama Olumlular da var	10	3,3
Tatafsız / Nötr	34	11,1
Kodlanamıyor	65	21,2
Yok	58	18,9
TOPLAM	307	100,0

Tablo 40: Orman arazilerinin işgalcilere/kullanıcılara satışına karşı tutum

17. Mevcut Statünün Korunması Karşısında Tutum

Araştırma kapsamında orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik olarak yapılan anayasa değişikliği teklifi üzerinde yapılan tartışmalarda basının genel olarak

haberlerin yazılarının “mevcut statünün korunması karşısında tutum” konusu da incelenerek değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde 41 haberde mevcut statünün korunması seçeneği olumlu görüşle desteklenirken, 78 haberde olumsuz yaklaşım gösterilmektedir. 21 haberde olumlu bulduğu halde düzenlemenin olumsuz yanları olduğu da belirtilirken 6 haberde olumsuz yaklaşım ağır basıyor ama olumlular da var düşüncesi görülmektedir. Burada değinilmesi gereken bir noktada 307 haberde toplam olarak 41 olumlu görüşün olması, 78 olumsuz görüşün olması kamuoyunun mevcut durumdan memnun olmadığı ve yeni bir düzenlemenin gerekliliği konusunda yaklaşımların olmasının şeklinde düşünülmektedir. Bu konuda genel olarak sosyal bir ihtiyacın olduğu düşünülebilir. Sorun bu çalışma kapsamında elde edilen verilerin sonucunda bu ihtiyacın nasıl giderileceği ve bunun kamuoyu desteği alınarak nasıl başarılacağı noktasında belirlediği düşünülmektedir.

Özel Ormanların Kurulmasına Karşı Tutum	Haber sayısı	% Yüzde
Olumlu Yaklaşım Var - Destekliyor	41	13,4
Olumsuz Yaklaşım Var - Desteklemiyor	78	25,4
Olumlu Yaklaşım Ağır Basıyor ama Olumsuzlar da var	21	6,8
Olumsuz Yaklaşım Ağır Basıyor ama Olumlular da var	6	2
Tatafsız / Nötr	42	13,7
Kodlanamıyor	70	22,8
Yok	49	16
TOPLAM	307	100,0

Tablo 41: Mevcut statünün korunması karşısında tutum

18. Vatandaş Devlet Karşıtlığının Sona Erdirilmesine Karşı Tutum

Araştırma kapsamında orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik olarak yapılan anayasa değişikliği teklifi üzerinde yapılan tartışmalarda basının genel olarak haberlerin yazılarının “vatandaş devlet karşıtlığının sona erdirilmesine karşı tutum” konusu da incelenerek değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde 73 haberde “vatandaş devlet karşıtlığının sona erdirilmesi” olumlu görüşle desteklenirken, 13 haberde olumsuz yaklaşım gösterilmektedir. 32 haberde olumlu bulduğu halde düzenlemenin olumsuz yanları olduğu da belirtilirken 6 haberde “olumsuz yaklaşım ağır basıyor, ama olumlular da var” düşüncesi görülmektedir. 46 haberde tarafsız / nötr görüş belirlenirken, 68 haber kodlanamamıştır. Burada değinilmesi gereken bir noktada 307 haberde toplam olarak 73 olumlu görüşün olması, 68 görüşün kodlanamamış olması kamuoyunun mevcut durumdan memnun olmadığı ve yeni bir düzenlemenin gerekli olduğu şeklinde değerlendirilmektedir. Araştırma kapsamında yapılan çalışmada elde edilen veriler sonucunda “vatandaş devlet karşıtlığının sona erdirilmesi” konusunda düzenleme yapılmasına bir ihtiyaç olduğu değerlendirilmektedir.

Vatandaş Devlet Karşıtlığının Sona Erdirilmesi Karşı Tutum	Haber sayısı	Yüzde %
Olumlu Yaklaşım Var - Destekliyor	73	23,8
Olumsuz Yaklaşım Var - Desteklemiyor	13	4,2
Olumlu Yaklaşım Ağır Basıyor ama Olumsuzlar da var	32	10,4
Olumsuz Yaklaşım Ağır Basıyor ama Olumlular da var	6	2
Tatafsız / Nötr	46	15
Kodlanamıyor	68	22,1
Yok	69	22,5
TOPLAM	307	100,0

Tablo 42: Vatandaş devlet karşıtlığının sona erdirilmesi karşı tutum

ARAŞTIRMANIN GENEL DEĞERLENDİRMESİ

Bu çalışma kapsamında, 25 Kasım 2002 - 19 Nisan 2003 tarihleri arasında 146 günlük zaman dilimi içinde seçilen örneklem doğrultusunda tamamı ülke düzeyinde dağıtımı yapılan yaygın (ulusal) olmak üzere toplam 11 gazetenin 1606 sayıdan oluşan koleksiyonunda (Akşam, Anadolu'da Vakit, Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Radikal, Sabah, Star, Türkiye, Yeni Şafak ve Zaman gazeteleri) orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik anayasa değişikliği çalışmaları ile ilgili haberler, yazılar ve kullanılan görsel malzemeler incelenmiştir.

Çalışma kapsamında belirlenen 11 gazetede “orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik anayasa değişikliği çalışmaları” ile ilgili 307 haber ya da yazı incelenmiştir. İncelenen 307 haber ya da yazıdan 151 haber ya da yazıda en az bir görsel malzeme kullanıldığı tespit edilmiştir. Toplam kullanılan görsel malzeme sayısının ise 218'den fazla olduğu belirlenmiştir. Yeni Şafak, Anadolu'da Vakit ve Türkiye gazetelerinin birkaç haber dışında “orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik anayasa değişikliği” çalışmaları'nı savunup destekleyen bir yaklaşım sergilediği belirlenirken, Cumhuriyet ve Radikal gazeteleri “orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik anayasa değişikliği” çalışmaları karşıtı bir başka ifadeyle 2-B arazilerinin satılması karşıtı bir tutum içindedir.

Bazı haberlerin anlatım biçiminde “tarafsız habercilik” örneğine uygun olmayan yanlı anlatım yoluna gidildiği görülmektedir. Haberi oluşturan kişinin dünya görüşünden gazetenin yayın politikasına kadar pek çok etkenin haberin oluşumunda etkili olduğu düşünülürse, tarafsız habere rastlamak pek olası görünmemektedir. Bu gazeteler kendi

dünya görüşleri doğrultusundaki kaynakların görüşlerine daha çok yer vermektedir. Örneğin Cumhuriyet ve Radikal, orman arazilerinin satılması çalışmaları konusunda daha çok “TEMA” gibi sivil toplum örgütlerinin konuyla ilgili basın açıklamalarına, konunun uzmanı öğretim elemanlarının konu hakkındaki yazılarına köşelerini ayırarak, bunlar tarafından yazılmış araştırma raporlarının sonuçlarını ve karşıt görüşteki bilim adamlarının düşüncelerini haber konusu yapmaktadır. Yeni Şafak, Anadolu’da Vakit ve Türkiye gazeteleri ise sivil toplum örgütlerine ve düşüncelerine, yazılarına sayfalarında hiç yer vermeyerek, orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yönelik anayasa değişikliği çalışmaları konusunda daha çok ekonomik kazanımlar, elde edilecek gelirin büyüklüğü, bütçe açıklarının 2-B arazilerinin satışından elde edilecek gelire kapatılacağı ve Türkiye Cumhuriyeti devletinin IMF’ye el açmaktan kurtulacağı yönünde yazılara yer vermektedir. Hürriyet gazetesi, Yalçın Doğan’ın ve Bekir Coşkun’un köşe yazılarında anayasa değişikliği çalışmaları konusuna karşıt görüşte yazılar yazmasına rağmen (ki Cumhuriyet gazetesi kökenlidir) çoğunlukla tarafsız bir tutum izlemiştir. “Gazetelerin genel yayın politikalarını da çoğunlukla köşe yazarları değil, verilen haberlerin verilmiş biçimlerinin belirlediği bilinmektedir.”³¹²

Hürriyet, kurulduğundan beri demokrasi savunucusu bir politika oluşturarak yayınlarını bu temelde konumlandırmış, büyüyerek, holdingleşmeye yönelmiştir. Gazetecilik dışında çeşitli alanlara değişik yatırımlar yaparak büyük sermayeyle içli dışlı olmuş, ortaklıklar (İş Bankası ile Petrol Ofisi’nin alınması) oluşturmuş, banka satın almış (Dışbank), pazarlama şirketleri ile (Hürpa –Milpa) gazeteciliğin dışına da yönünü

---

³¹²Nimet İlgü, Medyada Özelleştirme Haberleri, Yüksek lisans Tezi, Ank.Ünv.Sos.Bil.Esn. Gazetecilik ABD. Ankara, 1998,s.232

çevirmiştir. Hürriyetin çıkarları büyük sermaye gruplarının çıkarları ile çakışır hale gelmiştir. Bu nedenle ekonomik alanda serbest piyasa sistemini bütünüyle egemen kılmak isteyen özel sermayeyle birlikte bir tutum izlemektedir.

Vakit, Türkiye ve Yeni Şafak gazeteleri ekonomik yönden çıkmazda olan Türkiye'nin kurtuluş yollarından birisi olarak orman arazilerinin satışının gerekliliğine³¹³ vurgu yaparken, IMF'den kurtulmanın yolunun buradan elde edilecek gelirler olduğu düşüncesi³¹⁴ işlenmeye çalışılmakta, orman arazilerinin satılmasına karşı çıkan politikalar açıkça eleştirilmektedir. Örneğin Vakit gazetesini 28 Mart 2003 tarihli sayısının 8. sayfasında “Orman arazilerinin satışından 25 milyar dolar” başlığı ile Orman Bakanı Osman Pepe'nin :

“Hazine (2-B) arazilerini satıp bugüne kadar değerlendirilemeyen hazine arazilerini satıp gelir sağlayacağız, örneğin İstanbul Çavuşbaşı'nda 40 milyon metrekaare orman arazisi var. Metrekaresini 10 dolardan satsanız 400 milyon dolar, 20 dolardan satsanız 800 milyon dolar eder, kısaca bu yolla 25 milyar dolarlık bir gelir sağlamayı hedefliyoruz.” sözleri yer almaktadır.

Cumhuriyet, Hürriyet ve Radikal gazetelerinin ise ekonomik kazanımların yaşanacak olası bir orman/çevre katliamı yanında anlamsız kalacağını ifade ederek anayasa değişikliği çalışmalarına karşı katı bir muhalefet yürüttüğü görülmektedir. Cumhuriyet, kendisini Atatürk'ün kurduğu, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin savunucusu olarak tanımlamaktadır. 2-B arazilerinin satılmasına karşı tutumu da bu görüş doğrultusunda biçimlenmektedir. Cumhuriyet gazetesi, “özel girişimciliğe” karşı

---

³¹³ Vakit ve Türkiye gazeteleri 2-B ile ilgili yapmış olduğu 30 haberin 15'inde, Yeni Şafak gazetesi ise 29 haberin 13 'ünde “orman arazilerinin satışının gerekliliğine ilişkin vurgu yapmışlardır.

³¹⁴ Türkiye gazetesi 2-B ile ilgili yapmış olduğu 30 haberin 16'sinde, Yeni Şafak gazetesi ise 29 haberin 15 'inde Vakit gazetesi 30 haberin 13'ünde “orman arazilerinin satışının ekonomik kazanımlarına ilişkin vurgu yapmışlardır.

çıkarmakta ancak Atatürk'ün kurulmasına öncülük ettiği devlet işletmelerine sahip çıkarak özelleştirilmelerine, orman arazileri örneğinde olduğu gibi karşı çıkmakta ve “Sosyal devlet” anlayışını savunan bir anlayışı benimsemektedir. Cumhuriyet'in genel yayın politikasını belirleyen ana etken, devletin ekonomideki etkinliğinden çok, Türkiye Cumhuriyeti'nin varlığı ve devamı konusundaki hassasiyetidir. Cumhuriyet devletin laik yapısını ve mevcut sınırlarının değişmesini gündeme getirebilecek olaylara tepki gösteren bir yayın politikası izlemektedir. Cumhuriyet genel olarak 2-B lerle ilgili düzenlemenin orman varlığına ve ekolojik dengeye vereceği zararı dile getirirken, bir yandan da “siyasal İslam'ı” temsil eden Ak Parti hükümetinin kıymetli arazileri kendi dünya görüşünü taşıyan insanlara, gruplara peşkeş çekeceği ve bu yolla siyasal İslam'a bir rant aktarımı söz konusu olacağını da şiddetle dile getirmektedir.³¹⁵

Medya araştırmalarının seyri içinde, medya ürünlerinin alıcıları ile kamuoyunu özdeşleştirmenin büyük bir hata olduğu anlaşıldı. Kamuoyu sadece yurttaşların daha karmaşık bilgilenme ve söylemsel etkileşim sürecinde ortaya çıkar diyen Meyer' in de söylediği kamusal alan, bizzat kamusal iletişimin medyanın etkisiyle nasıl yeniden şekillenmektedir. “Yapılan çözümler, kitle iletişim araçlarının siyasal yaşamı yansıtmakla kalmayıp, medyanın gereksinimleri doğrultusunda biçimlendirilmiş bir siyasal gerçeklik ürettiğini defalarca göstermiştir” diyen Meyer'e göre “medya gibi çağdaş toplumları bu kadar kapsamlı ve kalıcı, bu kadar köklü ve geri dönülemez bir biçimde şekillendiren başka bir görüngüden” söz edilemez.

---

³¹⁵ Cumhuriyet gazetesi incelenen dönem içerisinde vermiş olduğu 53 haberin 33'ünde 2-B yasa tasarısının siyasi istismar konusu olacağını, siyasal İslam'a yandaş kişilere/gruplara peşkeş çekileceği iddialarına çok güçlü bir şekilde yer vermektedir.

SONUÇ

Türkiye'nin ekonomik krizle boğuştuğu bir dönemde, ekonomik kaynak paketi olarak düşünülen Orman Arazilerinin Mülkiyetinin Devrine ilişkin olarak yapılan anayasa değişikliği düzenlemesi ile ilgili sürecin Türk basınında yer alan haber, yazı ve köşe yazılarındaki sunumunun incelendiği bu çalışma, özellikle sürecin başladığı dönem olan 25 Kasım 2002 ile Anaya değişikliği tasarısının Cumhurbaşkanıca veto edildiği tarih olan 19 Nisan 2003 tarihleri arasında kalan 146 günlük dönemi kapsamıştır. Çalışmanın aslında üç boyutu bulunmaktadır. 1- Türkiye'nin ekonomik zayıflığı ve buna bağlı dışa bağımlılığı 2) Türkiye'nin geçmişte siyaseten orman\hazine arazilerinde kaçak yapılaşmaya imar affı çıkarması, rant tartışmaları 3) Bu sorunun Devlet vatandaş arasında var olan hukuki boyutunun büyüklüğü 4) Bu boyutların Türkiye'deki yazılı basında sunulma şekli. Konunun yazılı basında sunulma şeklini incelemek için belirlenen gazetelerde yer alan tüm haberler, yazılar ve köşe yazıları seçilip incelenmiştir. Yazıların, toplumsal davranış kalıplarının tespiti için bir yandan konunun ekonomik boyutu analiz edilmeye çalışılmış, diğer yandan tarihsel süreçte devlet vatandaş anlaşmazlığının bu süreçteki etkileri ve rolü araştırılmıştır. Bu açıdan konunun siyasi bir yönü de vardır. Bu süreçleri incelemek için kamuoyu gündeminin belirlenmesi anlamında “medya gündemi, kamuoyunun oluşturulması süreci ve siyasi süreçlerin kesişmeleri” incelenmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde ortaya koyulan, demokrasilerde kamuoyu desteğinin gerekli olduğu belirtilmiştir. Öncelikli olarak şu tespiti ortaya koymakta yarar vardır. Demokrasi ile yönetilen toplumlarda, karar alma süreçlerinin oluşumunda kamuoyunun ihtiyacı olan enformasyona, kitle iletişim araçları kullanılarak ulaşılmaktadır. Ancak doğal olarak medya aracılığıyla verilen haberlerde eşik bekçiliği görevini yürütenlerce haberler elenerek, bir kısmı seçilmekte ve kamuoyuna bu haliyle seçilmiş olarak servis edilmektedir. Bu durumda hangi haberlerin seçilerek kamuoyuna aktarıldığı, hangi haberlerin aktarılmadığı yanında, haberin hangi kısmının ön plana çıkarıldığı da cevabı bulunması gereken bir soru durumundadır.

Çalışmaya başlarken ortaya koyulan varsayımlar arasında, basının nesnel olmadığı ve aynı olayları kendilerini konumlandıkları yere göre değerlendirdikleriydi. Yapılan inceleme sonunda, bu yaklaşımın yaygınlığı ortaya çıkmıştır; ancak basında yer alan yazılarda yapılan yorumlar, okuyucuyu düşündürmek ve süreç hakkında doyurucu bilgi vermek yerine, yönlendirmek şeklinde olmaktadır. Gazete yazılarında yer alan bu yönlendirme durumu, orman arazileri ile ilgili gerçeklerin, sorunları yorumlanması ve açıklanması yerine, kişiselleşmiş siyasi karşıtıkların yaratılması ile gerçekleşmektedir. Gazetelerin hükümete göre kendilerini siyasi olarak yakın ya da uzak olarak konumlandırmalarına bağlı olarak kişiselleştirme şeklinde ortaya çıkan bu karşıtıklarla konunun çok boyutlu tartışılması göz ardı edilerek, bu durum gazetelerin kendi görüşlerini meşrulaştırmasını sağlamaktadır; çünkü yazılarda sıklıkla vurgulanan şey “orman arazilerinin mülkiyetinin devrine yol açılmasının vurgun, talan, rant ve siyasi istismar olduğu ya da açılmamasının vurgun, talan rant yada siyasi istismar olduğu” şeklinde karşıtıklardır. Yine bu yolla elde edilecek gelir konusunda da karşıtıklar

bulunmaktadır. Karşıt görüşler kurulurken, örneğın yazar kendi görüşlerini kendi görüşlerine yakın kaynaklarla doğrulama yoluna giderken, karşıt görüşlere yazısında\ köşesinde yer vermemektedir. Aynı şekilde kamuoyunda ters algılanan haber ve görüntülere atıfta bulunarak olumsuz çağrışımlardan yararlanmak ve kamuoyunu yönlendirmek peşindedir. Genel olarak kamuoyunun yönlendirilmesi çabası gazetelerde konu ile ilgili yer alan haber başlıklarında da sıklıkla görölmektedir. Bu karşıtılıklarla yazarın karşısında konumlandırılan görüş ya da kişının görüşlerine yüklenen olumsuz anlamlarla gerçekleşmektedir. Böylece kullanılan dilin dolayımlanması ile gerçekleşen mücadele, karşıtılığın kurulması ile, yazarın savunduğı görüş, temsil ettiğı söylem meşrulaşmaktadır.

Ortaya konan karşıtılıklardan ekonomik sıkıntıdan kurtulmak \ IMF/Dünya Bankasına bağımlı olmaktan kurtulmak ile siyasi istismar, yandaşlara peşkeş çekilmesi karşıtılığı üzerinde durulmalıdır. Hükümete destek verenler, ekonomik kazanımlara ve bu yolla IMF\Dünya bankasına bağımlılıktan kurtulanabileceğine vurgu yaparken, Hükümete karşı siyasi tavır sergileyenler, yasayla elde edilebilecek ekonomik gelire pek değinmemekte, varoşların mevcut hükümetin oy deposu olduğundan bahisle bu durumun yandaşlara\hükümete oy verenlere bir peşkeş çekilmesi, rant aktarılması olduğuna vurgu yapmaktadır. Genel olarak Türk basını olayın sosyal yönü ile pek ilgilenmemiş ve orman köylüleri ile mevcut kullanıcıların sorunlarına değinilmemiştir. Geçmişte ve yakın geçmişte yaşanan ekonomik krizlerle pek ilgilenilmemiş, sorunlar hep yurtdışından borç alınan kredilerde aranmıştır. Oysa alınan borçların, faiziyle geri ödendiğı ve bunun sonuçunda sıkıntının yine bu millete yüklendiğı pek düşünölmemiştir. Hükümeti destekleyenler bunu “zengin kaynakların fakir bekçileri

olmayalım” sözüyle dile getirirken, karşı çıkanlar, yaşanacak orman kıyımının uzun vadede elde edilecek gelire değmeyeceğine vurgu yapmaktadırlar.

Ekonomik sıkıntılara rağmen, hükümetin yapmayı düşündüğü düzenlemeye karşı çıkanlar, hükümete alternatif kaynaklar önermemektedirler. Oysa 57. Hükümet döneminde de iktidarda bulunan Hükümet, karşıt siyasi görüşte olmasına rağmen, orman arazileri ile ilgili düzenlemeyi yapmış, ancak Anayasa Mahkemesi’nce çıkardıkları yasa iptal edilmiştir. Yani sadece bu hükümet değil, tüm hükümetler, orman arazilerinin satışını ekonomik kaynak paketi olarak değerlendirmişlerdir. Ancak köşe yazılarında bu durum pek vurgulanmamıştır. Yazılarda vurgulanan, konunun ekonomik değil, siyasi öncelikler olduğu ve yandaşlara rant aktarımını ön planda tuttuğu yönündedir.

Gazetelerde yer alan yazılarda var olan söylemin meşruiyetinin güçlenmesi için izlenen en önemli strateji ise iktidarın söyleminin yandaşlarca öne çıkarılması, karşıtlarca da bunun tam tersi bir aldatmaca olduğu yönündedir. Yazarlar, yazılarında görüşlerini savunurken ve orman arazileri ile ilgili düzenlemeleri ele alırken, halkın çıkarlarını savunduklarına inanmakta ve okuyucuyu da buna inandırmak istemektedirler. Kurulan karşıtlıklarda ise kendi gibi düşünmeyenleri halkın çıkarlarına değil, kendi çıkarlarına hizmet etmekle suçlamaktadırlar. Hatta daha da ileri giderek bu durumu rejim sorunu\laiklik\şeriat söylemine indirildiği de tespit edilmektedir. Sultanbeyli ve Akfırat Beldesi örneği burada en çok öne çıkartılan kavramlardır. Bu görüşü savunanlarca buralardan verilen örnekle mevcut hükümetin yeni Sultanbeyli’ler, yeni Akfırat’lar peşinde olduğu, asıl amacının şeriat düzenini getirecek yapılanmalara yol açmak olduğunu savunmaya kadar gitmektedir.

Hükümet'in görüşünü savunan yazılarda ise buraların zaten işgal altında olduğu, eğer bir düzenleme yapılmazsa, bu durumda işgalcilerden tek kuruş vergi kira alınmadan mevcut durumun süreceği öne sürülmekte ve asıl bu duruma göz yummanın siyasi rant, peşkeş çekmek olacağı vurgulanmaktadır. Oysa bedava kullanan kullanıcılardan bedeli alınırsa hem hükümetin mevcut ekonomik krizden çıkış yolunu bulacağı vurgulanmakta, bu yolla milletin de mevcut rahatlıktan yararlanacağı, istihdam yaratılacağı, orman köylülerinin de yaratılacak kaynakla destekleneceği öne çıkarılmaktadır; ancak bunun nasıl yapılacağı tam olarak açıkça ortaya konulmamaktadır. Sadece orman arazilerinin satışı ile ekonomik sorunların biteceği, vatandaş devlet anlaşmazlığının çözüleceği varsayılmaktadır.

Yine orman arazileri ile ilgili olarak anayasa değişiklik paketinin içinde yer alan milletvekili seçilme yaşının 25' e düşürülmesi de eleştirilmekte ve bu girişimin kamuoyunda dikkatleri başka yöne çekmek ve gençlerin desteğini çekmek için girişilmiş siyasi bir oyun olduğu varsayılmaktadır. Genel olarak milletvekili seçilme yaşının 25'e düşürülmesine destek verilmekle birlikte orman arazileri ile birlikte paket olarak mecliste oylamaya sürülmesi eleştirilmektedir. Oylama sonucunda ise en az kabul oyu alan ve en çok ret oyu alan maddenin seçilme yaşının 25'e düşürülmesinin öngören madde olması dikkat çekicidir. Milletvekillerinin de seçilme yaşının 25' e dindirilmesine ve genç vekile pek sıcak bakmadığı düşünülmektedir.

Bütün bu olguların işaret ettiği bir nokta vardır; çalışmanın kuramsal çerçevesinde ortaya konan gazetelerin siyasi olarak hükümete yakınlığı veya karşıtlığı ile orman arazilerinin satışına verecekleri destek veya karşı duruşun gazetelerin yaklaşımına etki edeceği ve basının nesnel olmadığı tespitimizin çalışmada elde edilen sonuçlar ile

desteklendiğidir. Gazeteler var olan egemen iktidar ilişkileri ile söylem olarak ittifak halinde ya da karşıt durumdadırlar. Konuyu analiz ederken ortaya konulan durum konu özelinde de değişmemektedir. Siyasal yelpazede siyasi olarak iktidar olan hükümete yakın ya da karşıt olmak durumu, iktidarın yapmayı planladığı düzenlemelere de destek olmak veya karşıt olmak anlamında etkili olmaktadır. Günümüzde orman arazileri ile ilgili konu özelinde de durum aynıdır. Gazeteler var olan siyasi yapı içerisinde etkileşim içindedirler.

Gelinen süreçte ekonomik bir zorunluluk olarak ortaya konan orman arazilerinin satışı ile elde edilecek olan gelir ön plana çıkarılırken, orman kaybı ya da ekolojik dengede yaratacağı tahribat gölgede bırakılırken, diğer yandan, ekonomik kazanımlar geri planda bırakılmakta ve siyasi yandaşlık\karşıtlık paralelinde desteklendiği veya karşı çıktığı görülmektedir.

Diğer yandan, orman arazilerinin satışının yolunun açılması konunun muhatabı olacak olan sermaye sahiplerince ve sermaye sahiplerinin odalarınca, inşaatçılarca desteklenirken, TEMA gibi sivil toplum kuruluşlarınca böyle bir uygulamanın olmasına karşı durulması da anlamlı bulunmaktadır.

Ancak konunun en eleştirilecek yönü, düzenlemenin doğal muhatabı olan orman köylülerinin görüşlerinin Türk basınında yer almamış olmasıdır. Bu durum basının nesnel olmamasının bir sonucu olarak görülmektedir.

Genel olarak gazetelerde belirgin bir söylem yer alırken, zaman zaman farklı görüşlerin yer alması, bir anlamda adı geçen gazetelerde çoğulculuğun sağlanması için bir strateji olarak görülebilir. Yine bu gazetelerde yer alan eleştirel ve sorgulayıcı yazılarda, bir alternatif görüşü değil, yaygın görüşü dile getirmektedirler. Orman

arazilerinin satışını düzenleyen anayasa değişikliği ile ilgili yazıların yer aldığı yazılarda yine dönüp dolaşılıp, olumlu ya da olumsuz yönünün ele alınması noktasına gelinmektedir. Örneğin en çok ele alınan ekonomik kazanımlar konusunda bir yazar, o kadar para toplayamazsınız, siz o kadar parayı değil, onda birini toplayın ben Taksim meydanında horoz gibi öterim diyerek konuyu magazinsel boyuta taşımaktadır; çünkü bazı yazarlarca bu düzenlemede asıl amaç “siyasal rant ve yandaşlara peşkeş çekilmesi” konusudur.

Sonuç olarak bir toplumsal bütünleşme olmayan, orman arazilerinin satışının yolunun açılması, aslında toplumun önemli bir sorunuyla ilgilidir ve konuyu direkt olarak ilgilendiren çoğunluğun değil, medyayı elinde bulunduran azınlık elitinin yönlendirmesi yönünde gelişmiş ve kamuyu baskısı muhalif yönde yaratılarak Cumhurbaşkanınca “Veto” edilmesinin yolu açılmıştır; ancak sonucunda kitlelerin kendi kendilerini yönettiğine inandığı bir sistemden yola çıkarak, bir şekilde kitlelerin geniş katılımına ve rızasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Egemen iktidar ilişkileri içinde ihtiyaç duyulan bu rıza, toplumsal kanaat üretimini gerekli kılmaktadır. Hükümetin başlangıçta Mecliste sayısal üstünlüğü elinde bulundurmasına güvenerek kamuoyu desteğini pek de dikkate almadan konuyu gündeme getirmesi, kamuoyunun aydınlatılmasına ihtiyaç duymaması, hükümetin sayısal üstünlüğüne güvenerek gerekli olarak görülen kamuoyunu bilgilendirme çalışmalarında geri kalmasına yol açmıştır.

Çalışmada incelenen gazetelerde toplumsal yapı içerisinde var olan ve yukarıdan aşağıya doğru ortaya çıkan egemen sınıfların çıkarlarına hizmet eden bir entegrasyona,

kitlesel rıza elde etmek için kanaat üretilmekte ve üretilen bu kanaatlerle kamuoyu yönlendirilmektedir.

Evet Meyer'in de söylediği gibi basın, günümüzde medya gücünü kullanarak toplumu kendisine göre dönüştürmeye devam etmektedir.

EKLER

Ek-1) Orman Vasfını Kaybetmiş Arazilerle İlgili Hukuki Düzenlemelerin Tarihçesi

Orman vasfını kaybetmiş arazilerle ilgili olarak ilk düzenleme 1961 Anayasa'sında yapılmıştır. 1961 Anayasa'na paralel olarak Orman Kanununda ilk yasal düzenleme ise 1973 yılında yapılmış, 1744 Sayılı Kanun çıkartılmış, 15.10.1961 tarihinden önce bilim ve fen bakımından Orman niteliğini tam olarak kaybetmiş olan tarla, bağ, meyvelik, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanları ve yerleşim yerleri ile, Orman olarak muhafazasında bilim ve fen bakımından hiçbir yarar görülmeyen yerlerin orman sınırları dışına çıkartılması hükmü getirilmiştir. Orman mevzuatında yer alan "2. madde uygulaması çalışmalarına 1974 yılında başlanmıştır.

Daha sonra 1982 Anayasasının 169 uncu maddesinde Orman olarak muhafazasında bilim ve fen bakımından hiçbir yarar görülmeyen aksine tarım alanlarına dönüştürülmesinde kesin yarar olduğu tespit edilen yerler ile 31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından Orman niteliğini tam olarak kaybetmiş olan tarla, bağ meyvelik, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında veya hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen araziler, şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerlerin orman sınırları dışına çıkarılabileceğine dair hüküm getirilmiştir. Böylece 2B uygulamasına başlanmıştır.

Orman köylüsünün korunmasını emreden Anayasamızın 170. Maddesinde " İlim ve fen bakımından orman olarak muhafazasında yarar görülmeyen yerlerin tespiti ve orman sınırları dışına çıkartılması; Orman içindeki köyler halkının kısmen veya tamamen bu yerlere yerleştirilmesi için devlet eliyle anılan yerlerin ihya edilerek bu halkın yararlanmasına tahsisinin kanunla düzenlenmesine" dair hüküm bulunması nedeniyle 6831 Sayılı Kanunun 2. maddesinde 2896 sayılı yasa ile değişiklik yapılarak yukarıdaki şartları taşıyan yerlerin orman sınırları dışına çıkarılabileceğine dair hüküm getirilmiştir. Böylece 2A uygulamasına bağlanmıştır.

Anayasamızın 169 ve 170 inci maddelerinde ifade edilen amir hükümlerin kanunla düzenleneceğinin belirtilmesi üzerine 2924 sayılı Kanun "Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi Hakkında Kanun" adı altında 20.10.1983 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 1991 yılına kadar ciddi bir uygulama yapılmamıştır. 1991 yılında Orman Bakanlığı teşkilat yasası ile Orman ve Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü yeniden kurularak, uygulamaya hız kazandırılmıştır.

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü ile protokol yapılmış, orman sınırları dışına çıkarılan bu yerlerin ÖNCELİKLİ KADASTRO'ları yapılarak, ifraz ve parselasyonlarının yapılması ve satışa hazır hale getirilmesine çalışılmıştır. Bu çalışmalar devam ederken Anayasa Mahkemesince 30.03.1993 gün ve 1992/48 E. 1993/14 Sayılı Kararla " çıkarılan bu yerlerin Orman Köylüsünden başkasına satışının yapılması Anayasaya göre mümkün değildir" gerekçesi ile iptal edilmiştir.

Bu iptal üzerine ortaya çıkan hukuki boşluğun giderilmesi için Orman Bakanlığınca 30.10.1995 tarihinde 4127 Sayılı Kanun çıkartılmıştır. Bu yasa ile 2924 Sayılı Kanunda yapılan değişiklikle "Orman Köylüsü" tanımı getirilerek, uygulamaya

hız kazandırılmıştır. Yasanın yönetmeliği de çıkarılarak, 536 köyde çalışma yapılmış, 6701 hektar yerin Orman Köylüsüne satışı ve tapularının verilmesi işlemi gerçekleştirilmiş., 2003 yılı itibariyle 49 trilyona yakın gelir elde edilmiştir.

Maliye Bakanlığı bu yerlerin Hazine adına çıkartılması nedeniyle satışının da Maliye Bakanlığınca yapılması gerekçesiyle 29.06.2001 tarihli 4706 Sayılı Kanunu çıkartarak yürürlüğe koymuştur. Bu yasanın çıkmasıyla 2B sahalarının satışıyla ilgili her türlü tasarruf yetkisi Maliye Bakanlığına geçmiştir.

Söz Konusu yasanın; “Hazine Adına Orman Sınırları Dışına Çıkarılan Yerler” başlıklı 3.Maddesinin birinci fıkrasında, “6831 Sayılı Orman Kanununun değişik 2.B maddesi bendi gereğince Hazine adına Orman Sınırları dışına çıkarılan yerlerde 2924 sayılı Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi Hakkında Kanun hükümleri uygulanmaz” hükmünün yer alması sebebiyle; 4706 Sayılı Kanunun 18.07.2001 tarihli ve 24466 sayılı R.Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmesinden sonra; bu yönden 2924 Sayılı Kanun uygulanabilirlik özelliğini kaybetmiştir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 10.12.1997 tarih ve 1997/19-665 E., 1997/1018 sayılı kararı da buna dairdir.

4706 Sayılı Kanun ile getirilen düzenlemede 6831 Sayılı Kanunun değişik 2B maddesi gereğince Hazine adına Orman sınırları dışına çıkarılan yerlerin Maliye Bakanlığı uhdesine geçtiği, bu yerlerin satış işlemlerinin yapılabilmesi için yapılacak öncelikli kadastronun Maliye Bakanlığınca yaptırılacağı, imar uygulama ve mevzuatındaki kısıtlamalara tabi olmayacağı, bu yerlerin Harçlar Kanunundaki harca tabi değerden az olmamak üzere rayiç bedeli üzerinden köylerde, varsa öncelikle kullanıcısı orman köylüsüne, belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde ise kullanıcılarına doğrudan satılabileceği gibi aynı amaçla ilgili Belediyelere ve Arsa Ofisi Genel Müdürlüğüne devredilebileceğine dair hükümler yer almakta idi.

Ancak söz konusu bu 3.madde hakkında; Kanunun 18 Temmuz 2001 tarihinde yürürlüğe giren müteakip, Sayın Cumhurbaşkanınca Yürürlüğün Durdurulması ve iptali talebiyle Anayasa Mahkemesinde dava açılması üzerine; Mahkemece verilen ve 15.09.2001 tarih ve 24524 sayılı R.Gazetede yayımlanan 14.09.2001 tarih 2001/382E, 2001/8 sayılı kararlar öncelikle Yürürlüğün Durdurulmasına karar verilmiş, yine Mahkemenin 04.10.2002 tarih ve 24896 sayılı R.Gazetede yayımlanan 23.01.2002 tarih ve 2001/382E., 2002/21 sayılı kararıyla da 3.madde tamamen iptal edilmiştir.

Anayasa mahkemesi iptal gerekçesinde; “ Anayasanın 170.Maddesi; Orman Sınırları dışına çıkartılan yerlerin; ülke nüfusunun dörtte birine yakın bölümünü teşkil eden ve Orman içi ve bitişğinde yaşayan Orman Köylüsünün kısmen veya tamamen bu yerlere yerleştirilmesi ve devlet eliyle anılan yerlerin ihya edilerek ancak halkın yararlanmasına TAHSİS edilmesi gerektiğini Anayasa ile bu işlerin yapılması hususunda Devlete görev olarak yüklenmiş olduğunu, ülke nüfusunun dörtte birine yakın bölümünü teşkil eden, ancak sağlıklı biçimde ve düşük sosyo-ekonomik yapı içinde yaşayan Orman içi veya bitişği köyler halkına, ilim ve fen bakımından orman olarak işletilmesinde hiçbir yarar görülmeyen yerlerin Devlet eliyle ihya edilerek yararlanılmak üzere tahsis edileceği, bu nedenle Orman Sınırları dışına çıkarılan yerlerin yalnızca orman köyleri halkının nakli ve yerleştirilmesi amacıyla değerlendirilmesinin olanaklı olduğunu Anayasanın bu emredici kuralı nedeniyle yasa koyucunun, bu alanların kullanıcılarına veya başkalarına, hatta orman içi köyler halkına satılmasını veya bu amaçla devredilmesini sağlayacak bir düzenleme yapmasının mümkün olmadığını; bu

nedenle hazine adına Orman Sınırları dışına çıkarılan yerlerin satışı ve bu amaçla devrini düzenleyen Maddenin Anayasaya aykırı bulunduğunu” belirtmiştir.

Bu durumda; 6831 Sayılı Kanunun değişik 2-B maddesi gereğince orman sınırları dışına çıkartılan bu yerlerin orman köylerine dahi satışı mümkün olmayıp; ancak tahsisi ve orman içi köyler halkının nakli için kullanılması mümkün olabilecektir.

2-B sahalarının satış işlemleri Anayasa Mahkemesinin önce yürütmeyi durdurma, bilahare de iptal kararı ile durdurulduğundan 2 yıla yakın bir süredir hiçbir satış işlemi yapılamamaktadır.

Ek-2) (Ormanlar Ve Orman Köylüsüyle İlgili) Anayasa'nın 169. Ve 170. Maddeleri

A. Ormanların korunması ve geliştirilmesi

Madde 169.- Devlet, ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır. Yanan ormanların yerinde yeni orman yetiştirilir., bu yerlerde başka çeşit tarım ve hayvancılık yapılamaz. Bütün ormanların gözetimi Devlete aittir.

Devlet ormanlarının mülkiyeti devrolunamaz. Devlet ormanları kanuna göre, devletçe yönetilir ve işletilir. Bu ormanlar zamanaşımı ile mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz.

Ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemez. Ormanların tahrip edilmesine yol açan siyasi propaganda yapılamaz; münhasıran orman suçları için genel ve özel af çıkarılamaz. Ormanları yakmak, ormanı yok etmek veya daraltmak amacıyla işlenen suçlar genel ve özel af kapsamına alınamaz.

Orman olarak muhafazasında bilim ve fen bakımından hiçbir yarar görülmeyen, aksine tarım alanlarına dönüştürülmesinde kesin yarar olduğu tespit edilen yerler ile 31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş olan tarla, bağ, meyvelik zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında veya hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen araziler, şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerler dışında, orman sınırlarında daraltma yaB. Orman köylüsünün korunması

Madde 170.- Ormanlar içinde veya bitişiğindeki köyler halkının kalkındırılması, ormanların ve bütünlüğünün korunması bakımlarından, ormanların gözetilmesi ve işletilmesinde Devletle bu halkın işbirliğini sağlayıcı tedbirlerle, 31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tamamen kaybetmiş yerlerin değerlendirilmesi; bilim ve fen bakımından orman olarak muhafazasında yarar görülmeyen yerlerin tespiti ve orman sınırları dışına çıkartılması: orman içindeki köyler halkının kısmın veya tamamen bu yerlere yerleştirilmesi için Devlet eliyle anılan yerlerin ihya edilerek bu halkın yararlanmasına tahsisi kanunla düzenlenir.

Devlet, bu halkın işletme araç ve gereçleriyle diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırıcı tedbirleri alır.

Orman içinden nakledilen köyler halkına ait araziler, Devlet ormanı olarak derhal ağaçlandırılır.

Ek-3: 6831 Sayılı Orman Kanununun 2. Maddesinin B Bendi

B) 31/12/1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş yerlerden; tarla, bağ, bahçe, meyvelik, zeytinlik, fındıklık, fıstıklık (Antep fıstığı, çam fıstığı) gibi çeşitli tarım alanları veya otlak, kışlak, yaylak gibi hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen araziler ile şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerleşim alanları, orman sınırları dışına çıkartılır.

Orman sınırları dışına çıkartılan bu yerler devlete ait ise hazine adına, hükmi şahsiyeti haiz amme müesseselerine ait ise bu müesseseler adına, hususi orman ise sahipleri adına orman sınırları dışına çıkartılır. Uygulama kesinleştikten sonra tapuda kesin tashih ve tescil işlemi yapılır. Bu yerler dışında orman sınırlarında hiçbir surette daraltma yapılamaz.

Bu madde hükümleri; muhafaza ormanı, milli park olarak ayrılan, izin ve irtifak hakkı tesis edilen ormanlık alanlarda ve 3. madde ile orman rejimi içine alınan yerlerde bu niteliklerin devamı süresince, yanan orman sahalarında ise hiçbir şekilde uygulanmaz.

(Ek: 22/5/1987-3373/1 md.) Bu maddenin (B) bendi ile orman sınırları dışına çıkarılıp, 2924 sayılı kanunun 11 ve 12 nci maddeleri gereğince fiili durumlarına göre ifraz edilerek bedeli karşılığında satılacak yer, yapı ve tesisleri kullananlardan, satış işlemleri tamamlanıncaya kadar ecri misil alınmaz.

Ek-4:

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

KANUN

**TÜRKİYE CUMHURİTİ ANAYASASININ BAZI
MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ
HAKKINDA KANUN**

Kanun No :

Kabul Tarihi : 4.4.2003

4841

MADDE 1. – 7.11.1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 76 ncı maddesinin birinci fıkrasındaki “Otuz” ibaresi “Yirmibeş” olarak değiştirilmiştir.

MADDE 2. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 169 uncu maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Devlet ormanlarının mülkiyeti devrolunamaz. Devlet ormanları kanuna göre, Devletçe yönetilir, işletilir ve işletirilir. Bu ormanlar zamanaşımı ile mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz.

MADDE 3.- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 170 inci maddesi kenar başlığı ile beraber aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

B. Orman sınırları dışına çıkartılan yerlerin değerlendirilmesi ve orman köylüsünün desteklenmesi

Madde 170.- Devlet, ormanlar içinde veya bitişiğindeki köyler halkının kalkındırılması, ormanların ve bütünlüğünün korunması bakımından; ormanların gözetilmesi ve işletilmesinde Devletle bu aklın işbirliğini sağlayıcı tedbirleri alır.

Bilim ve fen bakımından orman olarak muhafazasında yarar görülmeyen yerlerin tespiti ve orman sınırları dışına çıkartılması; orman içindeki köyler halkının kısmen

veya tamamen bu yerlere yerleştirilmesi için Devlet eliyle anılan yerlerin ihya edilerek bu halkın yararlanmasına tahsisi kanunla düzenlenir.

31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tamamen kaybetmiş ve orman sınırları dışına çıkartılmış yerlerin devri, tahsisi, terki, kiraya verilmesi, üzerinde sınırlı ayni hak tesisi, satışı ve satış gelirlerinden orman köylülerinin

kalkındırılmalarının desteklenmesi amacıyla ayrılacak payın belirlenmesi, kanunla düzenlenir. Orman köyleri sınırları içinde kalan yerlerin satışında, kullanıcısı orman köylülerine öncelik tanınır.

Devlet, bu halkın işletme araç ve gereçleriyle diğer girdilerin sağlanmasını kolaylaştırıcı tedbirleri alır.

Orman içinden nakledilen köyler halkına ait araziler, Devlet ormanı olarak derhal ağaçlandırılır.

MADDE 4.- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve halkoylamasına sunulması halinde tümüyle oylanır.

TÜMÜ : Oylamaya katılan üye : 385

Kabul : 366

Ret : 19

Çekimser : -

Geçersiz : -

Boş : -

Aslı Gibidir.

İbrahim Araç
Kanunlar ve Kararlar Müdürü

Ek.5 Cumhurbaşkanınca Veto Edilen Anayasa Değişikliğinin Veto Gerekçesi

T.C. CUMHURBAŞKANLIĞI

SAYI : B.01.0.KKB.01-18/A-6-2003-491

18/ 04 / 2003

Burası Gerekçesi

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İLGİ: 07.04.2003 günlü, A.01.0.GNS.0.10.00.02-1130/4608 sayılı yazınız.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nca 04.04.2003 gününde kabul edilen 4841 sayılı "Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun" incelenmiştir:

1-İncelenen 4841 sayılı Yasa'nın,

-2. maddesi ile, Anayasa'nın 169. maddesinin ikinci fıkrası değiştirilerek, Devlet ormanlarının gerçek ya da tüzel kişilerce işletilmesine olanak sağlanmakta,

- 3. maddesi ile, Anayasa'nın 170. maddesi değiştirilerek, 31.12.1981 gününden önce bilim ve fen yönünden orman niteliğini tümüyle yitiriş ve orman sınırları dışına çıkarılmış yerlerin devri, tahsisi, terki, kiraya verilmesi, üzerinde sınırlı aynı hak tesisi, satışı ve satış gelirinden orman köylülerinin kalkındırılmalarının desteklenmesi amacıyla, ayrılacak payın belirlenmesinin yasayla düzenleneceği; orman köylüleri içinde kalan yerlerin satışında, kullanıcısı orman köylüsüne öncelik tanınacağı belirtilmektedir.

2-Ormanın genel tanımı bulunmakla birlikte hukuksal yönden ormanı tanımlamak oldukça güçtür. Ağaç bulunan her yere hukuksal yönden orman denilemeyeceği gibi, üzerinde ağaç bulunmayan kimi alanların orman kapsamına girmesi olanaklıdır.

Okundu

3/246

B.69-22.4.2003

Ormanların tanımlanmasındaki bu güçlük, ülkeleri “orman rejimi”ni belirleyerek, kimi alanları bu rejime bağlı kılmaya yönlendirmiştir. Ormanların sağladığı çeşitli ve önemli yararlar, bunların korunmasının, işletilmesinin ve ürünlerinden yararlanılmasının özel biçimde düzenlenmesini gerektirmiştir.

Ormanlara ilişkin hukuksal rejim düzenlenirken, kurak olarak, çok önemli doğa hazinesi ve ülke kaynağı olan ormanların, korunması ve sürekliliğinin sağlanması için “devlet elinde bulunması” ve “devletçe işletilmesi” ilkelerinden esinlenilmektedir.

Ormancılığın uygar dünyadaki ekonomik, tarımsal, endüstriyel toplumsal ve kültürel, önemini kavramış olan Cumhuriyet döneminde ormancılığın hukuksal ve teknik esasları belirlenerek, ülkenin bu temel sorununa bilimsel yöntemler kullanılarak ve yurt gerçekleri gözetilerek yaklaşılmıştır.

Ülkemizde, yukarıda belirtilen, ilkelere uygun ilk orman rejimi, 08.02.1937’de kabul edilen 3116 sayılı Orman Yasası ile düzenlenmiştir. Daha sonra, 31.08.1956 günlü, 6831 sayılı Orman Yasası çıkarılmıştır. Bu Yasa’ da da, uygar dünya orman rejiminde bulunması gereken ilkelere uygun düzenlemelere yer verilmiştir.

1961 Anayasası ile, ormanların korunması ve sürekliliğinin sağlanması için mülkiyetinin ve işletmeciliğinin devlet elinde bulunması ilkesi, anayasal kurala dönüştürülerek, orman hukukunun temel ilkeleri durumuna getirilmiştir. 1982 Anayasası’nda da bu ilkeler korunmuştur.

3- İnsanlığın geleceği yönünden, çağdaş ülkelerde ormancılık alanında benimsenen ve ormanların hukuksal düzenini oluşturan “ süreklilik” ve “ devlet elinde bulunma ve devletçe işletilme” genel ilkeleri üzerinde durulmasında yarar bulunmaktadır.

a- Ormanlarda süreklilik ilkesi ile güdülen amaç, orman varlığının korunması, genişletilmesi, ve geliştirilmesinin sağlanmasıdır. Kuşkusuz, insanlığın yararı gözetilerek ormanlardan olanaklar ölçüsünde yararlanılmalı, ancak, bu yararlanma orman varlığına zarar verecek boyuta ulaşmamalıdır.

Ormanlarda süreklilik ilkesi, insanlığın ve ulusal ekonominin yararı için ormanların kuşaktan kuşağa kutsal bir değer olarak devredilmesini gerektirmektedir.

Ormanlarda süreklilik ilkesinin gerçekleşmesi devletin denetim ve gözetimi ile olanaklıdır. 1961 Anayasası’nın 37. ve 131. maddelerindeki düzenlemeler, Anayasa Koyucu nun bu ilkeyi benimsediğinin açık göstergesidir.

1982 Anayasası'nda da, 1961 Anayasası'nda ormancılık konusunda getirilen ilkelere genel çizgileriyle bağlı kalınmıştır. Ormanlarda süreklilik ilkesi yönünden 1982 Anayasası'nın 169. maddesinin birinci ve üçüncü fıkraları, orman suçlarının affıyla ilgili düzenleme dışında, 1961 Anayasası'nın 131. maddesindeki kuralların yinelenmesi niteliğindedir.

Yine 1982 Anayasası'nın 169. maddesinin dördüncü fıkrasında, "orman sınırlarının daraltılamayacağı" belirtildikten sonra bu genel kuralın ayrıklıklarına da yer verilmiştir. "Orman dışına çıkarma" olanağı sağlayan bu ayrık düzenlemeler, halkı orman suçu işlemeye özendirdiği, orman suçu işleyenlerin ödüllendirildiği gibi, savlarla, orman rejiminin en çok eleştirildiği alan olmuştur.

Anayasa Mahkemesi'nin 10.03.1966 günlü, E. 1965/44, K.1966/14 sayılı kararında da,

"Ormanlar ulusal bir zenginliktir. Bunların çeşitli yönlerden yurdumuz için taşıdıkları büyük önem meydandadır. Ormanların sağladıkları birçok faydalar arasında erozyonu da önledikleri ve bu yüzden tarıma elverişli yurt topraklarının yok olmasına engel oldukları göz önünde tutulursa, ülkenin geleceği ve hatta varlığı ile ilgili bir servet oldukları söylenebilir. Şu halde ormanları korumak, yetiştirmek ve genişletmek, ihmali caiz olmayan bir Devlet ödevidir..."

denilerek, ormanlarda süreklilik ilkesinin önemini vurgulamıştır.

b- Ormanların korunabilmeleri ve sürekliliklerinin sağlanabilmesi için düzenlemelerin "devlet elinde olması ve devletçe işletilmesi" ilkesine de uygun düşmesi gerekmektedir.

Toplumsal yaşamda taşıdığı ekonomik ve sosyal yarar göz önünde bulundurulduğunda, ulusal zenginlik olan ormanların "Devlet'in hüküm ve tasarrufu altındaki kamu malı" olduğu sonucuna varmak zorunludur.

Devlet'in hüküm ve tasarrufu altında bulundurduğu kamu malları üzerindeki yetkisinin içeriği ve sınırları önem taşımaktadır. Bilim dünyasında egemen görüş, Devlet'in kamu malları üzerindeki hakkının gerçek anlamda bir mülkiyet hakkı olmayıp, egemenlik hakkından kaynaklanan bir denetim ve gözetim hakkı, nesnel hukuk kurallarından doğan bir tür koruma hakkı olduğu yolundadır.

Gerçekten, Devlet, mülkiyet hakkı sahibine tanınan yetkilerden en önemlisini kullanamamakta, bu malları başkasına devredememekte ve satamamaktadır. Bu nedenle, Devlet'in kamu malları ve bu bağlamda ormanlar üzerinde sahip olduğu yetki, ülke üzerindeki egemenlik hakkının doğal sonucu olan gözetim ve denetim yetkisidir.

Bu yetkiye dayanarak, ormanların ulusal çıkarlara en uygun biçimde kullanılması ve işletilmesi için gerekli önlemleri almak, aynı zamanda Devlet'in görevidir.

c- İncelenen Yasa' nın 2. maddesiyle, Anayasa' nın 169. maddesinin ormanların gerçek ya da tüzel kişilerce de işletilmesine olanak verecek biçimde değiştirilmesi , Türk Hukukunda kabul gören “ ormanların devlet eliyle işletilmesi” ilkesi ile bağdaşmamaktadır.

Ormanların gerçek ya da Devlet dışındaki tüzel kişilerce işletilmesi durumunda, ormanların düzenlemelerle güvence altına alınarak korunması güçleşecektir. Bu nedenle değişiklik, kamu yararına da uygun düşmektedir.

Sürdürülebilir orman yönetiminin temel ilkesi, tüm ormancılık etkinliklerinin işlev, alan ve zamanlama yönünden bütüncül bir yaklaşımla planlanmasını, yürütülmesini ve izlenmesini zorunlu kılmaktadır. Devlet ormanlarının Devlet orman işletmelerinin dışında kişi ya da kuruluşlara işlettirilmesi bu zorunlulukla da çelişmektedir.

d- Ayrıca, 169. maddede yapılan değişiklikle getirilen ” işlettirilir” sözcüğü ile, Devlet ormanlarının işletilmesinin yolu özel sektöre, yani yerli ve yabancı kişi ya da şirketlere açılmış olmaktadır.

Yukarıda da değinildiği gibi ormanlar, kamu malı niteliğindedir ve korunmaları bir ulusal varlık sorunu olarak, Devletin temel görevleri arasındadır.

Osmanlı döneminde ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında yürürlükte olan, ormanların “taahhüt” yoluyla işletilmesi uygulamasının ormanlar aleyhine çok kötü sonuçlar vermesi üzerine, ormanların bilimsel yöntemlerle ve Devlet' çe işletilmesi esasına dönülmüş, bu konuda yabancı şirketlere verilen ve önemli sakıncaları görülen ayrıcalıklar ancak 1940' lı yıllarda kaldırılabilmiştir.

Yoğun emeği gerektiren orman işletmeleri, orman köylerinin kalkınmalarını da desteklemek zorundadır. Ayrıca, ormanların alan ve nitelik olarak geliştirilmesinin ve verimliliğinin arttırılmasının kamu yararını doğrudan ilgilendirdiği tartışmasızdır. Ormanların özel sektörce işletilmesine izin verilmesi, bu amaçlardan vazgeçmek anlamına geldiği gibi ormanların yağmalanması riskini de birlikte getirmektedir. Çünkü, orman işletmeciliği kısa sürede kar eden bir işletme türü değildir. Ormanların oluşması, 50 – 100 yıllık bir süreye gereksinim göstermektedir.

Böylesine uzun bir süre sonra elde edeceği kar için yatırım yapmak özel sektörün doğasına aykırıdır. Dolayısıyla, ormanların işletilmesinin özel sektöre bırakılması Devlet eliyle yetiştirilen ormanların, bir an önce kar elde etmek amacıyla olumsuz kullanılması sonucunu yaratacaktır.

Bu durumu ulusal zenginliğin korunması zorunluluğu ve kamu yararı amacıyla bağdaştırmak olanaksızdır.

Ormanların işletilmesinin özel sektöre bırakılmasının diğer bir sonucu, köyündeki işi ve geliri olumsuz etkilenen orman köylüsü ile işleticiler, arasında önemli çatışmaların ortaya çıkması ve toplumsal barışın bozulması olasılığıdır.

4- a- Çağdaş ormancılık ilkeleri doğrultusunda bir orman rejiminin sağlıklı biçimde yürütülebilmesinin öncelikli koşulu, orman sayılan yerlerin sınırlarının belirlenmesi ve kadastrounun yapılmasıdır.

Ülkemizde 1937 yılında çıkarılan 3116 sayılı Yasa'yla başlatılan ve beş yıl içinde sonuçlandırılması öngörülen kadastro çalışmaları henüz bitirilememiştir. Orman Genel Müdürlüğü'nün saptamalarına göre Türkiye' de, orman sayılan yerlerin % 76' sında orman kadastro çalışmaları yapılabilmiş, ancak, bu alanın yalnızca % 27' si tapuya tescil edilebilmiştir. Üstelik, kadastro yapılan alanlarda, uyumsuzlukların doğması ve bunların çoğunun yargıya götürülmüş olması nedeniyle belirsizlikler sürmektedir.

Orman sayılan alanlar, uzun yıllardan bu yana yürütme erkini ellerinde bulunduranlarca politik amaçlarla kullanılmıştır. Sonuçta, ülkemizde kamu yararına uygun biçimde yönetilmesi zorunlu olan ormanlar, işgalcilerce gelişigüzel kullanılan alanlar olarak ortaya çıkmıştır. Son değişiklik ile de, gelir sağlanması amacıyla eylemli duruma anayasal düzeyde yasallık kazandırılmak istenilmektedir.

Orman niteliğini tümüyle kaybetmiş ve orman sınırları dışına çıkarılmış yerlerin devri, tahsisi, terki, kiraya verilmesi, üzerinde sınırlı aynı hak tesisi ve satışı sorumluların ödüllendirilmesi anlamı taşımaktadır. Bu durum, orman alanlarının yok edilmesini özendirerek ve yeni orman yıkımlarına neden olacaktır.

Bu tür özendirici düzenlemelerin yaptığı yıkımın örnekleri geçmişte yaşanmıştır. 1961 Anayasası'nın 131. maddesinde, 1255 sayılı Yasa'yla yapılan değişikliklerle getirilen tarih sınırı 15.10.1961 iken, bu sınır 1982 Anayasası'nın 170. maddesi ile 31.12.1981'e çekilmiştir.

1974 – 1983 döneminde, Devlet ormanı sayılan yaklaşık 1.2 milyon dönüm alan, “orman niteliğini yitirdiği”, “tarım ve hayvancılık için yarar görüldüğü”, “otlak, kıtlak ve yaylak durumuna geldiği” ya da “şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu” gerekçeleriyle orman rejimi dışına çıkarılmıştır.

Orman sınırları dışına çıkarma çalışmaları 1982 Anayasası döneminde de sürdürülmüş; Devlet ormanı sayılan araziler, 1984 ve 1985 yıllarında 224 bin ve 1986-2000 döneminde de 2,5 milyon dönüm daraltılmıştır.

1990' lı yıllarda yapılan "orman sınırları dışına çıkarılmış yerlerin hak sahibi orman köylülerine satılması" uygulamalarının yoksul orman köylülerinden çok ilgili yörelerdeki çıkarıcılara yaradığı, aynı uygulamaların orman idareleri ile yöre halkı arasında yeni ve yoğun anlaşmazlıklara yol açtığı, bu gibi yerlerin, kaçak yapılaşmaya konu olduğu, bir kısmında mini kentler kurulduğu, çeşitli çıkar guruplarının yasa dışı kazanç sağlama yolu durumuna geldiği bilinmektedir.

İncelenen Yasa ile, orman sınırları dışına çıkarılmış yerlerin, kullanıcılarına öncelik verilerek de olsa satışının yapılabilecek olması; orman yağmasını artıracak , yağmalanan bu taşınmazlardaki kaçak yapılar için yeni " imar affı" umudu doğuracaktır.

b- Ayrıca, 170. maddenin 3. fıkrasıyla ilgili yeni düzenlemede, 31.12.1981 gününden önce bilim ve fen yönünden orman niteliğini tümüyle yitirmiş ve orman sınırları dışına çıkarılmış yerlerin, üçüncü kişi ve kurumlara, bu bağlamda yerli ya da yabancı sermayeye satışı dışında "devri, tahsisi, terki, kiraya verilmesi, üzerinde sınırlı aynı hak tesisi" ne de olanak sağlanmaktadır.

Orman sınırları dışına çıkarılmış olsa da bu alanların, orman köylüsü gözardı edilerek ve bir sınır çizilmeden ya da çerçevesi belirlenmeden üçüncü kişiler yararına elden çıkarılması, bu alanların kabulü olanaksız yollarla, gerekli görüldüğünde bedelsiz olarak elden çıkarılmasının da önünü açmaktadır. Doğabilecek bu sonuçlar nedeniyle de, düzenlemenin kamu yararına uygun düştüğünden sözedilemez.

Belirtilen alanların satış dışında devir ve terk gibi yollarla elden çıkarılabilmesi, incelenen Yasa' nın kabul ediliş gerekçesiyle ve Devlet' e gelir sağlama amacıyla da bağdaşmamaktadır.

c- Öte yandan, bir yerin bilim ve fen yönünden tam olarak orman niteliğini yitirmesi, toprak ve arazi yapısının bozulması ve o yerde bir daha orman yetiştirme olgusunun hiçbir biçimde kalmamış olmasını anlatmaktadır. Ülkemizde doğal yollardan bir yerin orman niteliğini yitirmesine rastlanmaktadır. Dolayısıyla, bir yerin orman niteliğini yitirmesi, insan eliyle kasten ormanların tahrip edilmesi ve bu alanların bu kişilerce işgali biçiminde gerçekleşmektedir.

Bu tür davranışlar, 6831 sayılı Orman Yasası'na göre suç oluşturan eylemlerdir. Yapılan yeni düzenlemeyle, orman niteliğini 31.12.1981 gününden önce yitirmiş alanların, bu duruma kasıtlı eylemleriyle neden olan kişilere satılması yolunun açılması, işgalcilerin bu yerlerin yasal sahibi olabilmelerine olanak tanınması hukuk devleti ve adalet ilkesiyle bağdaştırılamaz.

Suç işleyerek ormandan yer elde etmiş kişi ya da kurumların bu yolla ödüllendirilmesi, ormana zarar vermeyen, yasalara ve Anayasa'ya saygılı yurttaşların Devlet' e hukuka ve yasalara güvenini sarsacaktır.

Ayrıca, ormanlık alanların tahribine ve orman varlığının sona erdirilmesine yönelik eylemlere anayasal dayanak kazandırılması, işgale ve ormanların tahrip ve yağmasına süreklilik kazandıracaktır.

Hukuksal statü olarak orman alanı dışına çıkarılan yerlere sahip olanların ya da bu alanlara kurulacak konut ve sınai tesislerin, bu alanlara bitişik ormanlara verebilecekleri zararın nasıl önlenebileceği ise, ayrı bir sorun olarak önemini korumaktadır.

Yukarıda açıklanan gerekçelerle yayımlanması uygun görülmeyen 4841 sayılı "Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun", Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce bir kez daha görüşülmesi için, Anayasa'nın 175. maddesi uyarınca ilişikte geri gönderilmiştir.

Ahmet Necdet SEZER
CUMHURBAŞKANI

Ek-6 : Türkiye’de 2-B Kapsamında Yer Alan Orman Arazilerinin İllere Göre Dağılımı

İller	Hektar	İller	Hektar	İller	Hektar	İller	Hektar
Antalya	45.548	Eskişehir	9.456	Uşak	2.769	Kırşehir	254
Mersin	39.287	Burdur	8.363	Malatya	2.645	Niğde	204
Balıkesir	34.887	Manisa	6.848	Karabük	2.620	Çorum	181
Ankara	31.706	K.Maraş	5.737	Kastamonu	2.131	Diyarbakır	135
Adapazarı	29.643	Kocaeli	5.338	Adıyaman	1.860	Sivas	50
Muğla	29.138	Kütahya	5.152	Bitlis	1.825	Giresun	50
İstanbul	18.233	Aydın	5.135	Yalova	1.768	Şanlıurfa	50
Bolu	16.095	Konya	4.895	Sinop	1.760	Artvin	41
Samsun	15.290	Çankırı	4.516	Bilecik	1.561	Bingöl	35
İzmir	14.772	Denizli	4.265	Osmaniye	1.552	Siirt	35
Kırklareli	14.757	Edirne	4.122	Yozgat	1.412	Kayseri	29
Bursa	14.534	Çanakkale	4.105	Bartın	1.014	Tunceli	28
Kırıkkale	12.706	Hatay	3.856	Trabzon	1.005	Nevşehir	18
Adana	12.357	Amasya	3.602	Ordu	956	Rize	14
Zonguldak	10.910	Tokat	3.558	Karaman	826	Gümüşhane	12
Afyon	10.673	Isparta	3.174	Aksaray	512	Bayburt	6
Gaziantep	9.960	Tekirdağ	2.991	Elazığ	450	Muş	2

Ek-7: Araştırma kapsamında incelenen gazetelerin incelenen dönem içerisinde ortalama aylık tiraj verileri

Örnekleme Kapsamında Türkiye Çapında Yayın Yapan Gazetelerin 2002 Kasım – 2003 Nisan Ayları Arasında Ortalama Tirajları ³¹⁶							
Gazete Adı		Kasım 2002	Aralık 2002	Ocak 2003	Şubat 2003	Mart 2003	Nisan 2003
1	Akşam	209,025	204,480	207.103	200.573	200.412	197.507
2	A. Vakit	59.616	54.426	59.299	54.810	55.833	56.143
3	Cumhuriyet	43.043	40.550	40.625	39.624	45.105	43.085
4	Hürriyet	431.959	453.185	444.614	454.427	461.820	429.317
5	Milliyet	283.214	280.153	286.377	296.156	281.964	253.422
6	Radikal	50.682	45.863	46.322	45.989	49.925	44.338
7	Sabah	358.501	398.941	397.412	381.730	362.328	328.609
8	Star	383.688	343.851	354.254	343.666	368.471	365.193
9	Türkiye	118.784	124.180	132.363	107.525	115.787	122.977
10	Yeni Şafak	60.818	66.009	66.273	60.995	101.006	108.383
11	Zaman	305.809	288.201	282.817	268.208	306.389	317.233

³¹⁶ Kaynak: Basın İlan Kurumu verileri

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Abadan-Unat, Nermin, Kamuoyu Ders Notları, Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu, Ankara, 1974.

Akdoğan, Yalçın, Muhafazakar Demokrasi, Yayınevi Yok, Ankara, 2003.

Althusser, Louis, İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları, (Çev.) Yusuf Alp, Mahmut Özışık, İletişim Yayınları, İstanbul, 4. Baskı, 1994.

Aslankara, M. Sadık, Türkiye Ulusal Ormancılık Programı, T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2004.

Atabek, Necdet, Gündem Belirleme Modeli ve Enflasyon, Trafik ve Sosyal Güvenlik Konularındaki Gerçeklerle Medya ve Kamu Gündemlerinin Karşılaştırılması, Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 1997.

Aziz, Aysel, Siyasal İletişim, Nobel Yayınları, Ankara, 2003.

Bektaş, Arsev, Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2000.

Belsey, A., Chadwick R., Medya ve Gazetecilikte Etik Sorunlar, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999.

Candaş Cemil, Orman Kadastro ve 2-B sorunu, Sempozyum 17-18 Eylül 2004. TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi, İstanbul, 2005.

Coliver, Sandra, Merloe Patrick, Geçiş Sürecindeki Demokrasilerde Seçim Dönemi Radyo- TV Yayıncılığı, ÇGD, Yayınları, Ankara, 1999.

Cumhuriyetin 75. Yılında Ormancılığımız, Orman Bakanlığı Yayın No: 120, Ankara, 2000.

- Danışman, Ahmet, Basın Özgürlüğünün Sağlanması Önlemleri, Ankara Üniversitesi B.Y.Y.O. Yayınları No:1, Ankara, 1982.
- Dursun, Çiler, TV Haberlerinde İdeoloji, İmge Yayınevi, Ankara, 2001.
- Erdoğan, İrfan, Alemdar Korkmaz, İletişim ve Toplum, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1990.
- Erdoğan, İrfan, Alemdar Korkmaz, Öteki Kuram, Erk Yayınevi, Ankara, 2005.
- Evliyagil, Şevket, Basım Sanayii'nin Temel Kavramları, Ajanstürk Matbaası, Ankara, 1985.
- Geray, Haluk, Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş, İletişim Alanından Örneklerle, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2004.
- Geray, Haluk, Yeni İletişim Teknolojileri, Yayınevi Yok, Ankara, 1994.
- Giddens, Anthony., Sağ ve Solun Ötesinde Radikal Politikaların Geleceği, (Çev.) Müge Sözen, Sabir Yücesoy, Metis Yayınları, İstanbul, 2002.
- Habermas. Jürgen., Kamusalın Yapısal Dönüşümü, (Çev.)Tanıl Bora-Mithat Sancar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.
- İlgü, Nimet, Medya da Özelleştirme Haberleri, Yüksek lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sos. Bil. Enstitüsü Gazetecilik ABD. Ankara, 1998.
- İnal, Ayşe, Haberi Okumak, Temuçin Yayınları, İstanbul, 1996.
- İnceoğlu, Metin, Güdüleme Yöntemleri, Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayınları No: 4 Ankara, 1985.
- İrvan, Süleyman, Medya Kültür Siyaset, Bilim Sanat Yayınları/Ark Kitapları, Ankara, 1997.
- Kabaoğlu, İbrahim Ö., Dayanışma Hakları, 2 TODAİE İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi, TODAİE El kitapları Dizisi 2, Ankara, 1998.

- Kanburoğlu, Özer, Basında Haber Fotoğrağı Kullanımı, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Ankara, 2003.
- Karakoç, Abdurrahim, Anadolu'da Vakit gazetesi, 7 Nisan 2003.
- Kazgan, Gülten, Yeni Ekonomik Düzendeki Türkiye'nin Yeri, Altın Kitaplar, İstanbul, 1994.
- , Gümrük Birliğine Hayır, Altın Kitaplar, İstanbul, 1994.
- Keane, John, Medya ve Demokrasi, (Çev.) Haluk Şahin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 3.basım, 1999.
- Kışlalı, A. Taner, Siyaset Bilimi, Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayınları no: 9 Ankara, 1987.
- Kocabaşoğlu, Uygur, "Şirket Telsizinden, Devlet Radyosuna", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayın No: 492, Ankara, 1980.
- Köker, Eser, Politikanın İletişimi, İletişimin Politikası, Vadi Yayınları, Ankara, 1998.
- Mardin, Şerif, İdeoloji, İletişim Yayınları, İstanbul, 9. baskı, 2003.
- Mattelart, Armand ve Michele, İletişim Kuramları Tarihi, (Çev.) Merih Zıllıoğlu, İletişim Yayınevi, İstanbul, 2003.
- McQuail, Denis, Windahl Sven., Kitle İletişim Modelleri, (Çev.) Konca Yumlu, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1997.
- Meyer, Thomas, Hincman Lew., Medya Demokrasisi (Medya Siyaseti Nasıl Sömürgeleştirir) (Çev.) Ahmet Fethi, İş Kültür Yayınları, İstanbul, 2004.
- Mutlu, Erol, Globalleşme, Popüler Kültür ve Medya, Ütopya Yayınları, Ankara, 2005

- Neumann, E. Noelle, Kamuoyu Suskunluk Sarmalının Keşfi, (Çev.) Murat Özkök, Dost Kitapevi, Ankara. 1998.
- Ong, Walter J., Sözlü ve Yazılı Kültür, (Çev) Sema Postacıoğlu Banon, Metis Yayınları, Ankara, 1995.
- Oskay, Ünsal, İletişimin ABC'si, Der Yayınları, İstanbul, 1997.
- Oskay, Ünsal, Kitle Haberleşmesi Teorilerine Giriş, Ankara,1985.
- Orman Bakanlığı 2-B Gerçeği (Orman Vasfını Kaybetmiş Araziler), Ankara, 2003.
- Osmanlı Ormancılığı İle İlgili Belgeler I, Orman Bakanlığı Yayınları No: 94, Ankara, 1999.
- Özbudun, Ergun, Köker, Levent, Türkiye'de Özelleştirme, Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, Ankara, 1994
- Özer, Metin, İktisada Giriş, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, no: 435, Eskişehir, 1996.
- Sanders, Barry, Öküzün A'sı, (Çev.) Şehnaz Tahir, Ayrıntı Yayınları,İstanbul, 1999.
- Sarrafoğlu, Fahri, Ekonomi Meclisi, Marifet Yayınları, İstanbul, 2003.
- Şaylan, Gencay, Demokrasi ve Demokrasi Düşüncesinin Gelişmesi, TODAİE İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi, TODAİE El kitapları Dizisi 4, Ankara, 1998.
- Talas, Cahit, Toplumsal Politikaya Giriş, S Yayınları, Ankara, 1981.
- Tokgöz, Oya, Temel Gazetecilik, Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayınları 8, Ankara, 1987.
- Tokgöz, Oya, Temel Gazetecilik, İmge Kitapevi 5. Baskı, Ankara, 2003.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Kanunlar ve Kararlar Müdürlüğü, Ankara, Ocak 2003.

Uygun, Oktay, Türkiye’de Demokrasi ve İnsan Hakları, TODAİE Elkitapları Dizisi 13, Ankara,1996.

Ülgü, Nimet, Medyada Özelleştirme Haberleri-Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1998.

Yıldız Nuran, Türkiye’de Siyasetin Yeni Biçimi, Liderler, İmajlar ve Medya, Phonix Yayınevi, Ankara, 2002.

Yumlu, Konca, Kitle İletişim Kuram ve Araştırmaları, Yayınevi Yok, İzmir, 1994.

Yücekök, Ahmet N., Siyasetin Toplumsal Tabanı (Siyasetin Sosyolojisi) Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 565, Ankara, 1987.

Yüksel, Erkan, Medyanın Gündem Belirleme Gücü, Çizgi Kitabevi, Konya, 2001

MAKALELER

Berelson, Bernard, Puplic Opinion Quarterly, Cilt 16. 1952, s. 329, Habermas, Jürgen, (Aktaran) Kamusallığın yapısal dönüşümü

Chaffe Steven H., Berger Charles R., İletişim Bilimci Ne Yapar, Erol Mutlu, (Der ve Çev.), Kitle İletişim Kuramları, Ütopya Yayınları, Ankara, 2005.

Curan, James, Gurevitch Michael, Mass Media and Society, Londra, Edward Arnold Pres, 1992 Süleyman İrvan, (Der.) Medya Kültür Siyaset, Bilim Sanat Yayınları - Ark Kitapları, Ankara, 1997.

Curan, James,- Gurevitch Michael, Wollacott J., İletişim Araçları Üzerine Çalışma: Kuramsal Yaklaşımlar, M. Özbek, (Çev.) İLEF Yıllık: Ankara, 1993.

Curan, James, Medya ve Demokrasi, Yeniden Değer Biçme Süleyman İrvan, (Der.) Medya Kültür Siyaset, Bilim Sanat Yayınları - Ark Kitapları, Ankara, 1997.

Dursun, Çiler, Haber ve Habercilik, Sevda Alankuş, (Der.) Gazetecilik ve Habercilik IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003.

Geçiş Sürecindeki Demokrasilerde Seçim Dönemi Radyo- TV Yayıncılığı, ÇGD, Yayınları, Ankara, 1999.

Gerbner, George, Kitle İletişim Araçları ve İletişim Kuramı, Erol Mutlu, (Der. ve Çev.) Kitle İletişim Kuramları, Ütopya Yayınları, Ankara, 2005.

Golding Peter, Murdock, Graham, Kültür, İletişim ve Ekonomi Politik, Süleyman İrvan., (Der.) a.g.e.

- Hall, Stuart, İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulmanın Geri Dönüşü, M. Küçük., (Der. ve Çev.) Medya İktidar, İdeoloji, Ark Yayınevi, Ankara, 1994. s. 57-103
- Iyengar, Shanto, Siyasette Erişim Yanlılığı: Televizyon Haberleri ve Kamuoyu, Medya Kültür, Siyaset, Süleyman İrvan, (Der.) Ankara, 1997.
- Köker, Eser, Kejanlıoğlu Beybin., 2002 Seçim Kampanyalarında Ulusal Basın, İletişim Araştırmaları Dergisi, Ankara, 2004. 2 (1)
- Lang, Kurt, İletişim Araştırmaları: Kökenleri ve Gelişmesi, Erol Mutlu, (Der. ve Çev.) Kitle İletişim Kuramları, Ütopya Yayınları, Ankara, 2005. s. 14-15
- Lundby, Knutt, Ronning, Helge, Medya Kültür İletişim, Süleyman İrvan (Der.) Medya Kültür Siyaset Bilim Sanat Yayınları/Ark Kitapları, Ankara, 1997.
- Mc Combs, Maxwell, Shaw, Donald, Kitle İletişim Araçlarının Gündem Oluşturma İşlevi, Abdülrezak Altun, (Çev.) Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi İletişim 1994. sayı 1-2,

GAZETE VE DERGİLER'DE YAYINLANAN KÖŞE YAZILARI

Altuğ, Yılmaz, Dünya ormanları mahvoluyor, Türkiye, 22.03.2003. s. 11

Arcayürek, Cüneyt, İktidar Şans mı Şansızlık mı? Cumhuriyet, 00.04.2003. s. 1-8

Aslanboğa, İlçin, "Ormanların Gerçek Sahiplerine Duyuru" Cumhuriyet 07.04.2003. s. 2

Aşık, Melih, Ormanlar satışta, Milliyet, 02.04.2003. s. 15

....., Orman vurgunu... Milliyet, 04.04.2003. s. 15

Balbay, Mustafa, Ormanlara Pepe Yaklaşımı, Cumhuriyet, 01.04.2003. s. 1-8

....., AKP'nin Dağıttıkları!, Cumhuriyet, 07.04.2003. s. 1-8

Bayer, Yalçın, Unakıtan'a teklif, Hürriyet, 17.04.2003. s. 19

Berkan, İsmet, Bu AKP ile çok işimiz var, Milliyet, 07.04.2003. s. 3

Bilaller, Erdal, "Ormanların yakıldığı Türkiye'de Orman Haftasında'yımız!" Star,

06.04.2003. s. 6

....., Muhalifler..., Star, 09.04.2003. s. 6

Bumin Kürşat, Milletın sepetine / kupasına dokunma!, Yeni Şafak, 06.04.2003. s. 9

Cansen, Ege, 2.5 milyar dolar toplayın, Taksim'de horoz gibi öterim, Hürriyet, 9 Nisan

2003. s. 8

Cıvaoğlu, Güneri, Anayasa'ya gerdirme, Milliyet, 05.04.2003. s. 15

Coşkun, Bekir, Ağaçların dili yok, Hürriyet, 26.01.2003. s. 3

....., Eskiden Ormandı, Hürriyet, 23.02.2003. s. 3

....., Ağaçların Sessizliği, Hürriyet, 02.03.2003. s. 3

....., Orta Asya'yı kim kuruttu..., Hürriyet, 06.04.2003. s. 3

Çağlar, Yücel, "Yine Ormana Göz Dikiliyor," Cumhuriyet, 26.02 2003. s. 2

- Devrim, Hakkı, Dikkat! “Orman ağacı” apoleti sökülme istenen ağaçlar var,” Milliyet, 13.02.2003. s. 7
- ....., “Kızılağaca Bakan güvencesi”, Milliyet, 12.03.2003. s. 7
- ....., “Erdoğan’a el uzatanlar”, Milliyet, 02.04.2003. s. 7
- ....., “Ormanlar babanızın malı mı?”, Milliyet, 04.04.2003. s. 7
- ....., “Bunca iş arasında AKP’nin seçilme yaşını 25’e indirmekten amacı neydi?”, Milliyet, 06.04.2003. s. 6
- Doğan, Yalçın, “Gençlerin Ormanla Garip Buluşması,” Hürriyet, 03.04.2003. s. 11
- ....., “Erdoğan ve Pepe farklı tellerde,” Hürriyet, 09.04.2003. s.11
- ....., “Sezer’den AKP’ye orman yardımı,” Hürriyet,10.04.2003. s.11
- Dündar, Can, “İliştirilmiş Ülke,” Milliyet, 17.04.2003. s. 15
- Ekinci Oktay, “Fırtına Vadisine Dikkat,” Cumhuriyet, 23.02.2003. s. 17
- ....., “Mezopotamya’ya Bomba, Anadolu’ya Dinamit,” Cumhuriyet 02.04.2003. s. 17
- ....., “Çevreye Orman Tuzağı,” Cumhuriyet, 06.04.2003. s. 17
- Ekşi, Oktay, “Doğrusunu Konuşalım,” Hürriyet, 05.04.2003. s. 1-23
- ....., “Milletvekili olma yaşı,” Hürriyet, 06.04.2003. s. 1-23
- Erinç, Orhan, “Kızılağaçlara Kıymayın,” Cumhuriyet, 10.02.2003. s. 7
- ....., “Orman Yasası!,” Cumhuriyet, 03.04.2003. s. 7
- Fakihoğlu, Behçet, “50 senede çözilemeyen düğüm,” Türkiye, 18.01.2003. s. 14
- Güçlü, Abbas, “25 yaşında milletvekili olur mu?,” Milliyet, 06.04.2003. s. 20
- Hızal, Ahmet, “Doğal Ormanlarımıza Kıymayalım...” Cumhuriyet, 17.04.2003. s. 2
- Kansu Işık, “Baltalar elimizde,” Cumhuriyet, 22.03.2003. s. 17

- ....., "Ormanlar gitti gider," Cumhuriyet, 31.03.2003. s. 17
- ....., "Kargalı Köyü'nden orman mektubu," Cumhuriyet, 14.04.2003. s. 17
- Karaalioğlu, Mustafa, "Kaynak peşinde....," Yeni Şafak, 08.04.2003. s. 14
- Karakoç, Abdurrahim, "AKP'nin Hacil Eylem Planı," AnadoluVakit, 07.04.2003. s. 3
- Küçükosmanoğlu, Ali, "Ormanların Korunması," Akşam, 07.04.2003. s. 11
- Mert, Nuray, "Kimin malını kime satıyorsunuz," Milliyet, 08.04.2003. s. 6
- Mutlu, Latif, "Yeşil alanlarımız kırmızı alarm veriyor," Cumhuriyet, 29.03.2003. s. 6
- Sarıkaya, Muharrem, "AKP'ye göre; Sezer referanduma götüremez," Sabah, 06.04.2003. s. 22
- Sazak, Derya, "İşkence ve 25 yaş," Milliyet, 06.04.2003. s. 23
- Süter, Şakir, "Orman Köylüleri," Akşam, 24.03.2003. s. 13
- ....., "Erdoğan, Unakıtan ve Pepe'ye" Akşam, 26.03.2003. s. 13
- Şenol, Taşkın, "Çizilen karizma ve unutulmayacakların listesi," Star, 06.04.2003. s. 6
- Tamer, Rauf, "25 yaş," Star, 08.04.2003. s. 3
- Tezkan, M., "İnsin, indirmem Satarım sattırmam," Sabah, 06.04.2003.
- Yavuz, Kemal, "Ormanlarımız talan edilmek isteniyor," Akşam, 09.04.2003
- Yücel, Şemsi, "Devlet 40 milyar dolarlık hazine buldu," Yeni Şafak, 02.04.2003. s. 10

İNCELENEN GAZETE KOLEKSİYONLARI

Akşam gazetesi	:25 Kasım 2002 – 19 Nisan 2003 tarihli koleksiyonu
Anadolu'da Vakit gazetesi	:25 Kasım 2002 – 19 Nisan 2003 tarihli koleksiyonu
Cumhuriyet gazetesi	:25 Kasım 2002 – 19 Nisan 2003 tarihli koleksiyonu
Hürriyet gazetesi	:25 Kasım 2002 – 19 Nisan 2003 tarihli koleksiyonu
Milliyet gazetesi	:25 Kasım 2002 – 19 Nisan 2003 tarihli koleksiyonu
Radikal gazetesi	:25 Kasım 2002 – 19 Nisan 2003 tarihli koleksiyonu
Sabah gazetesi	:25 Kasım 2002 – 19 Nisan 2003 tarihli koleksiyonu
Star gazetesi	:25 Kasım 2002 – 19 Nisan 2003 tarihli koleksiyonu
Türkiye gazetesi	:25 Kasım 2002 – 19 Nisan 2003 tarihli koleksiyonu
Yeni Şafak gazetesi,	:25 Kasım 2002 – 19 Nisan 2003 tarihli koleksiyonu
Zaman gazetesi,	:25 Kasım 2002 – 19 Nisan 2003 tarihli koleksiyonu